sanat olayı

SAYI: 36 ● MAYIS 1985 ● 300 TL (KDV dahil)

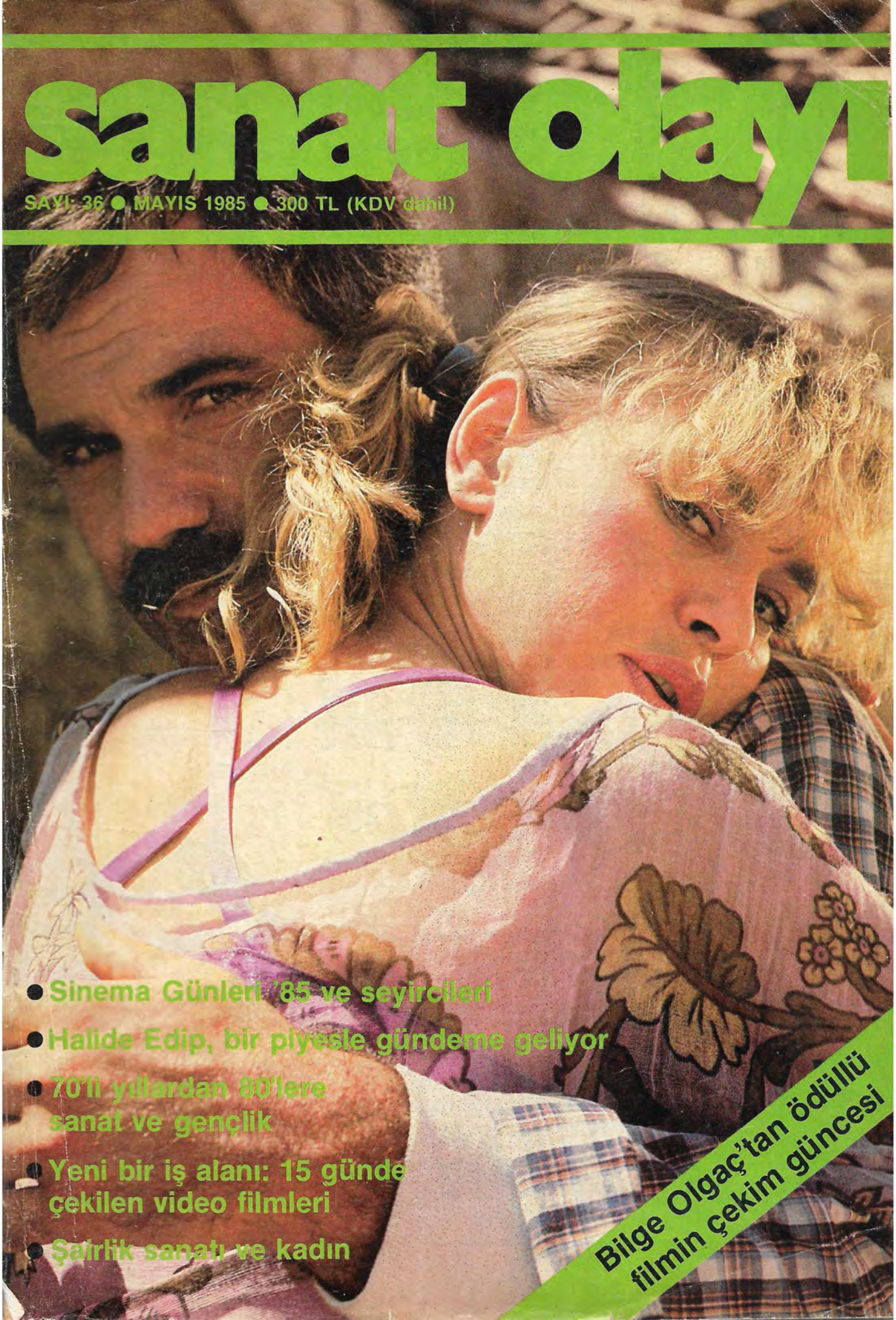

- Sinema Günleri '85 ve seyircileri
- Halide Edip, bir piyesle gündeme geliyor
- 70'li yıllardan 80'lere sanat ve gençlik
- Yeni bir iş alanı: 15 günde çekilen video filmleri
- Şairlik sanatı ve kadın

Bilge Olgaç'tan ödüllü filmin çekim güncesi

BAŞAK SİGORTA
25. Yıl

AFİŞ YARIŞMASI SONUÇLANDI

Kuruluşumuzun 25. yılı münasebetiyle düzenlenen, "Yaşam içinde sigorta ve sigortacılık" konulu afiş yarışması Nisan ayında sonuçlandı.

Bülent ERKMEN, Kâzım BİLGİLİ, Levent TUNA, Mengü ERTEL, Metin SÖZEN, Sadık KARAMUSTAFA, ve Yurdaer ALTINTAŞ'dan oluşan Seçici Kurul'ca yapılan değerlendirmede:

Birincilik Ödülünü, ZEYNEP TERLAN İkinci ve Üçüncülük ödüllerini, Cemalettin MUTVER kazandı.

BAŞAK SİGORTA

Birincilik Ödülü: ZEYNEP TERLAN

İkincilik Ödülü: Cemalettin MUTVER

Ahmet ÇAĞILDAK, Naci GÜNDÜZ ve Tülay SOYER ise mansiyon aldılar. Ayrıca 28 afiş de sergilenmeye değer bulundu.

Kendilerini kutlar, yarışmaya katılan tüm sanatçılarımıza teşekkür ederiz.

Üçüncülük ödülü: Cemalettin MUTVER

İÇİNDEKİLER

5
NE VAR NE YOK

16
FİKİR OLAYI
Metin Batur
Ahmet Erhan, Mehmet Eroğlu, Ahmet Telli

20
NASIL YAŞAMIŞLARDI?
Florinalı Nâzım
Necmi Zekâ

Florinalı Nâzım

24
ŞİİR
Yılmaz Gruda

28
SORUŞTURMA
Şairlik sanatı ve kadın
Can Kartoğlu
İlhami Soysal, Sennur Sezer, Melisa Gürpınar, Gülseli İnal, Muazzez Menemencioğlu

38
ŞİİR
Tuğrul Tanyol

42
SİNEMA
Sinemalı günler bitti
Nuri Dikeç, Fatma Oran, Tayfun, Nejat Bayramoğlu
Ödüllü film "Kaşık Düşmanı"nın yönetmeni **Bilge Olgaç**'ın güncesinden
"Oscar Amca"nın 57 yılı
Erman Şener

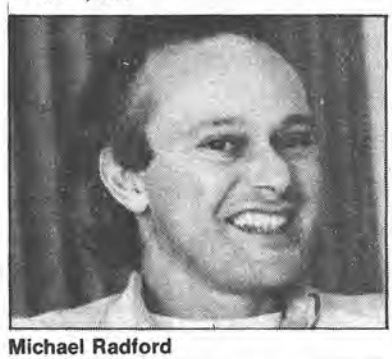
Michael Radford

Bilge Olgaç

55
KİTAP NOTLARI
Önder Şenyapılı

58
VİDEO
15 günde çekilen ucuz video filmleri
Nurcan Çakıroğlu

63
DUBLAJ
Sesini duyduklarımız...
Levent Dönmez, Jeyan Mahfi Ayral, Kâmuran Usluer, Arsen Gürzap, Pekcan Koşar

68
DENEME
Yaşamak ama Sait Faik gibi
Tansu Bele

70
ÖYKÜ
İmge Konservesi
Cengiz Öndersever

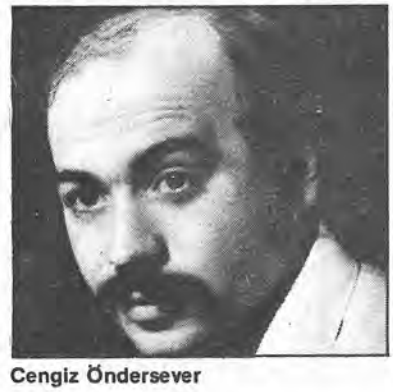
Cengiz Öndersever

76
TİYATRO
Gülriz Sururi'nin yorumuyla Halide Edip
Aydan Sümercan

84
İKİ RESSAM
Nadide Akdeniz ve Kemal Önsoy
Önder Şenyapılı, Ülkü Karaosmanoğlu

90
FOTOĞRAF
Vedat Nedim Tör ve fotoğraf
Gültekin Çizgen
Yıllar fotoğrafla geçti
Seyit Ali Ak

94
NE VAR NE YOK

SANAT OLAYI ■ Kapak fotoğrafı: "Kaşık Düşmanı" filminden bir sahne ■ Sayı: 36 ■ Fiyatı: 300 TL. (KDV dahil) ■ Kıbrıs'ta 370 TL.

KARACAN YAYINLARI A. Ş. adına sahibi: ALİ KARACAN ■ Genel Yayın Yönetmeni: ALİ SAYDAM ■ Genel Koordinatör: OĞUZ DEMİRCİOĞLU ■ Mali Koordinatör: ÖZHAN KÜÇÜKTOPUZLU

■ Yayın Danışmanı: ATTİLÂ İLHAN ■ Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: ÜLKÜ KARAOSMANOĞLU ■ YAZI İŞLERİ YARDIMCILARI: Nurcan Çakıroğlu, Yasemin Yazıcı, Aytekin Hatipoğlu, Fatma Oran ■ Ankara Temsilcisi: ÖNDER ŞENYAPILI ■ İzmir Temsilcisi: ERKAN SEVİNÇ

■ Teknik Yönetmen: ERTAN GÖKEMRE ■ Teknik Müdür: NURETTİN ÖZAKSEL ■ Teknik Müdür Yardımcıları: M.SABİT UÇUK, CENGİZ HASTÜRK ■ İlan ve Halkla İlişkiler Müdürü: ESER NOYAN ■ Satış Müdürü: COŞKUN GÜNGÖRER ■ Düzelti Servisi Şefi: SERRA TÜZÜN ■ Dizgi-Pikaj-Montaj: KARACAN YAYINLARI

■ Kapak renk ayrımı: ÇALİ GRAFİK ■ Baskı: HÜRRİYET OFSET A.Ş. Halkalı/İstanbul ■ Adres: Basın Sarayı, Cağaloğlu/İstanbul. P.K. 1134 Sirkeci/İstanbul. Tel: 527 00 34 - 526 69 00 Telex: 23360 ■ Ankara Bürosu: Tunus Cad. 6/4 Bakanlıklar-ANKARA Tel: 18 20 15 Telex: 42 512 MİLT TR ■ İzmir Bürosu: 1379 Sok. 59/215 Alsancak-İZMİR Tel: 13 73 91 Telex: 52651 MİLT TR ■ Abone yıllık: 3.240 TL, 6 aylık 1.620 TL ■ Basılmayan yazılar iade edilmez.

İki tehlike!

İKİ tehlikeden biri, ulusallaşayım derken, şovenliğe *(chauvin)* düşmek! Şoven kendi kötüsünü, bilir bilmez, elin iyisinden üstün tutar; *'benim kötüm bana yeter'* kafası, onu, dışa kapanmaya götürürse, tehlike büyümüştür: faşizan *autarcie*'dir bu! Ulusallaşmak, yabancıya kapanmak anlamına gelmiyor; yabancıyla diyalektik bir ilişki sürecinde bulunmayı içeriyor; değil mi ki, her sentezin içinde bir tez/antitez karşıtlığı ve birliği vardır; bu, ister istemez böyle olacaktır.

Batılı düşünce akılcı olduğu için, başka kültür bileşimlerinden (Türk, Çin, Arap) elverişli unsurları ulusal sentezlerine katabilmiştir: bağnaz şovenlik, hafif süvariyi, pusulayı ve kâğıdı *'kâfir'* diye reddetmelerini gerektirirdi; reddetmediler, kazandılar. Osmanlı düşüncesi ise dogmatik kaldığı için, Aydınlanma Avrupası'nı ambargo altına aldı: önce durakladı, sonra geriledi.

İKİNCİ TEHLİKE

İkinci tehlike burada beliriyor.

Duraklama döneminin bütün *'ıslahat lâyıhaları'* eski uygulamaya dönmek önerisiyle doludur. Oysa Osmanlı ümmet uygarlığını, ortaçağ Hıristiyan uygarlığını yıpratmıyordu ki, *'çâre-i halâs'* şeriatın ihyasında aransın! Çare, ne *'mevcutla yetinmek'*te idi, ne *'geçmişle övünmek'*te; Osmanlı bunları çare sandığı,sonuç alamadığı için taklide düşmüştür.

Çare, Hıristiyan tabanından kendilerine ulusal sentezler biçebilmiş olanlara karşı, Müslüman tabanından ulusal kültür sentezini geliştirebilmekte bulunacaktı. Bu da inanç vitesinden bilinç vitesine geçmek demektir; yani, gündemde rasyonalizm.

Bugün, aynı akılcılık, ulusallaşmaya yeni uyanan heveslileri, Batı'dan reddettiği çağdaşlıklar karşısında, feodal/ümmet kültürünün duygusal şovenlikleriyle çıkmaktan alıkoymalıdır:

Itrî, ümmet kültürü düzeyinde **Bach**'tan aşağı kalmaz, ama, endüstri ritmini işleyen çağdaş ulusal toplumların elektronik müziğini reddedip, yerine kırsal/feodal üretim ritmindeki *'oyun havaları'*nı koyamayız. Çünkü *'tüfek icat edildi, mertlik bozuldu'* değildir işin doğrusu, *'tüfek icat edildi mertlik değişti'* olmalıdır.

ÖNCE DEĞİŞMENİN BİLİNCİ...

Ulusallığının bilincine, önce nesnel değişmenin bilincine ulaşarak varacaksın; bu da besbelli, deney ve bilgiyle edinilmiş, yurt ve tarih bilincinin bileşkesi olacak. Hepsini halk yığınlarına sindirebilmek, onlarda somutlaştırabilmekse, ana amaç.

sanat olayı

İbni Tufeyl'in kitabı yayınlandı

İSLAM düşünürü **İbni Tufeyl**'in dünyaca ünlü felsefi romanı *"Hay İbni Yakzan"*, yazarının ölümünden sekiz yüzyıl sonra, *"Ruhun Uyanışı ya da Hay İbni Yakzan'ın Olağanüstü Serüveni"* adıyla Türkçede ilk defa olarak yayınlandı.

Endülüs'ün yetiştirdiği en büyük filozoflardan birisi sayılan **İbni Tufeyl**'in bir adı da *"Doğu Hikmetinin Sırları" (Esrar-ı Hikmet-i Meşrikî)* olan bu romanı 14. yüzyıldan başlayarak hemen hemen dünyanın bütün dillerine çevrilmiş, Batı'da 17. yüzyıldan itibaren gelişen Robinsonad edebiyatın ilk örneği, başlıca esin kaynağı olmuştur.

Önceki sayımızda, "**İbni Tufeyl** *Dosyası*"nda tanıtmaya çalıştığımız düşünürün başta **Daniel Defoe** olmak üzere **Spinoza, Francis Bacon, Thomas More** gibi büyük sanatçı ve düşünürler üzerindeki etkileri ortaya çıkınca *"Hay İbni Yakzan"* yüzyılımızda yeniden gündeme gelmiş, dikkatleri üzerine toplamıştır.

İbni Tufeyl'in kitabının kapak yazısında şöyle deniliyor:

"Dünyada 'felsefi roman'ın olduğu kadar 'Robinsonad/adasal roman' türünün de ilk örneği olan 'Ruhun Uyanışı', **Yakzan oğlu Hay***'ın ıssız bir adada bir ömrü doldurarak yaşanılmış tecrübeler süreci içerisinde en yalın gerçeklerden adım adım en yüce gerçekliğe ulaşmasının hikâyesidir. Ünlü islam bilgesi* **İbni Tufeyl, Hay***'ın bu hayat deneyimi çevresinde insan-evren-Tanrı bağıntılarını geleneksel hikmet açısından yeniden yorumlayarak hayatın doğal, sıcak, Tevhidle yüklü ideal anlam ve biçimini somutlaştırmaktadır.* **Platon***'un mağara istiaresindekine benzer bir hayata mahkûm olduğumuz günümüzde 'Ruhun Uyanışı', mağaradan kaçmayı başarark gerçekler dünyasıyla tanışan ve geriye dönüp arkadaşlarına gördüğü gerçekleri anlatmaya çalışan kahramanın işlevini görecektir."*

Dilek Türker (soldan ikinci).

"Sevdican", İstanbul Festivali'nde

TİYATRO çalışmalarını 8 yıldır Almanya'da yürüten **Dilek Türker**, İstanbul Festivali'nde **Nezihe Meriç**'in yazdığı *'Sevdican'* adlı oyunda 6 değişik kadın tipini canlandıracak.

"Osmangiller", "Şvayk, 2. Dünya Savaşı'nda", "Kâtip Çıkmazı", "Kırmızı Güller" adlı oyunlardan tanıdığımız **Dilek Türker,** TRT programlarında da yer aldı; dublaj sanatçısı olarak da tanındı. 1977 yılında Almanya'ya giden **Türker,** Türk sanatçılarının da yer aldığı *"Vestfalisches Landestreater"* Tiyatrosu'nda çalışmalarını sürdürüyor.

Çocuk tiyatroları 50 yaşında

ŞEHİR Tiyatroları'nın 70. kuruluş yılı dolayısıyla düzenlenen İstanbul 1. Çocuk Tiyatroları Şenliği 23 Nisan günü Harbiye Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu'nda *"Kuklacı"* oyunuyla başladı.

Aynı gün, Çocuk Tiyatroları'nın 50 yaşına basması dolayısıyla 50 yıl önce sahnelenen *"Çocuklara İlk Tiyatro Dersi"* adlı ilk çocuk oyunu sahnelendi. Oyunda 50 yıl önce rol alan **Fatma Andaç** ile **Nevzat Okçugil** de oynadılar. Ayrıca sanat hayatına ilk kez çocuk tiyatrosunda başlayan sinema oyuncusu **Hülya Koçyiğit** ve tiyatro sanatçısı **Suna Pekuysal** da oyunda konuk olarak bulundular.

Şenliğe katılan banka ve özel çocuk tiyatroları Harbiye Muhsin Ertuğrul, Fatih ve Üsküdar tiyatrolarında oyunlarını ücretsiz olarak sunacaklar. Şenlik, 5 Mayıs tarihine kadar sürecek.

Ayrıca Çocuk Tiyatroları'nın 50. yılı dolayısıyla 3 Mayıs Cuma günü saat 14.30'da Fatih Şehir Tiyatrosu'nda *"Çocuk tiyatrolarının İşlevi ve Sorunları"* konulu bir de açıkoturum düzenlenecek. Açıkoturuma, şenliğe katılan tiyatroların yöneticileri katılacaklar.

Çocuk Tiyatroları Şenliği'ne katılan tiyatrolar şunlar:

İstanbul Şehir Tiyatroları, Yapı Kredi Bankası Çocuk Tiyatrosu, Bizim Tiyatro, Biloy, İdil Abla Çocuk Tiyatrosu, Tevfik Gelenbe Çocuk Tiyatrosu, Beş Kafadarlar, Kartal Sanat İşliği Tiyatrosu, Kısa Pantolon Çocuk Tiyatrosu, Sevgi Çocuk Evreni, Moda Çocuk Tiyatrosu, Nokta Tiyatrosu, Enis Fosforoğlu Çocuk Tiyatrosu, Etkin Sanat Merkezi, Türkbank Çocuk Tiyatrosu, AÇOK, Tiyatro Elele, A.Ç.T.

Alo, Ankara

ÖNDER ŞENYAPILI
Bildiriyor

Güzel sergiler, hem iyi hem kötü tiyatro, görkemli bir defile

ÖNDER ŞENYAPILI

TURKUVAZ'ın dört bir yanı gazino.

"Fasıl" biter bitmez, giriş *"taksim"*i başlıyor, *"Canlarım"* diye seslenerek geliyor *"Sanatçı"* sahneye, *"Tuti-i Mucize"*yi söylüyor ilkin, *"Yine Bir Sızı Var İçimde"*yle sürdürüyor programını, *"Kabrime Gelme Sakın"* deyip, *"Beklerim Yolunu"* diye çağrı çıkarıyor, *"Gelse O Şuh Medise"* diye direniyor, *"Kavali"* ile *"Tef Profesörü"* becerilerini sergiliyorlar. *"Udî"* giriyor devreye, *"Hicazkâr"*dan sonra bir türkü: *"Karanfil Oylum Oylum"*, ve *"Mihrabım"* diyerek, *"Assolist Profesör"* çıkıyor sahneye, *"Kahır Mektubu"*nu okuyor; ama herkes, belli ki, *"Tanrı Atum"*u bekliyor...

Tanrı Atum, Mısırlıların "Güneş Tanrısı". Dört bir yanı gazino Turkuvaz'da sahneye çıktığına göre, artık Tanrı değil, bir "Sanat Güneşi", besbelli.

Turkuvaz'ın iç ses düzeninin hoparlörlerinden alaturka müzik yayınlanıyor o gün, ilk kez.

O gün, **Oktay Anılanmert**'in sergisinin açıldığı gün.

"Sergimin adı 'Sanatçılar'. Türkiye'de sanatçı deyince akla gelenler" dedi, **Anılanmert.** Türkiye'de sanatçı deyince akla gelenler ses ve sahne (ve bir de beyazperde) sanatçıları. Sık sık gazinoya gidip gitmediğini soruyorum, *'hayır'* diye yanıtlıyor. Alaturka dinleyip dinlemediği yolundaki soruma da *'hayır'* yanıtını alıyorum. Pekiyi, ya bu resimler? *'Televizyon yetmez mi?'* diyor.

Bakmasını, görmesini bilene yeter elbet.

Pek şirin olmuşlar **Oktay Anılanmert**'in sanatçıları.

"Başarısız yanım da bu işte" diye açıklıyor. *"Eleştirmek üzere başladım bu resimleri yapmaya, şirin şeyler çıktı ortaya."*

Başarısız filan değil, elbette ki. Üstelik, konuyla resim değerleri arasındaki dengeyi çok iyi sağlamış **Anılanmert.** *'Espri'*ye kapılıp resimsel değerleri dışlamamış. *'Pentür tadı'* öne çıkıyor genelde.

EROTİK SERAMİK YONTULAR

Ünal Cimit'in Kibele'de sergilenen seramik tabaklarında da bu *'pentür tadı'* vardı. **Ünal** arada bir geliyor Ankara'ya. Bir geliyor, pir geliyor. Yepyeni çalışmalarla geldi bu yıl da.

Büyük boyutlu seramik tabaklarından mı başlamalı anlatmaya. Kobalt mavileri, yakut kırmızıları, safran sarılarıyla tual yerine seramik yüzeyler üstüne resimler yapmış sanki. Ege'nin bilmem hangi kıyı kasabasında ağacından koparıp verdikleri bir avuç caneriğini yememiş, yedirmemiş kimseciklere; iyece pörsümüş erikler; *'cânım caneriklerini yedirmedin, bak neye döndüler"* diye serzenişte bulunmuşlar başta eşi, yakınları, çevresindekiler;

"Kimseciklere dokundurtmadım bile. Dokunmak yasaktı. Biliyordum, caneriklerinde benim alamadığım bir ileti vardı. O iletiyi yakalayacaktım bir gün. Bir gün aldım iletiyi. Tamam, dedim. Geçtim çamurun başına..."

Yüzlerce erotik seramik yonutçuk üretmiş caneriklerinden aldığı esinle **Ünal.** Sayısını söyledi ama, unuttum. İzlenmeye değerdiler.

Ünal Cimit, arada bir gelir Ankara'ya; bir gelir, pir gelir, başkentli sanatseverlere seramik ziya-

Ünal Cimit'in seramik "tabak"larından biri.

feti çeker, döner İstanbul'a. Geçen yıl Dost Sanat Ortamı'nda kurmuştu ziyafet sofrasını. Bu yıl Kibele'yi seçmişti seramik şöleni için. Kibele'yi seçtiği için değil elbet ama, *'çağdaş kibeleler'* yapmıştı çok sayıda.

Kibele, Bereket Tanrıçası. **Ünal** da, seramik sanatı için her şeyin var olduğu Anadolu topraklarının bereketini simgelemek istermişçesine çok sayıda kibeleler üretmişti.

"Ama", diye başlayarak girdi söze, sergisinin açılışında karşılaştığımızda, *"Senin bir sözünü unutmuyorum. Bunlar, birer 'model'. Küçük ölçekte model çalışmalar. Elime olanak geçerse, devleştireceğim bunları. Dev çağdaş kibeleler yapacağım. O dev kibeleleri düşünerek yapıyorum bu minikleri."*

ÇİMEN'İN RESİMLERİ

Ünal Cimit İstanbul'dan geliyor arada bir, **Bekir Sami Çimen** ise Bremen'den. Geçen yıl Sanat Yapım'da sergilemişti çalışmalarını, bu yıl Galeri Nev'in konuğu oldu.

Çimen, *"doğayı çalışıyor"* ama, *"bir çiçek, bir ağaç, bir ev resmi yapmak bana bir şey vermiyor"* diyor. "Doğa için düşündüğünü ve doğa için düşünmeye çağrıda bulunduğunu" söylüyor. Tuvalin dokusunu ve astarın rengini de, bitmiş resmin bir parçası olarak korumaya özen gösteriyor. Tuvalin tüm yüzeyini kapatacak olursa, "resimde gereksiz bir sağırlık ve ağırlık ortaya çıktığını" savunan sanatçı, akrilik renk kuşaklarıyla vermek istediği derinliğin yanı sıra, tuval yüzeyini bölümleyerek ve tuval dokusunu koruyarak bu derinliğin daha bir boyutlanmasını sağlıyor.

Çimen'in resimleri ile izleyicinin diyalog kurabilmesi, ayrımlı resim akımlarıyla kurduğu iletişime bağlı. Resmi üzerinde düşünülmesini ve tartışılmasını isteyen **Çimen,** son yılların yoğun figüratif çalışmalarıyla yüklenmiş resim izleyicisinin suskunluğundan geçen yıl da yakınmıştı, bu yıl da yakındı.

Çimen ile, sergisinin açılışından bir gün önce, Sanat Yapım'da, **Zafer Gencaydın**'ın sergisinin açılışında karşılaştık.

Zafer Gencaydın da Türkiye'

Zafer Gencaydın resim sergisinin açılışında, (soldan sağa). Zafer Gencaydın, İbrahim Demirel, Nevzat Boztaş, Halide Çimen, Kaya Özsezgin.

deki genel beğeniye başkaldırmakta direnen bir sanatçı.

Resimde, bildiği yoldan ödün vermemekteki direnişiyle dikkati çeken bir sanatçımız **Gencaydın.** Son yapıtları da bu direnişini sürdürdüğünü kanıtlıyordu.

Yanılmıyorsam, yurtdışından döndüğü 1978 yılından bu yana, kendilerini ilk bakışta, ele vermeyen figürler kullanıyor resimlerinde. Çizgi, boyama ve renkle gerek figürlerini, gerekse kompozisyonunun bütününü devingen kılıyor.

Bugünün gitgide yaygınlaşan ve yerleşen 'genel beğenisi'ne aykırı düşen bir yaklaşımla yarattığı yapıtları, 'gözlenen gerçek'ten kaynaklanıyor elbette ama, 'bir bakışta' ve yalnızca 'bakarak' algılamayı, 'düşünerek' algılamaya yeğleyen resim izleyicisini 'tedirgin ediyor', sanıyorum. Ne var, **Zafer**'in resimleri, sanatçının gözlediğiyle yetinmeyip çözümlemelere kalkışarak yeni bir bireşime ulaşma çabasını yansıtıyor. Bu çaba, yalnızca bakılarak algılanan görünüşüyle değil, içsel ve dışsal tüm temel ve yan öğelerini kapsamaya ve kavramaya çalışıp, gerçeği boyutlandırarak yeniden üretme çabası olarak da tanımlanabilir.

Elbette, bu 'yeniden üretim' de, —ya da isterseniz, 'yeniden yaratım'da— düşüncenin ve imgelemin katkısından yararlanmış bir 'görsellik' elde edilir. (**Zafer**'in resimlerinde böyle bir 'görsel nitelik' var işte.) Bu yeni görselliğe (ya da görsel niteliklere) alışmamış yaygın beğeninin, ya da doğada gördüğünü tuvale tıpkı aktarılmış görmek isteyen, resmi algılama sürecinde imgelemeni kullanmayı reddeden izleyici tutumlarının değişmesi, **Zafer Gencaydın** gibi sanatçılarımızın 'genel ve güncel beğeni'ye ödün vermemekteki direnişleriyle sağlanabilecektir kanısındayım.

24 KONUKLU YEMEK

Zafer'in sergisi Atlı Spor'da kutlandı. **İbrahim Demirel** ile **Nevzat Boztaş,** *"Kokteylden sonra Atlı Spor'da yemek yiyeceğiz, eşini al gel"* dediler.

Ertesi akşam, **Bekir Sami Çimen**'in sergisi açıldı. **Yalçın Gökçebağ,** *"Bu gece bizde toplanıyoruz"* dedi. Gidemedik. Önceden verilmiş sözümüz vardı.

Bir sonraki gece **Ayten** ve **Kaya Özsezgin**'in çağrılısıydık; **Nadide Akdeniz**'in Evrensel'deki sergisinin açılışından sonra... **Hüsamettin Ünsal** da gelmişti: *"Sözünüzü iptal edebilirseniz gelin"* dedi. Ettik.

Üç gün üst üste, birbirini izleyerek sergi açan üç sanatçı, **Zafer Gencaydın** ve eşi, **Bekir Sami Çimen** ve eşi, **Nadide Akdeniz, Halil Akdeniz, Veysel Günay** ve eşi, **Yalçın Gökçebağ,** eşi (ve bağlaması), **Nevzat Boztaş** ve eşi, **Hayati Misman** ve eşi, biz... Bir ara eşim saymış, 24 kişiymişiz. Doğrusu, geçen *Sanat Olayı*'nda **Ayten** için *'katalizör'* demiştim, o gece çok iyi bir *'organizatör'* olduğunu kanıtladı ayrıca. Doyurdu, eğlendirdi, ağırladı konuklarını.

Zafer Gencaydın, istek üzerine, Atlı Spor'da anlattığı laz fıkrasını anlattı bir kez daha:

Oktay Anılanmert'in yağlıboya, tual üzerine 35×50 cm ölçülerinde "FASIL" isimli tablosu.

"Yine bir sızı var içimde" adlı tual. 45×60 cm'lik yağlıboya çalışma.

Oktay Anılanmert'ten "Kavalı".

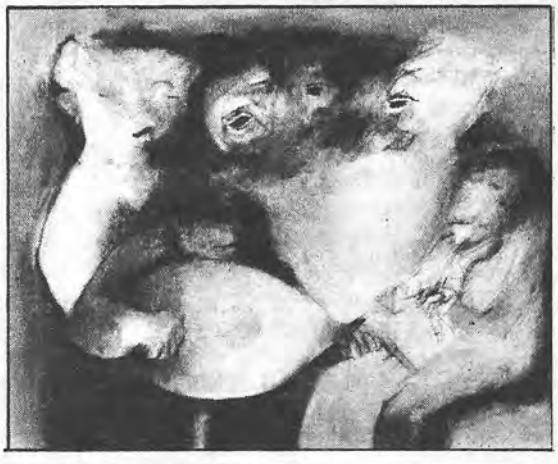

O. Anılanmert'in 1984 Günümüz Sanatçıları İstanbul Sergisi'nde I'. lik ödülü alan "Şarkılardan fal tuttum" adlı yağlıboya çalışması.

"Karadeniz'de bir okul. Öğretmen sınıfa girmiş, demiş ki öğrencilerine, 'Bir ev düşünün, evin bir penceresi var, pencereden bir kadın dışarı bakıyor, en kısa biçimde nasıl anlatırsınız? Söyleyin bakalım'. Öğrencilerden biri, 'Bir kadın pencereden bakıyor' demiş. 'Olmadı' demiş, öğretmen. Bir başka öğrenci, 'Kadın pencereden bakıyor' demiş. 'Olmadı' demiş, öğretmen. Bir öğrenci, 'Kadın bakıyor' demiş. Öğretmen beğenmemiş. 'O bakıyor' demiş biri. Gene olmamış. Her biri bir şeyler demişse de, hiçbir anlatımı beğenmemiş öğretmen. Sonunda, arka sıralardan bir el kalkmış. 'Söyle bakalım' demiş öğretmen. Söylemiş: Orospi..."

Veysel Karadenizli ya, biraz da onu kızdırmak için anlatıyor bu fıkrayı **Zafer.** *"Laz fıkralarının hiçbirine gülmez* **Veysel**" diyor.

Yalçın Gökçebağ ise Denizlili. Yöre ağzıyla fıkralar anlattı. Biri şöyleydi:

"Bandırmaspor - Denizlispor maçı var. Stadı dolduran Bandırmalılar, takımlarına tezahürat yapıyorlar: *'Şak şak şak... şak şak şak... Bandırma... Şak şak şak... şak şak şak... Bandırma...'* Denizlililer suskun. Sesleri çıkmıyor. Bandırmalılar sürdürüyorlar tezahüratı: *"Şak şak şak... şak şak şak... Bandırma"*. Denizlililerde çıt yok. Bandırmaspor yandaşları susmak bilmiyorlar. Tezahüratın sonu gelmiyor. Maç ilerledikçe Denizlispor yandaşları da coşkulanıyorlar biraz biraz. Ama, en çok hep birlikte alkışlıyorlar takımlarını. Neyse, yavaş yavaş havaya giriyorlar. Bir ara, Bandırmalılar yeniden başlıyorlar tezahürata: *'Şak şak şak... şak şak şak... Bandırma'*. Tam bu arada beklenmedik bir şey oluyor. Denizlispor'un yandaşları da aynı biçimde tempoyla el çırparak tezahürata girişiyorlar: *'Şak şak şak... şak şak şak... Bandırcez... Şak şak şak... Bandırcez...'* "

"Bir âlemdir Denizlili futbol izleyicisi" diyor, **Yalçın.** *"Santra yapılırken, birden bir ses 'Golü bak' der."* Ekliyor, *"Denizlili 'gole bak' demez, 'golü bak' der. 'Denizli'ye geldik' demez, 'Denizli'yi geldik' der."*

Dilini çok geç yaşta ve çok zor değiştirdiğini söylüyor. "İki arkadaş, İstanbul'a, Çapa Resim Semineri'ne katılmaya geldik. Edebiyat öğretmenimiz **Enver Naci Gökşen.** İlk derste, *'Kâğıt, kalem çıkarın, kompozisyon yazacaksınız'* dedi. Konu, *"İstanbul'a nasıl geldiniz?"* Yazdık. Hoca, kâğıtları toplayıp gitti. Bir hafta sonra, kâğıtlarla geldi. Okumuş. Dağıttı hepsini. Yalnızca, benim ve arkadaşımın kâğıtlarını vermedi. Biz, hemen, 'bizimkileri çok beğenmiş olduğuna' karar verdik elbette. Kâğıtların dağıtımı sona erince, yerine oturdu, masasını kendine doğru çekti, *'şimdi'* dedi, *'size iki kompozisyon okuyacağım'*. Bizde bir sevinç, bir gururlanma, hoca en çok bizimkileri beğenmiş, sınıfa okuyor... Benimkini değil de, arkadaşımınkini okumaya başladı: *'Treni bindik. Haydarpaşa'yı geldik. İndik. Biraz yürüdük. Vapuru bindik. Köprü'yü geldik...'* Sınıf kıkır kıkır gülüyor. Bizde bir ciddiyet, bir ciddiyet. Niye güldüklerini bir türlü anlayamıyoruz. Okuması bitince, bizim kâğıtlarımızı da verdi Hoca. İkimiz de birer 3 almışız. Kompozisyon yazılısı oldu mu, notumuz değişmiyor; değişmedi hiç: 3. Sınavlarda arkadaşımla fısıldaşırdık hep; ya o bana sorar, ya ben ona: *'U mu yazcez, A mı?.. İ'mi decez, E'mi?..'* Bir türlü hangi takıyı kullanacağımızı bulamayıp, kopya isterdik birbirimizden. Gene de yanlış olurdu..."

Yalçın, sözü bırakıp sazı aldı eline, **Karacaoğlan**'dan, **Pir Sultan Abdal**'dan çalıp söyledi. Sazı çok güzel çalıyor, çok güzel türkü söylüyor **Yalçın. Ayten** oyun havaları koyuyor pikaba, **Yalçın** şıkır

şıkır oynuyor. Dans müziği çalınıyor, **Yalçın** eşiyle dans ediyor. **Yalçın** ressam. **Yalçın,** TRT'de kameramanlık görevi yapıyor. **Yalçın**'ın on parmağından on beceri. Yaşam dolu **Yalçın.**

Cemil Eren'in evinde toplandığımız gece, **Yalçın**'ın sazı, yerini, **Ahmet Kanneci**'nin gitarına bırakmıştı.

Cemil Eren, Necdet Kalay'ın Siyah-Beyaz'daki sergisinin açılışında:

"Cumartesi gecesi bizdeyiz" dedi.

Siyah-Beyaz'da **Gülgün Selçuk** ile de karşılaştım. Elini uzattı gülerek:

"Ben 'Gege' " dedi.

Sanat Olayı'nın geçen sayısındaki *'Alo, Ankara'*da, **Gülgün**'ün dostları arasında *'Gogo'* diye çağrıldığını yazmıştım. Ama, *'Gogo'*ların hepsi *'Gege'* diye dizilmişti. Elini uzatıp, *"Ben 'Gege' "* demesinin nedeni buydu. Özür diledim.

Ülker ve **Özdemir İnce** ile ben ve eşim aynı anda park ettik arabalarımızı And sokağa. Gecenin karanlığında 18 numarayı aramaya koyulduk. Dükkânının önündeki bakkala sordu **Özdemir:**

"18 numara neresi?"

"Siz **Cemil** *Ağabeye mi geliyorsunuz?"* diye sordu bakkal.

Ülker, bakkalın bilmişliğini, **Özdemir** ile benim sakallı oluşumuza bağladı. *"İki sakallı, gelse gelse,* **Cemil** *gibi bir sakallıya gelir"* diye.

Tülin ve **Sina Akşin** ile **Filiz** ve **Şahin Yenişehirlioğlu** gelmişlerdi. **Ahmet Kanneci** de.

*"***Zeynep***'in resimlerini astık bugün"* dedi, **Cemil.** Günlerden cumartesi idi ve pazartesi akşamı Şark Sigorta Sanat Galerisi'nde **Zeynep Eren**'in resim sergisi açılacaktı.

*"***Barış***'ın sergisi de 26 Nisan'da Siyah-Beyaz'da açılacak"* dedi, **Cemil.** Baba, kızı, oğlu; peş peşe açıyorlar bu yıl sergilerini. Bu yıl *"Erenler Yılı"* mı ne?..

Dört yaşındaki torununun da yaptığı resimleri *'dedesine'* gönderdiğini gözlerinin içi gülerek söylüyor **Cemil.** *"Mayısta gidiyorum Bodrum'a, kasıma değin dönmem Ankara'ya"* diyor. *"Bu yaz, fırında kuzu yapacağım"* diye duyuruyor. Fırında balığını yiyenler anlata anlata bitiremiyorlar.

"Büyük bir balığın karnını yararsın" diye anlatıyor **Cemil.** *"Yeşil ot doldurursun içini, taze soğan, ne bulursan... Sonra, üstünü iki parmak kalınlığında testi çukuruyla sıvıyorum balığın. Atıyorum seramik fırınına, iki saat pişiyor. Öyle bir güzel pişiyor ki, o çamurun içinde. Çıkardığında, balığı kaplayan 'kiremit'i kırıyorsun, balıkla birlikte parmaklarını yiyorsun. Bu yıl, aynı usulde kuzu yapacağım. Gelin."*

"AH ŞU GENÇLER"

1985, yalnızca *"Erenler Yılı"* değil. Tiyatroda da **"Turgut Özakman** *Yılı".* AST'taki *"Bir Şehnaz Oyun"*dan sonra, Devlet Tiyatroları, 1985 Dünya Gençlik Yılı dolayısıyla yazdığı oyununu sergilemeye başladı **Özakman**'ın: *"Ah Şu Gençler".* Bu arada, **Nisa Serezli-Tolga Aşkıner** Tiyatrosu da, bir **Özakman** oyunuyla Ankara'ya geldi: *"Töre".*

*"Ah Şu Gençler"*de 'hem nalına, hem mıhına' bir tutumu benimsemiş **Özakman.** Bir bölümünde yetişkinleri, öteki bölümünde gençleri eleştiriyor. Toplumu çok iyi gözlemlediği ortaya çıkıyor. Gözlemlediklerini, oyun yazarlığındaki ustalığını kullanarak ramp ışıklarına çıkacak sağlam bir yapıya dönüştürmüş. 'Gerçekler'i oyunlaştırırken 'güldürme'yi amaçlamış. Ne var, gülerken, her bir yerinize iğneler, çuvaldızlar batırıldığını duyumsuyorsunuz.

Bir dönemin koşullandırmasıyla, kimi izleyiciler, yazarın ' Gençlik Sorunu'na ne çözüm önereceğini merak ediyorlardı. **Özakman,** çözüme giden yolun 'önce sevgi' olduğunu vurguluyor oyununun sonunda. Kuşaklar arasında sağlıklı bir diyalog kurulması gerektiğini, bu diyaloğun ise, 'sevgi' temeli üzerinde kurulabileceğini belirtiyor:

"Şaka karışık hep şunu söylemeye çalıştık. Her derdin devası sevgi, doğru sevgi, her işin başı sevgi, gerçek sevgi, her yaranın ilacı sevgi, iyi sevgi, her sorunun çözümü sevgi, güzel sevgi... Geri kalan ne varsa fasa fiso, fiso fasa... Öyleyse Merhaba sevgi..."

Reçete bekleyenler yadırgadılar bu *'sonu'*u. Oysa, yalnızca 'Gençlik Sorunu'nu değil, insan ilişkilerindeki hemen her sorunu çözüme götürebilecek sağlıklı tutum, insana sevgiyle yaklaşmak değil mi? İnsanı sevme gereğini çok çok gerilere iten bir toplumsal ve ekonomik yaşam biçimini benimsemiş 'sistem'lere bağlı olarak yaşayanları bu biçimde sık sık uyarmanın yararı yadsınamaz.

İkincisi, tiyatro yazarı doktor değil. Reçete vermesi gerekmez. Tiyatro oyunu da reçete değil. 'Reçete oyun'ların tiyatromuzu çöküntüye götürdüğünü gözlemlemedik mi? Türk tiyatrosu, hâlâ belini doğrultamıyorsa, bir dönemin yanlış tiyatro anlayışının yol açtığı olumsuz gelişmelerin büyük payı yok mu bunda?.. **Özakman,** kanımca, sağlıklı bir tutumla, çarpıklıkları, yanlışlıkları, işlemeyeni, eğriyi-doğruyu sergiliyor; bir anlamda, yalnızca *'tanı'* ile yetiniyor. Reçete vermesi gerekmediğinin bilincinde olarak, arada, tedirgin etmeden, ille de doğrusunu ben söylüyorum demeden, söyleyeceğini söylüyor. Anlayana...

Zeynep Eren'in sergilenen yapıtlarından biri.

Rüştü Asyalı'nın yönetimi başarılı. Genç oyuncular da kutlanmağa değer bir oyun sergiliyorlar. **Nasuh Baran**'ın dans düzeni ile **Cemil İdiz**'in müziğini de olumlular başlığı altında anmak gerekir.

Olumsuz yanı mı?.. Devlet Tiyatroları'nca 1985 Dünya Gençlik Yılı dolayısıyla düzenlenen 'Gençlik Tiyatrosu Sempozyumu' nun ilk gününde, benim de bir konuşma yapmam istenmişti. *"Gençliğe Yaklaşım"* konusunda konuşacaktım. Türk Tarih Kurumu'nda toplanma saatinin gelmesini beklerken, Devlet Tiyatroları Genel Müdürü **Özakman**'a:

"Özel tiyatroların olanakları, Devlet Tiyatroları'ndan daha iyi olmalı ki," dedim. *"Müzikli oyunlarda, özel tiyatrolar müziği canlı yapıyorlar, Devlet Tiyatroları ise ses aygıtından veriyor!.."*

"Ne yapalım, orkestra kuramıyoruz, çünkü para veremiyoruz" diye yanıtladı **Özakman.** *"Yeni yasa çıkınca, bu imkânımız olacak."*

"Opera Orkestrası var."

"Vermiyor elemanlarını. Sürekli veremiyor. Orkestra üyeleri de gelmek istemiyorlar, haklı olarak. Ek iş. Çok az para."

Cüneyt Gökçer geldi yanımıza. Bu sorunun eski bir sorun olduğunu anlattı. Yaptıklarını anlattı.

"Vaktiyle uğraştığımız sorunların, bugün yeniden gündeme gelmesine seviniyorum" dedi. *"Verdiğimiz mücadeleleri kimse bilmiyor"* diye ekledi.

TRT eski Genel Müdürü **Macit Akman,** TRT Gençlik Orkestrası'nı kurmak için ne denli uzun bir süre uğraştığını anlattı.

Benim önerim şu: Kültür Bakanlığı yetkilileri, sık sık tiyatroya, operaya, baleye gitmelidirler. Devlet Tiyatroları'nın, Devlet Opera ve Balesi'nin birçok sorunu, Kültür Bakanlığı yetkilileri tiyatroyla, operayla, baleyle 'izleyici' olarak bağ kurduklarında, çok daha kolay çözülecektir. Böylece, Devlet Tiyatroları'nın sergilediği bir müzikli oyunda, müziğin ses aygıtından dinletilmesi gibi (gerçekten) 'ayıp'lar ortadan kalkabilecektir.

Jülide Gülizar, *"Ah Şu Gençler"*i hemen önümdeki koltukta izliyordu. 'Ara'da, *"çok keyiflendim"* dedi. İyi bir oyunu izlemek çok keyiflendiriyor insanı.

Nazlı Eray

Ama, *"Kösem Sultan"*ı izlerken keyfim kaçtı. İlk bölüm sona erince, ben kaçtım.

İkinci kez oluyor bu. *"Osmancık"*a da bir perde dayanabilmiştim.

*"Kösem Sultan"*a gidip de, tiyatrodan ve tarihten *'hava alacağına'* insan, kent sokaklarında dolaşıp çiçek kokulu ilkyaz havası almalı.

*'Alo, Ankara'*nın titizlikle uyageldiği ilkeyi zedelemeyelim, daha çok söz etmeyelim *"Kösem Sultan"* dan.

*"Nazlı Sultan"*dan söz edelim. *"Nazlı Sultan"*, **Nazlı Eray.** Yurda ve Ankara'ya döndü. Doku Sanat Galerisi'ndeki **Nüzhet İslimyeli** sergisini görmeye gittiğimde, **Nazlı** da geldi. New York'tan Martinik'e gitmek için Pan Am uçağına binmiş. Aktarma yapacağı yerde, bulunduğu uçakta kalınca Martinik yerine Doğu Karaibler'deki Saint Lucia adasını boylamış. *"Yeşil cehennem"* diye nitelediği ada hakkında:

"İnsan olayı sıfırda. İndiğim otel, 'Cunard Le Toc' ise, olağanüstüydü. Yapay bir İngiliz cenneti... Downtown'da (kent merkezinde) cüzzamlılar vardı. İnsanlar ilkel ve 'hafif' saldırgan. Otelin kapısı zincirliydi" diye konuşuyor.

Bir an önce Martinik'e gidebilmek için çare aramış **Nazlı.** Vietnam'da savaşmış, ağzı çikletli bir Amerikan pilotun yönetimindeki 12 kişilik uçakla yolculuk etmiş Martinik'e. Ama 'vize'si olmadığı için Martinik'ten aynı uçakla Saint Lucia'ya geri dönüp "yeşil cehennem"de üç gün üç gece geçirmek zorunda kalmış.

"Fantastik gerçekçi" öyküleriyle tanınan **Nazlı Eray,** Saint Lucia serüveninden esinlenerek yazdığı son kitabını tamamladığını söyledi.

Alo, İstanbul. Sizi seviyorum. **Ülkü,** bu yazıyı **Bilge Mestçi**'nin defilesinden söz etmeden bitiremem, *'yerin bitti'* deme!..

Artisan Sanat Galerileri'nin sahibesi **Bilge Mestçi,** üç, dört aydır'galericilik'i boşlamıştı. Dört yıldır bıraktığı 'stilist'liğine dönmüştü yeniden. Yoğun çalışmasının ürünlerini, Çocuk Sevenler Derneği yararına Fransız Büyükelçiliği'nin Büyük Salonu'nda sergiledi. Üç yüzü aşkın hanımın doldurduğu salon, Çocuk Sevenler Derneği'ne, Altındağ Başkaya mevkiinde yaptırılacak 5 derslik ilkokulun temelini atacak gelirin elde edilmesini sağlarken, giyimde Türkiye'de de 'özgün kreasyon' yapılacağını kanıtlayan bir gösteriye tanık oldu.

Giysileri, Devlet Balesi'nin 5 genç sanatçısı, piyano müziği eşliğinde **Binnaz Dorkip**'in koreografisiyle sundular. Beş genç sanatçı, **Elif Poyrazoğlu, Yasemin Erkan, Deniz Çığ, Salima Okaner** ve **Işın Erpek**'ti.

Hanımlar, izledikleri giysilere sevdalanmış olmalılar. **Bilge Mestçi,** önümüzdeki yaza damgasını basacağa benzer. Saf pamuk ve saf ipekten özel olarak dokuttuğu kumaşlar ve ketenden, böylesine şık, sade, göz çekici ve rahat giysiler 'yaratan' **Bilge**'nin bu uğraşını sürdürmesi gerekiyor kesinlikle.

Defileyi izleyen İtalya, Suudi Arabistan, Cezayir, İsviçre, Hindistan, Avustralya, Şili, Yunanistan, İngiltere sefireleri, sanıyorum Türkiye'nin moda dünyasında önde gelen ülkelerden biri olduğunu düşünmüşlerdir. Fransız Sefiresi, böylesine görkemli bir gösterinin ev sahibeliğini üstlenmiş olmanın mutluluğu içindeydi en azından. **Bilge**'yi yanaklarından öperek ilk kutlayan Fransız Sefiresi oldu.

İç gıcıklayan, coşkulandıran, sevdalandıran, sevda tazeleyen bir bahar yeli estirdi Fransız Büyükelçiliği'nin kocaman avizeler sallanan Büyük Salonu'nda **Bilge Mestçi.** Gösteriden sonra kutlamak için aradım kendisini. Soyunma odasında buldum: Ayların gerginliği başarıyla sonlanınca, gözyaşlarını tutamaz olmuştu **Bilge.**

Alo, Zeynep Oral

Zeynep Oral.

— *Alo,* **Zeynep Oral?** *Sanat Olayı'ndan* **Aydan Sümercan.** *Sizinle kitabınız hakkında konuşmak istiyoruz. "Yaz Düşüm Yaz" kaçıncı kitabınız?*

— *"Yaz Düşüm Yaz"* (1985) benim üçüncü kitabım. Daha öncekiler: *"Esintiler"* (1983), *"Konuşa Konuşa"* (1984). Yakında da *"Katmandu'dan Meksika'ya"* çıkacak.

— *"Yaz Düşüm Yaz" hangi türde yazıldı?*

— Etiketleri sevmiyorum. Bu kitaptaki yazılar benim için *"öykü"* dür. Ancak, bildiğimiz alışageldiğimiz *"öykü"* etiketi altında topladıklarımıza pek benzemediklerini görünce, bunlara *"öykü"* demeye çekindim. Bu yazıları alışageldiğimiz *"öykü"* kalıbına sokmaya da içim, yüreğim elvermedi. Denemedim değil, ancak bunları *"öykü"* kalıbına sokmaya başladığım an, yazdıklarımdan uzaklaştığımı, yapaylaştıklarını ve benim öyle yazmak için içimde hiç, ama hiçbir istek, bir ilgi olmadığını gördüm. Oldukları gibi bıraktım.

— *"Yaz Düşüm Yaz" ne anlatıyor, siz bu kitabınızla neyi anlatmak istediniz?*

— Kitap neyi anlatıyor?.. Bunun yanıtını, ben değil, bırakalım okur versin. Ben ne anlatmak istedim?.. Mesleğim, işim gereği yazdıklarımla (yani gazetecilikle, tiyatro eleştirileriyle, röportajlarla, köşe yazılarıyla) anlatamadıklarımı; konuşarak, söyleyerek, bağırıp çağırarak, ağlayarak ya da yalvararak anlatamadıklarımı; kimi zaman müthiş korkarak, kimi zaman sevinçten uçarak söylemek isteyip de söyleyemediklerimi; yani şu son beş yıldır içinde yaşadığımız ortam ve koşullarda, yakın ya da uzak çevremin, tanıdıklarım ve tanımadıklarımın, paylaştığım ya da paylaştığıma inandığım gerçekleri, düşleri, umutları, acıları, sevinçleri, korkuları, soruları, sorumlulukları, sorumsuzlukları, sesli ya da sessiz çığlıkları, göze görünen ya da hiç görünmeyen ayrıntıları, yabancılaşmaları ve dayanışmaları anlatmak istedim. Bütün bunları şarkı söyleyerek, resim yaparak anlatmak elimden gelmediğinden, bildiğim tek yolu, yazmak yolunu seçtim.

— *Sizin için yeni bir yazım alanı mı?*

— Bilmiyorum. Yarın başka türlü yazma gerekliliğini duyarsam, başka türlü yazarım. Yok böyle sürdürmenin gerekliliğine inanırsam, o inanç doğrultusunda ilerlerim. Yeni bir yazın alanı mı, bilmiyorum. *"Yeni"* nedir? Neye göre *"yeni?"*

— *Gazetecilikle yazarlığı nasıl bağdaştırıyorsunuz?*

— Yazma eyleminde gazeteciliğin sonsuz yararları oldu, halen de olmakta benim için. "Gözlemcilik"le başlayan, "kurgu"yla gelişen, ta "yazma disiplini"ne dek uzanan bir etkileşim söz konusu. Öğrenme, anlayabilme, sorma, merak etme, yorumlama, paylaşma tutkusu da gazetecilikten gelmiş olabilir mi? Belki!..

Yıldız Üniversitesi Genç Fotoğrafçılar Yarışması sonuçlandı

GENÇLİK Yılı nedeniyle düzenlenen ve her yıl tekrarlanacak olan *"Yıldız Üniversitesi 1. Genç Fotoğrafçılar Yarışması"* sonuçlandı.

144 kişinin 604 yapıtla katıldığı yarışma, siyah-beyaz baskı, renkli baskı ve saydam dallarında yapılmıştı.

Siyah-beyaz baskı dalında, **Merih Akoğul** altın madalya alırken, **Asena Özkan** gümüş madalya, **Kâmil Fırat** ise bronz madalya aldılar. Siyah-beyaz baskıda mansiyonları **Merih Akoğul, Mustafa Kocabaşı, Aleksi Petridi,** özel ödülü ise, **İbrahim Öğretmen**'in yapıtları aldı.

Renkli baskı dalında **Sedat Uzaras** altın madalya, **Orhun Kılıçbeyli** gümüş madalya, **Mustafa Kocabaşı** bronz madalya aldılar. Mansiyonlar, **Tuncer Dilaveroğlu, Mehmet Gökağaç, İbrahim Öğretmen**'e verildi.

Saydam dalında yine **Sedat Uzaras**'ın yapıtı altın madalyayı alırken, **Ömer Şükrü Göksu** gümüş, **Orhun Kılıçbeyli** bronz madalya aldılar. Mansiyonlar, **Merih Akoğul, İhsan Gerçelman, Mustafa Kocabaşı**'na verildi.

Yarışma sonunda ödül alan yapıtlar 6 Mayıs tarihinde Yıldız Üniversitesi Kültür Sanat Haftası Programı'nda yer alan bir sergiyle gösterime sunulacak. Aynı gün saat 14.30'da **Sabit Kalfagil, Güler Ertan, Reha Günay, Mehmet Bayhan**'ın katılacağı *"Gençliğin Eğitiminde Fotoğrafın Rolü"* konulu açıkoturum, ardından da **Teoman Madra**'nın saydam gösterisi var.

Başak Sigorta'nın ödüllerini kazananlar toplu halde.

Başak Sigorta'nın afiş yarışması sonuçlandı

BAŞAK Sigorta'nın 25. yılında sigortacılığı halk arasında yaygınlaştırmak amacıyla düzenlenen *"Yaşam içinde sigorta ve sigortacılık"* konulu afiş yarışması sonuçlandı. Yarışmada **Zeynep Tarlan** birincilik ödülünü alırken, **Cemalettin Mutver** ikincilik ve üçüncülük ödüllerine layık görüldü.

Birinciye 300 bin, ikinciye 200 bin, üçüncüye 100 bin lira olarak belirlenen parasal ödüller, düzenlenen bir törenle Başak Sigorta Genel Müdürü **Hüseyin Topaloğlu** tarafından sahiplerine verildi. Yarışmada mansiyon kazanan **Ahmet Çağıldak, Naci Gündüz** ve **Tülay Soyer** de 100'er bin liralık ödüllerini aldılar.

Yarışmada derece alan eserler ile sergilenmeye layık görülen eserler 3 Mayıs tarihine kadar Atatürk Kültür Merkezi'nde görülebilir.

Alo, Sanat Olayı

— Alo, *Sanat Olayı* mı?

— *Evet, buyrun.*

— Ben **Ayfer Karamani,** Nisan sayınızda çıkan röportajımla ilgili bir düzeltme yapmak istiyorum.

— **Cafer Hergünsel***'in yaptığı röportaj mı?*

— Evet, **Cafer** Beyin yazısını çok beğendim. Teşekkürler, ancak, sonunda Osmanlı Bankası ile ilgili bölümde bir hata yapılmış.

— *Nasıl?*

— "Osmanlı Bankası'nın şubelerinin panoları tek bir sanatçıya verildi. Ayrı ayrı seramikçilere verilseydi birçok sanatçı bu olanaktan faydalanacaktı" demişim gibi yazılmış son sorunun cevabında. Oysa **Cafer** Beyle bu konuyu konuştuk. Kendisine Osmanlı Bankası'nın bundan 10 yıl kadar önce açtığı birçok şubeyi ayrı ayrı sanatçılara verdiğini söyledim.

— *Sanırım bir yanlış anlama olacak.*

— Mutlaka öyledir. Yine de bir düzeltme vermek imkânı var mı bilemiyorum.

— *Bu telefon konuşmasını aynen verebiliriz. O zaman bu yanlış anlama düzeltilmiş olur sanıyorum.*

— Çok sevinirim. Teşekkürler.

— *Biz teşekkür ederiz.*

Vedat Nedim Tör öldü

YAZAR **Vedat Nedim Tör** 8 Nisan Pazartesi günü öldü. 87 yaşında ölen **Tör**, Galatasaray Lisesi'ni bitirdi (1916), Berlin'de yükseköğretimini tamamlayarak iktisat doktoru oldu. Yurda döndüğünde *"Aydınlık"* dergisi kadrosunda yer aldı. 1927 yılında tutuklandı ve 4 ay hapis cezasına çarptırıldı.

Ticaret Bakanlığı'na bağlı Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti Merkez Müdürlüğü, Matbuat Umum Müdürlüğü, Turizm Müdürlüğü, Ankara Radyosu Müdürlüğü görevlerinde bulundu. Yapı ve Kredi Bankası ile Akbank'ta kültür müşavirliği yaptı.

"Kadro", *"Hep Bu Topraktan"*, *"Aile"*, *"Doğan Kardeş"*, *"Resimli Hayat"*, *"Sanat Dünyamız"* dergilerini çıkardı.

Vedat Nedim Tör ile yapılan son röportaj, dergimizin Ocak '85 sayısında yayınlanmıştı.

Akademi Kitabevi A. Kadir adına ödül verecek

BU yıl Akademi Kitabevi Edebiyat Ödülleri verilirken, şiir dalındaki ödüllerden birinin **"A. Kadir** *Özel Ödülü"* olarak değerlendirileceği açıklandı.

Bu özel ödülün, Akademi Kitabevi Edebiyat Ödülleri'nin kuruluşuna katkıda bulunan ve beş yıl Seçici Kurul Başkanlığı'nı yapan **A. Kadir**'in anısına saygı amacıyla konulduğu ve yalnız bu yıl için verileceği belirtiliyor.

Beş dalda verilen ödüllerin son değişikliklerden sonra belirlenen Seçici Kurul'u şöyle:

Emil Galip Sandalcı, Sami Karaören, Kemal Özer, Adnan Özyalçıner, Demirtaş Ceyhun, Onat Kutlar, Alpay Kabacalı, Aziz Çalışlar ve **Refik Durbaş.**

Akademi Kitabevi Edebiyat Ödülleri'ne katılma süresi 31 Mayıs'ta sona erecek.

VAKKO SANAT GALERİLERİ SUNAR:

Mayıs 1985

Vakko/Istanbul

1-31 Mayıs

Ayhan Türker
Resim Sergisi

Vakko/Ankara

7-31 Mayıs

1984 Vakko
Büyük Resim Yarışması Sergisi

VAKKO SANAT GALERİLERİ

Sevindirici sonuçlar...

YANITLARA bir ay ara verince, değerlendirme sonuçları elimizde birikti de, birikti. Önce **Ufuk Kesici**'den başlayalım. **Kesici** *(İzmir)*, art arda gönderdiği şiirleriyle hevesten öteye bir uğraş içinde olduğunu kanıtlıyor. Şu dizeler de bu söylediğimizin kanıtı değil mi?

sanırım herkes anlar bizi
asla kırmızıda geçmiyoruz bunu herkes biliyor
güllerimizi de bıraktık ellerimizden
bir beklemek gibi bekliyoruz işte artık
eski plakları dinliyoruz hep hep boş vakitlerde
merhaba da diyemiyoruz tutulmuş dillerimiz
paketlenmiş eski dostlarımıza

Kesici'den bir süre daha şiir göndermesini isteyeceğiz.

Hakkı Engin Giderer *(Ankara)* anlatımcı bir üslubu yeğliyor. Bir düzyazı mı okuyoruz diye hayıflanırken, arada bir *"yalnızlık bir dünya nimetidünyanın adını bilen koysun"* gibi şiirine yakışan dizelere rastlıyoruz. Mısra yapısı üzerine ısrarla çalışması, çok şiir okuması ve daha önce de yinelediğimiz gibi, çok yırtıp çok yazması gerekiyor **Giderer**'in.

Nurettin Durman *(İstanbul)* için Eylül '84 sayımızda *"ortalama şiir düzeyinde ve kolaylığında"* kalan bir şair olduğunu yazmıştık. **Nurettin Durman**, ortalamanın sınırlarını zorlamak ve bir düzey tutturabilmek için şiirinde ısrar etmiş olmalı ki, olumlu noktalarda gezindiğinin işaretlerini iletiyor bize:

Ey duru zaman ya da görünen öyle
Gökyüzünde süzülürken yıldızlar
Zihinlerde o güzelim küheylan
Aktı mı uzaklara
Günahı yatağında aşk gibi taşıyan tarih
Ağrılar doğurabilmiş
Halbuki nişabürek bir şarkıyla
Kanadı bile hışırdasa o hakir kuşun
Konar da sarayın gölgeli güneşli odalarına
İnzibat olabilirmiş

Erdağ Duru, *(İstanbul)* Mart '85 sayımızdaki eleştirileri kayda değer bulmadığını bize boş kâğıtlar göndererek anlatmak istiyor. Bu sayfaların derginin bakış açısıyla yapılan genel değerlendirmelerden oluştuğunu hemen belirtelim. Bir başka yayın organı, **Erdağ Duru**'nun şiirlerini çok beğenip, sayfalarını pekâlâ ayırabilir. Bu değerlendirmeler, şiirle, hikâye ile uğraşan sanatçı adayları için *"tek"* kriter elbette değildir.

Ender Sevinç *(Ankara)* şöyle diyor:

"Temmuzdaki sayımızda şiirdeki duygu-imgedeyiş düzenini deyiş lehine bozduğumu; şiirlerimi içlenmelerin, duygusallıkların oluşturduğunu belirtmiştiniz. Martta ise, bu seferki şiirlerde de aklı fazlaca işe karıştırdığımı, duyguyu ihmal ettiğimi söylüyorsunuz. Umarım bu kez bileşimi sağlamışımdır."

Ender Sevinç'ten gelen şu dizeler, sorusuna *"oldu işte"* yanıtını verdiriyor:

Kentlerin orta yerinde serhat türküsü
Geyikli halı gibi serilmiş hasret
Fincanlarda içim kabarıyor: Bir kısmet bir kısmet
Kuşun kanadında oyalı mektup, balık etinde dilber
Falcının kördüşü suskun
Hayat yok, dövüşmek yok
sen yoksun.

Cem Uzungüneş, Fahri Cincik, Mim Çağlı, H. Sönmez Güven ve **Mustafa Hakkı**'nın mektupları ile ilgili değerlendirmeleri bir dahaki sayımızda yayınlayacağız.

AÇILIŞ KARMA SERGİSİ

17 NİSAN - 31 MAYIS

AHMET UZELLİ / AHMET ZİYA AKBULUT / ALİ RIZA HOCA / AVNİ ARBAŞ / AYLA HUNGEN SELİ / BEDRİ RAHMİ EYÜBOĞLU / CELAL UZEL / CEVAT DERELİ / CİHAT BURAK / EŞREF ÜREN / EYÜPLÜ CEMAL / FETHİ KARAKAŞ / FEYHAMAN DURAN / HAMİT GÖRELE / HAYRİ ÇİZEL / İBRAHİM ÇALLI / İBRAHİM SAFİ / KEMAL ZEREN / MEHMET ALİ LAGA / MÜFİDE / NAZMİ ÇEKLİ / NURİ İYEM / PERTEV BOYAR / SAMİ YETİK / SELİM TURAN / ŞEKER AHMET PAŞA / ŞEREF AKDİK / TURGUT ZAİM / ÜSKÜDARLI CEVAD / BELLO / MAXİMİLAN SCHİMİDTH / P. RUSSO / V. ARSLAN / ZAHARYAN

Rumeli Caddesi, Bakara Apartmanı Kat 2

***Vepa Mağazası** üstü, Osmanbey 146 48 59*

GALERİ VEPA

'Delikanlı'lığın gereklerinden olan eylemi, dinamizmi bir uçta, tevekkülü, yılgınlığı diğer bir uçta değerlendirmek gibi kesinleme yanılgılarına düşmemek, gencin sağduyusuna ve kültürel donanımına bağlı. 70'li yılların gençliğinin sanatla, kültürle olan alışverişi ile 'şimdi'nin farkını görebilmek için bu toplumsal süreçlerde yaşayan sanatçılarımıza sorular yönelttik. 'Fikir Olayı' bu soruları yanıtlayarak eleştirisini, özeleştirisini, önerilerini ortaya koymak isteyen herkese açık olacaktır.

70'li yıllara bakış ve gençlik sanat ilişkisi

Ahmet Erhan

Ahmet Erhan: "Yaşlılıkla dolu bir çağda gençlik yalnızca bir varsayımdır"

"Ben de yirmi yaşında oldum. Yaşamın en güzel çağının yirmi yaş olduğunu söyleyenin alnını karışlarım..."

Paul Nizan

Pek çok şey gibi "*genç*"liğin de göreceli bir kavram olduğunu bize içinde yaşadığımız çağ öğretti. Genç olmak, tek başına hiçbir şey ifade etmiyor bugün. Gençliği yalnızca doğum tarihlerine dayanarak açıklamıyorsak ona bir ayrıcalık vermemiz de söz konusu olamaz. İnsan yaşamı kesintisiz bir süreçtir. Bu sürecin içinde yer alan olumlu-olumsuz nitelemeleri çok daha başka ölçütlerin belirlemesi gerekir gibi geliyor bana.

Son yıllarda Birleşmiş Milletler tarafından, kutlanması için çağrı yapılan şu "*yıl*"lara gitgide kuşkuyla bakmaya başladım ben. Kadın Yılı, Çocuk Yılı, Sakatlar Yılı... ve şimdi de Gençlik Yılı. Bunlar organizmanın sürekli olarak ihmal edilen katmanları. Buradan yola çıkarak çağımızda insanın ihmal edildiği sonucuna rahatlıkla varabiliriz sanıyorum. İnsanın böyle bir konumda yer aldığı bir dünyada ise her şey anlamsızlaşıyor. Doğa da, toplumsal kurumlar da, geleceğe ilişkin düşünceler de...

Böyle bir dünyada ne anlamı var gençlik yılı düzenlemenin? Sorunu, sonsuza dek kutlanacak bir "*İnsan Yılı*" bağlamında düşünmedikten sonra... İnsan bir bütündür ve bugün varolma, yaşama hakkı bile baskı altındadır. İçi saman dolu anıtlar çağı, sözcükleri utandıran söylevler çağı, bir nükleer ortaçağ... Gençlik, böylesine yaşlılıkla dolu bir çağda yalnızca bir varsayımdır. Dünya üzerindeki bütün zorbaların kork-

tuğu bir tek gençlik biliyorum ben: Düşüncenin gençliği... İnsanın en büyük özelliği onda bulunan yaşamı ve dünyayı değiştirme isteğidir. Çağımız bu isteği alabildiğine çarpıtmış bulunuyor.

* * *

Sanat, az önce sözünü ettiğim türdeki gençliğin belki de tek ifadesidir. Sanat, dünyayla çatışmanın, ona bir tanım, yeni bir yüz verme isteğinin olduğu yerde vardır. Sanat, yaşamın çatışkılı (trajik) yapısını sorgular, insanın değişim çabasına kendi olanakları ve sınırları içinde katkıda bulunur. İnsanın öldürülemeyeceğinin tek somut belirtisi gibi geliyor bana. Gerçek sanat her zaman gençtir, içinde yaşanılan çağla ilgili insancıl bir ses sunar bize. Bilimin kötü kullanımlarına tanık olduğumuz bir çağda, insanın varlığını, duygusal-düşünsel faaliyetlerini içeren tek alandır.

Gençlik, yaygın tanımıyla gençlik, yapısında bulunan çok çeşitli; bir şeyleri sorgulama, bir yaşam biçimini arama, bir şeyleri seçme, ad verme gibi istekler sonucunda sanata daha çok ilgi göstermektedir. Çoğunlukla kendini gerçekleştirme alanı olarak görmektedir onu. Burada yüzeysel bir yönelim elbette söz konusudur. Örneğin sanatsal yapıtları izlemenin de bir yaratıcılık olduğu üzerinde henüz pek durulamamıştır. Bugün çıkan kitapların büyük bir bölümünü gençler alıyor, sergileri, sinemaları, tiyatroları en çok onlar izliyorlar. Bu durum ancak gençlikte tıkanıp kaldığı için sonuçta akışkan, sürekliliği olmayan bir izleyici-okur kitlesi oluşuyor. Diyelim ki bir şair iki-üç yıl dergilerde görünmesin neredeyse unutulup gidiyor. Bakıyor ki, okurlarının yerini onlara benzeyen başka birileri almış. Bu her yerde böyle mi, bilmiyorum ama bizde sağlıksız bir işleyişin göstergesi. Ama aynı zamanda gençliğin sanat alıcısı konumunu belirlemede önemli bir ölçek.

Gençliğin sanatla ilgisi çoğunlukla rastlantısal bir düzlemde gelişiyor. Yönlendirmeler söz konusu. Bu elbette nitelikli okur-izleyici yok anlamında değil. Son yıllarda bunun bir ölçüde kırılmaya başlaması da sevindirici bir durum.

"Benim kuşağımın üyeleri bir anda 'mohikanların sonuncuları' durumuna getirildi. Bu kuşağın önemi ve değeri, yanılgıları, olumsuz yanlarıyla birlikte kesinlikle anlaşılmak zorundadır."

Bu konuda son olarak şunu söyleyeyim: Hiçbir sanat yapıtı gençler için oluşturulmuyor. O sanat yapıtının *gençliği* belirliyor her şeyi.

* * *

Bizim kuşak toplumdaki ani dönüşümlerin etkisini fazlasıyla duydu. Kısacık yaşamımız içinde üç hükümet darbesine tanık olduk. Demokrasinin bütün kurumlarıyla yerleşmediği toplumlarda gençliğin demokratik olmayan yollara başvurması yeni bir şey aslında. Ben ülkemizde, özellikle son on yılda yaşanılan olayları içinde bulunduğumuz çağdan ayrı düşünmemek gerektiğine inanıyorum. İnsan varlığına değer verilmeyen bir dünyada, insanların açlıktan, ya da pusuya düşürülerek, silahları aracı kılarak öldürülmesi aynı şey aslında. İkisinde de öldürme eylemi söz konusu. Bütün *"çağdaş kuramları"* üretenler, sonuçta ne yaparız da insan ölümünü haklı gerekçelere bağlayabiliriz diye düşünüyorlar sanki.

Buna karşı çıkmak, çoğuna soyut gibi gelen ama bence somutluğun ta kendisi olan *insan* kavramına, onun bu dünyadaki varlığına, değişim isteğine, acılarına, umutlarına, umutsuzluklarına gereken önemi vermek demektir. Bu bir yalnızlık nedenidir. Bulunduğumuz şu konumda her şeye *"muhalif"* olma gibi bir tehlike bekliyor bizleri. Geçmiş dönemde kimi yapıları bir din boyutunda algılamaktan, ters bir noktada arı bir muhalefet anlayışına varıyoruz. Ölçü bilincimiz yok. Ben bunu gençliğin en büyük sorunlarından biri olarak görüyorum. Her şeye muhalefet etmek, muhalefet edecek hiçbir şeyin bulunmadığı görüşüne varır e ninde sonunda. Ve bu o kadar mekanik bir biçimde algılanabilir ki, parti pazıbentleri yerini bir anda "heavy-metal"cilerin kollarına sardıkları zincirlere bırakabilir. Ben onca ölü unutulmasın istiyorum, onca acı, onca gözyaşı... Şu anda bütün kurumlar gençliğe boşalım sağlatmak için seferber edilmiş durumda. Düşünsel hiçbir faaliyetin yer almadığı bu boşalım türü, naylon çığlıklar üretmeye teşne. Batı'da kesinlikle toplumsal nedenleri olan akımlar -örneğin Beat akımı- içleri boşaltılarak ya da sanki Türkiye sanayileşmenin doğurduğu aynı sorunları yaşıyormuşçasına, öylece aktarılıyor. Gençlik çok olumsuz bir değişim içinde. Benim kuşağımın üyeleri bir anda "mohikanların sonuncuları" durumuna getirildi. Bu kuşağın önemi ve değeri, yanılgıları, olumsuz yanlarıyla birlikte kesinlikle anlaşılmak zorundadır.

Çarpık kültür politikası, bugünün gençliğini kıskacına almış görünüyor. Bu politika, bir yanda örneğin uyuşturucu alışkanlığına karşı savaş açarken, öte yanda devletin televizyonundan "Gençler İçin Müzik" yayınlayarak uyuşturucuların ideolojisini sunduğunun bile bilincinde değil. Hem bu ideolojiyi kulağı küpeli serkeş tipler aracılığıyla sunuyor, bir yandan da üniversitelerde giyim-kuşam yönetmelikleri çıkarıyor.

Bütün bunlara karşı, gençlik kendi kültürel seçeneklerini yaratmalıdır. Bu seçeneklerin belirtileri bile varsa onları savunmalı, boyutlandırmalıdır. Geçmiş dönemlerde kitapların yalnızca altı çizili yerlerini okuma alışkanlığı bütünüyle kültürel bir arayışa dönüşmelidir.

Gençlik, geleceğe yapılan bir yatırım değil, yaşla ilgisi olmayan ve kendi içinde bir bütünselliği bulunan bir varlık, giderek bir duyuştur. Ben yaşamı boyunca genç kalabilen ne çok insan gördüm. Hepsinin de en büyük erdemleri, bütün yatırımları ve yaptırımları boşa çıkaracak bilinç düzeyleriydi. Gençliğe ilişkin bildiğim bütün kavramlar onlarla ilgilidir.

Gençlik Yılı kutlu olsun!

Ey insan, senin yılın ne zaman kutlanacak?

Mehmet Eroğlu:"Gençlik yalnızca üniversite gençliği değildir"

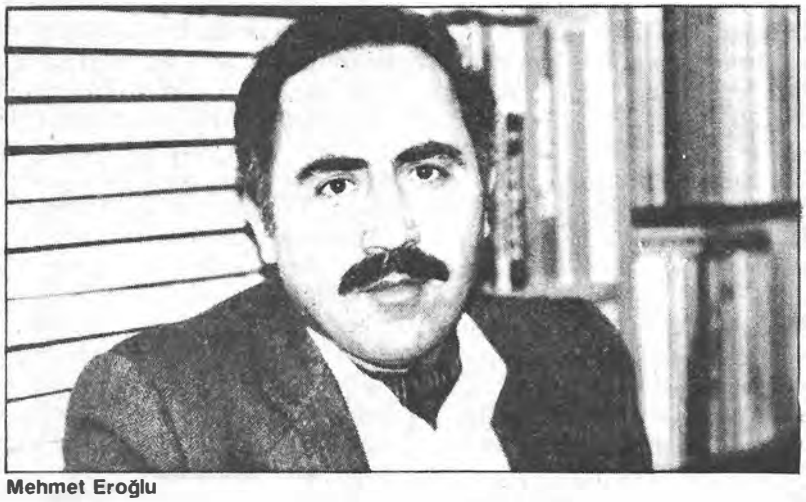

Mehmet Eroğlu

> ***"Acıdır ama 1970'ler bana, acemice sahneye konmuş bir dramı, 1980'ler ise sahneyi kan gölüne çeviren bir trajediyi hatırlatıyor. Unutmayın, trajedilerde hep oyuncular ölür"***

— Romanlarınızda genellikle gençlikle ilgili konuları seçen bir yazar olarak kendi gençliğinizi, yani 1970'leri 1980'lere göre nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Romanlarımda gençlikle ilgili konuları değil, genç insanları konu olarak almaya çalışıyorum. Önce bunu belirteyim; çünkü iki ifade biçimi arasında az da olsa farklılık var. Kendi gençliğimi, yani 1970'leri nasıl değerlendirdiğime gelince; kim kendi gençliğine kötü diyebilir? Hayır kötüydü, diyen bile eninde sonunda gençliğini bir yazgıymış gibi kabullenmez mi? Ben kötüydü diyenlerden değilim, aksine olağanüstü bir dönemdi... Şimdi 1965-1970 arası döneme gelelim. 1970, 1980'lerden en azından bu açıdan ayrılıyor. Çünkü 1980'lerde gecekondu gençliği bence daha önemli ve daha belirleyiciydi. 1970'lerin gençliği o dönemin aydın çizgisinden çok farklı bir çizgide yürümedi. 1980 döneminde ise aydınların gençlik üzerinde pek etkisi yoktu. Bizim dönemin gençliğini bir süre, bir platform etrafında kenetlenmemiş, ya da kenetlenememiş aydınlar güttü. Sonra gençlik, aydın babalarına başkaldırıp yeni babalar buldu; çok geçmeden onlara da başkaldırdı, kendi sonuna kendisi yürüdü. 1970'le 1980 arasındaki önemli diğer bir fark da netlik bence. 1970'lerde, doğru veya yanlış, tezler berrak ve belirleyiciydi. 1980'lerde ise görülen mekanik bir kör dövüşü değil miydi? Acıdır ama 1970'ler bana, acemice sahneye konmuş bir dramı, 1980'ler ise sahneyi kan gölüne çeviren bir trajediyi hatırlatıyor. Unutmayın, trajedilerde hep oyuncular ölür.

— Sanatın 1970 gençliği üzerinde ne gibi etkileri oldu?

— Hiçbir etkisi olduğunu sanmıyorum. Tersi oldu; yani gençlik, daha doğru deyişle gençliğin tezleri sanatı etkiledi. Kaba biçimiyle ifade etmek istersek, köylülük sanatı etkiledi. Önce evlerimizin süslenişi, sonra romanlarımız, şiirlerimiz, şarkılarımız türküye dönüşerek birer birer köylüleşti. (Tabii bu arada köylülerimiz şehirleşiyordu.) O dönemin sanata belirgin etkileri arasında özellikle romanda, insanın unutuluşunu (bunun tam tersini yapan aydın ve yazarlarımız bir yana) sayabiliriz.

— Gençliğin 1970 dönemindeki hataları konusunda ne düşünüyorsunuz?

— Hatasız kul olmaz; atasözü böyle diyor. Hatasız gençlik de olmaz. Soruna bu açıdan bakarsanız gençlik yaptığı hatalardan dolayı bağışlanabilir. (Zaten faturayı da hep kendisi ödüyor.) Ama bu hatalar her on yılda bir tekrarlanırsa kimse gençliği bağışlamaz, bağışlanmasını da isteyemez. Bugün ülkemizde çok korkutucu bir gelişme var. Türk toplumu giderek gençliğine acımasız bir toplum olma yolunda. Bu, herhalde sürekli tekrarlanan hataların bir sonucu. Bu denli sık hata yapılmasını bir bakıma gençliğin hata yapma kabiliyetine bağlamamak gerekir. Aslında gençlik tutarlı bir toplumsal platformla irtibatlı olmazsa sapacağı yol çoğunlukla çıkmaz sokaktır. Öte yandan aydınların gençliğe karşı tutumlarında açık ve dürüst olmaları gerektiğine inanıyorum. Bu davranışın birinci adımını gençlik dalkavukluğundan vazgeçme oluşturuyor. Gençliğe aslandır, kaplandır tavrıyla yaklaşmak aslında gençliği küçümsemekle eş tavırlı. Geçmişin, gençlere aslansın, kaplansın deyip, etrafı avcılar kuşattığında meydanı bırakıp kaçanlarla dolu olduğunu unutmamalıyız.

— Özeleştiri hakkında neler düşünüyorsunuz?

— Hiç iyi şeyler düşünmüyorum. Özeleştiri ciddi bir mekanizmadır; fasit bir dairenin etrafında dönen yön gösterici işaret direkleri değil. 1970 gençliği art arda üç özeleştiri yapıp yine başladığı yere dönen epeyce kahraman gördü. Özeleştiri neredeyse günah çıkarmaya döndü bizde: Bir dergide ya da gazetede özeleştirimi yaptım diyorsunuz, ertesi gün bütün günahlarınızdan arınmış bir şekilde yeni günahlar işlemek üzere sokağa çıkıyorsunuz. Toplumsal bir tabana oturtulma iddiasında olan bir süreç böylesine gayri

ciddi tutumla sürdürülemez. Her suçun bir cezası olduğu gibi, her özeleştirinin de toplumsal ve sorumluluğu ve inandırıcılığı olması gerekmez mi?

— *Gençliğin işlevi nedir? Bu konuda neler söyleyeceksiniz?*

— İzin verirseniz gençliğin işlevinin ne olduğundan çok, ne olmadığı konusunda birkaç şey söyleyeyim. Önce gençlik yalnızca üniversite gençliği değildir. Üniversite gençliği Türkiye'nin genç nüfusu içinde çok küçük bir yüzdeyi oluşturuyor. Bazı süreçlerde üniversite gençliğini gerektiğinden fazla önemsemek, bence önemsemek sözcüğünün anlamı pek önemsememek anlamına geliyor. Bu bir. İkincisi, kimse gençliğe taşıyabileceğinden fazla yük, örneğin görülmemiş öncülük görevi yüklemesin. Bu tür tutum, işin kolayına kaçma, süreçteki yeteneksizliği kabullenmek anlamına geliyor. Gençlik genellikle sorumsuzca yaşanılan bir dönem olarak kabul edilir. Nüfusunun yüzde ellisi, elli yaşından büyük, Batı ülkeleri için bu genelleme belki doğru olabilir.

Ama Türkiye gibi çok genç nüfusa (% 75'i 25 yaşının altında) sahip bir ülkede her gencin toplumsal gelişme için önemli sorumluluğu var. Bu sorumluluğun asgarisi de demokratik gelişmenin yumuşak karnı olmamak ve buna yol açacak sorumsuzluktan uzak durmak.

Ahmet Telli: "Gençlikte bir erozyon başlamıştır"

— *Gençler geçmişte sanata nasıl baktılar, bugün nasıl bakıyorlar?*

— Hiç kimse bu hakkı bana vermiş değil, ama bireysel olarak düşüncelerimi söylüyorum. Gençlik adına değil, kendi adıma konuşuyorum. Bunun altını çizelim. En sıcak dönemlerde sanatın biraz itelendiğini görmekteyiz. Özellikle de gençler içinde. Sanatın küçümsendiğini itiraf etmişlerdir, kendileri de; ama şöylesi olaylar da gözümüze çarpmıştır: Diyelim ki, **Che Guevara**'nın üzerinden, **Neruda**'nın kitabı çıkmıştır. **Neruda**'ya bunu söyledikleri zaman heyecanlanmıştır. "Yaa o zaman **Neruda**'da kim?" diye soruyorlar. Anlıyorsunuz ki, **Neruda**'yı tanımıyor daha, **Neruda**'yı tanımayınca sadece sloganlara girebildiği kadar üç-beş isim ortaya çıkıyor. **Enver Gökçe** diyor, **Nâzım** diyor. Bunları da inceleyerek, bilerek, tadına vararak değil. Bir yerlerden bir biçimde ad olarak öğrendiği için benimsiyor. Diyelim ki, bir kitle gösterisinde *"Güneşe akın var"* okununca, *"**Nâzım**'ın"* deniliyor. Ve sempatisi o kadar. Ama günümüzde de bu böyle bir bakıma. Kendisine verilmiş olan birtakım sanatsal olguları biliyor. Bu nedir? Neler verilmiş? Bunu biraz eksik buluyorum. Çünkü henüz araştırıcı bir gençliğin olmadığı kanısındayım. Bunlarla suçluyor muyum? Hayır. Gençler tepkici oluşlarını daima göstermemişlerdir; ama tepkilerin kanalize edilişi, gösteriliş biçimi

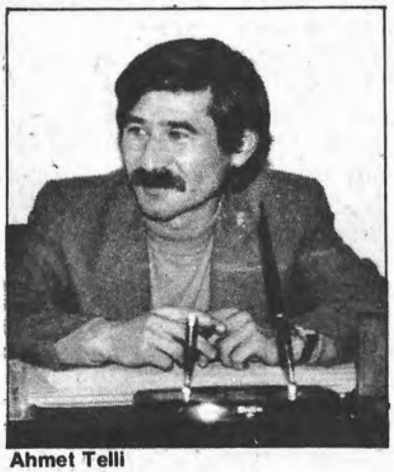

Ahmet Telli

farklı. Ya punkçular gibi. Artık o müzikteki olgular ideolojik boyut kazanıyor. Kuşkusuz ki, bu bir ideolojidir. Ama belli ki, gençlikte erozyon başlamıştır. Ne var ki, genel görünüm hiçbir zaman yüreğin atışını ele vermez. Yorgun bir göz görürsünüz, ama yüreği iyi atar.

— *Toplumdaki olay ve dönüşümler gençliği nasıl etkiliyor?*

— Tarihsel olarak baktığımızda, toplumdaki olay ve olguların gençleri etkilememesi söz konusu değil. Tam tersine ilk etkilediği gençlik oluyor. Yani nasıl '60 olayını gençlerin dinamizmi, o son kıvılcımı oluşturmuşsa... '70 de öyle, '80 de öyle. Yani bu olgular ilk önce gençleri ne olarak etkiliyor: Duygusal olarak etkiliyor tabii. Ya karşısına çıkıyor bu olgunun, ya da bir yılgınlık başlıyor. Bunlar birahanelere koşarken, *'hayır'* diyenler bir yerlerde herhalde, yani bir

"Yanlışlar yapmadım mı? Tıpkı gençliğimizin yaşadığı yanlışları bir biçimde ben de yaşadım ve yaptım. Ama insan salt doğru yaparsa peygamber olur"

biçimde hayatın içinde bu insanlar. Sessizce varlar. Düşünsel olarak da etkiliyor tabii.

Dönüp geriye baktığımda başlangıçta söylediğim bir şey var. Evet, kırkıma geldim aşağı yukarı. Ama okuduğum ilk kitaplar bana dünyanın değiştirilmesi gerekliliğini duyumsattığı zaman heyecanlanmıştım. O heyecan veriyordu. Yani bir yerlerde insanlar yürüyorlar ise, ben bir yolunu bulup mutlaka orada olmaya çaba gösteriyordum. O coşkumu yitirdim mi, diye bakıyorum. Hayır, yitirmedim. Yitirmeyeceğimi sanıyorum. Ama kendimi üniversite kantinlerinde sanmıyorum. O coşkumun daha bir biçimlendiğini, daha bir akılcılıkla bütünleştiğini, daha bir bilimsel bilgiyle harmanlandığını sanıyorum. Yanlışlar yapmadım mı? (Evet, yanlışlar) Tıpkı gençliğimizin yaşadığı yanlışları bir biçimde ben de yaşadım ve yaptım. Ama insan salt doğru yaparsa, peygamber olur. Peygambere inananlar onu güzel bulurlar.

"Türk Şiir Krallığı" ve Florinalı Nâzım

NECMİ ZEKÂ

TÜRK şiirinin köklü bir geçmişi olduğu herkesçe bilinen bir gerçek. Ancak bundan 50 yıl kadar önce, pek uzun ömürlü olmamışsa da bir *"Türk Şiir Krallığı"*nın ilan edildiğinden nedense çok az kişinin haber var. Krallığın kurucusu ve ilk hâkimi **Florinalı Nâzım Bey,** bu kadar çabuk unutulacağını hiç düşünmüyordu.

Aslında Türkiye'de şair ve kral sözcükleri hemen hemen eşanlamlı kullanıldığından, *"Türk Şiir Krallığı"* da pek şaşırtmayabiliyor insanı. Şair sultanlarımızı, şair bürokratlarımızı düşünürsek, şiiri de *"devletçilik geleneği"*nin kopmaz bir parçası sayabiliriz pekâlâ. Şairlerimizin büyük bir çoğunluğunun mülkiye ya da hukuktan mezun olmaları da bunu doğruluyor zaten. Böylesine yakın bir ilişkinin bazı kendine has sonuçlar doğurması da doğal. "Periferi" de de oldukça gür bir şiir damarı-halk şiiri-varlığını sürdürse de, iktidarı elinde tutan, genel gidişata yön veren hep "merkez"de yazılan şiir olmuş. Son zamanlarda kral şairlerden çok kral romancılardan söz edilmesine karşın, en azından şimdiye kadar alenen ilan edilen bir Türk Roman Krallığının olmaması, şiirin hâlâ itibarını koruduğunu kanıtlıyor.

Türk Şiir Kralı **Florinalı Nâzım Bey** de hukuk mezunu; uzun yıllar memurluk yapmış. Ancak **Alâettin Gövsa**'nın *"Türk Meşhurları"* kitabına alınmasının nedeni, çok daha *"tipik"* bir özelliğinden, *"megaloman"*lığından kaynaklanıyor. *"Zeyl-i Makber", "Yadigâr-ı Takdir-i Fikret", "Zafer Teraneleri", "Ziya Gökalp'in Tabutu Huzurunda"* vb. çoğu basılmamış 36 eseri bulunan **Florinalı Nâzım Bey** Türk Şiir Kralı oluşunu *"tarihî ve şiirî bir zafer"* olarak nitelendirmiş, 1934 yılında kendi yayınladığı bir broşürde anlatmış.

Her şey 6 Eylül 1932'de **Florinalı Nâzım Beyin** Maarif Vekili **Esat Beye** hitaben yazdığı bir açık mektubun, *Milliyet*'in ilân sayfasında basılmasıyla başlar. **İ. Mahmut Kemal**'in *"Son Asır Türk Şairleri"* kitabının basılması için gerekli *"tahsisatın verilmemesi"*ne bozulmuştur **Nâzım Bey;** kitabın hemen basılmasını ister Maarif Vekilinden. Ancak iki gün sonra *Cumhuriyet*'te *Akbaba* imzasıyla **Yusuf Ziya,** bu açık mektup üzerine şunları yazar:

"**A. Hamid***'in zeyl-i dehâsı ve edebiyat dünyasının şöhret ıskatçısı meşhur* **Florinalı Nâzım Beye** *galiba teyyare piyangosu vurdu. Üstad iki günde bir, ustura kadar keskin kalemiyle, yazdığı kısacık makaleleri, ilân tarifesi üzerinden gazetelerin son sayfalarında neşrettiriyor.*

İşte sanat için sanat buna derler."

Tabii "30 senelik velveleli şiir ve edep hayatı ve gayet parlak mazhariyatı itibarıyla, kâinatça tanınmış bir sima" olan **Florinalı Nâzım Bey, Yusuf Ziya**'nın bu satırlarına çok kızar. 12 Eylül günü *Cumhuriyet*'te tam sayfa bir ilan verir. İlanda **Cenap Şahabettin**'den **Abdullah Cevdet**'e kadar pek çok ünlü şair ve yazarın **Florinalı Nâzım Bey** hakkında söyledikleri övgü dolu sözler yer almaktadır. Bu 'seçme övgüler' arasında, **Mehmet Akif**'in **Florinalı Nâzım Bey** için yazdığı bir dörtlük özellikle dikkati çekmektedir.

TÜRK ŞİİR KRALI'NDAN KRALİÇEYE

Böylece **Yusuf Ziya** ağzının payını almıştır, ama bu sefer de **Peyami Safa** karışır işin içine: **Florinalı Nâzım Beyin**., "arasıra tıraş bıçakları ilanları çıkan yerde" şiirlerini yayınlatarak "tevazu rekorunu", son ilanı için de 31 lira 36 kuruş ödeyerek *Cumhuriyet*'e "hizmetin rekorunu" kırdırdığını söyler **Peyami Safa** ve *"Zeyl-i Makber şairi"*ni Türk Şiir Kralı ilan eder. Ancak **Florinalı Nâzım** yazıyı ciddiye alır, **Peyami Safa**'ya bir teşekkür mektubuyla birlikte, Türk Şiir Kralı olarak yazdığı ilk şiirini *Cumhuriyet*'te yayınlanması için gönderir. Şiir Dünya Güzellik Kraliçesi **Keriman Halis Hanım** için yazılmıştır.

Peyami Safa şiiri yayınlar, altına da şunları ekler: "Türk Şiir Kralı unvanını kabul eden **Florinalı Nâzım**'ın başına taç koymak yalnız **Abdülhak Hamit**'e düşer değil mi, hayır, bence bu şerefli işi yapmaya daha salahiyetli olan bir zat var: **Mazhar Osman.**"

Artık bu kadarını da anlar **Florinalı Nâzım;** kendisine açıkça deli denmektedir. Ama **Peyami Safa**'yı da susturacak müthiş deliller vardır elinde. **Mazhar**

Osman *"Keyif Veren Zehirler"* ve *"Sıhhat Almanağı"* kitaplarını, *"Aziz ve muhterem şairimiz* **Florinalı Nâzım Beye** " diye imzalayıp, vermiştir. Bu deli olmadığını gösteren sağlam delilleri sunarak, **Peyami Safa**'ya *"ilk ve son cevabını"* verir **Florinalı Nâzım Bey.** *"Türk Şiir Kralı namını, bundan böyle her istediğim yazımın altında kullanmaktan beni hiçbir kıskanç ta'riz vazgeçirtemeyecektir"* der. Ayrıca *Cumhuriyet*'e verdiği *"edebi bir izah"* ilanıyla da, krallığını cümle âleme duyurur.

20 ÇUVAL YAZI

Bu *"edebi izah"* üzerine **Cevat Fehmi** ve **Yunus Nâdi,** kendisiyle bir röportaj yaparlar. Ayrıca **Florinalı Nâzım Beyin** , hakkında o zamana kadar çıkan ve tamamı 20 çuval tutan yazıları tasnif ederken bir resmini de çekerler. **Florinalı Nâzım Bey** onlara da *"artık ben tarihin malıyım"* demiştir. Krallığından o kadar emindir ki, *"ebediyen yaşayacak mezar taşının şiirini"* bile önceden hazırlar.

"Türk Şiir Kralı olarak yazdığı ilk şiirini Cumhuriyet'te yayınlanması için gönderir. Şiir, Dünya Güzellik Kraliçesi Keriman Halis Hanım için yazılmıştır"

Ancak bütün krallar gibi, o da çok az tanımaktadır tebaasını. Şuara taifesi arasında nankörlük, kıskançlık, çekememezlik gibi duyguların ne kadar yaygın olduğunu hiç hesaba katmamıştır.

"Ey pây-bend-i dâm-geh-i kayd-ı nâm ü neng" diye başlayan mersiyeler değil, kısacık anma yazıları bile yayınlanmaz ardından.

Florinalı Nâzım: "Gemilerini yakmış bir amiral gibiyim"

22 Mart 1933 tarihli Yedigün dergisinde Sedat Simavi ile Florinalı Nâzım'ın bir sohbeti yer almıştı. Bu sohbet, Florinalı Nâzım hakkında okurlara bir fikir verebilir.

FLORİNALI Nâzım Beyle beş on seneden beri selamlaşıyoruz. Yıldızı gazetecilerle barışık olmadığı halde her nedense kendisine mahsus iltifatlı selamlarını benden esirgemez.

Üstada geçen gün vapurda tesadüf ettim. Çok neşeli idi. **Peyami Safa**'nın kendisine *"Şiir Kralı"* unvanını tevcih etti edeli üstadda gayelerine vasıl olmuş insanlara mahsus bir emniyet hasıl olmuş. Muhtelif meseleler hakkında üstatla uzun uzadıya konuştuk. Bu konuşmanın okuyucularımızı alakadar eden kısımlarını aşağıya naklediyorum.

— *Niçin,* **Nedim, Fuzuli, Nef'i***'ye ihtifal yapmıyorsunuz da* **Tevfik Fikret** *için yapıyorsunuz?* **Tevfik Fikret** *hakkındaki takdir ve hayranlığınız diğerlerinin fevkinde midir?*

— **Nedim, Fuzuli, Nef'i,** muhtelif edebi devirlerde göklerimizde parlamış cezip yıldızlardır. Türk gençliğinin bu üstadlara sevgi ve saygılarını esirgememesi mutlak surette icap etmektedir. Fakat bunu muntazam surette devam ettirmek edebî müesseselerimize düşen bir vazifedir sanırım. Yoksa benim gibi bir ferdin iğreti ve muvakkat hayatı bunların hatırasını ne dereceye kadar yaşatmağa muvaffak olabilir. **Fikret** ihtifalini, bir zamanlar Edebiyatı Cedide'mizin başında bulunduğu için yapıyorum. Bu da hayatımla mukayyettir.

— **Fikret** *ihtifalini kendinize bir reklam vesilesi yaptığınızı söyliyenler de var.*

— Evet biliyorum. Bana mezar okuyucusu da diyorlar. Azizim ben kendime reklâm yapmak ihtiyacının o kadar fevkindeyim ki **Tevfik Fikret** ihtifali benim şöhretime bir şey ilave edemez. Bugün benim

Florinalı Nâzım

> ***Gazetecilerin mütemadi hücumu benim için bir lütfu ilahi olmuştur. Şimdi garip görünen cüretlerimi onlar temin ettiler. Onların beni hırpalayan, kamçılayan yazıları olmasaydı, bugün meçhul bir şahsiyet olarak kalacaktım***

kadar şöhret sahibi bir tek kimse gösterebilir misiniz?.. Muvakkat şöhretlerden bahsediyorum, benim şöhretim devamlı şöhrettir.

Size bir misal söyleyeyim:

Bir zamanlar Şehremini Operatör **Emin Beyin** şöhreti benim şöhretime yaklaşmıştı. Hergün bütün gazeteler sütun sütun resimlerini, karikatürlerini, mülakatlarını neşrediyorlardı. Fakat sonra ne oldu?.. Mevkiinden düşer düşmez onun şöhretini Karacaahmet'e gömdüler ve ismi unutuldu. Halbuki benim şöhretim öyle mi ya?.. Gün geçmiyor ki gazeteler bir vesile ile benden bahsetmiş olmasınlar...

— *Lehinizde ve aleyhinizde şimdiye kadar çıkan yazıları kolleksiyon yapmakta olduğunuzu söylüyorlar, doğru mu?*

— Gazetelerimizin otuz seneden beri bana dair, haklı veya haksız lehte veya aleyhte yazdıkları bütün yazıları topladım. Bunlar yirmi büyük çuval tuttu. İki seneden beri birer birer tasnif ettim ve sureti hususiyede imal ettirdiğim büyük defterlere yapıştırdım.

Bu neşriyat, bir kütüphane dolduracak kadar zengindir.

— *İtiraf ediniz ki siz de reklâmınızı fazla seviyorsunuz.*

— Vallahi azizim ben hilkaten mütevazıım. Aleyhimde yazan muharrirler olmasaydı mahviyetkâr kalacak ve âciz benliğimi meydana koyamıyacaktım. Gazetecilerin mütemadi hücumu benim için bir lütfu ilahi olmuştur. Şimdi garip görünen cüretlerimi onlar temin ettiler. Onların beni hırpalayan, kamçılayan yazıları olmasaydı, bugün meçhul bir şahsiyet olarak kalacaktım.

— *Şu halde mütemadiyen aleyhinizde neşriyatta bulunan gazetecilere kininiz pek az olmasa gerek!*

— Ne diyorsunuz... Pek az değil, bilâkis onlara çok müteşekkirim. Dediğim gibi onlar olmasaydı Türk edebiyatı tarihi **Florinalı Nâzım**'ı belki henüz kaydetmiş olmayacaktı.

Vapur iskeleye yanaşmıştı. Şiir kralımız elimi sıktı ve ilave etti:

— Unutmayınız ki ben şimdi gemilerini yakmış bir amiral gibiyim. Gazeteci dostlarınızın hakkımda yazdıklarına o kadar alıştım ki artık 15.000 **Yusuf Ziya**, 25.000 **Orhan Seyfi**, 50.000 **Peyami Safa**'nın ve bir o kadar da **Faruk Nafiz**'in hücumları bana bir ninni gibi geliyor.

Sedat Simavi- "*Şiir Kralı'mız Neler Söylüyor?*" 22 Mart 1933 **Yedigün**

Bilinmeyen 1. cildini ciltlenmiş alana 2. cilt kapağı bedava

Özel olarak ciltlediğimiz 12 sayı Bilinmeyen'i ve 2. cilt kapağını 3.000 TL'ye temin için aşağıdaki 2 seçenekten birini tercih edin.

1 Karacan Yayınları, Basın Sarayı, Cağaloğlu - İstanbul adresine 3.000 liralık posta havalesi çıkarın.

2 Herhangi bir İş Bankası şubesine gidip, Türkiye İş Bankası Cağaloğlu Şubesi 20 nolu hesabına 3.000 lira yatırın.

Banka veya posta havalesinin sureti veya fotokopisini "İSTEK" fişi ile birlikte bir zarfa koyun ve KARACAN YAYINLARI, BİLİNMEYEN DERGİSİ Cağaloğlu/İSTANBUL adresine taahhütlü olarak postalayın. Özel olarak ciltlenmiş Bilinmeyen'leriniz ve 2. cilt kapağınız derhal adresinize taahhütlü olarak gönderilecektir.

BİLİNMEYEN İSTEK FİŞİ

Adı, soyadı:

.....

Adresi: .....

.....

.....

1. TİGLAT GENÇ RESSAMLAR YARIŞMASI

TİGLAT MATBAACILIK A.Ş. Türk resim sanatının gelişmesine katkıda bulunmak, gençleri özendirmek ve teşvik amacıyla bir resim yarışması düzenledi.

SEÇİCİ KURUL

Aydın Ayan
Ressam

Prof. Devrim Erbil
Ressam, M.S.Ü. Öğretim Üyesi

Mehmet Ergüven
Sanat Yazarı

Doç. Dr. Turan Erol
Ressam, Sanat Yazarı, A.Ü. Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Belkıs Mutlu
Resim Heykel Müzesi Müdürü
M.S.Ü. Öğretim Üyesi

Kaya Özsezgin
Sanat Yazarı, H.Ü. Öğretim Üyesi

Selman Pınar
Tiglat Sanat Galerisi Sahibi

Prof. Dr. İsmail Tunalı
İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Adnan Turani
Ressam, Sanat Yazarı, H.Ü. Öğretim Üyesi

SEÇİM VE ÖDÜLLENDİRME

Eserler üç grupta değerlendirilecektir:

- **35 Yaşını Aşmamış Genç Sanatçılar**

Birinciye	**300.000.-TL**
İkinciye	**150.000.-TL**
Üçüncüye	**100.000.-TL**
5 Mansiyon	**Başarı Plaketi**

- **Üniversite Öğrencileri**

Birinciye	**150.000.-TL**
İkinciye	**100.000.-TL**
Üçüncüye	**50.000.-TL**
5 Mansiyon	**Başarı Plaketi**

- **Lise Öğrencileri**

Birinciye	**100.000.-TL**
İkinciye	**50.000.-TL**
Üçüncüye	**30.000.-TL**
5 Mansiyon	**Başarı Plaketi**

- **Eserlerin teslim tarihi 30 Eylül 1985'tir.**
- **Yarışma koşullarını içeren broşürümüzü isteyiniz.**

TİGLAT
MATBAACILIK A.Ş.
Yedi Kuyular Sokak No. 3/5 Elmadağ—İST.
Telefon: 147 09 49—147 51 72

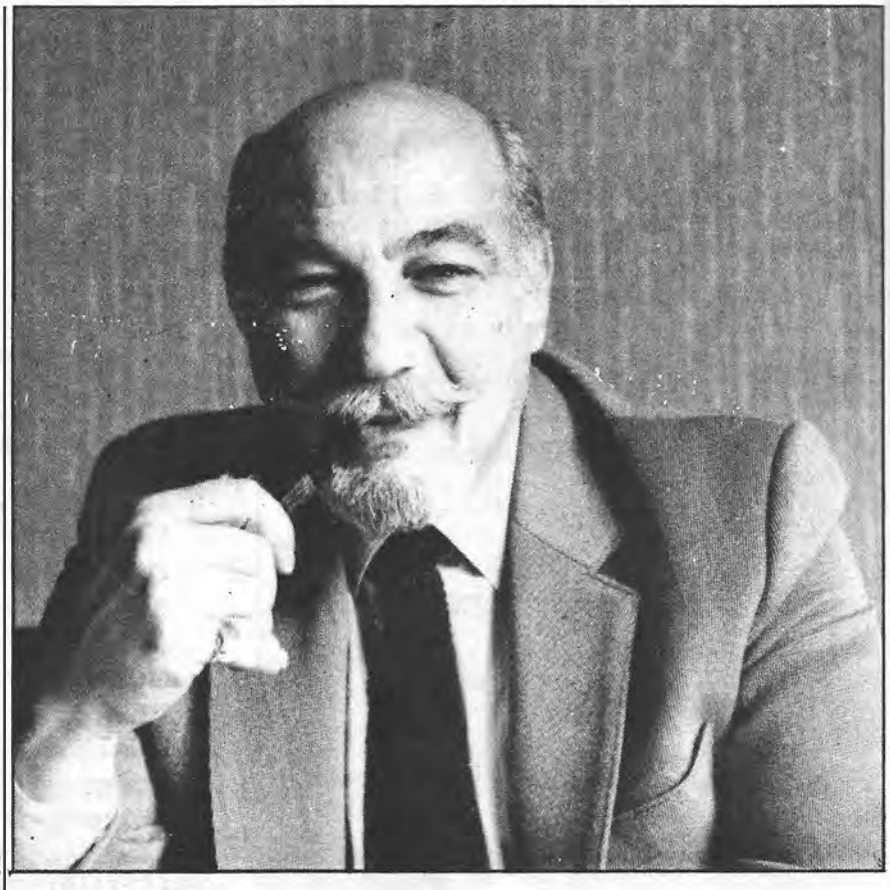

YILMAZ GRUDA

Durdum Baktım...

işte oturuyorlar: yedi kollu ahtapot gibi, kıvıl kıvıl, acımasız, aç
oturuyorlar kansız, tersiz, örste demir/yürekte sevda dövmeden
oturuyorlar zamanların dışında
hayır! oturdular: karanlıktan çıkıp, yırtarak ateş dokusunu bilinmeyenlerin
özlemleri, hasetleri par par, gelip oturdular; nasılsalar öyle gelip oturdular
nasılsalar nasılsalar öyleler hâlâ
neye dokunsalar kül-ufak, neye baksalar çürük-moru
çöküyor altlarında kent, çatırdayarak, inildeyerek çöküyor

gittikçe çirkinleşiyorlar, gittikçe çirkin yağız kesimleri
gittikçe çakmak çakmak göz, gittikçe yalnız ağız, ağız hep
dipsiz bir kuyu gibi, ağız
bir kara delik gibi kendine çökerek, çökerek yozluğa
gittikçe yalnız ele dönüşerek, burgu, kargı, hançer, pençeye dönüşerek elleri

bir kalktılar mı bir şimşek çatırdısı
yürüdüler mi çığ gürültüsüyle iniyor yaprak, çavlan uğultusuyla damla
çin işkencesi ağıtlara, ilentilere, gözyaşlarına tutunarak
yakarak, yıkarak, koparark, ezerek yürüyorlar
sıvaşarak, işleyerek pas gibi derinlere/çürüyerek, çürüterek

yalnız gece, çökmesin, yoklar
yer altına iniyorlar hep, bulup, oyup, kazıp iniyorlar yer altına
çığlık çığlığa bir yalnıza azalıyorlar, bir gece siniyorlar, pısıyorlar
pısık, sinik bekliyorlar şafağı
çıkıp izbelerinden bir canavar iştahıyla yürüyecekler yine

bekleyecek kadınları
aş pişirecekler bin bir otla, terkilerinde, bohçalarında getirdikleri binbir otla
düş emzirecekler avlular dolusu çocuklara, özlem... nefret, kin
bekleyecekler karanlık yüzleri, dize vurmuş göğüsleriyle
durup köşebaşlarında, merdiven altlarında, arka sokaklarda, korkular dokuyarak
ya limelenirse, ya ölürse kanı... yanarsa su!

yanlış yerde, yanlışa çözdüler dengi-hurcu, yanlışa çözüyorlar ellerinin yükünü
yanlışa yiğitlikleri, hünerleri yanlışa, yanlış aynalara vuruyor güzellikleri
karanlığa sızıyorlar: bitmeyecek o kan nehirleri, o et-kemik hasadı
yanlışa çözüldükçe hurç-denk
sattıkça sabahlarını, akşamlarını, beyinlerini, sattıkça çoğula
sattıkça/çöktü son kale/okumuş, okumuş ki "ümmid-i bülend"
alkış indiriyor bu yabanıl, bu yanlış gelişe...

denize kayıyoruz!

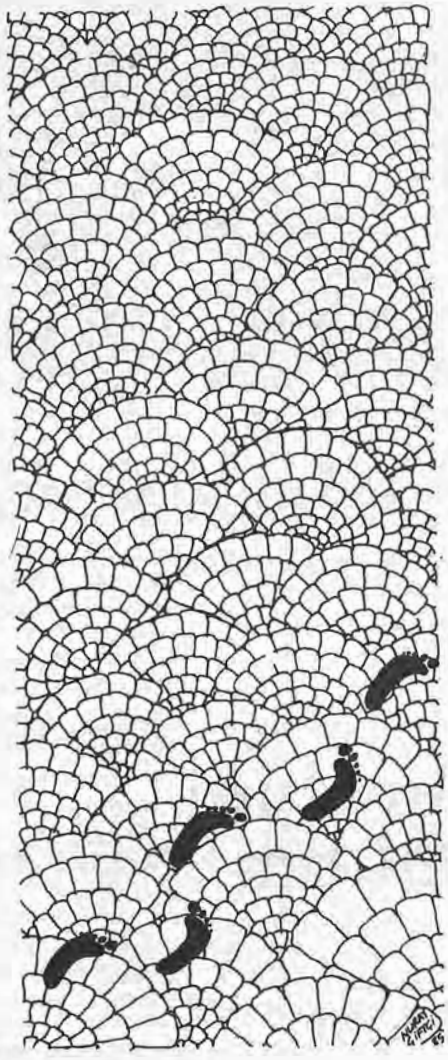

Desen: Nuray Çiftçi

Tek Tek Baktım-I

şey'le su tüketir günboyu, günboyu şeyleşi'de
bir çakım: şeyleşiyorum şeylerken/sesi karık/ardından... sözyaşı
sürer sözkırım, sürer şeyleşi
şeyi diyecektir hep: "şeyi diyecektim"
hatırlayamaz/başka şeyde duruyordur şimdi, şey... başka yerde
(çözümdür şeyleyip dönendiği, bir uzak kendinde kalan)
bir göçü göçmüştür, bir aydınlıktan bir karanlığa
bir benler yığınıdır/bir yanıyla bir yumru, bir cenin, bir yaratık
geberesiye yapayalnız, hep korkmuş, korkuyor, korkacak
dosyalardan, fişlerden, kartotekslerden, bilgisayarlardan, kendinden
ölmekten, bir it gibi mızırdayarak/ölümden, uluyarak/kendi kusmuğunun ortasında

bir yanıyla ezer gencecik, ışıl ışıl, gıcırdayan vücutları kösnüyle çırpınarak
utkuyla bağırıp sarsar mağarasının duvarlarını doyumla yana düşürken/çuval sesi
altını tahta oturtur bininci kez, yozu geçirir yaşama/şeyi

ve sılalar yıkılıp hurca basılır, denge sarılır durmadan, denge sarılır, hurca
basılır, basılır hurca, denge sarılır...
sılalar... denge... hurca...

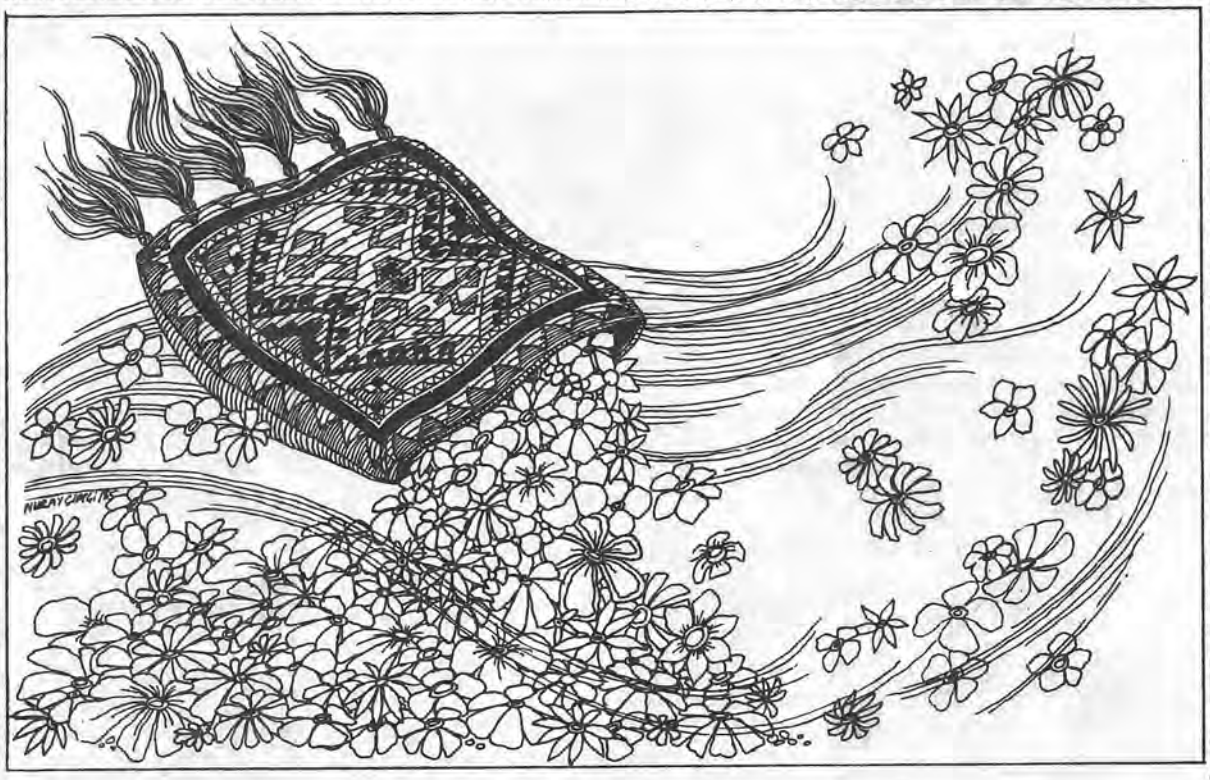

Tek Tek Baktım II

beton! beton her yan; cam kırığı, hurda boranı, çapul
yabanım, yozum, kötü bir kertesindeyim zamanın
bende vururdu oysa toprağın nabzı/ben görürdüm o balçıktaki cümbüşü
o sökülüp gelen bakırı, tuzu/o dünyalar taşıyan cevheri
ben yönlerdim buğdaya, çavdara ben/ben ekin ustasıydım
ikiye şak ederdim dağları, suyu çıkışa sürerdim, ben dedim mi ışık
bendim yaşamın mimarı; yaşam ben...
hiç baktınız mı kitaplara: "... kıyamet de ben!"

Tek Tek Baktım-III

onunlayım hep... onsuzum da
yukarlarda o, bir başına, şaşkın, varla yok
ben bir başıma, cndan ayrı, yırtık-pürtük
pusuda!

Kimse bilmez birden vurup koparacağım o gaddar kıpıyı
birden vurup, geçirerek tırnaklarımı derinlere
birden koparıp alacağımı o eti, ekmeği
o pörsümüş memelerini kentin-
hiç bilmez o... ben hiç bilmem

hiç bilmem ne zaman iki parmağımı iki göze sokup
akıyla bebeğiyle avcuma akıtacağımı
düşlerini, saraylarını alacağımı elinden

hiç bilmem ne zaman buracağım hayalarını
eşiği aşarken biri
biri ne zaman dönse sırtını, ne zaman hançerim/gaddareyim

yok ediyorum yaratacakken/yok oluyorum
kim indirdi bu yazgıyı... bu cehennemi!

Dünya Gençlik Yılında İş Bankası'nın yazı yarışması:

Gençliğin Eğitimi

"Geliştirilmesinde Öneriler ve Çözümler"

Sevgili Öğrenciler... Sayın Anneler, Babalar... Değerli Öğretmenler, Öğretim Üyeleri...

1985 yılı tüm dünyada Gençlik Yılı olarak kutlanıyor.

Bu anlamlı yıla sizlerin de etkinlik katmanızı sağlamak için, bir "araştırma-inceleme" yarışması düzenledik.

Yarışmamız, toplum ve gençlik açısından ülkemizin en önemli konularından biri olan "gençliğin eğitimi"ne katkı sağlayacak yeni öneri ve çözümlerin ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadır.

Hepinize başarılar dileriz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Yarışma Koşulları:

I) Kimler katılabilir?

Yarışma, beş ayrı grupta düzenlenmiştir. Yarışmaya TC uyruklular katılabilir. Her grubun değerlendirilmesi ve ödüllendirilmesi ayrı ayrı yapılacaktır. Bu beş katılma grubu şöyledir:

1. Ortaokul Öğrencileri,
2. Lise ve Dengi Okullar Öğrencileri,
3. Yüksekokul ve Üniversite Öğrencileri,
4. Öğretmenler ve Öğretim Üyeleri,
5. Anne ve Babalar.

Yarışmaya katılanlar, yarışmanın tüm koşullarını kabul etmiş sayılacaktır.

II) Başvuru şekli:

Yarışmaya gönderilecek yazıda, yazarın adı bulunmayacak, bunun yerine bir "rumuz" konulacaktır. Yazarın adı soyadı, adresi, varsa telefon numarası, kısa bir özgeçmişi ayrı ve kapalı bir zarf içinde, yarışma yazısına ekli olarak yollanacaktır. Bu ek zarfın üzerine yarışmacı yalnızca kendine rumuz olarak seçtiği adı ya da sözcüğü ve katılacağı grubu yazacaktır.

Dereceye giren Öğrenci, Öğretmen ve Öğretim Üyesi yarışmacıların bir öğretim kurumuna bağlı olduklarını belgelemeleri zorunludur.

Yarışmaya katılacak yazıların en geç 31 Mayıs 1985 akşamına kadar aşağıdaki adrese ulaşmış olacaktır.

"Gençliğin Eğitimi"
Türkiye İş Bankası AŞ Genel Müdürlük
Kültür ve Sanat Müşavirliği, Kavaklıdere/Ankara

Yazılar, belirtilen tarihe kadar bu adrese elden de teslim edilebilir.

III) Yazılar:

Katılacak yazıların gruplarına göre, en az ve en çok kaç sayfa olması gerektiği aşağıda belirtilmiştir:

- Ortaokul Öğrencileri: 2-4 sayfa.
- Lise ve Dengi Okullar Öğrencileri: 4-6 sayfa.
- Yüksekokul ve Üniversite Öğrencileri: 6-10 sayfa.
- Öğretmenler ve Öğretim Üyeleri: 8-15 sayfa.
- Anne ve Babalar: 6-10 sayfa.

Yarışmaya gönderilecek yazılar, dosya kağıdının bir yüzüne aralıklı olarak yazı makinesiyle ya da okunaklı el yazısıyla yazılmış olacaktır.

Yazılar altışar kopya olarak gönderilecektir.

Yarışma sonunda yazılar geri verilmeyecektir.

IV) Ödüller:

- **Ortaokul Öğrencileri için:** Birinci: 200.000.- TL, İkinci: 150.000.- TL, Üçüncü: 100.000.- TL.
- **Lise ve Dengi Okullar Öğrencileri için:** Birinci: 250.000.- TL, İkinci: 175.000.- TL, Üçüncü: 125.000.- TL.
- **Yüksekokul ve Üniversite Öğrencileri için:** Birinci: 300.000.- TL, İkinci: 200.000.- TL, Üçüncü: 150.000.- TL.
- **Öğretmenler ve Öğretim Üyeleri için:** Birinci: 300.000.- TL, İkinci: 200.000.- TL, Üçüncü: 150.000.- TL.
- **Anne ve Babalar için:** Birinci: 300.000.- TL, İkinci: 200.000.- TL, Üçüncü: 150.000.- TL.

V) Sonuçlar:

Yazılar, ön kurul tarafından elemeden geçtikten sonra, aşağıda belirtilen Seçiciler Kurulunca değerlendirilecektir.

Prof. Dr. Neşet Çağatay Yüksek Öğretim Kurumu Üyesi
Prof. Dr. Ferhan Oğuzkan A.Ü. Eğitim Fak. Öğretim Üyesi
Şener Tek Ankara Deneme Lisesi Edebiyat Öğretmeni
Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu H.Ü. Tıp Fak. Çocuk Ruh Sağlığı Bölümü Başkanı
Banka Temsilcisi

Yarışma sonuçları Ekim ayında açıklanacak ve Ankara'da düzenlenecek bir törenle kazananlara ödülleri verilecektir.

Yarışmada dereceye giren yazıların yayın hakkı, İş Bankası'nın bir kuruluşu olan Kültür Yayınları İş-Türk Ltd. Şti.'ne ait olacaktır. Bu yazılar bir kitapta toplanarak yayımlanacak ve yazarlarına şirketçe belirlenecek telif hakkı ödenecektir.

'Şairlik' bilindiği gibi 'zor zanaat'. Bu zorluğun kadın ya da erkek olunması ile, insanın cinsiyeti ile en ufak bir ilgisi olmadığı; insanın bir organizmadan daha fazla bir şey olduğu bilinir. Dünyada ve bizim ülkemizde 'kayıtlara geçen' şairlerin bir dökümü yapılsa, kadınların şairlik sanatındaki 'isim'lerinin oran olarak düşüklüğü derhal göze çarpacaktır. Bunun nedenini ülkemizdeki şairlere sorduk. Bu sayıda kadın şairlerimizin yanıtlarını bulacaksınız. Gelecek sayılarımızda sanatçılarımızın yanıtları ve okurlarımızın arasından dikkati çeken kadın şairlerimizin şiirleri yer alacak.

Şairlik sanatı ve kadın

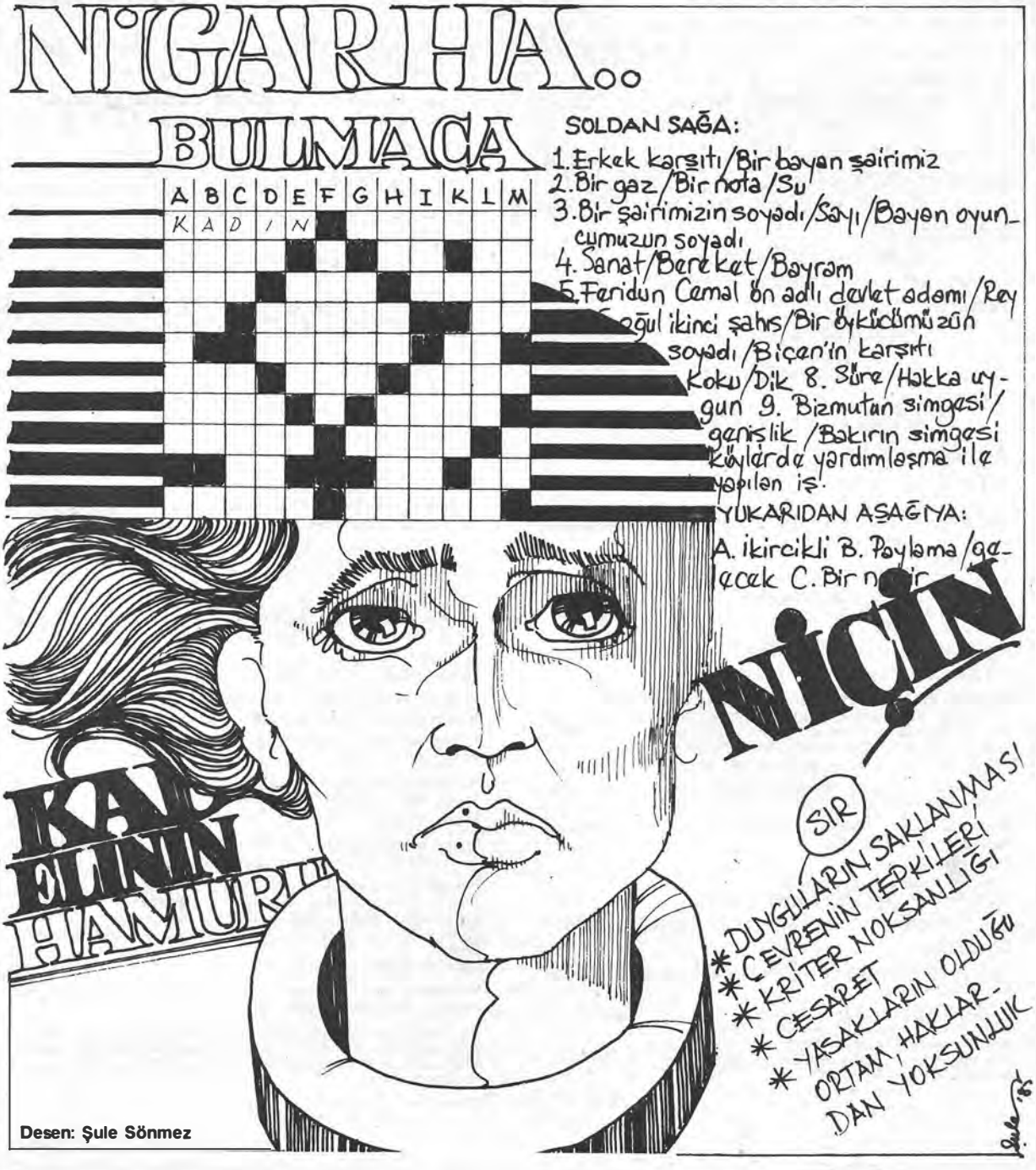

Desen: Şule Sönmez

Melekler erkek midir,dişi mi?

İLHAMİ SOYSAL

SÖZE, önce bir öfkemi belirterek başlayayım: Ne demek Kadın Şair?

Şiir gibi kadını anlıyorum ama, Kadın Şairi anlamıyorum. Kadın Romancı, Kadın Öğretmen, Kadın Doktor gibi Kadın Şairi de anlamıyorum...

Romancı romancı, öğretmen öğretmen, doktor doktor, şair de şairdir... Bunların erkek ya da kadın diye nitelendirilmesi bana biraz ilkellik gibi geliyor.

Yok, hemen bu sözlerime bakıp, *"işte gene bir feministle karşı karşıyayız"* diye de hüküm yürütmeyin. Doğrusu, o feminizm edebiyatına da pek fazla sempatim yok. Sadece, ben insana insan diye bakmak istiyorum. İnsanlığın bir yarısını erkek, bir yarısını dişi diye ayırt etmeye karşıyım.

Aynı işi yapan insanları, cinsellikleriyle ayırt etmek bana yapay, dahası yapmacık ve büyük ölçüde de erkeklerin bencilliklerinden kaynaklanan bir iş gibi görünüyor. Bu kabaca erkek nitelemesinin, dişilerce benimsenmesini ise hiç mi hiç anlamıyor ve iyice bozuluyorum. Bunca teslimiyetçilik, bunca alçakgönüllülük niye?

Bunun içindir ki, yazımın başlığını *"Melekler erkek midir, dişi mi?"* diye koydum. Evet, melekler erkek midir, dişi mi? Bu soruya kesin bir yanıt getirilebilmiş midir?

Bunun gibi, şair için, romancı için, şu ya da bu alandaki yaratıcı, yapıcı, öğretici için de *"erkek midir, dişi mi?"* diye bir tartışma açmak bana ters geliyor.

Şiiri bir duygu işi sayarsanız, daha duygusal oldukları varsayılan dişilerin daha çok ve daha iyi şair olacakları gibi bir sonuç çıkarılamaz mı?

Dahası da var... Bu yolda bir tartışma açtığımızda, nitelendirmeleri daha da çeşitlendirmek de olası. Niye salt Kadın Şair, ya da Romancı? Kızoğlan Kız Şair, Kız Şair, Kadın Şair, Evli Kadın Şair, Bekâr Kadın Şair, Dul Kadın Şair, Evde Kalmış Kız Şair diye de derecelendirmeler yapabiliriz. Üstelik bu iş gene de bitmez. Travestileri, yengecileri, eşcinselleri, iki cinslileri nereye koyacağız? Daha da bu işin çeşidi çok. **Attilâ İlhan**'a sorsak, daha neler sayar...

Buraya kadar yazdıklarım benim usulî itirazlarım... Ama işin bir de pratik ve gerçekçi yanı var:

Kadınlardan, -daha doğrusu dişilerden olacakniçin erkeklere göre daha az şair çıkıyor sorusunu irdeyeleyecek bir yazı yazmamı önerdikleri zaman birden, ilk basımı 1973'te yapılmış, ikinci kez, on yıl sonra basılmış *"20. Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi"* adlı çalışmamı hatırladım. Kişisel beğeni ölçülerimin ağırlık taşıdığı bu antolojide 70 şair yer alıyordu. Bunların sadece 2'si dişiydi. Yetmişte iki...

Konu gerçekten üstünde durulup düşünülecek kadar derin boyutluydu...

Durdum, düşündüm ve araştırmaya başladım...

Önce, sayısal bir saptama yapmak için, elime **Behçet Necatigil**'in *"Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü"*nü aldım. Bu yapıtta 937 edebiyatçıdan söz ediliyordu. Bunları cinselliklerine göre erkek ve dişi diye saydım. Edebiyatımızın **Necatigil** Hocaya göre adı edilmeye değer görülen 937 kişisinden sadece 65 tanesi dişiydi. Yani, bir erkek-dişi oranlaması yaparsak, dişiler erkeklere göre 14'te 1 idi. (Küsüratını atıyorum, dişilerin lehine olsun diye.)

Bu sözlükte, doğrudan doğruya *"Şair"* diye adı anılan dişi edebiyatçı sayısı ise 13'tür.

Gelin, bu adları burada hep birlikte görelim:

Önce, geçmiş yüzyıllardan kalan, divan tarzında şiir yazmışlar, aruzla yazmışlar:

Mihri Hatun
Fitnat Hanım
Leyla Hanım (Saz)
Rabia Hatun
Nigâr Hanım

Sonra, günümüz anlayışından hayli uzak kalmış hanım şairler:

Halide Nusret Zorlutuna
Şükûfe Nihal

Daha sonra da çağdaş diyebileceğimiz şairler:

Gülten Akın
Feriha Aktan
Nazan Güntürkün
Türkân İldeniz
Muazzez Menemencioğlu
Sennur Sezer

Sağdan da saysanız, soldan da; yukarıdan aşağı da, aşağıdan yukarı da saysanız, tümü 13 ad...

Doğrusu bu sonuç karşısında biraz bozuldum. Hadi ben, *"20. Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi"*ni hazırlarken biraz fazlaca kişisel şiir beğenimi ön plana çıkardım diyelim. Bunun içindir ki, 70 şair içine ancak iki dişi almışım. Yanılgı payım büyük olabilir. İyi ama, **Behçet Necatigil** Hoca, olabildiğince yansız bir edebiyat adamı. O da mı dişilere karşı önyargılı?

Durumu bir de **Şükran Kurdakul**'un *"Şairler Ve Yazarlar Sözlüğü"*nden denetlemek istedim. **Kurdakul**, 1078 şair ve yazar biyografisi derlemişti. (Gözlem Yayınları, 3. Basım-1981) **Necatigil**'in *"Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü"*nün (Varlık Yayınları, **II.** basım-1983) yer vermediği 3 dişi şair adı daha veriyordu:

Melisa Gürpınar
Mübeccel İzmirli
Yaşar Nezihe Bükülmez

Bu sonuçla da yetinmedim. 1078 edebiyatçıdan salt 16 dişi şair çıkmıştı. Bu kez, çok daha geniş kapsamlı diye, **Atilla Özkırımlı**'nın *"Türk Edebiyatı Ansiklopedisi"*ni ele aldım. Deli pösteki sayar gibi 1255 sayfayı tek tek çevirip daha önce iki kaynak kitapta bulamadığım başka şair hanım var mı, diye taradım. Vardı var olmasına ama, bunlar da divan şiiri döneminden kalma, on altıncı, on yedinci bilemediniz

on dokuzuncu yüzyıldan şairlerdi:

Kastamonulu Feride Hanım
Gülbeden Begüm
Hubbi Ayşe Hatun
Makbule Leman
Nisayî
Şeref Hanım
Adile Sultan

Bunları da, daha önceden saptadığımız 16 ada eklersek, bulacağımız sonuç 23 olur. Ama bu kez taranan edebiyatçı sayısı 2300'ü buluyor. Bu 2300'ün de en azından 1300'ü şiir yazmış. Oran, 1300'de 23 ya da 56'da 1... Oysa, 50 milyonluk Türkiye'mizde, kadın nüfusu ile erkek nüfusu nerdeyse başa baş. Kadın nüfusunun çoğunlukta olduğu yıllar bile var... Üstelik de bu 23 şair adı da kaç yüzyıllık bir birikimin sonucu ortaya çıkmış? A'sından Z'sine tüm bir Türk edebiyatı ve bu edebiyatta dişi olan sadece 23 şair...

Bütün bu saptamalardan sonra, konuyu irdelemeye geçmeden, daha bir kapsamlı olan, **Behçet Necatigil**'in *"Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü"*nde yer alan, şair, romancı, öykü yazarı, oyun yazarı, yazar, divan şairi, edebiyat tarihçisi, eleştirmeci olarak adları geçen 65 edebiyatçı dişiyi anımsamalarda kolaylık olsun diye burada sıralayalım:

Halide Edip Adıvar-Adalet Ağaoğlu-Füsün Akatlı (Altıok)-Gülten Akın-Feriha Aktan-Aysel Alpsal-İnci Aral-Nezihe Araz-Münevver Ayaşlı-Adile Ayda-Semiha Ayverdi-Lemia Balı-Selçuk Baran-Muazzez Tahsin Berkand-Sevim Burak-Adalet Cimcoz-Müjgan Cumbur-Meral Çelen-Sevinç Çokum-Gülten Dayıoğlu-Suat Derviş-Sabahat Emir-İnci Enginün-Nazlı Eray-Leyla Erbil-Bilgesu Erenus-Azra Erhat-Safiye Erol-Fatma Aliye-Fıtnat Hanım-Füruzan-Nazan Güntürkün-Ferzan Gürel-Güzide Sabri-Afet Ilgaz-Emine Işınsu-Türkân İldeniz-Yıldız İncesu-Nursen Karas-Kerime Nadir-Tezer Özlü Kıral-Ülker Köksal-Ayşe Kilimci-Ayla Kutlu-Pınar Kür-Leyla Saz-Nermin Menemencioğlu-Muazzez Menemencioğlu-Nezihe Meriç-Mihri Hatun-Nigâr Hanım-Aysel Özakın-Işıl Özgentürk-Melahat Özgü-Peride Celal-Rabia Hatun-Sennur Sezer-Sevgi Soysal-Şükûfe Nihal-Nihal Yalaza Taluy-Fevziye Abdullah Tansel-Müfide Ferit Tek-Saadet Ulçugür-Tomris Uyar-Halide Nusret Zorlutuna...

Evet... Geçmişten günümüze, belki üç-beş eksiğiyle adlarını sıraladığımız bu edebiyatçılardan da yarınlara kaçının adı, yapıtı ve etkisi kalır? Bu da belli değil...

Gene gelelim şiire...

Edebiyatımızda çağ çağ egemen olmuş, öncü olmuş şiir akımları var... Akımların ötesinde şiir bölümleri var. Divan Şiiri, Halk Şiiri... Aruz vezni, hece vezni, serbest vezin... Tanzimat Edebiyatı, Edebiyatı Cedide, Serveti Fünun, Fecriati, Hececiler, Yedi Meşaleciler, Birinci Yeni, İkinci Yeni, 1940 Kuşağı, Maviciler, şu, bu...

Bunların hemen hiçbirinde adı ön plana çıkmış, bir akımı almış götürmüş, öncülük etmiş dişi cinsten büyük şair yok.

Niye?

Kadınların, dişi cinsten olanların şiire karşı bir yeteneksizliği, yetersizliği mi var? Sonra, bu salt bize özgü bir durum da değil. Dünya edebiyatında da üç aşağı beş yukarı böyle.

Peki de niye?

Romanda, öyküde, oyun yazarlığında, düzyazıda dişiler içinden de belirli ölçüler içinde olsa da, çok büyük değilse bile, iyi ve usta yazarlar yetişiyor. Şiirde neredeyse yokluğa değin uzanacak bu kıtlığın nedeni ne?

Şiir yazmak, roman, öykü, oyun, araştırma, eleştiri yazmaktan, resimden, yontudan, müzikten daha zor bir iş mi?

Sayıları görece olarak çok az da olsa, bilimde, politikada, sahne sanatlarında öteki edebiyat dallarında adlarını bırakınız ülke sınırları içinde, dünyada duyurmuş, ün yapmış dişiler var. Ama şiirde bir de bestecilikte böylesini bulmak pek kolay olmuyor. Galiba bir de felsefede...

Peki de bu niye böyle?

İşi salt, erkeklerin çok uzun çağlar egemenlik kurmalarına bağlamak da bir yerde yetersiz kalıyor. Elbette ki bu bir önemli etken. Yadsınamaz. Elbette ki, salt bizde değil, dünya düzeyinde, dişilerin okur yazarlıktan uzak bırakılmış olmaları, yeterince eğitim görmemiş olmaları da bir başka etken... Çok uzun süre kadının ev işlerinin kölesi olması da bir başka etken...

Bütün bunlar tamam da, hem dişi hem de büyük şair, büyük besteci, büyük filozof biri neden çıkmıyor?

İnsanlık tarihi boyunca, insanoğlunun kafasında yarattığı Tanrıçalar, İlaheler var ama dişi peygamber de yok?

Peki niye?

Ben ki, en başta da belirttiğim gibi, insanoğlunun belli işlerde, mesleklerde kadın ve erkek diye bir ayrıma uğratılmasının, birinin ötekine üstünlüğünün karşısında olduğum halde, düşünüyor, düşünüyor ve bu sorulara yanıt bulamıyorum. Bu niye böyle? Bir elmanın bir yarısı, bir öteki yarısından niye farklı olsun?

Niye şiir dünyasında bir **Baudelaire,** bir **Eluard,** bir **Lorca,** bir **Allen Poe,** bir **Walt Whitman,** bir **Rilke,** bir **Apollinaire** çapında dişilerden de şair olmasın?

Ama bakıyoruz yok...

Niye bir **Nâzım Hikmet**, bir **Tevfik Fikret,** bir **Ahmet Haşim**, bir **Yahya Kemal**, bir **Orhan Veli,** bir **Cahit Sıtkı,** bir **Necip Fazıl,** bir **Hasan Hüseyin** çapında **Ayşe** ya da **Fatma** adında şairimiz olmasın? Niye **Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Emrah, Fuzuli, Baki, Nedim, Şeyh Galip**'in yanı sıra bu düzeyde şiirler yazabilmiş dişiler yok?

Geçtik ölmüşleri...

Niye günümüzün şiir ustaları **Fazıl Hüsnü Dağlarca, Attilâ İlhan, Cahit Külebi, Ahmet Arif** gibi şairlerin düzeyini zorlayacak **Ayten**'ler, **Zerrin**'ler, **Zeynep**'ler çıkmıyor?

Başlangıçta, kolaylıkla bulacağını sandığım bir sorunun yanıtını bulamamanın burukluğu içinde, Niye? deyip susmaktan başka çıkar yolum yok. Niye? Niye? Niye?

Sennur Sezer.

Sennur Sezer: "Şiir meta değildir"

"*ÖYKÜ ve romanda pek çok yetkin kadın yazarımız olmasına karşın, şiirde pek az kadın ozanımız olması üstüne*" diye söze başlamanız, birinci sorunuz olan "*ülkemizde, kadın ozanların sayıca az olmalarının nedenleri sizce nelerdir?*" sorusunu şöyle yanıtlama dileği uyandırıyor bende:

"Rivayet ederler ki, insan beyninin kadın ve erkekteki ağırlığı farklı olup, bu dahi yeteneklere etki eder. Her ne kadar kadın taifesinin beyinlerindeki söz merkezi gelişkin ve erkek beynindeki söz merkezinden daha ileride ise de, şiir başlıbaşına söz demek olmadığından, kadınlar pek şiire meyl etmemişlerdir. Ayrıca ülkemizdeki kadın kısmının işi gücü pek olmadığından; sokakta, otobüste, hastanede ve pastanede tanıştığı her kadına, ayaküstü hayatının, kaynanasının ve dahi kocasının hikâyesini anlata anlata öykü ve roman geleneği gelişmiştir. Birbirini gören iki kadın, birbirine şiir okumaz, bu yüzden şiir yetenekleri güdük kalmıştır. Ninniler, ağıtlar, türküler gibi sözlü edebiyat örneklerini vermek için pek çok olanakları olmuş, bu örnekleri vermişlerse de bunlar şiir sayılmaz. Her kadın bir ötekinden alınıştır. Halk bilimcileri taramalarda yetkin bir ağıt gördüklerinde, "*bunu bir kadın yazmamıştır. Bildiğimiz böyle bir kadın şair yoktur. Olsa olsa bir erkek yazıp, zarar gelmesin diye kadın adı kullanmıştır*" demeyi seçmişlerdir. Çünkü düşman eline geçen bir kadının,

"İffet ile aşk bir arada yürüyemeyeceğinden kadınlar şiirden hazer edip, erkeklerin birbirlerine yazdıkları şiirleri okumuşlardır."

evlendirildiği erkekten hoşlanmayıp "*hiç de kanım kaynamaz kanına*" demesi, çocuksuz kalmasından yakınması ve hesabını padişahtan sorması *(Bunların sorusun ver padişahım)* uygun değildir.

Kadınlarımızın ozan olmamakta direnmelerinin toplumsal nedenlerine gelince... Toplumumuz önce "*iffete*", sonra "*iffete*" ve sonra yine "*iffete*" meraklı olduğundan ve şiir demek aşk, alaka ve meyhane demek olduğuna göre.... İffet ile aşk bir arada yürüyemeyeceğinden, kadınlar şiirden "*hazer*" edip (çok korkup), erkeklerin birbirlerine yazdıkları şiirleri okumuşlardır. Kendileri şiirle uğraşırlarsa "*şuara tezkirecilerinin*" ne yazacağı belli değildir. 16. yüzyılda ilk şuara tezkiresindeki iki çağdaş ozanın biri evli oluşuyla (**Zeynep Hatun**), öteki (**Mihri Hatun**) evli değilse de çağdaşlarının "*dameni pâk*" (eteği temiz) olduğuna tanıklıklarıyla kurtulmuşlardır. Amma **Hubbî** nam hatun şair, "*yapıp ettikleri bilindiğinden bu tezkireye alınmıştır*" denilip rapor edilmiş; şiiri içinse "*Yine de şair geçinen hatunların ariflerindendir*" diye geniş geniş yazılmıştır.

Yüzyılımızda ise (1918-1940' larda bir anda artan kadın "*şair-yazar*" sayısını, **Halide Edib**'in tek meydan konuşmacısı olmadığını, o günün şairlerini filan es geçerek) evet, yüzyılımızda "şiir", hikâye ve romana geçiş yolu olarak görünürken, yolu buraya uğramamış kimseler yok iken (uğramayanlar da ünlenince dönüp uğrar) niye kadınlar şiirle uğraşmaz.

"*Şiir meta olmadığından*", yanıtı sanırız, bu soruyu karşılar. Şiirin televizyon filmi yapılmaz, "*tefrika edilmez*", fotoromanı çekilmez ve senaryosu yazılmaz. Ayrıca şiirin ne söylediği kadar nasıl söylediği pek çok önemlidir. Oysa öykü ve romanın "*nasıl söylediği*" değil, "*ne söylediği*" önemli hale geleli beri epey kolaylaşmıştır. Diyelim, "*bir sevişmeyi*" bir kadın anlattı mı... Eh okur için de, eleştirmen için de çok ilginçtir. Bu yazdıklarını "*kiminle?*", "*nasıl?*", "*nerede?*" öğrendiği "gizli-açık" tartışılır olur biter. (Bu merak kendi cinsiyle olan duygusal bağlarını yazan öteki yazarlar için de geçerlidir).

Öyküde, romanda anlatımda iş şiire yaslandı mı bunun adı da "*kadın duygusallığı*" "*kadın duyarlığı*" olur. Ve o öykü ve romanın değeri artar. Bu ölçek yalnız yerli yazarlara değil, yabancı yazarlara da uygulanır. O yüzden "*Uçuş Korkusu*", "*Dul Tezgâhı*" gibi üstün yapıtların yazarları "*açık sözlü kadınlar*" diye alkışlanır. Ancak **Anna Seghers** gibi yazarlar, yazdıklarından kadınlıkları anlaşılmadığından es geçilirler.

Kadın olmayan ozanlarımız da, yalnız şiirin ne para kazanmaya ne de üne yetmediğini görüp, roman, öykü, piyes yazıp dururlar. (**Orhan Veli** de çeviri yapmıştır) Yoksa **Dağlarca** ve **Ece Ayhan** gibi yalnız şiire sadık kalmak para etmez. Şiirin maydanoz olmadığını bilen **Salah Birsel** de şiirlerine kulak asılmayınca, şıngır mıngır tarihler yazıp muradına ermiştir.

Sözü uzattım ama, edebiyat gibi cinsiyetsiz olması gereken bir sanat dalında bu meraka düşmüşken bunu neden müziğe sıçratmayız? Neden pek çok *"kadın virtüöz"* varken, Türk müziğinde niçin az kadın besteci vardır, batı müziğinde hiç kadın besteci yoktur sorusunun karşılığını aramayız bilmem.

Bütün öteki sorularınıza tek karşılık vermek istiyorum. Şiire rastlantıyla başlamadım. İlk şiirimin yayınlanışından bugüne 27, ilk kitabımdan bu yana 21 yıl geçti. Şiirlerimden biri için günün iki eleştirmeninin tartışması da (**Hüseyin Contürk-Asım Bezirci**) rastlantı değildi. Toplumsal olayların denk düşürdüğü bir gereklilikti. Sanatın rastlantıya bağlı olduğu, sanatçının *"rastlantıyla"* ortaya çıktığına da inanmam

Türkiye gibi, şiir ve müziğin *"eğlencelik"* sayılıp, şair sayısının bolluğundan yakınılan bir ülkede, kadın şair artışı neden istensin? Böyle bir talep mi var? Reklam spotları yazmak için artık kadın şair mi aranıyor? (Erkek şairlerimiz bu işi mis gibi yürütüyorlar).

Gizli kadın şairlere gelince, bunu örgü örmeye benzetirsek, evi için örgü ören de var, seri üretime geçen de diyebiliriz herhalde... Dünyanın bütün dillerini ve yasalarını bilmediğimden, oralarda kadın ozanları ve ozanları yazdıklarına yazacaklarına nasıl pişman ettiklerini bilemem.

Gençlik umutlu bir olaydır. Hepsi de (kadın erkek) ozan olurlar. Ozanlık biraz da gençliktir. Yaşlanınca akıllanır, para edecek işler yaparlar. Kadını meta olarak görmezsek, kadının yazdıklarının *"cinsel"* değil de toplumsal ve sınıfsal bir konum yüzünden farklı olduğunu bilirsek kadın duyarlığından pek söz edemeyiz herhalde.

Melisa Gürpınar: "Kadının dünyası o kadar gizli ki..."

— Öykü ve romanda pek çok yetkin kadın yazarımızın olmasına rağmen, şiirde pek az kadın şairimiz var. Sizce, nedenleri ne olabilir?

— Aslında, çıkışı Osmanlı toplumunda aramak lazım. Cumhuriyet döneminden önce, bırakınız kadınları, erkekler bile çıkış yapamıyorlardı. Cumhuriyet döneminde ise, çıkış yapabilmiş birkaç kadın şair var. Ne olmalı ki kadın şiirde çıkış yapabilsin? Toplum kültürünün değişmesi gerekli. Çok yaygın burjuva kültürünün değişmesi gerekli. Yani, kabuk değiştirmeli toplum. Zaten, altyapı tamamlanmamış bir ülkede, üstyapıda nasıl bir değişiklik beklersiniz? Diğer mesleklerden de ayıramazsınız şairliği. Neden kadın doktor, kadın

ESKİ DEFTERLER

İhtiraslı bir erkek otoritesi

BUGÜNKÜ malûmatımıza göre ilk kaydedebileceğimiz kadın şair **Amasyalı Zeynep**'tir. On dokuzuncu asrın ortalarına kadar kuvvetini muhafaza eden Divan edebiyatında yüzlerce erkek şair yetiştiği halde, cemiyetin geri zihniyeti bilhassa kadınların tahsilini hazmedemediği için, bunlar arasında birçok kabiliyetler gibi, şair yaradılışlı olanlar da sönmüş gitmiş, bu yüzden birkaç asırlık uzun bir zaman içinde ancak Tanzimata kadar on iki kadın şair kaydedilmişti. **Kanuni Süleyman**'ın, **Üçüncü Ahmet**'in saraylarında bazı şair nedimelerin bulunduğu da nakil ve rivayet edilmektedir.

Bu asırlarda kadın mukadderatı dar kavrayışlı, şuursuz ve ihtiraslı bir erkek otoritesi karşısında ezilmeğe mahkûmdu. Yetişebilen şairler de, hâkim olan erkek zevkine ve tahassüslerine bağlı kalmış, erkek şairlere -**Zatî, Necati, Şeyhî** gibi zamanlarına hâkim şahsiyetlere- nazireler yapmış, onlar gibi bedîî mazmunlar kullanmağa, teşbihler ve tasvirler yapmağa, nükteler bulmaya çalışmıştır.

Murat Uraz, *"Kadın Şair ve Muharrirlerimiz"*
1941

avukat, kadın hâkim az? Kadın, küçücük özgürlüklerden başlayarak hayatına en büyük özgürlüğü yerleştirmeli. En başta, ekonomik özgürlüğü. Ve, elbet, belli bir kültürle elde etmeli. Kadın, henüz kendi kendini, insanlığını idrak edebilmiş değil. Hâlâ meta. Ancak, insanlaşma sürecine başladığında ürün verebilecek. Zaman içinde orada da başarıya ulaşacak. Seramik başta olmak üzere, plastik sanatlarda, öyküde, romanda dışadönüklük var. Şiirde böyle değil. Sonra, kadının dünyası, o kadar gizli ki.

— Ülkemizde "gizli kadın şairler"in (şiir yazan, yayımlatmayan) varlığından söz edilebilir mi?

— Tabii, tabii. Şimdi de, otuz yıl öncesinin toplumunda da o kadar çok gizli şair var ki. Neredeyse, diğerlerinin dörtte biri kadar. **Cemal Süreya**, *"sen gizli şairsin"* der bana. Çok şiir yazıyorum ama, ya çok azını bastırıyorum, ya da hiç bastırmıyorum.

— Neden?

— Şiirin insana verdiği doyumu az. Sadece evrensel bir tadı var. Ne ekonomisi var, ne de doğru dürüst bir doyumu. Romanda telif ücretini alıyorsunuz. Sonra, şiirde kalın bir roman yazmanın, bitirmenin keyfi yok. Şiirin hiçbir yerde geçerliliği de yok. Eski para gibi bir şey. Kat malikleri toplantısında "şairim" diye oturamazsınız. "Üşütüksünüz" derler. Ama, romancıysanız, gazeteciyseniz, ekonomistseniz, durum farklı. Size saygı gösterirler. Toplum yapısı bu. Hızlı enflasyon, taşra patlaması... Türkiye'nin yeni yapısı, ne yazık ki, *"şiir, ne işe yarar?"* sorusunu sorduruyor. Lahmacun cumhuriyetinde yaşıyoruz. Kadınsanız, şairseniz ne övgü, ne yargı, hiçbir şeye hakkınız yok. Arabesk kültür, **Latife**'yi çıkardı sanatçı olarak. Toplumsal sancılar içinde sanatçı çıkması çok zor. Çıkarsa **Kibariye** çıkıyor. Onu bağrımıza basıyoruz. Başka çıkmıyor ki!

İnanın umutsuzluk duyuyorum. Sadece bana mı yazıyorum? Kendim için mi yazıyorum? Niye bu kadar yalnızız? Beş on kişi gelemiyoruz yan yana.

— Türkiye'de kadın şairlerin çıkışları, uğraşlarını sürdürmeleri bir rastlantı mıdır?

— Türkiye'de rastlantı olmayan o kadar az şey var ki. Evet, içimizden çağlayanlar akmıyor. Tamamen rastlantı. Öyle denk düşmüş.

— Kadın şairlerin dünyadaki durumu nedir?

— Dışarıda da az. Ama, şöyle bir düşünürsek, batıda kadın, hem evinde, hem dışarıda çalışıyor. Bizde yine, daha iyi. Çoğu kadın evinde. Batılı kadınların tanımadığı altınları kullanıyor Türk kadını. Ama, o kadından da şair çıkmıyor. Cevherleşmediği için. Batıda sistem, ne kadar izin verirse, o kadar çıkıyor. Doğu bloku ülkelerinde de öyle. Kadın, ikinci sınıf sanatçı olmaya mahkûm, **Aragon**'un karısı, **Sartre**'ın karısı... Hiçbiri birinci değil.

Bakın size bir kitap göstereyim, ilginç olabilir. Hollanda'da basılmış. *"24 Ülkeden 42 Kadın Şair"* adı. Yani, dünyanın her yerinde türlü nedenlerle bu konu gündeme geliyor. Kitaba, Türkiye' den beni almışlar. Diğer kadın şairlerle birlikte beni de görüşmeye çağırdılar. Gidemedim. Oysa, gitmeyi, onlarla tanışıp konuşmayı çok isterdim. Niçin bu işi yapıyorlar? Aynı dürtü mü var herkeste? Onu öğrenmek isterdim. Düşünün bir kez, bu kitabın içindeki kadın şairler, en zavallı şairler... Dünyanın en garip şairleri...

"Kat malikleri toplantısında 'şairim' diye oturamazsınız. 'Üşütüksünüz' derler. Ama romancıysanız, gazeteciyseniz, ekonomistseniz durum farklı"

— Şiirin çoğu kez, bir gençlik uğraşı olarak kaldığı doğru mu?

— Evet, gençlikte şiir-sanat-politika ile uğraşılıyor. Evlendikten, anne olduktan sonra, her şey bitiyor. Analık sendromu ya da nevrozu başlıyor. Kültür korunamıyor, kaybediliyor. Başka bir kültür egemen oluyor. Artık, ev var, televizyon var. Kadın, barajları aşamıyor. Şiirmiş, sanatmış, politikaymış, birer gençlik uğraşı olarak kalıyorlar.

Erkekler, daha şanslılar. Doya doya yaşıyorlar. Bohemliğin yanı sıra, eve geldiklerinde de içkilerini koyuyorlar, odalarına çekiliyorlar, şiirlerini yazıyorlar. Gündüz hepsinin işi var yadsımıyorum. Ama, onlar, şiir yazarken, içkilerini içerken, gömlekleri de ütülüdür, yemekleri de yapılıdır, pantolonları da yıkalıdır. Ben şairsem, kocam da şairse, onun çorabını ben yıkayacağım. Oysa, bir çorap, bir dize demek. Ben yıkamam, ben yemek pişirmem diyebilir misin? Konuyu feminizm olayına getirmek istemiyorum. Uçar kaçar afaki bir sanat şiir. Bu şaka gibi gözüken kılcal nedenlerin, az kadın şair çıkmasındaki rolü çok büyük.

"Ben şairsem, kocam da şairse onun çorabını ben yıkayacağım. Yıkamam, yemek pişirmem diyebilir misin? Bu şaka gibi gözüken kılcal nedenlerin, az kadın şair çıkmasındaki rolü çok büyük"

— Şimdi neler yapıyorsunuz?

— Şiirle hesaplaşma halindeyim. Yaşlı bir karı koca gibi birbirimizle didişiyoruz. Bir yere de ulaşamıyoruz. Şimdilerde, oyun yazıyorum, öykü yazıyorum. Bir de şiir kitabım basılacak, Yazko batmazsa. Şiirden sonra, düzyazı yazmak zor gibi görünse de, değil. Şiirin disiplini, matematiği kalktıktan sonra, düzyazı birden kolaylaşıyor. Düzyazı yazdığımda, hiçbir şey yapmıyormuşum gibi geliyor. Yani, şiir, demir leblebi "gibi geliyor." Düzyazı ise, normal leblebi. Evet, çok sivri bir laf edebilirim. Düzyazı, çok kolay. Şiirle başlamak zor olunca, şiirin çıkışı zor olunca, işe şiirden başlamış kadın çok az. Yazma yeteneği olan, düzyazıyı seçmiş. Biraz da, buna bağlamak gerek. Şiirde, bir noktadan hareket edip, bir noktada; orda bırakıyorsunuz. Varla yok arası bir şey şiir. Onun için, çok değerli, çok incelikli bir şey. Elli milyona göre de, okurunu çok az buluyorum.

Muazzez Menemencioğlu: "Şiir bir polemiktir"

KADIN şairler deyimi bende, kadının biyolojik ayrımını değil de, sanki kasıtlı bir sınıf ayrımı yapılmak isteniyormuş yanlışını çağrıştırır. Tıpkı, devlet televizyonunda kadının dövülmesini kınayan, yeren, eleştiren filmlerin yer alması gerekirken, kadına dayak atılan filmlerin gösterilmesindeki yanlış gibi. Dikkat etmişsinizdir, her şeyin sansüre takıldığı devlet televizyonunda, kadının dayak yediği filmler sansüre takılmaz nedense. Dahası, bunu bizim de hoş görmemiz, giderek hak vermemiz beklenir. Bunda, Türk ve Amerikan filmi diye bir ayrım yapmak da söz konusu değil. Örneklerini her ikisinde de görebilirsiniz.

Muazzez Menemencioğlu.

Kadın yazarlar, sanat çalışmalarının dışında başka bir işte çalışmak zorunda olduklarından baskı altındadırlar. Örneğin, yaz aylarında çorap giyme zorunluğu, aldığı aylıkla kendini geçindirememe sorunu. Bu da, onu bir erkeğe bağımlı kılmaya zorluyor. İki kız arkadaşım var: **Altın** ve **Münübe.** Her ikisi de, çocukluklarından beri şiir yazarlar. Ama, şiirlerini yayımlamazlar. Baskıya **Doç. Dr. Ünsal Oskay**'dan bir örnek vermek istiyorum:

"Çağdaş toplumda iki öğe değişmez. Üretim araçlarının mülkiyeti ve yetki, olanak dağılımı. Bu, kişilerde sıkıntı ve gerginlik yaratır. Çağdaş insan, gerçek yaşamda bulamadığını tüketimde arar. Moda, bu düş dünyasının en tatlı, iletişime dönük ve sembolik yanıdır. Modaya ilgi aslında, renkli, özgür, tekdüze olmayan, herkesin eşit olduğu tarih öncesine duyulan özlemdir. Alt sınıflar, düşte de olsa, üst sınıflarla bir olma çabası içindedirler. Onların gerçek yaşamdaki konumlarına erişmeye özenirler. Boğazlarından keserek, birçok insani değerden vazgeçerek yeni giysiler alırlar."

Öyle bir toplumda yaşamak istiyorum ki, kadın, sevmediği kocasına bunu açıkça söyleyebilmeli. Bunu söylediği zaman, karı-koca arasındaki dostluk bozulmamalı. Şiir, belki roman gibi piramit değildir *(he, she and the other: kadın, erkek, şeytan)* onaylıyorum, şiir, bir polemiktir. Şiirde, yalnız şair ve toplum vardır. Şairin, toplumu daha ileriye götürmek için söyleyeceği şeyler ortadan kalkmışsa, topluma nasıl bir katkıda bulunacaktır? Az önce, dostluğun sürdürülmesini vurgulamıştım. Ama, bu yine de bir burukluk yaratacaktır ve bir şair, bunu duyacaktır. İşte, gerçek şiir o zaman yazılacaktır. Çünkü, şairin ya da kişinin çıkar kaygısı kalmayacaktır. Bugün kadın, uyum içinde olmadığı bir ilişkiyi, ekonomik sıkıntı ve toplumsal baskı nedeniyle yürütmektedir. Oysa, bu, onaylanacak bir durum değildir; iki yüzlülüktür. Daha da ileri giderek diyebilirim ki, hâlâ günümüzde, kadın, sekiz saat emeğini, artı etini vermek ya da buna yakın kişiliğinden ödün vermek zorunda kalmaktadır.

Şiir, bir söyleyiş biçimidir. Bir insanı, bir hayvanı, bir olguyu, bir gerçeği bir bütünsellik içinde, tüm boyutlarıyla kavrayıp, okuyucunun estetik yetisini, duygusallığını, sezgi ve coşkusunu harekete geçirip, insanlık için daha iyiye, daha güzele doğru karar vermesini sağlayacak yargı gücüne ulaştırmaktır.

Kadın için savaş; açlık, sefalet, acı, ölüm ve ayrılık demektir. Ama, bağımsızlığa karşı savaşta Türk kadını, savaş kışkırtıcılarına karşı büyük bir kavga vermiştir. Böylece, barış için verilen kavganın, kavgaların en büyüğü olduğunu deneyimiyle kanıtlamıştır.

ESKİ DEFTERLER

Mihrî'den Necati'ye nazire

Sana âl etmesin aldanma dili gamzesine
Dilberi saydedici gözleri ahudur bu
Der gören ol sıfatı lâleruhiu birbirine
Mihrî biçareyi aşüfte kılan budur bu

.....

Gitmeğe azmeylemişsin ah mahım gitme gel
Korkarım ki sana tesir ide ahım gitme gel
Gerçi kim aşkın yolunda cürmü çoktur âşıkın
Ben seni sevmekten özge yok günahım gitme gel

(Şiirleri.. yazılış tarihi bilinmiyor. Ancak Amasyalı bir şair olan **Mihrî***'nin 1506 yılında öldüğü belirtilmektedir.)*

Gülseli İnal: "Kadının önce kimlik savaşı vermesi gerekiyor"

— Kadın şairlerimizin sayıca az olmalarının nedenleri sizce nelerdir?

— Kadınların şiir yazmaları için, sanıyorum ki, toplumsal baskının kalkması gerekiyor. Erkek cinsinin hâkim olduğu bir toplumdayız. Bu toplumda. maskülen (erkeksi) değerler geçerli. Erkeğin özgürlüğü var. Kadına ise, özgürlük tanınmamış. Özgürlük tanınmayan kadın, bir tür cesaretsizlik içinde. Şiir yazınca ne yazacak? Aşkı yazacak, âşık olduğu erkeği yazacak, düşlerini; geleceğe yönelik düşlerini yazacak, kendini ifade edecek. Kadının önce, kimlik savaşı vermesi gerekiyor. Ancak, sonra şiir yazmaya geçebilir.

— Ülkemizde "gizli kadın şairler"in (şiir yazan, yayımlatmayan) varlığında söz edilebilir mi?

— Şiir, öyle bir uğraş ki, herkes şiir yazıyor. On altı yaşında şiir yazmayan yok gibi. Ama, şiir yazmakla, şair olmak çok farklı şeyler. Dediğim gibi, kadın önce kimliğini kazanmalı, sonra şair olmalı.

Osmanlı İmparatorluğu'nda kadın şairlerin olduğunu biliyor musunuz? Hükümdarın yanında yeri olan, divan tarzında yazan kadın şairler. Ama, bağlantıyı kuramıyorum. O zaman var da, şimdi niye yok?

Şiir için şu gerek; varını yoğunu bırakıp varlığını şiire yatıracaksın. Bunu yapacak kadın az. Yani, kadın, kendini şiire adayacak. Yirmi dört saat, yirmi dört çarpı yirmi dört kere durmadan şiir tasarlayacak, dış dünyadan imgeler toplayacak, şiiri bekleyecek, dünyayla ilintisizliği göze alacak, şiirin getirdiklerini de götürdüklerini de göze alacak. Bunlar, cesaret ister, özveri ister. Yalnızca şiir için yaşamak kolay değil. Kadınlar, kendilerini şiire değil, evlerine, çocuklarına adıyorlar. Oysa, yazmalı ve girmeliler bu işe. Dünyayı şiire bulamalılar.

Gülseli İnal.

"Erkek ozanları düşünüyorum da, aşk yapmayı, flörtü, her şeyi kendilerine hak görüyorlar. Kadın, bunları yazma cesaretini gösteremiyor"

Marjinal tiplere, öncü tiplere, yani çığır açacak, avangart sanatı yaratacak kadın şairlere ihtiyacımız var.

— Kadın şairlerin dünyadaki durumu nedir?

— Dünyada da az. Kadın ozan yok gibi. Eski Yunan'da MÖ 4'te bir **Sapho** var. Bütün dünya toplumlarında maskülen değerler geçerli. Bu yüzden kadın, hep ikinci planda. *"Bu şiiri ben yazdım... Basılacak... Bu duygular, benim duygularım..."* diyemiyor. Oysa, yıkıcı olmak gerekiyor.

— Bugünün gençliğinden umudunuz var mı? Ne dersiniz, bu gençlik, "kadın şair" çıkarabilecek mi?

— Zor bir soru. Kâhin olmadığıma göre, bilemem. Sadece gençlikte bir durgunluk görüyorum. Belki de, onları tanımıyorum. Ama sanıyorum, şiir yazmaya değil, şiir okumaya merakları daha fazla.

Kadın ozanın çıkması, toplumsal koşulların gelişimine ve dinamiğine bağlı. Bir de, gençlerin beslenmesine. Kaynakları nedir? Şiir yazan, şiir yazacak biri için ana kaynaklar çok önemli. Baskısız bir toplumda, bireyi rahat bırakan bir ortamda yaşarlarsa, bu kuşak "kadın ozan" çıkarabilir.

— Dünden bugüne, kadın şairlerimizin durumu nedir?

— Dünden bugüne, bir nitelik farkı görmüyorum. Bir değişiklik olmadı sanırım. Garip bir çelişki var. Kendini ifade eden **Gülten Akın, Muazzez Menemencioğlu**, yine de pek fazla cesur değiller, ürkekler, şiirin estetiğini yaygınlaştıramıyorlar. Böyle bir tutukluk var.

— *Ne zaman kadın duyarlığından değil de "insan" duyarlığından söz edebileceğiz?*

— Kadın ozan olsun, erkek ozan olsun, evrenselliği dile getiriyor. İkisi de insan. Yoksa, duyarlılık farklı değil. Sözcüklerde, deyişlerde fark olunca, üslup da değişiyor. Erkek ozanın yazdığı şiirde, "canım, yavrum, şekerim..." çok rahat geçiyor. **Attilâ İlhan**, iki insanın sevişmesi üstüne yazabiliyor. **Can Yücel**'in şiirinde, bol bol "meme" geçiyor. Erkek, çok rahat. Erkek ozanları düşünüyorum da, aşk yapmayı, flörtü, her şeyi kendilerine hak görüyorlar. Kadın, böyle bir hakkı yaşamıyor, bunları yazma cesaretini gösteremiyor. Yazsa bile, sembolize ederek, simgeler kullanarak yazıyor. Şiir yazıyor ama, yazdığı şiiri aşamıyor, kendini aşanıyor. Bence, şiir yazan kadın, yıkıcılık görevini üstlenmiş durumda. Şiirin öncü niteliği var çünkü.

— *Ülkemizde kadın şairlerin çıkışları, uğraşlarını sürdürüşleri bir rastlantı mıdır?*

— Çok kadın ozan tanımadığımdan bir şey diyemeyeceğim. Ama, kendimi iyi tanıyorum. Asla, rastlantı değil. Yazgı gibi bir şey benimki.

— *Hangi koşullarda, ne zaman şiire başladınız?*

— On altı yaşımda şiir yazmaya başladım. On dokuzuna kadar yazdım. Defter defter şiirlerim doldu. Fakültedeyken, yazmadım. Hatta, o zaman edebiyata karşıydım. Benim için felsefe önemliydi. Sonra, yine yazmaya başladım. Gereksinme değildi. Bende biriken, dış dünyadan aldığım, doğadan, insandan aldığım şeylerin kâğıda dökülmesiydi. Gelen bir şey vardı. Esin perisine inanıyorum. Onlarla kol kola yaşıyorum. Gördüğüm şeyleri yazıyorum. Tabii, bu ters geliyor ideolojik şiir yazanlara. Çünkü, şiirimin içinde onların beklediği simgeler yok. Örneğin, beyaz güvercin yok. Ya da çok popülerleşmiş devrimci simgeler yok. Çünkü, kısa vadeler için şiir yazmıyorum. Çok uzun vade için şiir yazdığıma inanıyorum.

Gülten Akın.

Ozanlığın yakasına takılan birkaç çiçek

CAN KARTOĞLU

İstanbul, 4 Nisan 1985

"Sevgili **Gülten Akın**,

Sanat Olayı'nın "Mayıs" sayısı için "Kadın ozanlar" konulu bir soruşturma hazırlıyorum. Ve, elbet, **Gülten Akın***'sız bir kadın ozanlar soruşturması düşünemiyorum.*

Çıkış noktam, öykü ve romanda ad yapmış, ün yapmış pek çok kadın yazarımız olmasına karşın, şiir dalında pek az kadın ozanımızın olması. Bu bağlamda düşüncem; önce kadın ozanlarımızla konuşmak, sonra kadın-erkek, yazar-ozan ayrımı yapmadan birkaç sanatçıdan da görüş almak.

Kafamın içinde dönüp dolaşan sorular şunlar:

- *Ülkemizde, kadın ozanların sayıca az olmalarının nedenleri sizce nelerdir?*
- *Ülkemizde "gizli kadın ozanlar"ın (mutlaka şiir yazan, asla yayımlatmayan) varlığından söz edilebilir mi?*
- *Ülkemizde kadın ozanların çıkışları, bu uğraşlarını sürdürmeleri bir rastlantı mıdır?*
- *Kadın ozanların sayıca artması, hangi koşullarda gerçekleşir?*
- *Dünyada, kadın ozanların durumu nedir?*

Dünden bugüne, kadın ozanlarımızdan söz eder misiniz?

- *Bugünün gençliğinden umudunuz var mı? Ne dersiniz, bu gençlik, "Kadın ozan" çıkarabilecek mi?*
- *Ne zaman kadın duyarlığından, kadın yaratıcılığından değil de, "insan" duyarlığından söz edebileceğiz?*

Sevgili **Gülten Akın,** *sorularımı yanıtlayıp, en kısa zamanda bana yollarsanız çok sevineceğim.*

Can Kartoğlu"

Doğrusu bu ya; **Gülten Akın**'ın sorularımı yanıtlandırmayacağı aklımın ucundan bile geçmedi. Günler geçti. **Gülten Akın**'dan ses çıkmadı. İşte, o zaman, binbir ikircik, beynimin içinde fink etmeye başladı. Ya yanıt vermezse...

Çevirdim **Gülten Akın**'ın telefon numarasını.

— *Merhaba! Ben,* **Can Kartoğlu.** *Sanat Olayı'ndan.*

— Buyrun, ben **Gülten Akın.** İstanbul'dan mı arıyorsunuz?

— *Evet. Size mektup yollamıştım. Yanıt alamayınca merak ettim.*

— Yazamadım. Daha doğrusu, yazmadım. Derginizi sevmeme karşın, ilke olarak, kadın-erkek ayrımı yapan soruşturmalara katılmaya, onların sorularını yanıtlamaya karşıyım. Çağdaş bir tavır değil çünkü. Bu tutumu benimsemiyorum. Hem, siz erkek şair diyor musunuz ki, kadın şair diyorsunuz?

— *Benim olsun, Sanat Olayı'nın olsun, kadın-erkek ayrımı yapması düşünülemez. Elbet, çağdışı bir tutum. Ben, kadın ozanlar konusuna dokunuyorsam, bir "durum" olarak dokunuyorum. Salt kadın değil, insan duyarlığından söz edilecek aşamaya gelinmesinden yanayım.*

— Evet, sorularınızda da belirtiyorsunuz ama, kadın-erkek olayı kurcalandıkça ayrım gelişiyor. Ve, sonuç bizim lehimize değil. Ben, sizi adınızdan erkek sanmıştım. Bakın, siz de genç bir arkadaşımızmışsınız.

— *Bu düşüncelerinizi yazabilirdiniz.*

— Aslında, iki satır da olsun yazayım istedim. Sonra vazgeçtim. Ne getirir diye. Bir yararı olmayacaktı çünkü. Ama, şunu sormak istiyorum. Kiminle konuşacaksınız? Kadın ozan yok ki! Bir ben, bir de **Sennur** var. Eğer başkalarını bulur, yazar ve öne sürerseniz, ozanlık yara alacaktır. Sizi tanımıyorum ama, sorularınızdan akıllı biri olduğunuz gözüküyor. Keşke, bu soruşturmayı sanat yönünden yapsaydınız daha iyi olurdu.

— *Başka söyleşilerde görüşmek üzere diyeyim. Hoşça kalın.*

— Gücenmediniz değil mi?

— *Sizi ve şiirinizi seviyorum. Kolay kolay gücenmem. Hoşça kalın.*

— Siz de.

"Ozanlar vardır, bizde ve dünyada". Ben, ozanlığın içinden kadını alıp çıkarıyorsam, tarihe geçmiş "sayıca" azlıklarına ve bu azlığın nedenlerine dokunmak içindir. Yoksa ne "nitel" ayrım gözetiyorum, ne de "kadın duyarlığı"nı korumaya alıyorum.

Gülten Akın'ın tutarlı, iddialı tutumuna söyleyecek sözüm yok. Diyeceğim şu; bir **Sennur Sezer** bir **Gülseli İnal,** bir **Melisa Gürpınar,** bir **Muazzez Menemencioğlu** ve keşke bulup da konuşabilseydim, bir **Türkân İldeniz,** bir **Lale Müldür,** ozanlığa yara, değil, ozanlığın yakasına takılan birkaç çiçektir.

Tüm çiçeklerin yediveren gülü olmasını nasıl istersiniz?

ESKİ DEFTERLER

Yaşar Nezihe Hanım

Yaşar Nezihe Hanım: "Asla affedemem!"

15 yaşımda iken ilk şiirimi yazdım ve namı müstearla *"Malûmat"* gazetesine gönderdim. On yedi yaşında evlendim. Zevcimle aramızda yaş farkı çoktu. Bir buçuk sene beraber yaşayabildik. Asıl hayatımı bağladığım ve darbesile yıkıldığım, inlediğim ikinci zevcim mühendis **Yusuf** Beydir. Bu hain adamı o kadar büyük bir muhabbetle sevdim ki...Fakat beş buçuk sene beraber yaşadık. Üç çocuğum oldu. **Vedat, Suat, Sedat**... Fakat hain zevç bana 1910'da ihanet etti. Ve ben üç çocuğumla ve gözyaşlarımla başbaşa kaldım. Günlerce aç kalarak çocuklarımın hıçkırıklarını dinledim. O basık tavanlı mağara gibi evime azgın kış fırtınaları ninni gibi gelirdi. Bir taraftan yavrularım ağlarken ben de iğnemle onlara ekmek parası çıkarmaya çalışırdım. Allah'ım onlar ne azaplı gecelerdi. Nihayet **Sedat**'la **Suat**'ı bakımsızlıktan kaybettim. Bu yavrularımın bütün vebali babalarınındır. Yalnız **Vedat**'ımla kaldım:

"Bahar içinde hayatım hazana dönmüştür
Açılmadan heder oldu yazık ki goncelerim."

Zevcimden ayrıldıktan beş sene sonra ansızın bir haber aldım. Beni evine çağırmıştı. Hiç titremeden gittim. Odasına girer girmez karyolada uzanan sarı benzi ile karşılaştım. O ölüm hali ile yerinden kalkarak elimi öptü, bir yudum su istedi. Verdim. Çukurlaşan gözleri çoğalan damlalarla doluydu; dudakları titredi ve:

— Nezihe! Beni affet; dedi. Eski hatıralar gözümün önüne geldi. Bir de beş yıllık mustarip hayatımın bana verdiği sarsıntı bir süzgeçten geçen su gibi titreyen kalbimin üzerine serpildi. Istırabımdan ve ihanetinden aldığım kuvvetle cevap verdim:

— Asla affedemem!

Üç saniye sonra elimdeki eli buz olmuş ve o ölmüştü...

25 Temmuz 1934 **Yedigün**

TUĞRUL TANYOL

Babalar uzak

Kimi geceler vardır bir çocuk
Usulca yer değiştirir yatağında
Gizli mağaralarda gündüzden artan ışık
Gibi kendi ıssızlığını çoğaltır yalnızlık

Kimi geceler vardır yıldızlar
Kendileri kadar çok ve uzaktırlar
Tozların dinlendiği saatlerde elişi
Sıcaklığını arayan bir çocuğun usulca ürperişi

Kimi geceler vardır uzak yollara çıkılır
Bakınca bir kapı açılır karanlıkta, uçuşur tozlar
Orada bir erkek usulca bir kadından ayrılır
Orada kendi gövdesine sığınır bir çocuk

Kimi geceler vardır, babalar uzakta eskir
Suya atılan bir taşın buruşan sessizliğidir
Ayışığı, gölgeler... kâğıttan yelkenli
Kimi geceler uzakta, bir tepenin ardında

Ova: bir çığlığın izdüşümü avuçlarımda

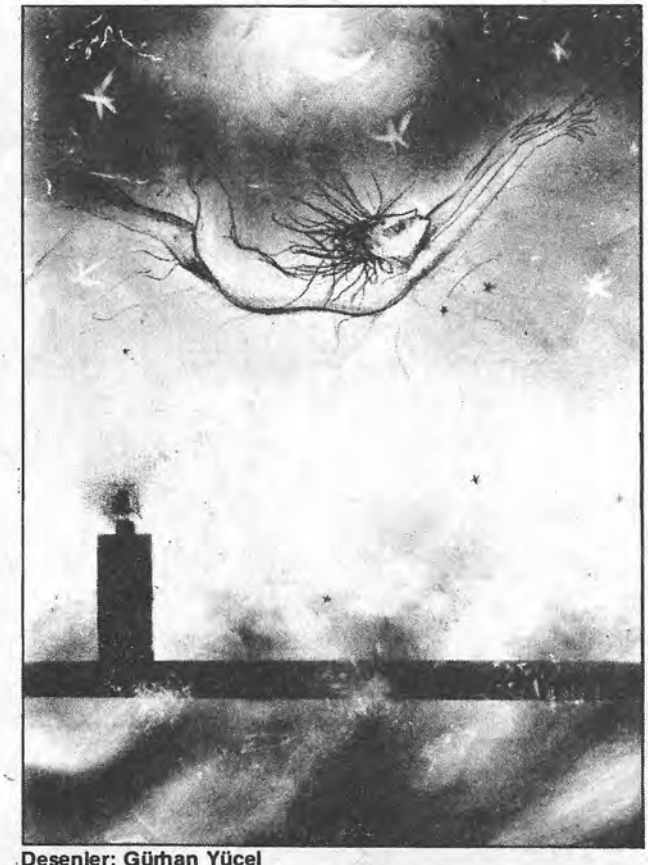

Deniz feneri

Karanlık papazların büyülü tapınağı
Kıstırılmış çocukluk şeyler ve neyler arasında
Işıksız mağaralarda, avluda, dik duvarlarda
Ardında soruların ve özlemlerin kaynaştığı

Oradan çıkmak bütün merdivenleri
Tutunmak rüzgâra, uçmak gölgesiz
Uzaktan çan kulesi, orgun kararan sesi
Altında eski korsanlarla köpüren deniz

Gecenin kemik ve toz karışımı saçlarında
Ufka gerilmiş ağ ve tuzdan parmaklarınla
Düşen bir sesin alnıma çizdiği resim:
Siyah bir armada usulca demir atmış avluya

Çocukluk düşleri loş koridorlarda
Uzaklaşan ve büyüyen ayak sesleri
Hayaletler, gölgeler... deniz feneri
Karanlık iki çığlık gibi rüzgârda

Desenler: Gürhan Yücel

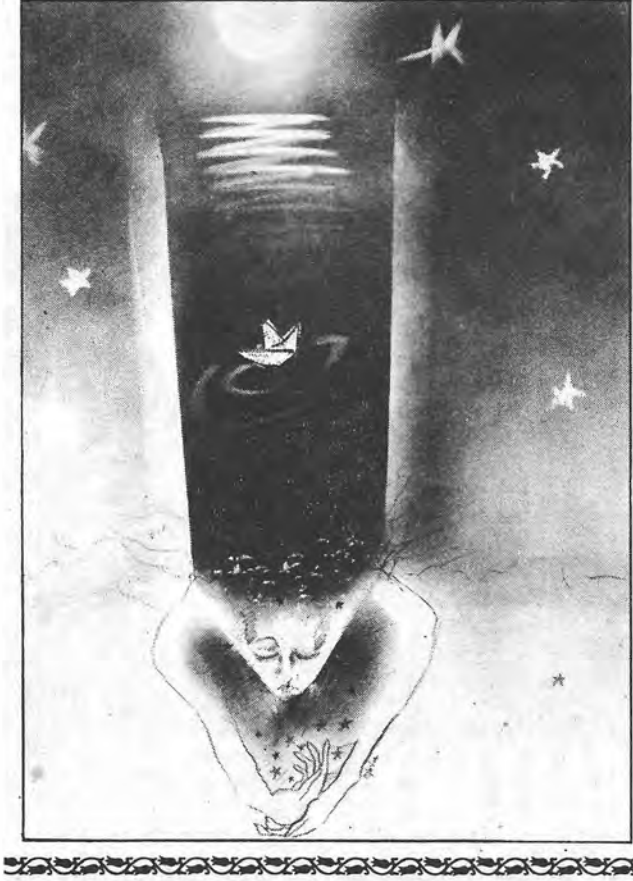

İlk bakış

Bir sabah pencereden bakınca birden yeşeren avlu
Bir ormanın gizli ipuçlarını fısıldar kulağına
Ve soyunup gözlerinden ta kemiklerine kadar
Zamanın o beyaz kısrağıdır, delişmen, tutkulu

Günlerin çimeninden kaldırıp başını sana bakar.
Sen ona doğru koşarsın kayarcasına, denizin
Kabaran köpüklerinden çılgın tapınaklar
Bir ormana girer ve birden kaybolursun

Günlerin karatahtasından adını siler rüzgâr.
Çocuk oyunları ve aşkın büyülü sesi
Bir ağacın bütün yılanlarının sana uzattığı ayna
O ilk bakış, pencerenden, kırlara doğru...

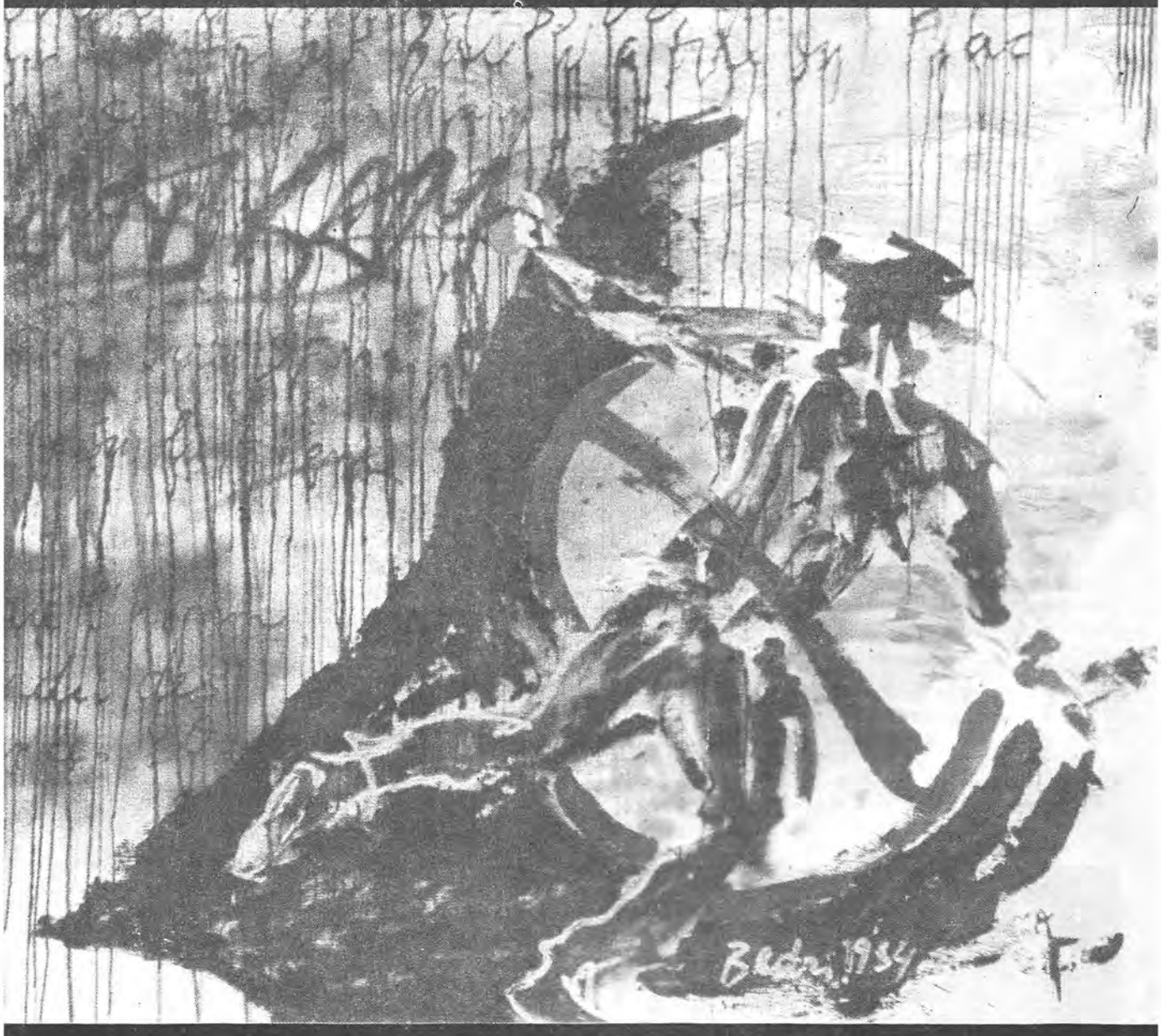

BEDRİ BAYKAM

April 18, May 31, 1985

MARTIN / MOLINARY GALLERY

152 Wooster street, Soho, New York City, N.Y. 10012. USA. Tel: 212-7774207

BEDRİ BAYKAM

24 Nisan - 28 Mayıs 1985

SALON DE MONTROUGE, PARIS

2, Avenue EMILE BOUTROUX
92 120 Montrouge

Centre Culturel et Artistique de Montrouge 32 rue Gabriel Péri, 92 120 Montrouge PARIS
Tel: 2532175

Sinemalı günler bitti

NURİ DİKEÇ

SİNEMA salonlarını dolduran seyircilerin büyük çoğunluğu, ellerinde kitap ve defterleriyle gelen genç insanlar, üniversite öğrencileri... İstiklal Caddesi hiç alışık olmadığı türde insanları taşıyor üzerinde... Ve filmin son karesi bitmeden ne perde kapanıyor, ne de ışıklar yanıyor salonda. Bütün bunları gördükten sonra *"Sinema Günleri '85"*i 15 günden kurtarıp acaba 3-4 aya çıkarmak daha mı yararlı olur diye düşünmemek elde değil...

Evet, geçen yıllara göre daha ilgi gören *"Sinema Günleri '85"*te ilk edindiğimiz izlenimler bunlar oldu.

Sinemayla yakından uğraşanların, sanatçıların ve sinema yazarlarının yanı sıra seyircinin çoğunluğunun böylesine genç insanlardan oluşması, sinema adına bir umut ve bir ışık. Eğer sinemanın geleceğini araştıranlar, bu noktayı gözden kaçırmazlarsa, daha sağlıklı çözümler, daha akılcı yollar aramak zorunda olduklarını hissedeceklerdir sanırız...

Seyirci geçen yıllara oranla daha bilinçli

Bu yıl dikkati çeken bir konu da, sinema seyircisinin geçen yıllara oranla gideceği filmleri daha bilinçli seçtiği. Filmin ilk yarısı bittiğinde salonu terk eden pek görülmüyor artık... Fakat 70 kadar filmi bu kadar az güne ve sinemaya sıkıştırmanın, olumsuzlukları da yanında getirdiği bir gerçek. Hiç olmazsa 18.30 seanslarının sinema sayısını artırmak doğru bir çözüm olurdu kanımızca...

Ve bütün bir sezon sinemaların yakınından bile geçmeyip sadece bu özel günler için sinemadan sinemaya koşuşturanlar... Sanırız bunların sayısı da geçen yıllara göre oldukça azalmış. Bir de video sahipleri, *"Sinema Günleri '85"*te gösterilen pek çok filmi, kısa bir süre sonra kasetlerden izleyebileceklerini düşünerek daha az rağbet eder olmuşlar *"Sinema Günleri '85"*e...

Koşuşturmaları, başarıları ve olumsuzlukları ile her yıl daha iyiye gittiğine inandığımız *"Sinema Günleri"*nde, yaşlı tarım işçisi **Pipe**'ın küçük kaçamaklarını etkileyici fotoğraflarla izlettiren İsviçreli yönetmen **Yves Yersin**, Belçika sinemasının uluslararası ün yapmış temsilcisi **Andre Delvaux**, hiç de yabancısı olmadığımız Polonyalı yönetmen **Andrzej Wajda** ve diğerleri belleklerimizde unutulmaz bir tat bırakarak geçtiler İstanbul'dan...

TAYFUN'DAN

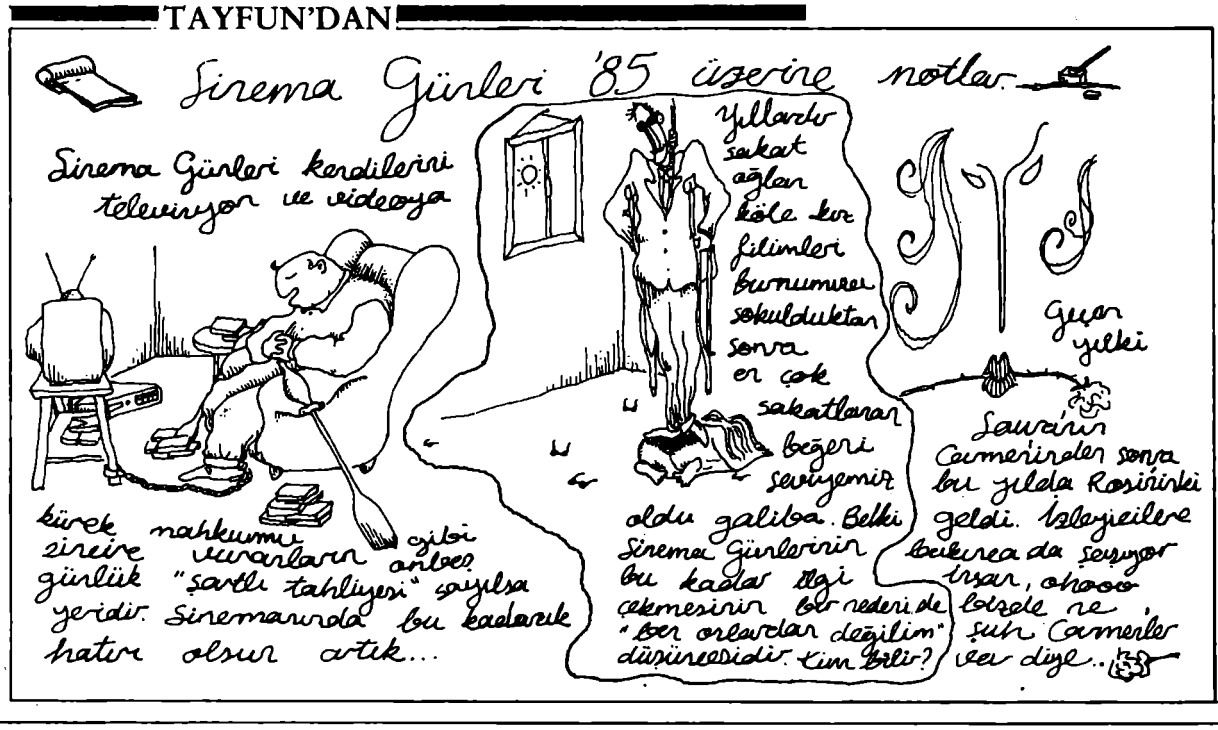

Videolasak da mı saklasak, videolamasak da mı saklasak?

FATMA ORAN

İSTANBUL Kültür ve Sanat Vakfı tarafından düzenlenen "Uluslararası Sinema Günleri '85", 15 Nisan Pazartesi günü, sabah saat 10'da Kültür ve Sanat Vakfı binasında yapılan basın toplantısıyla başladı.

Soruların cevaplardan daha uzun olduğu basın toplantısı, yirmi dakika sürdükten sonra, kurabiyeli, gazozlu mazbut bir kokteylle sona erdi.

EMEK SİNEMASI-DANTELCİ KIZ / 15.00:

"Gerçekten hiç boş yerimiz yok" diye, neredeyse yalvaran bir tonla konuşan sinema yetkilisine acımadan, arkadaşım **Yasemin Yazıcı** ile birlikte sinemaya girmeyi başardık ve *"gerçekten çok boş yerlerinin"* olduğunu gördük.

Goretta'nın ince bir duyarlıkla örülmüş filmi *"Dantelci Kız"*, (her zamanki gibi) patlamış mısır çıtırtıları, öğrenci kahkahaları ve hiçbir zaman, hiçbir şey için acele etmeyen bir ses tonunun sunduğu çeviri eşliğinde başladı. Seyirciler bu ses tonunu saygılı bir dehşetle karşıladı.

Entelektüeller, enteller, entel giysililer ve entelimtrak öğrenciler, sinema tavanını çın çın çınlatırlarken bir yandan da filmin adının niçin Manikürcü Kız değil de, Dantelci Kız olduğunun tartışmasını yaptılar ve antrakta, bunun bir yanlış çeviri (!) sonucu doğduğunda birleştiler.

Emek Sineması'ndan, Balmumcu'daki Sinema-TV'ye, *"Görüntüler"* filmine yetişmemiz ise, bir başka *"âlem"*di.

O sinema senin, bu sinema benim koştururken, izleyiciler arasında dört çarpı yüz bayrak yarışı ya da engelli koşular düzenlenseydi, kamuoyu bağrında ne cevherler, ne hakkı yenmiş atletler beslediğini görmüş olacaktı ya, neyse.

DÜNYA-RESSAMIN KONTRATI / 21.30

İzleyiciler aç-biilaç ve yorgun adımdı. Çoğunun elinde kaşarlı sandviç olan izleyiciler, antrakta birbirlerini mahmur bakışlarla süzerlerken şöyle konuşuyorlardı:

— Perişanlık canım, perişanlık...

— Şunu on beş güne değil de, daha uzun süreye ayarlasaydılar ne olurdu sanki?

— Ay, açlıktan bir tuhaf oldum.

— Pikniğe çıkar gibi gelelim bir daha.

— Ben tedbirli geldim. Mataram içki dolu.

— Tok tutan tabletlerden var mı yanında?

Sinema Günleri'nin ilk günü yaşananlar bunlar.

Filmler gerçekten olağanüstü.

Bir de aç kalmasak, yorulmasak, hangi birine gideceğimizi şaşırmasak...

Bu filmleri videolasak da mı saklasak, videolamasak da mı saklasak?

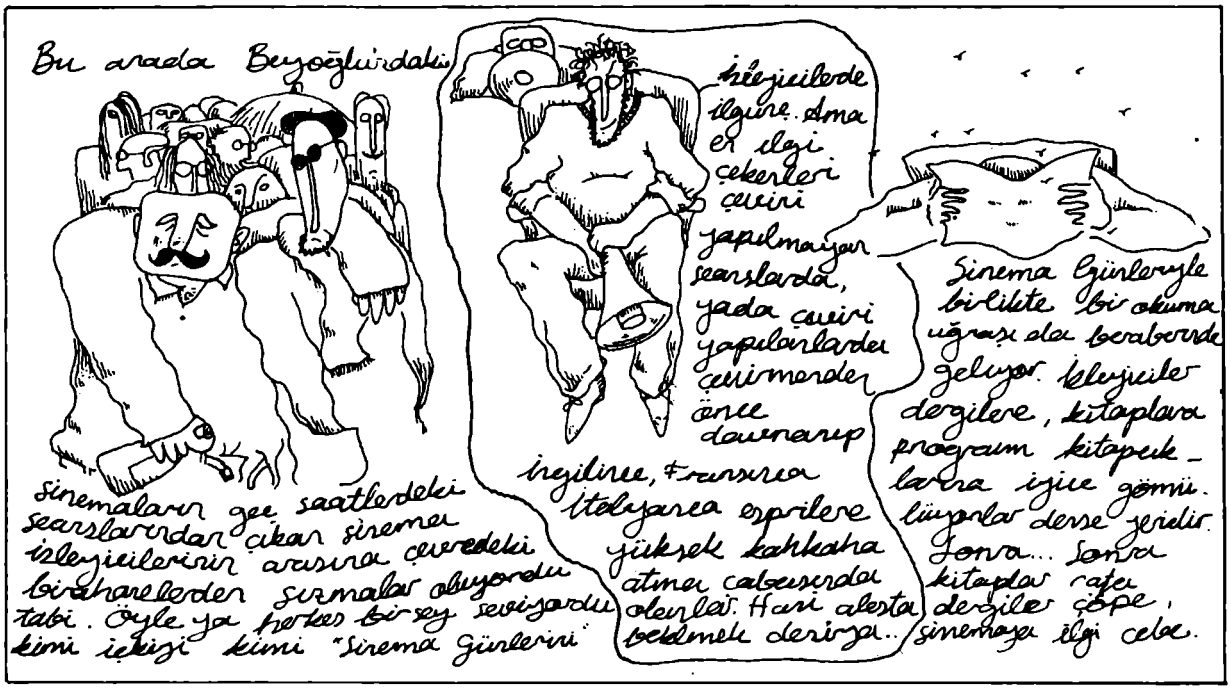

İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Sinema Günleri düzenleyicisi Hülya Uçansu:

"Filmlerde çeviriyi seyirci istiyor"

"Sinema Günleri '85'e ilgi ne düzeyde? Geçen yılla karşılaştırmalı olarak yanıtlar mısınız?"

"Geçen sene, festival sonunda sattığımız bilet sayısı yüz bin civarındaydı. Bu sene ise, rezervasyonlu bilet adedi yüz bine yaklaşık. Ayrıca, gişelerden bilet alanları da eklersek, bu sene talep, geçen seneye oranla arttı diyebiliriz. Çalışma saatleri içindeki seanslara yani gündüz seanslarına talep nispeten az. Ama, on sekiz otuz, yirmi bir otuz seanslarına talep daha fazla."

"Bu yıl, rezervasyon sistemini uyguladınız. Bu uygulamaya dayanarak söyleyebilir misiniz; izleyiciler hangi filmlere daha fazla ilgi gösterdiler?"

"Her şeyden önce şunu belirteyim; rezervasyon sistemini getirmemizdeki hedefimiz, bilet almak için sinema önünde oluşan dörtbeş saatlik kuyrukların önlenmesi idi. Bu sene talep, festival öncesi basında çıkan, izleyicilere yansıyan filmlere oldu. *'1984'*, *'Maria'nın Aşkları'*, *'Swann'ın Aşkı'*, *'All That Jazz'*, *'Fanny ve Alexandre'* bu sene kapalı gişe oynayan filmlerdi. Sevinerek söyleyebilirim ki, festival ile basının ilişkileri olumlu ve yoğun oldu. Böylece, çeşitli kültürdeki izleyiciye varmaya çalışıyoruz ve her yıl, seyirci sayısında bir artış ve değişiklik söz konusu oluyor."

"Sinema Günleri '85'e ilgi daha çok hangi kesimden oldu?"

"Bu konuda, hiçbir kamuoyu araştırması yapmadık. Ama, önümüzdeki yıl böyle bir araştırma yapmak istiyoruz. O yüzden, sorunuzu gözlemlerime dayanarak yanıtlayabileceğim. Geçen sene, daha çok öğrenciler geldi diyebilirim. Ancak, bu sene sanata ilgi duyan, ilgi duymaya vakti olan ve dört yüz lira verebilen bir kitle geldi."

"Seanslara göre de izleyicileri tiplemek olası değil mi? Özellikle, çevirisiz seans yirmi bir otuzun özel bir izleyici kitlesi var sanıyorum."

"Sayıları çok az da olsa, dil bilen ve sesleri yüksek çıkan kişiler var. Dolayısıyla böyle bir azınlık seyircisi için, yirmi bir otuz seansını orijinal olarak koymayı uygun gördük. Diğer seanslarda, çeviriyi gerekli gördük. Çünkü, izleyiciler arasında dört dil bilenlerin sayısı çok az. Bu yüzden çoğunluk, çeviri istiyor. Aksi halde, izleyemiyorlar. Yani, ihtiyaçtan dolayı çeviri yapıyoruz. Ayrıca, yirmi bir otuz seansını orijinal olarak koymamızdaki diğer bir etken ise, filmleri sağlayan konsolosluk görevlileri, protokol mensupları vs. için bir seans oluşturmak."

"Sinema Günleri filmlerini izlediğimiz sinemalar, her yıl değişiyor. Bir tek Emek, emektar oldu festivalde. Her yıl, aynı sinemalar seçilse, festival için belli yatırımlar, -kulaklık gibi- sağlanabilir mi?"

"Evet, bu konuda haklısınız. Ancak, şunu da unutmayalım ki, festival daha üçüncü yılında ve hakikaten Emek Sineması, festivalin *"emektarı"* oldu. Bu sene, Moda Sineması da gösterime katıldı. Geçen sene, bu konuda, çok talep vardı. Moda'nın önümüzdeki yıllarda da kalıcı olacağını zannediyorum. Eğer, hep aynı sinemalarda festival gösterimleri yapılırsa, ilerisi için yatırım yapılması kolaylaşır. Ama, dediğim gibi festival daha çok yeni."

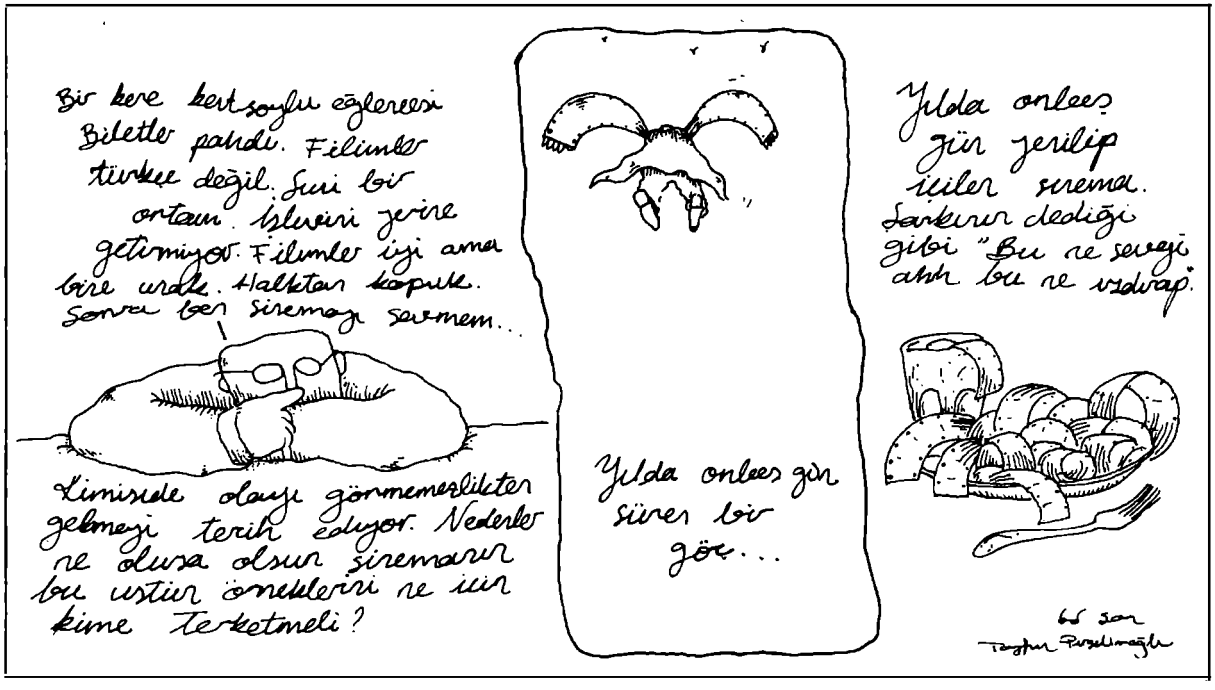

Michael Radford (solda) Nejat Bayramoğlu'nun sorularını yanıtladı.

"1984"ün yönetmeni Michael Radford: "İdeoloji insanın hizmetinde olmalı; insan ideolojinin değil."

NEJAT BAYRAMOĞLU

— *Romanı aşağı yukarı aynen aktarmışsınız beyazperdeye. Bir eleştirmen, yorumdan çekindiğiniz için böyle davrandığınızı yazmıştı.*

— Evet kitaba tümüyle sadık kaldığımı yazıldı. Ama ben bunun eleştirilecek yanını göremiyorum. Her şeyden önce bir geleneğin, bir kültürün parçası haline gelmiş ünlü bir yapıtla bir piyasa romanının ele alınışı elbette farklı olacaktır. O yapıt sinema diline nasıl çevrilir onu bulmak gerek. Zaten sorun metne sadık kalmak ya da kalmamak değil. Ruhuna, havasına bağlı kalmak. Senaryomla romanı karşılaştırmaya kalksanız aradaki farka şaşarsınız. Ama konuyla oynamadım. Gerek yoktu. Çok iyi bir konuydu. "1984"ün dünyasını kurabilmek içinse çok çalıştım. Çünkü roman o dünyayı betimlemekten çok, siyasi bir denemeydi. Oysa seyircinin ilk kareden itibaren o dünyaya inanmasını sağlamak, görüntü olarak çok iyi kurmak gerekiyordu.

— **Orwell** *önemli bir bölüm olan "Yenikonuş İlkeleri"ni romana ek bir deneme olarak koymuştu. Kimi eleştirmenler bunu bir aksaklık olarak görüyorlar. Bu sizi de zorlamadı mı?*

— Yenikonuş'u öyküye yedirmeye çalıştım. Romanı okumuş olanlar bunu daha ayrıntılı kavrayacaklardır ama, seyirci genelde yeni bir dilin yaratılmakta olduğunu fark edecektir. Bunun için sinematografik bir yol kullandım. Her yerde tele-ekranlar var biliyorsunuz. Ben bunları, ana olay cereyan ederken seyirciye bilgi vermek için kullandım zaman zaman. Örneğin, dilden atılan sözcüklerin listesini verdim. Mükemmel bir çözüm olmadı belki. Bazen insanlar perdede ne olup bittiğini tam tanına algılayamıyorlar. Ama film birkaç kez seyredilirse görsel olarak hiçbir şeyin atlanmadığı görülecektir.

Michael Radford

— *Kimileri filmi fazla doğalcı bulmuş. Ancak* **Orwell** *roman için şöyle diyor: "1984 bir fantezi ama doğalcı roman tarzında." Yorumunuzda bu sözlerden mi hareket ettiniz?*

— Tam değil. Ama **Orwell**'ın kitabı için söylediklerine katılıyorum. Film doğalcı bir bilimkurgu tabii. "1984"ün dünyası gerçekte yok. O anlamda bir fantezi. Ama unutmamak gerekir ki, o dünya gerçek olabilir. Yoktan var ettiğim o dünyanın içine sokabilmeliydim seyirciyi. Bence romanın zayıf yanı acayip ve tedirgin bir hiciv. Tam anlamıyla da işlenmemiş. Ama öyle bir Londra yaratmış ki **Orwell**, duyuyor, dokunuyor, koklayabiliyorsunuz. Ben de aynı şeyi yapmak istedim. Daha önce yapıldığını sanmıyorum bunun sinemada. Gelecek konusundaki öngörüyü **Orwell**'ın zamanından bakarak aktarmaya çalıştım. Dolayısıyla filmin geriye dönük geleceğe bakan *(retrofütüristik)* bir görünümü var.

— *Roman en çok kötümser sonu yüzünden eleştirilir. Değiştirmeyi düşünmediniz mi?*

— Hayır. Ama sinemada bu sonu kabullenmenin daha güç olduğunu biliyorum. Ben olaya bir Yunan efsanesi gibi baktım. **Orwell** da çağımızın efsanesini yaratmıştı. Oidipus efsanesinin de sonu iç açıcı değildir. Mesele bu değil. Her efsane bir mesaj taşır.

Mesele onu iletebilmek. Üstelik asıl tehlike insanların, "1984" gibi bir dünyanın gerçekleşebileceğine inanmayı bırakmaları. Bana kalırsa kimse işlerin bu kadar kötüleşebileceğini sanmıyor. Ayrıca istenirse romanda umut bulunabileceği kanısındayım. Ben bunu filmde sonu değiştirerek değil, **Julia**'yı hafifçe değiştirerek sağladım. **Julia** gençliği, bir başka toplum imgesini temsil ediyor. Buna inanmıyor ve bir oyun olarak bile oynamıyor, o ayrı mesele.

— Romandaki "yoldaş" sözcüğünü "kardeş"e çevirmişsiniz. Buna niçin gerek duydunuz?

— İki nedenle. Ağabey sözcüğü tarihte kalmıştı ama onu çok ünlü olduğu için değiştiremezdim. Tepelerinde ağabey varken, ortada kardeşlik filan yokken herkesin birbirine kardeş demesinin *"çift-düşün"*'ü iyi yansıtabileceğini düşündüm. Ama asıl neden, filmin Sovyetler Birliği'ne ya da sosyalizme yönelik bir eleştiri olarak alınmasını istememdi. Film daha çok günümüzdeki totaliterizm kalıntılarına genel bir saldırı aracı taşıyor. Evet son yirmi beş, otuz yıldan beri Batı Avrupa'da totaliterizm yok. Ama bu hiç olmayacak anlamına gelmez. Ayrıca başka yerlerde var. Şili örneğin. Bu gibi ülkelere bakmak yeterli, bu mekanizmanın nasıl işlediğini görmek için. Film, baskıcı toplumların tümünü kapsayan bir uyarı olsun istedim. Düşünce olarak radikal bir hümanistim. İdeoloji insanın hizmetinde olmalı, insan ideolojinin değil.

*— **Richard Burton** son filmini sizinle çevirdi. Anlaşabildiniz mi?*

— Çok çok iyiydi. İyi dost olduk. Yirmi yıldan beri kendisini yöneten ilk yönetmen olduğumu söyledi. Çoğu insan çekinir ondan ama ben ondan çekinmedim, bu da hoşuna gitti.

— Şimdi ne üstüne çalışıyorsunuz?

— Bir iki senaryo var yazmakta olduğum. Güncel bir film yapmak istiyorum. Büyük romanlara girmek niyetinde değilim artık. Zaten benim tarzım değil bu. "1984"ü yaptım ama. Kim 1984'te "1984"ü çeken adam olmak istemezdi ki. O adam artık benim.

"Kadın Yönetmenler Festivali"nde birincilik ödülü alan filmin yönetmeni Bilge Olgaç'ın güncesinden:

"Bu iş ne güzel bir iş!"

22 Kasım 1983

Yurtdışında yaşayan sinemacı bir arkadaşa yazılan mektuptan:

"Kadınsız kalan köyde hayat tersine dönüyor. Çaresiz kalan erkekler on beş gün sonra devlete başvurup başlık parası istiyorlar. Civar köylerde başlık paralarına zam geliyor vs.

Ama, kırsal kesimde kadının sosyo-ekonomik yerinin böyle bir felaketle ortaya çıkması bana çok ilginç geliyor. Köyün tersyüz olmuş sosyal ve ekonomik yaşantısını kara mizah olarak işleyeceğim. Sonunda birey olarak *"İnsan kalıbı içinde"* ne denli yanlış yaşadığımızı vurgulamak ve bireyin kendi adına ve toplum adına silkelenmesini sağlamak istiyorum. Geçen mayısın 28. günü üç arkadaşımla facianın yaşandığı köye giderken de yukarıda yazdıklarımı düşünüyor ve bütün bunların gerçekten altyapılarını köyde bulacağımı biliyordum. Bu yüzden tren biletini saklıyorum hep de saklayacağım... Her neyse, henüz sahibi belli olmayan bir projenin senaryosu üzerinde deli bir çalışma içindeyim. Film, aslında kafamda çekilmeye başladı bile. Yazışır, hatta bir fevkalade olayla görüşürsek anlatacak çok şey var.

Yanaklarından öperim."

5 Aralık 1983

Sabah kalkamıyorum. Tembel bir sabah. Ve... telefon...**Lulû**... Paris'ten arıyor. Umutlu şeyler söylüyor senaryoyla ilgili. Hey gidi hey... bu film çekilmeli be... çekilmeli... Vizörden baktığımı düşlüyorum şu anda.

Fransa'da ödül alan "Kaşık Düşmanı" adlı filmin yönetmeni Bilge Olgaç.

9 Aralık 1983

Telefonum açıldı. Görüşmeler sağlanıyor. Harıl harıl kadro düşünüyorum. Oysa, bir kenara çekilip daha çekim senaryomu yazamadım. Hay Allah, işi yoktan var etmek ne zor. Oysa benim önce senaryomu bitirmem gerekiyor. Her şeyle ben uğraşmak zorundayım... **Halil** pazartesi geliyor.

18 Aralık 1983

Ne güzel bir telefon konuşmasıydı. Belli ölçüdeki umutsuzluğa rağmen. Hani **Müjde Ar** belli nedenlerden ötürü (!) hayır demişse, ama sen bir sanatçı-oyuncu olarak olaya sahiplenip telefonun öteki ucundan benimle insanca-sanatçıca konuşabilmişsen biz yalnız değiliz dostum. Oysa, bu gece, yaptığım, yapacağım işe inanmanın doruk noktası rengini taşıyor. Velhasıl dostum, bir şey iyice ortaya çıktı... Ben bu olayı kotarmalıyım, her şeye rağmen kotarmalıyım.

20 Aralık 1983

Senaryoyu yazmam için İznik'i önerdi **Halil.** Hiç fena fikir değil. Gerçi kış filan ama gene de kendimi bir yerlere kapatırsam bu senaryo işi hallolur.

25 Aralık 1983

He he heeey! Puslu göl, kıyıdaki çam ağacı, yanan soba ve kimsesiz motel odası... İznik'teyim yahu!..

26 Aralık 1983

Sabah saat 9.35. Çıktım, ortalığı dolaştım. Kimseler yok. Bir çay olsa diyorum. Bir gazete, bir İznik çayı... Her neyse... Öğle üzeri yazmaya başlamalıyım. Önce tipleri çıkaracağım yeniden son karakterleriyle. Sonra sivri olaylardaki mantık silsilesini ve sinemasal mantığı. Sonra bütün bunları hayata uygulayacağım yeniden.

27 Aralık 1983

Bu ikinci gün. İyi çalıştım. Normal yaşama kadar yazdım. Gün çok güzeldi. Güneşli, pırıl pırıl, aralık ayına rağmen. Benim şansım. İznik'te çalışmak mutluluk veriyor bana. Garip bir dinginlik içindeyim, galiba da mutluyum. *"Kaşık Düşmanı"*nı menzile sokmak, soba başında **Halil**'le sinema konuşmak, sancılarımızı kusmak, o gittikten sonra yeniden yazmak ne güzel. Felaketten sonra, **Osman**'ın yüzünü ve acılarını yakaladım bu gece...

31 Aralık 1983

Allah allah, bir motel odasında senaryo-yılbaşı karışımı bir şey yaşayacağım... Çıkıp senaryomu bir kimselere okumak istiyorum. Bitmek üzere... Yeni bir yılda *"Kaşık Düşmanı..."* Yaşıyor artık... Eti kanı ile.. Acıları, sevinçleri ile senaryom yaşıyor artık.

Senaryoyu firma yetkilisine verdim Okuyacak. Bu film Yeşilçam'da yapılmayacak belli... Onun için bu şirket ve bu insanlarla beraberim. Taze kan taze anlayış... Evet bu iş olacak, bu film çekilecek galiba... Umutla bekliyorum.

12 Mayıs 1984

Ve nihayet... Mekân bakmaya gidiyoruz. Herhangi bir anlaşma yok ama bu film çekilecek artık. Şirketteki bir toplantıdan umutlu çıkıyorum.

14 Mayıs 1984

Ümit mekân bakmaya gelemiyor. İşleri çok yoğun. Asistanım, yapımcı arkadaş, video kamera yola çıkacağız. Ürgüp civarında arayacağız köyümüzü.

Tarihsiz...

Çılgın, heyecanlı bir mekân tarama. Köyü buldum. Çok güzel... Senaryo koltuğumda, evleri numaralıyo-

rum bile... **Osman**'ın, **Elif**'in, **Kambur**'un evini bulup notluyoruz. Çeşme başı çok güzel... **Ursula** ve **Osman**'ın çeşme başı sahnelerini hemen çekebilirim mesela... Sekiz sene sonra ne heyecan Tanrım...

Tarihsiz...

Müthiş bir çalışma... Kalabalık bir kadro var. Oluşturmak ne mümkün... İş programları, iş günleri, aksesuar listeleri, AFM... **Ümit** bana gerçekten destek oluyor. Çok da üzülüyorum bu arada. Sevimsiz şeyler oluyor. Birileri ne herzeler karıştırıyor Tanrım,küçücük beyni koca poposu ile. Sinema kimlerin eline kalmış... Ama en sonunda **Elif** gerçek oyuncusunu buluyor. Oh be!.. Nihayet kadro tamam... Her şey tamam... Yolculuk var *"Kaşık Düşmanı"*na...

30 Haziran 1984

Ve Ürgüp Tepe Otel'deyiz. *"Kaşık Düşmanı"* hayata geçiyor.

2 Temmuz 1984

İlk iş günü. Sabah çok erken motor dedim. **Periş**, koşa koşa geldi kameranın önünde durdu. Sahne 17, plan 1... Sonra ikinci iş, üçüncü iş... İlk iş günü için ne yüklü bir program... 305 metre negatif... İyi iyi... Çok iyi...

3 Temmuz 1984

İkinci gün. Yoğun bir çalışma. Güzel... Gene yüklü bir program... Sabah 07.30'da motor dedim. Ürgüp'ün pis bir tozu var gözlerimizi kör ediyor. **Perihan** çok iyi. Çok...

Öğle yemeği yetmedi. Küçük tartışmalar ve tatsızlıklar oldu. Ama ben pek ilgilenemiyorum. *"Kaşık Düşmanı"*nı kotarmakla meşgulüm...

Bugün ilk defa Static-Am kamera kullandık... Ekipçe bu kameraya "koş-koş" kamera diyoruz... Bu iş teknik ve senaryo karışınca anlam kazanıyor.

5 Temmuz 1984

4. iş günü.

Nihayet bugün meşhur tüpgaz patlamasını gerçekleştirdik. **Ümit** ve ekibi daha önce patlama provalarını bana gösterdikleri halde heyecanlıyım çok. Ev köyün ortasında. Herhangi bir kazaya, yangına sebebiyet vermekten ödüm patlıyor. Ama ekibime güveniyorum. Belediyeden itfaiye geldi. Ekip patlayıcıları hazırlarken biz de **Nurettin**'le kameraların yerlerini tespit edip, yerleştirdik. Bir kamera yüksek kare çalışacak. Patlama filmde iki kere gösterilecek. Eee, bunun bir fragmanı var... Dört kamera ancak yeter. Bütün köy patlama için toplanmış bizi seyrediyor. Bir yığın gazeteci, bizim fotoğrafçı arkadaşlar... Video kamera. Nihayet beklenen an geldi... Ben düdük çalacağım... Ve dört kamera çalışacak, sonra ikinci düdük ve patlama...

Evet, yüreğim güm güm atıyor... Ben orta yerdeki kameranın yanındayım. Bir tek o kameranın önüne insansal hareket verdim... İşte düdüğü de çaldım. İkinci düdük... Bekliyorum... Patlama yok... Kameralar çalışıyor. Patlama yok... Yıllar gibi gelen birkaç dakika... Arıza sanıp keseceğim çekimi, bir anlık karar alma verme duraklaması ve... Müthiş, görkemli bir görüntü... Ev patladı... Müthiş bir an... Alevler gökyüzüne doğru çıkıyor... Ne kadar geçtiğini bilmiyorum... Nihayet stop... Dedim... Bir de düdük... Sonra bayırın altından ben, daha da altından **Ümit** koşuyoruz. Bir anda evin önündeyiz ve ben **Ümit**'in kucağındayım. Adamın tepesine çıkmışım. Bütün köy alkışlıyor... Eve sular sıkılıyor. Ekipçe oradayız... Bu arada evin önündeki otomatik kamerayı unutmuşuz. Bütün çılgınlıklarımız peliküle geçmiş. Sonra çok güleceğiz seyredince herhalde... Gece patronumuz yemek verdi bize... İlk defa içki içeceğiz akşam böylesine... Gündüz çekilen videoyu seyrediyoruz. O da ne... Patlama yok... **Canip** korkmuş herhalde. Çekememiş. Hiçbir şey yok... Sadece kamerada bir sarsıntı, anlamsız görüntüler... **Canip**'e yarı kızgınlık , yarı alayla takılıyoruz... **Perihan, Halil, Ümit** birlikte gülüyoruz... Daha sonra masamızda çekilen resim gazetelere başka alt yazı ve manşetle çıkıyor... "**Perihan İbrahim**'siz geceleri dağıttı." Buyrun... Şu gazeteci milleti... Her neyse bu zorlu gün böylece tatlı bitti. Mutluyum...

6 Temmuz 1984

5. İş günü

Neden her şey her zaman güzel gitmez acaba? Bu beşinci gün ama bak şu işe... **Menderes** çekim sırası, merdivenden düşerken ayağını çatlattı. Buna rağmen sahnenin sonunu getirebildi. Bu üzüntüyü daha sindiremeden set dışı, uygunsuz bir haberle kahveye doğru koşuyorum. **Toygun**'la **Nermin** ata binmeye kalkmışlar ve bir çocuğu ezmişler. Hay Allah... Neden neden daha beşinci günde dengemiz bozuluyor... Bu sinirle çalışılmaz... Küçük çocuğun sağlık durumunun iyi olduğunu öğrenip otele dönüyoruz.

24 Temmuz 1984

21. İş günü

Bitiriyoruz *"Kaşık Düşmanı"*nı. Ne kavgalar, ne sevinçler iç içe yaşanarak bitiyor. Her şey müthiş yaşandı. Filmim kutuların içinde canlanmaya hazır bekliyor. Ekip ve ben... Gücendiklerim oldu, sevdiklerim oldu, daha çok sevdiklerim oldu... Ama bir **Kenan Bal** var ki, bütün ekip daha çok sevdi, daha çok saydı günlerde onu... Yönetmen grubu bizler ona bir efendilik armağanı almaya karar veriyoruz. Bu gece otelin sahibi bize bir veda yemeği veriyor, bizim de ödül gecemiz olur. **Şebnem** ve **Yasemin**'le Ürgüp'e gidiyoruz **Kenan**'a armağan almak için... Seçemiyoruz bir türlü. Onu yeterince tanımıyoruz çünkü. Ve tam bir keşmekeş içindeyken dükkâna giriyor **Kenan**... Güler misin, ağlar mısın? Çaktırmıyoruz ona... Onun da fikrini alıyoruz...

Gece yemekte açıklıyorum ekibimizin en efendi, en dürüst, en saygın adamını... Armağanını veriyorum. **Kenan** şaşırıyor, beklemiyor çünkü... Çünkü aldığımız armağanı **Şebnem**'in ağabeyine aldığımızı söylemiştik dükkânda... **Kenan** alkışlar arasında ayakta. Ağlamaklı... Bazı arkadaşlarımız laf atıyorlar ileri geri... Ama bugün de bitiyor neticede. Ve *"Kaşık Düşmanı"* acısı-tatlısı ile bitiyor artık...

Antalya'dan biraz öfkeli dönüyorum. Ne de olsa üçüncülüğü hazmedemiyorum. Biraz çağdışı bir davranış ama elimde değil. Bugün özenle *"Senaryo Birinciliği"* belgemi duvarıma astım. Şimdi yeni senaryomu düşünmeliyim artık.

Oscar Amca'nın 57 yılı...

ERMAN ŞENER

HEP düşünürüm: Ödül isimleri, neden bir tuhaftır?

Berlin Festivali, söylemesi ayıp, *"ayı"* verir... Altındır, platindir falan da, ayıdır işte...

Cannes Şenliği derseniz, *"nebati bir görünüm"* arz eder (!) ve kazanana *"Altın Palmiye"* dağıtır.

Her yıl nisan ayında düzenlenen ve bir çocuk filmleri şenliği olan *Gottwaldow* ise, verecek başka şey kalmamış gibi ödül olarak *"Altın Ayakkabı"* (evet, bildiğimiz iskarpinin küçücüğü) verir.

San Sebastian Şenliği'nin ödüllerinden biri *"Altın Deniz Kabuğu"* dur. **Humeyni**'den önce, her yıl yapılan Tahran Film Şenliği'nin ödülü de *"Altın Kanatlı Keçi"* idi...

Hollywood da, her yıl *Oscar* dağıtır.

İşin aslına bakarsanız, *"Oscar"* diye bir laf yok... *Oscar* (tıpkı bizim **Ali, Hüseyin, Necati, Müştak** gibi) bir özel isim... Hecelesek de, nafile... Çünkü, *"Os"* ağız veya kemik anlamına geliyor. *"Car"* derseniz otomobil, asansör, balon sepeti gibi manalara gelmekte...

Os ile *Car*'ı yan yana getirdiğiniz zaman da, *"otomobil asansörü"* veya *"balon sepetinin kemiği"* gibi manasızlıklar çıkıyor!

Şöyle bir düşünün: *"Oscar"* özel isim olduğuna göre, biz bu ödülü dağıtsaydık, ne derdik acaba?

"**Ahmet** ödülü... **Mehmet** ödülü... **Hasan** ödülü..."

"Sinema dünyasını **Hasan** *ödüllerinin heyecanı sardı...* **Hasan** *ödülleri dağıtıldı...* **Hasan** *ödüllerinde büyük sürpriz... Üç* **Hasan***'lı sanatçı..."*

Şimdi, yukarıdaki cümlelerdeki **Hasan**'ları atın, yerlerine **Oscar**'ı koyup, öyle okuyun... *"Üç* **Hasan***'lı sanatçı"* lafı bize garip geliyor ama *"3 Oscar*'lı sanatçı"yı hiç yadırgamıyoruz.

Bu da, doğal... Bu tür cümleler 57 yıl boyunca öyle çok, öyle çok duyuldu ki, ödülün adı *"Oscar ödülü"* değil de, *"estarabim ödülü"* olsa, yine kimse yadırgamazdı!

"İşin fikir babası Mary Pickford'dur. Bir armağan fikrini bulan, bunu ortaya atan odur. Ama "Amerikan Sinema Sanat ve Bilimleri Akademisi" nin bir ödül koymasının asıl sebebi başkadır..."

MASAL SEVER MİSİNİZ?

Sessiz sinemanın büyük yıldızlarından, biri olan **Mary Pickford** anlatıyor, **Louis Mayer** de onu sabırla dinliyordu:

"Tiyatrodaki sanatçılar şanslı... Çünkü alkışlanıyorlar ve bu alkışları duyuyorlar. Bizim de seyircilerimiz var, biz de alkışlanıyoruz ama bunları duymuyoruz. Böyle olmaz... Filmlerimiz beğeniliyorsa bundan bizim de haberimiz olmalı... Bunun da, tek bir yolu var: Bir ödül koyun... Her yıl yarışma düzenleyin... İçimizden en başarılı olana bu ödülü verin..."

Masal severseniz, devamını da dinleyin:

Bu öneri, **Mayer**'e de cazip gelmişti. Konuyu Amerikan Sinema Sanat ve Bilimleri Akademisi'ne götürdü. Yapılan toplantıda, Akademi ödüllerinin verilmesi kararlaştırıldı...

Masalı bırakıp gerçeğe dönelim: Olayın yarısı doğrudur. İşin fikir babası, **Mary Pickford**'dur. Bir armağan fikrini bulan, bunu ortaya atan odur. Ama "Amerikan Sinema, Sanat ve Bilimleri Akademisi"nin bir ödül koymasının asıl sebebi başkadır: İşbilir ve "işbitirici" yapımcılar, böyle bir armağanın taşıdığı reklam olanaklarını hesaba katmış ve sinemanın gelmiş geçmiş en kritik döneminde (sessiz sinemadan sesli sinemaya geçiş yılında) "Akademi ödülü"nü, 'tesis' etmişlerdir.

Mary Pickford... 1920'lerin bu ünlü yıldızı, bir iddiaya göre Oscar armağanlarının öncüsü...

Bugün de dağıtılan Oscar ödülünün modelini **Cedric Gibbons** çizmiştir (ona göre Oscar heykeli *'şahsiyet ve güven ifade etmektedir'*). İlk yıl, 1927 ve 28'de çevrilen filmler dikkate alınmış ve sadece 9 dalda ödül dağıtılmıştır.

ÖDÜLE "OSCAR" DENİYOR

İlk yılın büyük özelliği, sinema endüstrisinin "ahde vefa" göstermemesidir. Çünkü, **Mary Pickford** ilk yıl ödül almamıştır (İkinci yıl, (1929) hata telafi edilir ve **Pickford** öncüsü olduğu ödülü kazanır).

1931 yılında ödül, dördüncü kez verilmektedir ve "Akademi Ödülü" diye anılmakta, ona kolayca akılda kalacak bir isim aranmaktadır (sinema yıldızları da, aynı "gerekçe" ile adlarını değiştirirler) 1931 yılında bu sorun da (!) çözümlenir.

Akademi yönetim kurulu başkanının sekreteri evlenip, işi bırakır. Onun yerine işe alınan kız, odasına girer girmez, bir kenarda duran heykelciği görür ve:

"A, a... Bu benim, Oscar amcama benziyor" der.

Anlaşılan eşref saati olmalı ki, onun bu sözü duyulur. Sonra *"Çok iyi... Harika... Korkunç güzel... Eh, fena değil.."* falan denir ve sonunda 1927'de başlayan ödül, 1931'den itibaren *"Oscar"* diye anılmaya başlanır.

Aynı yıl, bize sorarsanız daha önemli bir şey olur. *"Tabu"* adlı filmin görüntü yönetmeni, başarılı çalışmasıyla "en iyi görüntü yönetmeni *Oscar*"ını kazanır.

Bu, bir sessiz filmle kazanılan ilk ve son *Oscar* ödülüdür!

BİR ÖDÜLE, İKİ KİŞİ...

1932'de, başka bir şey oldu. Oscar'larda ilk kez bir dalda iki kişi ödül kazandı. Daha doğrusu, o yıl "en iyi erkek oyuncu" ödülü için yapılan oylamalarda **Wallace Beery** ile **Fredrich March** eşit sayıda oy aldılar... Demek ki, *Oscar* ikisine birden verilecekti ama nasıl?

"Heykeli ikiye ayıralım... Yarısını birine, yarısını ötekine verelim" dendi ama bunun da, teknik açıdan olanaksız olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine, hemen bir ödül daha yapıldı; biri birine, öteki, ötekine verildi.

Ve bu ders oldu: O gün, bugün yedek heykeller de yapılır. Eğer o yıl, ödülü tek sanatçı almışsa, o dalda ertesi yıl tek ödül yapılır (yani, fazladan yapılan heykel elde kalmaz) ama ezkaza, iki kişi ödül alırsa, "Ne yapacağız?" endişesi kalmaz!

EY OKUR, MERHABA...

Dünyada en zor işlerden biri, güncelliğin göbeğinde dolaşmak varken, geçmişin labirentlerinden çıkarılmış "istatistiki bilgiler" okumaktır. Öyleyse başka bir yol deneyelim ve *Oscar*'ların tarihçesindeki önemli olaylardan bazılarına bakalım:

● 1946'da *"Hayatımızın En Güzel Yılları"* (TV'de gösterildi) adlı film tam 7 *Oscar* birden kazandı. Bu bir rekordu ve kimse, ileride bu rekorun kırılacağına ihtimal vermiyordu.

● 1947'de, önemli bir gelişme oldu. Hollywood, Amerika dışında da film çevrildiğinin farkına vardı (!) ve o yıl, "en iyi yabancı filme" de *Oscar* vermeyi kararlaştırdı. Bu dalda ilk ödül **Vittorio de Sica**'ya verildi ama ünlü yönetmen bu sonucu önemsemedi. O kadar önemsemedi ki, ödülünü bile almaya gitmedi.

Sinema tarihinin unutulmaz filmlerinden biri: Clark Gable ile Vivien Leigh, "Rüzgâr Gibi Geçti" adlı filmde... Bu film de, en iyi film Oscar'ını almıştı.

İşte bir "iyi film" daha... Greta Garbo ile John Barrymoore "Büyük Otel" adlı filmde... Kısa bir süre önce TV'de izlediğimiz bu film, "en iyi film" Oscar'ını kazanmıştı.

● 1952'de *"Harikalar Sirki"* adlı film, nedense "en başarılı" film seçildi. Tahminlere göre *"Viva Zapata"* filmiyle **Marlon Brando** da bir ödül alacaktı ama olmadı... Aynı filmden o değil, **Anthony Quinn** *Oscar* kazandı. Anlaşılan 1952'de jüri, **de Mille** ailesine çalışmıştı. *"Bu da nereden çıktı şimdi?"* demeyin... *"Harikalar Sirki"*nin yönetmeni **Cecil Blount de Mille** idi, **Anthony Quinn** de onun damadı...

● **Marlon Brando** 1954'te şeytanın bacağını kırdı ve *"Ruhtımlar Üstünde"* (TV'de gösterildi) ile, *Oscar* aldı. Sonra da, marifet yapar gibi, *Oscar* gecesine gömlekle geldi ve *Oscar* tarihine "ödül gecesine gömlekle gelen ilk ve son sanatçı" olarak geçti. (Biraz sonra, bir daha tarihe geçecek... Bekleyin...)

● 1955 yılında sinema-TV rekabeti dorukta idi... O yıl, TV'den sinemaya geçen **Delbert Mann**'ın, *"Marty"* adlı filmle birkaç ödül kazanması, bu yüzden *"Sinema, nihayet televizyonun varlığını keşfetti..."* diye yorumlandı. Ama **Delbert Mann** (en iyi film olan *"Ayrı Masalar"*da, dahil) sonraki filmlerinde **Marty**'yi aşamadı. O filmde oyuncu *Oscar*'ını kazanan **Ernest Borgnine** ise... Boş verin!

● 1956'da **"Ingrid Bergman** *sorunu"* halledildi. **Bergman** hem güzel bir kadın, hem çok yetenekli bir oyuncu, hem de bir zamanlar Hollywood'un *"el' bebe-gül bebe"*si

1959'da bir rekor kırıldı ve "Ben Hur" toplam 8 ödül birden kazandı. Fotoğrafta Charlton Heston, Stephan Boyd ve yönetmen William Wyler, bu filmin setinde görülüyor.

"Wings" adlı filmden bir görüntü... Sağbaşta boynu bükük hemşire rolünde Clara Bow... Bu film, 1927 yılında dağıtılan "Akademi Ödülleri"nde, en iyi film Oscar'ını aldı. Yani, adı başka bile olsa, bir Oscar bu filmin oldu.

idi... Bir namus timsali olarak lanse edilen **Bergman**, günün birinde olmayacak bir iş yaptı ve ünlü İtalyan yönetmeni **Roberto Rosselini** ile aşna fişneye başladı. İkisi de başkalarıyla evliydi ve **Bergman**, **Rosselini**'den hamileydi. Tabii rezalet ayyuka çıktı, sert tepkiler görüldü, Hollywood da istemeye istemeye bu tepkilere katılıp, **Bergman**'ı afaroz etti... Sonra aradan yıllar geçti. Hollywood, **Grace Kelly** adlı bir kız bulmuş ve son derece usturuplu bir şekilde onu, **Bergman**'dan boşalan yere çıkarmıştı. 1955-56 sezonunda yeni bir "tehlike" belirdi. **Kelly** gerçek bir "prenses" olmayı, sinemada "kraliçe" olmaya tercih etmişti. O zaman Hollywood yine **Bergman**'a döndü. Tepkilerden hâlâ çekinildiği için dönüş filmi olan *"Çarın Kızı-Anastasia"* (TV'de gösterildi). Avrupa'da çevrildi. Sonra, bu filmle **Bergman**'a bir *Oscar* verildi. Eh, sinemanın barışmayı şampanya ile kutlayacak hali yoktu ya...

● Aynı yıl, bir şey daha oldu... En başarılı senaryo ödülü **Robert Rich'e** verildi ve ödül gecesi anlaşıldı ki, **"Robert Rich"** diye bir senaryo yazarı yoktur. Söz konusu senaryoyu **Dalton Trumbo** yazmıştı. **Trumbo**, Amerikan Aleyhtarı Faaliyetleri Araştırma Komisyonu'nun 1 yıl hapisle cezalandırdığı 10 kişi arasındaydı. Bu olaydan uzun bir süre geçmesine rağmen, sinemada hâlâ kendi adını kullanamıyordu. Bu yüzden senaryoyu **Robert Rich** adıyla yazmıştı.

SONRA, NELER OLDU?

● *"Ben-Hur"* adlı film, 8 ödül birden kazanıp, *"Hayatımızın En Güzel Yılları"* adlı filmin rekorunu kırdı. Ardından önce *"Belalılar"* (TV'de gösterildi), sonra *"Amadeus"* 8 *Oscar* kazanıp rekoru egale ettiler.

1931'de, ilginç bir durum oldu. Bir dalda oylar, iki sanatçı arasında eşit oranda dağıldı. Bunun üzerine ödül, ilk kez iki oyuncuya birden verildi. Wallace Beery ile Fredric March, ödülü paylaştılar. Bu resim, Beery'ye ödül kazandıran "The Champ" adlı filmden... Yaşlı adam Wallace Beery, çocuk ise Jackie Cooper... (Bu film, yıllar sonra bir kez daha çevrilecek; bu rolleri Jon Voight ile sevimli Ricky Schroder oynayacak, TV'de de gösterilen "Şampiyon", milyonlarca seyirciye gözyaşı döktürecektir.)

● Bu, 8 rakamında bir keramet olmalı... Çünkü, tek dalda en çok ödül kazanan sanatçı listesinde de bu 8 rakamına rastlayacağız. **Edith Head**, kostüm dalında çeşitli zamanlarda tam 8 *Oscar* alıp *"aynı dalda, en çok ödül kazanan sanatçı"* oldu.

● *Oscar* toptancısı ise, **Walt Disney**'dir... Çeşitli zamanlarda, çeşitli dallarda (veya çeşitli münasebetlerle) *Oscar* üstüne *Oscar* aldı ve toplam 29 (yazıyla: yirmi dokuz) *Oscar* heykelciğinin sahibi oldu.

● *Oscar* ödülleri, iki aşamada verilir. Önce her dalda en çok 5 aday seçilir. Bu adaylar şubat ayında açıklanır. İki ay sonra da yine her dalda 5 adaydan biri, ödülün sahibi olur.

● Gerçi biz, "ödülün sahibi olur" dedik ama, bazen pek öyle olmuyor. Örneğin, **George Scott** *"Sanatçılar yarış atı değillerdir. Birtakım adamlar önce içimizden beşini seçecekler, sonra onlardan birine ödül verecekler... Ben, katılmadığım ve katılmak istemediğim böyle saçma sapan bir yarışın sonunda verilen ödülü kabul etmiyorum"* demiş ve ödülünü almamıştı. **Mar-**

Bilinen "Romeo-Juliet" öyküsünü değişik bir tarz ve müzik dans eşliğinde perdeye getiren "Batı Yakasının Hikâyesi" de Oscar kazanan filmlerden... En iyi film Oscar'ını kazanan bu başarılı müzikalde Richard Beymer ile Natalie Wood, "iki sevgili" rolündeydiler.

Amadeus filminin yönetmeni Milos Forman, 'Mozart' rolündeki Tom Hulce ile görülüyor.

lon Brando da, *"Baba"* ile kazandığı ikinci *Oscar*'ı, *"Kızılderililere yapılan muameleyi protesto etme amacıyla"*, reddettiğini açıklamıştır.

Bazen de, garip şeyler olmuştur.

● Örneğin **Linda Hunt**'un *"Hayatımın En Tehlikeli Yılları"* adlı filmdeki rolüyle aldığı yardımcı kadın oyuncu ödülü hayli tartışılmıştır. Çünkü bu filmde **Hunt** *"erkek"* rolündedir. Oyunu başarılı bulunmuş, kendisi kadın olduğu için bir erkeği canlandırdığı filmden, kadın oyuncu ödülünü almıştır.

ASIL ÖNEMLİ OLAN

Oscar'lar dünyanın en önemli ödüllerinden biridir. O bir yana, bu ödüller çok iyi duyurulur, iki aşamada yapılan seçim hemen hemen tüm dünyanın ilgisini çeker. Fasa-fiso ödüller (en iyi efekt, giysi vs.) bir yana ama, önemli dallarda ödül kazanan filmlerin ticari şansı çok artar.

Bu böyle olmasına böyledir ama *Oscar* ödülleri zaman zaman (bazı dönemlerde ise, sık sık) başka rüzgârlara da yelken açar... Örneğin, bugünbile 'dünyanın gelmiş geçmiş en iyi iki filminden biri olan' *'Yurttaş Kane'* (TV'de gösterildi) sadece senaryo dalında tek *Oscar* alabilmiştir.

Dünya sinemasının en iyi komedyenlerinden biri olan **Buster Keaton**'ın (özel ödülü saymazsak-ki saymayız, nedenini söyleyeceğiz) *Oscar*'ı yoktur. Hollywood'a gelmiş en yetenekli oyunculardan biri olan unutulmaz **Montgomery Clift**'in *Oscar*'ı yoktur.

Şunu söylemek istiyoruz: *Oscar* ödülleri de, insana benzerler, bazen şaşırırlar...

Hollywood, bunun farkında olduğu için *"Sinemaya geçen hizmetleri..."* şeklinde bir gerekçe ile, özel *Oscar* ödülünü icat etmiştir. Bu ödül bazen sinemaya adanmış ömürlere saygı olarak, bazen de vakti zamanında yenen hakların kefareti olarak verilmektedir.

Bu ödülün varlığı, *Oscar* ödüllerinin en azından "tartışalabilir" olduğunu da gösterir.

İşin, özü ise şudur: *Oscar* önemlidir, ciddidir ve ciddiye alınması gerekir ama tartışılmaz değildir.

1927 yana

1927 - 28:
En iyi film: *"Wings" (1)*, En iyi aktör: Emil Jannings" (2) *"The Way of all Flesh"*. En iyi aktris: "Janet Gaynor" (3) *"Seventh Heaven"*. En iyi yönetmen: "Frank Borzage" (4) *"Seventh Heaven"*.

1928-29:
1- *Broadway Melody*, 2- Warner Baxter *(Old Arizona)*, 3- Mary Pickford *(Coquette)*, 4- Frank Llyod *(The Divine Lady)*.

1929-30:
1- *All Quiet on the Western Front*, 2- George Arliss *(Disraeli)*, 3- Norma Shearer *(The Divorcee)*, 4- Lewis Milestone *(All Quiet on the Western Front)*.

1930-31:
1- *Cimarron*, 2- Lionel Barrymore *(A Free Soul)*, 3- Marie Dressler *(Min and Bill)*, 4- Norman Taurog *(Skippy)*.

1931-32:
1- *Grand Hotel*, 2- Fredric March *(Dr. Jekyll and Mr. Hyde)*, 3- Wallace Beery *(The Champ)*, 4- Helen Hayes *(The Sin of Madelon Claudet)*, 4- Frank Borzage *(Bad Girl)*.

1932-33:
1- *Cavalcade*, 2- Charles Laughton *(Private Life of Henry VIII)*, 3- Katharine Hepburn *(Morning Glory)*, 4- Frank Lloyd *(Cavalcade)*.

1934:
1- *It Happened One Night*, 2- Clark Gable *(It Happened One Night)*, 3- Claudette Colbert *(It Happened One Night)*, 4- Frank Capra *(It Happened One Night)*.

1935:
1- *Mutiny on the Bounty*, 2- Victor Mc Laglen *(The Informer)*, 3- *Bette Davis (Dangerous)*, 4- John Ford *(The Informer)*.

1936:
1- *The Great Ziegfeld*, 2- Paul Muni *(The Story of Louis Pasteur)*, 3- Luise Rainer *(The Great Ziegfeld)*, 4- Frank Capra *(Mr. Deeds Goes the Town)*.

1937:
1- *The Life of Emile Zola*, 2- Spencer Tracy *(Captains Courageous)*, 3- Luise Rainer *(The Good Earth)*, 4- Leo Mc Carey *(The Awful Truth)*.

1938:
1- *You Can't Take It With You*, 2- Spencer Tracy *(Boys' Town)*, 3- Bette Davis, *(Jezebel)*, 4- Frank Capra *(You Can't Take It With You)*.

1939:
1- *Gone With the Wind*, 2- Robert Donat *(Goodbye Mr. Chips)*, 3- Vivien Leigh *(Gone With the Wind)*, 4- Victor Fleming *(Gone With the Wind)*.

1940:
1- *Rebecca*, 2- James Stewart *(The Philadelphia Story)*, 3- Ginger Rogers *(Kitty Foyle)*, 4- John Ford *(The Grapes of Wrath)*.

1941:
1- *How Green Was My Valley*, 2- Gary Cooper *(Sergeant York)*, 3- Joan Fontaine *(Suspicion)*, 4- John Ford *(How Green Was My Valley)*.

1942:
1- *Mrs. Miniver*, 2- James Cagney *(Yankee Doodle Dandy)*, 3- Greer Garson *(Mrs. Miniver)*, 4- William Wyler *(Mrs. Miniver)*.

1943:
1- *Casablanca*, 2- Paul Lukas *(Watch on the Rhine)*, 3- Jennifer Jones *(The Song of Bernadette)*, 4- Michael Curtiz *(Casablanca)*.

1944:
1- *Going My Way*, 2- Bing Crosby *(Going My*

yılından bu Oscar'lar

Way), 3- Ingrid Bergman *(Gaslight)*, 4- Leo Mc Carey *(Going My Way)*.

1945:

1- *The Lost Weekend*, 2- Ray Milland *(The Lost Weekend)*, 3- Joan Crawford *(Mildred Pierce)*, 4- Billy Wilder *(The Lost Weekend)*.

1946:

1- *The Best Years of Our Lives*, 2- Fredric March *(The Best Years of Our Lives)*, 3- Olivia de Havilland *(To Each His Own)*, 4- William Wyler *(The Best Years of Our Lives)*.

1947:

1- *Gentleman's Agreement*, 2- Ronald Colman *(A Double Life)*, 3- Loretta Young *(The Farmer's Daughter)*, 4- Elia Kazan *(Gentleman's Agreement)*.

1948:

1- *Hamlet*, 2- Laurence Olivier *(Hamlet)*, 3- Jane Wyman *(Johnny Belinda)*, 4- John Huston *(The Treasure of the Sierra Madre)*.

1949:

1- *All the King's Men*, 2- Broderick Crawford *(All the King's Men)*, 3- Olivia de Havilland *(The Heiress)*, 4- Joseph L. Mankiewicz *(A Letter to Three Wives)*.

1950:

1- *All About Eve*, 2- Jose Ferrer *(Cyrano de Bergerec)*, 3- Judy Holliday *(Born Yesterday)*, 4- Joseph L. Mankiewicz *(All about Eve)*.

1951:

1- *An American in Paris*, 2- Humphrey Bogart *(The African Queen)*, 3- Vivien Leigh *(A Streetcar Named Desire)*, 4- George Stevens *(A Place in the Sun)*.

1952:

1- *The Greatest Show on Earth*, 2- Gary Cooper *(High Noon)*, 3- Shirley Booth *(Come Back, Little Sheba)*, 4- John Ford *(The Quiet Man)*.

1953:

1- *From Here to Eternity*, 2- William Holden *(Stalag 17)*, 3- Audrey Hepburn *(Roman Holiday)*, 4- Fred Zinnemann *(From Here to Eternity)*.

1954:

1- *On the Waterfront*, 2- Marlon Brando *(On the Waterfront)*, 3- Grace Kelly *(The Country Girl)*, 4- Elia Kazan *(On the Waterfront)*.

1955:

1- *Marty*, 2- Ernest Borgnine *(Marty)*, 3- Anna Magnani *(The Rose Tattoo)*, 4- Delbert Mann *(Marty)*.

1956:

1- *Around the World in 80 Days*, 2- Yul Brynner *(The King and I)*, 3- Ingrid Bergman *(Anastasia)*, 4- George Stevens *(Giant)*.

1957:

1- *The Bridge on the River Kwai*, 2- Alec Guinness *(The Bridge on the River Kwai)*, 3- Joanne Woodward *(The Three Faces of Eve)*, 4- David Lean *(The Bridge on the River Kwai)*.

1958:

1- *Gigi*, 2- David Niven *(Separete Tables)*, 3- Susan Hayward *(I Want to Live)*, 4- Vincente Minnelli *(Gigi)*.

1959:

1- *Ben-Hur*, 2- Charlton Heston *(Ben-Hur)*, 3- Simone Signoret *(Room at the Top)*, 4- William Wyler *(Ben-Hur)*.

1960:

1- *The Apartment*, 2- Burt Lancaster *(Elmer Gantry)*, 3- Elizabeth Taylor *(Butterfield 8)*, 4- Billy Wilder *(The Apartment)*.

1961:

1- *West Side Story*, 2- Maximilian Schell *(Judgment at Nuremberg)*, 3- Sophia Loren *(Two Women)*, 4- Robert Wise *(West Side Story)*.

1962:

1- *Lawrence of Arabia*, 2- Gregory Peck *(To Kill a Mockingbird)*, 3- Anne Bancroft *(The Miracle Worker)*, 4- David Lean *(Lawrence of Arabia)*.

1963:

1- *Tom Jones*, 2- Sidney Poitier *(Lilies of the Field)*, 3- Patricia Neal *(Hud)*, 4- Tony Richardson *(Tom Jones)*.

1964:

1- *My Fair Lady*, 2- Rex Harrison *(My Fair Lady)*, 3- Julie Andrews *(Mary Poppins)*, 4- George Cukor *(My Fair Lady)*.

1965:

1- *The Sound of Music*, 2- Lee Marvin *(Cat Ballou)*, 3- Julie Christie *(Darling)*, 4- Robert Wise *(The Sound of Music)*.

1966:

1- *A Man for All Seasons*, 2- Paul Scofield *(A Man for All Seasons)*, 3- Elizabeth Taylor *(Who's Afraid of Virginia Woolf?)*, 4- Fred Zinnemann *(A Man for All Seasons)*.

"Mrs Miniver"de (1942) Greer Garson ile Walter Pidgeon.

1967:

1- *In the Heat of the Night*, 2- Rod Steiger *(In the Heat of the Night)*, 3- Katharine Hepburn *(Guess Who's Coming to Dinner)*, 4- Mike Nichols *(The Graduate)*.

1968:

1- *Oliver*, 2- Cliff Robertson *(Charly)*, 3- Katharine Hepburn *(The Lion in Winter)*, 4- Carol Reed *(Oliver)*.

1969:

1- *Midnight Cowboy*, 2- John Wayne *(True Grit)*, 3- Maggie Smith *(The Prime of Miss Jean Brodie)*, 4- John Schlesinger *(Midnight Cowboy)*.

1970

1- *Patton*, 2- George C. Scott *(Patton)*, 3- Glenda Jackson *(Women in Love)*, 4- Franklin J. Schaffner *(Patton)*.

1971:

1- *The French Connection*, 2- Gene Hackman *(The French Connection)*, 3- Jane Fonda *(Klute)*, 4- William Friedkin *(The French Connection)*.

1972:

1- *The Godfather*, 2- Marlon Brando *(The Godfather)*, 3- Liza Minnelli *(Cabaret)*, 4- Bob Fosse *(Cabaret)*.

1973:

1- *The Sting*, 2- Jack Lemmon *(Save the Tiger)*, 3- Glenda Jackson *(A Touch of Class)*, 4- George Roy Hill *(The Strng)*.

1974:

1- *The Godfather Part II*, 2- Art Carney *(Harry and Tonto)*, 3- Ellen Burstyn *(Alice Doesn't Live Here Anymore)*, 4- Francis Ford Coppola *(The Godfather Part II)*.

1975:

1- *One Flew over the Cuckoo's Nest*, 2- Jack Nicholson *(One Flew over the Cuckoo's Nest)*, 3- Louise Fletcher *(One Flew over the Cuckoo's Nest)*, 4- Milos Forman (One Flew over the Cuckoo's Nest).

1976:

1- *Rocky*, 2- Peter Finch *(Network)*, 3- Faye Dunaway *(Network)*, 4- John G. Avildsen *(Rocky)*.

1977:

1- *Annie Hall*, 2- Richard Dreyfuss *(The Goodbye Girl)*, 3- Diane Keaton *(Annie Hall)*, 4- Woody Allen *(Annie Hall)*.

1978:

1- *The Deer Hunter*, 2- Jon Voight *(Coming Home)*, 3- Jane Fonda *(Coming Home)*, 4- Michael Cimino *(The Deer Hunter)*.

1979:

1- *Kramer us Kramer*, 2- Dustin Hoffman *(Kramer us Kramer)*, 3- Sally Field *(Norma Rae)*, 4- Robert Benton *(Kramer us Kramer)*.

1980:

1- *Ordinary People*, 2- Robert de Niro *(Raging Bull)*, 3- Sissy Spacek *(Coal Miner's Daughter)*, 4- Robert Redford *(Ordinary People)*.

1981:

1- *Chariots of Fire*, 2- Henry Fonda *(On Golden Pound)*, 3- Katharine Hepburn *(On Golden Pound)*, 4- Warren Beatty *(Reds)*.

1982:

1- *Gandhi*, 2- Ben Kingsley *(Gandhi)*, 3- Meryl Streep *(Sophie'se Choice)*, 4- Richard Attenbrough *(Gandhi)*.

1983:

1- *Terms of Endearment*, 2- Robert Duvall *(Tender Mercies)*, 3- Shirley Mac Laine *(Terms of Endearment)*, 4- James L. Brooks *(Terms of Endearment)*.

teşvikiye sanat galerisi

ABDİ İPEKÇİ CADDESİ 48/1 TEŞVİKİYE İSTANBUL 141 04 58

RESİMDE GECE

2 MAYIS - 2 HAZİRAN

AHMET DOĞUER
ALİ RIZA HOCA
AYETULLAH SÜMER
AZARYAN
CELAL UZEL
CİVANYAN
DİYARBAKIRLI TAHSİN
DOKTOR HİKMET
FUAT SOYHAN
HALİD NACİ
HAMİT GÖRELE
HÜSEYİN RİFAT ÇETECİ
KOLAĞASI MAHMUT
HÜSNÜ TENGÜZ
MÜLAZIM HALİD
MOSKOFYAN
NAZMİ ZİYA
NACİ KALMUKOĞLU
TERLEMEZYAN
YAZMACIYAN

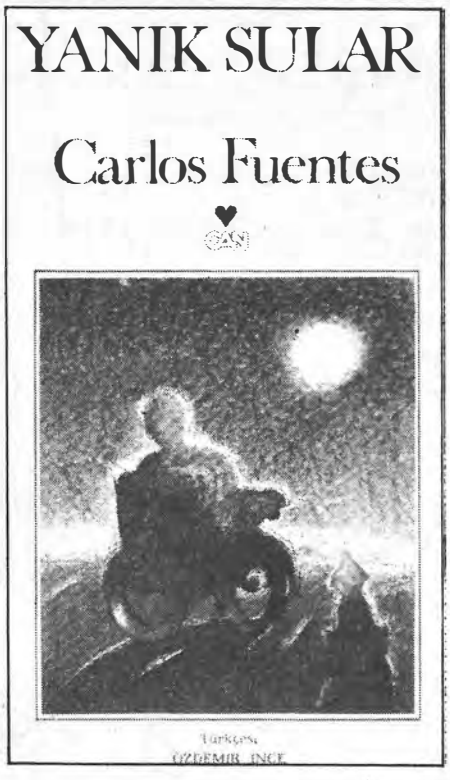

Carlos Fuentes: Yanık Sular, (Can Yayınları)

Yevgeni Yevtuşenko Zima Kavşağı, Ankara 1985, 134 s.

Abdülkadir Budak: Sevdanın Son Kerem'i, Aday Kitaplar, Kayseri 1985, 210 s., 250 TL.

M. Mesut Ertuğay: Eskil Tanrılardı Kaptan, şiirler, Ankara 1985, 72 s., 250 TL.

M. Sunullah Arısoy: Türk Halk Şiiri Antolojisi, Bilgi Yayınevi, Ankara 1985, 404 s., 1320 TL.

Una pasion me domina, es la que siento por ti

ÖNDER ŞENYAPILI

GENERAL **Vicente Vergara,** anılarını anlatırken halk şarkılarından dizeler sıkıştırır sözlerinin arasına. General **Vicente Vergara,** torununu yanına alıp geneleve âlem yapmaya gider. General **Vicente Vergara,** Meksikalı yazar **Carlos Fuentes**'in bir öykü kahramanı. **General Vicente Vergara, Carlos Fuentes**'in *"Yanık Sular"* başlıklı, birbirine bağlı dört öyküden oluşan yapıtının, *"Analar Günü"* başlıklı üçüncü öyküsünün başkahramanı. Celaya Savaşı'nı anlatırken, sözlerinin arasına sıkıştırır:

"Una pasion me domina, es la que siento por ti".

Yani:

"Bana egemen olan, sana duyduğum şiddetli aşktır."

Yevgeni Yevtuşenko ise ne diyor biliyor musunuz:

" 'Seni seviyorum' dememeli insan âşık olunca. Çok acı oluyor sonra aynı ağızdan duymak yıkılışını".

Fuentes'in de, **Yevtuşenko**'nun da 'Türkçesi'nde **Özdemir İnce**'nin imzası var. (**Carlos Fuentes:** *Yanık Sular, Can Yayınları, İstanbul 1985, 144 s., 400 TL)* ve (**Yevgeni Yevtuşenko:** *Zima Kavşağı, Ankara 1985, 134 s.*). **Yevtuşenko**'nun kimi şiirlerinde **Ülker İnce** ile **Yusuf Cemali** imzaları da okunuyor.

Nisandayız. Bu 'notlar' yayımlandığında nisanı devirmiş olacağız. Mayıs da bahar değil mi?.. Bahardayız, dostlar. Fena halde bahar yaşıyoruz...

Baharda, ağaçların dallarına su yürür. Ya insanların?.. İnsanın damarına aşk yürür, aşk. Hangi yaşta olursa ola... Ağaç tomurcuklanır, çiçek açar, yaprağa durur; insan kıpır kıpır olur, yüreğinde aşklar açar, *'seni seviyorum'* demeye durur. Hangi yaşta olursa ola. Ama gelin görün ki, **Yevtuşenko:**

"Seni seviyorum' dememeli insan âşık olunca."

Diyor. Oysa, ben:

"Aylak aylak dolaşıyorum başkent kalabalığında
Nisan neşesi akıyor adımlarımın altında,
mantıksızlığım utanç verici
ve gençliğim bağışlanmaz."

(Yevtuşenko, s. 57)

Dörtlükte, ben, sen, biz, siz; hepimiz yok muyuz; özellikle *'uçarılık'* dönemleri gerilerde kalmış ama, baharla birlikte (İlle de baharla birlikte mi?) 'kavak yelleri'ne 'başını' kaptırıvermiş 'orta kuşak' (Ortadirek değil) insanının çelişkili 'ruhsal durumu' yok mu? Başkent sokaklarında aylak aylak dolaşmaktan utanır insan bir yaşa geldiğinde, adımlarının altından akan nisan neşesinden utanır; mantıksızlığından utanır; ancak bir *'genc'*e yakıştığını sandığı davranışlarından duyduğu utancın altında ezilir de, bağışlayamaz kendini, *"Neler yapıyorum ben, ne oldu bana?"* diye sorar, kendi kendini suçlar da suçlar. Çevre baskılarının bu suçlamada büyük payı vardır, hiç kuşkusuz. 'Genc'in bile 'gençliği'ni yaşamasını olumlamayan bir 'çevre', gençliğini gecikmeli olarak yaşamaya kalkışını onaylar mı?..

"... dinle Luisito, müziği dinle, bırak seni yöneteyim, nasıl da güzel dans ediyorsun, Luisito, benim ben olduğumu unut, güzel Lupe Lupita'mla dans ettiğini düşün, belinden tutmuşsun, dans ederken güzel kızımın kokusunu içine çekiyorsun, gülüşünü duyuyorsun, ürkmüş geyik gözlerine dalıyorsun, ve ben de aşkı hâlâ anımsayabildiğimi anlıyorum, biricik aşkımı, Lupe'nin babasının, hizmetçi aşkı, karanlıkta, rastgele, reddedilmiş aşk, geceleyin, bin kez tekrarlanan bir tek sözden oluşmuş..." (s.31)

Fuentes'in *"Bu Evler Bir Zamanlar Saraydı"* baş-

lıklı ilk öyküsünde sakat **Luisito** yıkıntıya dönüşmüş eski sarayları düşlerken, **Dona Manuelita** yaşadığı aşkları anımsar.

Anılardan bilinmeyen ve de anıları sıcak kılan yaşanmış aşklar değil mi? İnsanı diri tutan, yaşama bağlayan yaşanan ve yaşanması olası aşklardan başka nedir?

Aşk kalmadı mı ölümü beklemeye koyulur insan. Tıpkı **Federico Silva** gibi. **Federico Silva, Fuentes'** in *"Tan Ağartısı"* başlıklı öyküsünün kahramanı. Uşağı **Donde'ye** *"Cesedimi bulur bulmaz, kimseye haber vermeden önce, şu plağı koyacaksın"* der. *"Ve, gece masasının üzerine şu kitabı açacaksın"* diye sık sık tembihler.

"Schubert'in Bitmemiş Senfoni'sini dinlerken bulsunlar istiyordu ölüsünü ve başucu masasında da Dickens'in Edwin Drood'un Gizi açık durumda... Ölüm sonrası için düşündüğü düşselliğin üzerinde en çok çalışılmışıydı bu. Dört mektup yazmaya karar verdi. İntihar etmiş gibi betimliyordu kendini birincide, ikincide ölüme mahkûm edilmiş, üçüncüsünde çaresiz bir hastalığa yakalanmış, dördüncüsünde de bir doğal ya da insani felakete uğramış gibi. En sorun çıkartanı sonuncusuydu. Bu üç olguyu zamansal olarak nasıl eşleyecekti? Ölümü, mektubun gönderilmesi ve Sicilya' da deprem, Key West üzerinde siklon, Martinik'te volkan püskürmesi, ... üzerinde uçak kazası." (s.50)

Yaşamını planlamak varken, ölümünü senaryolaştırmak neden?.. Ölümünü düşüneni, ölümü düşleyeni kınayan yok. Yaşayan, âşık olan, aşklar yaşayanları eleştiren eleştirene... Ne çelişkili!..

"Una pasion me domina, es la que siento por ti."

Hep böyle olmalı. Duyduğumuz şiddetli aşk egemen olmalı bize. Bu şiddetli aşk bağlar insanı yaşama. Sonra, niye sevdiğine *'seni seviyorum'* demesin insan?.. **Yevtuşenko**'nunki de bir garip.

Garip değil kökende. Çünkü, *'bitmiş bir aşk'* üstüne yazmış şiirini. *'Seni seviyorum dememeli'* diye salık vermesi bu yüzden:

"Küllendi sana olan aşkım - bayatladı yaşam benzeri
çözüldü ölüm gibi, içler acısı bir öyküydü
Koparıp atsam bu acımasız aşk şarkısının telini,
ikiye parçalasam gitarı - sürdürmek niye bu güldürüyü!"
(s. 60)

Yevtuşenko da *"keman"*a kıyamıyor. Gitarı parçalıyor ikiye. Aşk şarkısının telini koparıp atıyor da, kemanın tellerine dokunmuyor.

Ülkü soruyor İstanbul'dan:

"Kemana olan aşkınız küllendi mi?" Diye.

"Hayır." diye kesin bir yanıt alıyor benden. Ekliyorum:

"Candamarımda deli dolu bir garip keman."

Ajda Pekkan ile *"Beş Yıl Önce, On Yıl Sonra"* topluluğunun bir şarkısındaki nakarat dizesi bu.

Hangi keman mı?

Bilen bilir.

Neden mi seviyorum o *'keman'*ı?

"Ben severim sevdiğimi günah benim kime ne"

Diyor, **Kul Nesimi.** Ben de.

Kul Nesimi'nin deyişleri, **M. Sunullah Arısoy**' un yeni yayımlanan derlemesinde yer alıyor. (**M. Sunullah Arısoy:** *Türk Halk Şiiri Antolojisi, Bilgi Yayınevi, Ankara 1985, 404 s., 1.320 TL*) **Kul Nesimi**'nin aruzu da heceyi de başarıyla kullandığının gözlendiğini söylüyor **Arısoy.** Şiirlerinden iyi bir eğitim görmüş olduğunun anlaşıldığını da belirtiyor.

IV. Murat döneminde yaşadığı sanılan **Kul Nesimi**'nin bugüne yaklaşık 200 şiiri kalmış. İnancası yüzünden kovuşturulmuş. Anadolu'da Safevi egemenliğinin kurulması çalışmalarına katılmış.

"Sofular haram demişler bu aşkın şarabına
Ben doldurur ben içerim şarap benim kime ne"
(s. 183)

diyen, **Kul Nesimi**'nin "usta bir ozan olduğu belli".

Sunullah Arısoy, "yüzyıllara" bölerek tanıtıyor halk şiirini. XIII. yüzyıldan başlayıp, XX. yüzyılla noktalıyor. Toplam 104 ozandan söz ediyor, şiirlerinden örnekler veriyor. Antolojinin sonuna 'dizin'ler, bir 'sözlük' ve 'kaynakça' eklemiş. Önsözünde ise, *"Asıl emek benim değil"* diyor, büyük bir alçakgönüllülükle. "Asıl emeği 'antoloji'nin ortaya çıkmasını sağlayan, bellibaşlıları 'kaynakça'da gösterilen uzmanların, yıllar süren —hem de bıkıp usanmadan süren— çalışmalarında aramak, elbette, haktanırlığın doğal gereğidir" diye sürdürüyor.

Sunullah'ın alçakgönüllülüğü, haktanırlığı ve elbette ki emeğe saygısı kutsanmayacak gibi değil. Bir yazın emekçisi, bir gönül adamı gösterir bu nitelikleri. Yoksa:

"Necasete müştak olan kargalar
Has bahçede gül kadrini ne bilsin!"
(**Seyranî,** XIX. yüzyıl, s.279)

"Sevdanın Son Kerem'i" **Abdülkadir Budak,** bir başka açıdan bakarak sesleniyor:

"Ne ararsın tüm gülleri yoksayan
Bahçıvanı ölümlü bir bahçede"
(**Avcı Dostu,** s. 42)

Budak, Kayseri'den sesleniyor. Nisan başında Kayseri'den postaladığı kitabı, nisan ortalarında geçti elime. (**Abdülkadir Budak:** *Sevdanın Son Kerem'i, Aday Kitaplar, Kayseri 1985, 210 s., 250 TL*). Hafik 1952 doğumlu **Abdülkadir Budak,** 1981'de yayımlanan *"Bir Gül Çocuk"* başlıklı şiir kitabıyla, 1982'de TDK Ödülü'nü almıştı. İlk kitabı, *"Geçti İlkyaz Denemesi"* 1978'de, *"Şimdi Yaz"* 1981'de, bir önceki kitabı *"Gömleğim Leylâ Desenli"* de 1981'de yayımlanmıştı. *"Sevdanın Son Kerem'i"*nde *"Yanlış Anka Destanı"* başlıklı yayımlanmamış bir uzun şiiri de yer alıyor.

" 'Eskil Tanrıların Kaptanlığı'nda 'batık izi' sürüyor deniz diplerinde şiir özü yakalamak için bu genç ozan" diye anlatıyor, **Tahsin Saraç.** Sözünü ettiği genç ozan, **Mesut Ertuğay.** *"Daha ilk adımında, belli bir yatağı, belli bir derinliği ve bilinçli bir akış biçemi var bu duru akarsuyun. Kulak verilmeli derim şiirimizdeki bu genç yeni sese, dikkat gösterilmeli onun ilerideki şiir serüvenine"* diyor, genç ozanın şiir kitabına yazdığı önsözde. (**M. Mesut Ertuğay:** *Eskil Tanrılardı Kaptan, şiirler Ankara 1985, 72 s., 250 TL*).

Kitaptaki ilk şiir *"Keman Konçertosu"* başlıklı. *(Buyurun işte, gene 'keman'.)*

"şu karşıdaki sen olmalısın
gökyüzü taşıyan

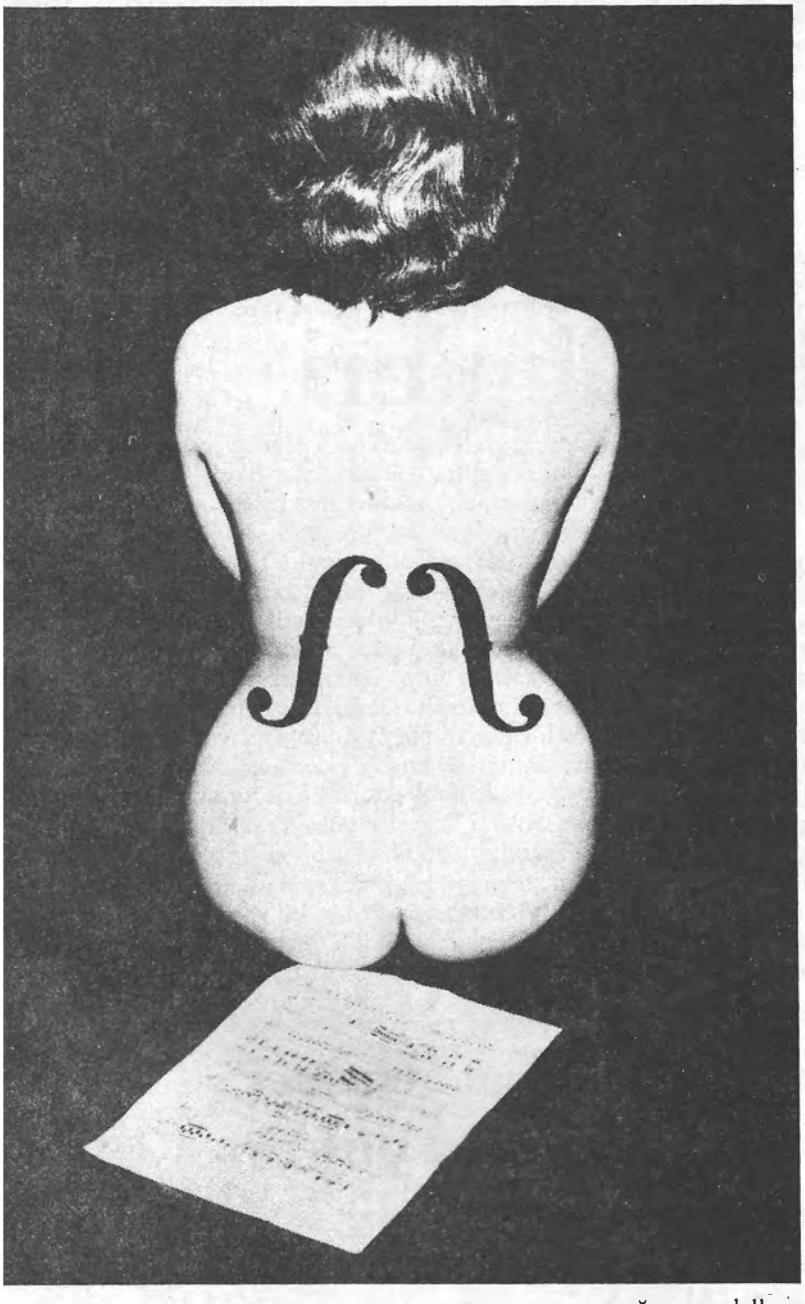

(Fotoğraf : Baha Gelenbevi)

.....
elden düşme keman sololarıyla sevişin"
(s. 13)

(Karşıdaki ben olmalıyım, evet. Gökyüzünü taşıdığım da doğru. Başkent sokaklarında aylak aylak dolaştığım da. Nisan neşesi akıyor adımlarım altından. Mantıksızlığımdan utanç duyuyorum. Gecikmiş gençliğimi bağışlayamıyorum. Ama, elden düşme keman sololarıyla sevişmiyorum, hayır. 'Keman'ı seviyorum. Kulak asmıyorum **Yevtuşenko**'ya, 'seni seviyorum' diyorum 'keman'a. Seni seviyorum, seni seviyorum, seni seviyorum... "Una pasion me domina, es la que siento por ti".)

"güneş salkımsaçak
baharı getirdi kapıya ama,
ülkeni bilmiyorum yabancıyım."
(Mesut Ertuğay, s. 59)

Bahar kapıda değil. Penceremin önündeki kiraz ağacının dallarıyla odamın içine girdi çoktan. Çiçek çiçek odamın içinde bahar. Ak toplar gibi çiçekler, baharı yaşıyorsun diyorlar, esen bahar yeliyle salına sallana.

— Şu sarı çiçeklerin adı nedir? "Ülkeni bilmiyorum yabancıyım".

— Forsythia'ları mı soruyorsun?

— Forsythia mı?..

— Evet. Altın çan çiçekleri...

(Kemanımın sapını forsythia donatacağım...)

Forsythiaları mı anımsattı ne:

"Sonbahar takılı dudağıma."
(Mesut Ertuğay, s. 69)

Bahar boyunca şiirler okuyacağım. Yaza Allah kerim!.. Hele şu baharı bir yaşayalım aşkla, doyasıya.

Yeni bir iş alanı: 15 günde çekilen ucuz video filmleri

NURCAN ÇAKIROĞLU

YEŞİLÇAM durgun. Büyük projeler dışında kimse yerli filme para yatırmıyor. Bir filmin maliyetinin taban fiyatı 20 milyon lira. Bölgelerden gelen avanslar kesilmiş, biten filmlere bile bölgeler yüz vermiyor. Televizyon, renkli televizyon, video derken sinema seyircisi giderek azalıyor. Filmlerin gişe hasılatları da giderek düşüyor tabii. Durum böyle olunca bir prodüktörün parasını kalkıp pek fazla gişe şansı olmayan bir projeye yatırması ne derece akıl kârı. Bu tartışılır. Ama prodüktörler işi şansa bırakmayıp, yeni bir alanı zorluyorlar. Evet, video filmlerine yatırım yapanların sayısı giderek artıyor Yeşilçam'da. Üstelik bu filmler için fazla bir yatırım da gerekmiyor. Bir video filminin yaklaşık maliyeti 5 milyon civarında. Yeşilçam'daki gibi astronomik oyuncu fiyatları, yönetmen, teknik eleman fiyatları söz konusu değil. Senaryo mu? Onlar zaten hazır. Yıllar önce çekilmiş filmlerin senaryoları hiç kurumayacak bir kaynak. Bu filmlerde daha çok şarkıcılar başrol oynuyor. Umut filmin sahibi **Abdurrahman Keskiner**'in söylediği gibi, *'filmlerde beş altı şarkı söylensin'* yetiyor. *"Ya pazar?"* diyeceksiniz şimdi. Türkiye'de yeterli yerli film tüketicisi var mı? Pazar da hazır. Almanya, Avustralya gibi Türklerin yoğun olduğu bir dış pazar ve doymamış tüketici. Sonra Türkiye'deki yerli film tüketicisinin video sahibi olması da pek uzun sürmeyecek. O zaman işkolları sıvayıp bol şarkılı, türkülü, acıklı video filmleri yapmaya kalıyor. Kurulan birkaç stüdyo, birkaç kiralık video kamera ile olay tamamlanmıyor. Aslında prodüktörlerin dışında bu durumdan pek hoşnut olan da yok. Yeşilçam'daki durgunluk karşısında video filmleri bir çıkar yol gibi görünüyor. Evet, tekniğin gelişmesi yeni ufuklar açıyor sinemaya yeni iş alanları açıyor ama, bir yandan da zaten pek iyi durumda olmayan Türk sinemasında bir yara daha mı açılıyor?

"Minareci Video"nun sahibi Kâzım Minareci:

"Video filmleri üç aşağı beş yukarı Yeşilçam filmleri düzeyindedir"

— "Minareci Video" olarak faaliyetlerinizden biraz söz eder misiniz?

— Biz 6 seneden beri Almanya'da video konusunda hizmet veriyoruz. 15 senedir de müzik kasetleri üzerine aynı şekilde çalışıyoruz. Bundan 3 yıl evveline kadar bütün filmleri Yeşilçam'dan temin ederdik. Ama Yeşilçam'ın Almanya için sattığı filmlerden astronomik fiyatlar istemesi üzerine **1983**'te bu stüdyoyu kurduk. Stüdyo dublajı, hatta çoğaltma işlemi burada yapılabilecek kadar gelişmiş bir durumda. Bu süre içinde 13 film çektik.

— Çektiğiniz filmlerde Yeşilçam'dan yararlanıyor musunuz? Şartlar aynı mı?

— Evet, Yeşilçam'da senelerin tecrübesine sahip yönetmenler var. Yönetmenlerinden yararlanıyoruz. Ama Yeşilçam'a oranla bazı kolaylıklara sahibiz. Dediğim gibi, dublajın, montajın burada yapılması büyük bir kolaylık.

— Filmlerin senaryolarını kimler yazıyor? Konuları neye göre seçiyorsunuz?

— Senaryolarını Türk sinemasına hizmet veren senaristler yazıyor. Konular ise, bu 13 film içinde ikisi dini içerikli filmlerdi. Diğerleri de bildiğimiz, Türk sinemasının işlediği konular. Ama, filmlerde özellikle dikkat ettiğim bir nokta var. Filmlerimiz sinemaya değil, direkt eve girdiğinden erotizmden kesin uzak filmler yapıyoruz. Vatan hasretini işleyen konular öncelikte ama, zaten senaryo bulmakta güçlük çekerken böyle bir senaryo bulmak da zor oluyor.

— Filmleriniz tamamen Almanya için çekilip, yalnız orada mı gösteriliyor?

— Türkiye'de de gösteriliyor. Türkiye haklarını *"Ulusal Video"* ya sattık. Bunlar teknik olarak, kalite olarak, senaryo ve sanatçı olarak bildiğimiz sinema filmleri; tek ayrıldıkları nokta sinemalarda gösterilememesi.

— Kimler oynuyor bu filmlerde?

— Şu anda aklıma gelen sanatçılar: **Hakan Balamir, Deniz Akbulut, Talat Bulut, Ayşen Gruda, Engin Çağlar...** Yani bildiğimiz, tanıdığımız isimler.

— *Bir filmin maliyeti ne kadar? Sinema filmi ile büyük bir maliyet farkı gösteriyor mu? Neden?*

— Bizim filmler sinemalarda gösterilmediğinden, gişe hasılatları yok. Bu işe başlarken bizimle çalışacak sanatçı arkadaşlara da bu durumu izah ettik. Video filmlerinde sanatçılar, Yeşilçam'da aldıklarından yüzde 10-20 daha az ücret alıyorlar. Tabii, teknik elemanlar da öyle. Negatif, pozitif masraflarımız olmadığından ve set ekibini de devamlı istihdam ettiğimizden filmler daha ucuza mal oluyor. Yaklaşık bir rakam verirsek, 5 milyon diyebiliriz.

— *Sizce bu yeni bir alanı mı Türkiye için?*

— Yani video filmleri tabii ki, yeni bir iş alanı. Bu elektronik görüntü çok kısa zamanda kimyasal görüntüyü alt edecek. Multivizyon bunun bir habercisi. Ama bu Almanya pazarı açısından soruyorsanız, bir 10 sene sonra halen Türk filmlerine ilgi gösterileceğini sanmıyorum. Yeni kuşak öylesine yabancılaşmış ki; son Avustralya'ya gidişimde bunu dahanet olarak gördüm. Yeni kuşak Türkiye'yi görmemiş bile, Türkçe bilmiyor. Düşünsenize, onların anne babaları ölüp gidince bu pazar tüm şansını kaybedecek.

— *Peki, bugünkü Almanya' daki tüketici ile Türkiye'deki çok farklı mı?*

— Tabii, orada Türk filmlerine olan rağbet daha fazla. Bir vatan

Kâzım Minareci

hasreti var bir kere. Önce Almanya, sonra Türkiye, ardından da Uzakdoğu'yu, Avustralya'yı sayabilirim tüketici açısından. Arabistan ve İsrail de resmi ihracat yapmamakla birlikte talebin fazla olduğunu biliyoruz.

— *Avustralya'ya sanırım pazar araştırması için gittiniz. Nedir durum? Bağlantılarınız oldu mu?*

— Avustralya'da 50-60 bin Türk'e hitap eden 32-33 tane video kulüp var. Yakın zamana kadar Almanya ve Türkiye'den copyright hakkı ödemeden aldıkları filmleri gösteriyorlardı. Ben Sidney'de *"Gülhan"*, Melbourne'da *"Özlem Video"* ile kendi filmlerim ve bazı Yeşilçam filmlerinin copyright' larını verdim.

— *Orada bir şube açmanız söz konusu mu?*

— Hayır. Yalnızca, bayilik verildi. Bu şirketler, Avustralya' daki Türk filmlerinin copyright' larının korunmasında öncü kuruluşlar.

— *Türkiye'de sizin gibi çalışan video şirketleri var mı? Yani bir rekabet ortamı söz konusu mu?*

— Biz bu işe başladıktan sonra birkaç kuruluş daha video kamerası ile film çekmeye başladılar. Ama yatırımlarını bu işe kaydırmak istemediklerinden, kullanılan alet ve edevatın eski olması yüzünden kalitesiz yapıtlar çıktı ortaya. Sonra eline bir video kamerası alıp, bir apartman dairesi kiralayan, bu işi yapabiliyor. Yapımcılar da video konusunda teknik bilgi sahibi olmadıkları için bunu kabulleniyorlar.

— *Almanya pazarı ile Avustralya arasında nasıl bir fark var?*

— Almanya'da bir filmin telif hakkı 4-10 milyon arasında değişiyor. Avustralya için ise bu bu 200-700 bin lira arasında.

— *Bu filmlerin Yeşilçam filmlerinden farkı nedir?*

— Şöyle diyebilirim. Senaristler aynı, yönetmenler aynı, oyuncular aynı. Konular da üç aşağı beş yukarı aynı. Bunların alışılmış Yeşilçam filmlerinden pek farklı olduğunu söyleyemem. Tek farkları, masraflarının az olmasından dolayı daha ucuza mal edilmesi. Bir de sinemada gösterilememesi.

Yönetmen Sırrı Gültekin: "Video filmleri daha zahmetsiz"

— *Kaç yıldır yönetmenlik yapıyorsunuz? İlk yönettiğiniz film hangisiydi?*

— 1953'den bu yana yönetmenlik yapıyorum. O zaman Şehir Tiyatrosu'nda oyuncu idim. Tiyatroya 1940'ta başladım, 58'de ise bırakıp sinemaya devam ettim. İlk yönettiğim film, *"Aramızda Yaşayamazsın"* idi. 1953 yılında yaptık. **Gülistan Güzey, Bülent Oran, Reşit Gürzap** oynuyordu.

— *Bugüne kadar kaç filmin yönetmenliğini yaptınız?*

— Türk sinemasına yaptığım filmler 150'yi geçti.

— *Sanıyorum şimdi sinema filmi yanında video filmi de çekiyorsunuz. Sinema filmi ile video filmi arasındaki farklar nelerdir?*

— Teknik olarak bazı farklar var. Video kamera ile çalışıyoruz video filminde. Tabii, sinema kamerasını kullanmak daha kolay ama, turukaj olayı yok onda. Sinema filmi negatif olduğu için daha kalıcı. Bunun yanında video filmleri daha zahmetsiz, olay laboratuvarda bitiveriyor.

— *Kaç video filmi yaptınız bugüne dek? Hangi şirketler hesabına çalıştınız?*

— 7-8 film oldu. Ben daha çok *Videola* ile çalışıyorum.

— *Ama sanırım video filminde bir yönetmenin aldığı para, sinema filmine oranla çok düşük. Film başına ne kadar alıyorsunuz sorabilir miyim?*

— Evet, ücretler düşük ama, video kanunu çıkıp da korsanlık önlenirse, iş sahası daha genişleyecek. Sonra video filmi çekmek bugün daha geçerli, daha kolay. Hem 16 mm çektiğiniz filmler 35 mm'ye çevrilip, sinemalarda da gösterilebiliyor. Ücretlere gelince, Yeşilçam'da yönetmenin film

başına aldığı para 750 bin ile 2,5 milyon lira arasında değişiyor. Video filminde ise yaklaşık 500 bin lira civarında.

— *Bir filmin çekim süresini sinema filmi ile karşılaştırırsak...*

— Video filmini 8-15 gün arasında bitiriyoruz. Sinema filminde de süre aynı sayılabilir. Yalnız büyük prodüksiyonlar için bu 20-25 günü bulabilir.

— *Sizce video filmleri Türkiye için yeni bir iş alanı sayılabilir mi?*

— Tabii öyle. Sinema ölmez ama, şimdilik gücünü kaybetti. Sinemada ancak büyük filmlerin şansı var. Dışarıya hitap edebilecek büyük prodüksiyonlar yapılabilir. Kaliteli filmler yapılırsa, sinema tekrar seyircisini çekecektir bana göre. Video filmlerinin pazarı da giderek genişleyecek. Tüketici arttıkça bu işkolu yerleşecektir.

— *Almanya pazarı var bir de. Bu sizce geçici bir pazar mı?*

— Öyle bir iki senede bitecek bir pazar değil tabii ki. Zaten o bitene kadar Türkiye'de olay yerine oturacaktır.

Sırrı Gültekin

Umut Film'in sahibi Abdurrahman Keskiner:
"Şarkıcı filmi bunlar. Yeter ki her filmde 5-6 şarkı olsun"

— *Video için film çekiyor musunuz?*

— Çekiyoruz ama, yalnız video için değil. 16 mm negatif çekiyoruz. Bu şekilde sinemada da oynayabilme şansı oluyor. Yani yalnız video için film çekmedik hiç. Sinema filmi gibi sansürlü film çekiyoruz.

— *Ama video haklarını da satıyorsunuz, sanırım bu filmlerin.*

— Evet, zaten sinemaya verip, video hakkını satmazsan, bazı kişiler sinemanın makinistine para verip kasete çektiriyorlar filmi. Onun için baştan video haklarını satıyoruz.

— *Bir filmin video hakkı ne kadar bugün?*

— 1 milyonla, 2,5 milyon lira arasında değişiyor.

— *Bir de Almanya pazarı var. Siz de bu pazara girdiniz mi?*

— Evet, üç filmin haklarını Almanya'ya sattık.

— *Almanya hakkı ne kadar bir filmin?*

— 1,5 milyonla, 6 milyon arasında değişiyor.

— *Bu filmleri çekerken Yeşilçam'dan yararlanıyor musunuz?*

— Tabii, tamamen Yeşilçam'dan yararlanılıyor. Oyuncular, senaristler, yönetmenler hepsi Yeşilçam'dan.

— *Hangi oyuncularla çalışıyorsunuz? Film başına ne kadar alıyor bu oyuncular?*

— **Vahdet Vural, Adnan Şenses, Bedri Ayseli, Filiz Ersürer, Beyhan Baysal, Nükhet Egeli...** Bunlar aklıma gelenler. Aldıkları para ise, film başına 500 bin ile 1 milyon lira arasında değişiyor.

— *O zaman filmlerin maliyeti çok düşük oluyor sanırım. Yeşilçam filmleri ile çok fark var mı arada?*

— Yeşilçam'da bir film 15-50 milyon liraya mal oluyor. Bu filmlerin maliyeti ise 5-12 milyon lira arasında. Tabii, kadrodan geliyor bu. Ama iş kısa zamanda bittiği için tercih ediliyor.

— *Konu ayrımı yapıyor musunuz bu filmlerde? Almanya pazarı için özellikle üstünde durduğunuz konular var mı?*

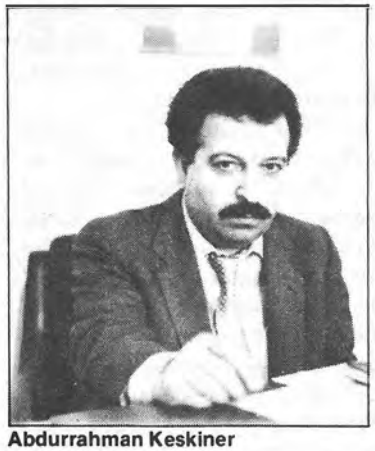

Abdurrahman Keskiner

— Konuların hepsi Yeşilçam'dan bildiğimiz konular. Yalnız müzikal yanları ağır basıyor. Şarkıcı filmi bunlar. Yeter ki, her filmde 5-6 şarkı söylensin, şarkı ya da türkü.

— *Almanya pazarı için özellikle seçtiğiniz konular var mı?*

— Hayır. Onunla uğraşılmaz. Zaten eski filmler yeniden çekiliyor. Konular aynen kalıyor.

— *Bu filmler Türk sinemasını nasıl etkileyecek sizce?*

— Yeşilçam'da artık belli kişiler çalışacak. Ufak filmler yapılmayacak. Zaten Yeşilçam'ın korprodüksüyona gidip, dışarıyla ortak çekmesi lazım. Çünkü öbür türlü olmaz. Talep giderek azalıyor. Eskiden bölgeler film başlamadan alırlardı; şimdi biten filmlere bile rağbet etmiyorlar.

Belli ki, bu şekilde gitmeyecek. Artık yalnız büyük projeler iş yapacak.

— *Siz video filmlerine yeni bir iş alanı olarak bakıyor musunuz?*

— Kesinlikle öyle. Bu yıl sanırım 200 civarında film çekilecek. Birçok video firması bu işe girdi. Stüdyolar kuruluyor, kameralar getiriliyor. Hatta bu kameraları getirip kiraya verenler bile var.

Video 83'ün sahibi Aydın Polatcan:

"19 Türk filmi için bir Alman firmasıyla işbirliği yaptık"

— Gelişmiş bir stüdyonuz var. Bunu video filmleri için mi kurdunuz?

— Stüdyoyu yalnız filmler için ithal etmiş değiliz. Daha çok kuruluş ve mamullerle ilgili olarak tanıtım bantları, belgeseller hazırlamak için getirdik. Buna, şu ana kadar tanıtımda en etkili araç olan ofset tekniğinin yerini bıraktığı bir tanıtma tipi diyebiliriz.

— Video filmi de çekiyorsunuz. Siz kendi hesabınıza mı çekiyorsunuz, yoksa stüdyoyu mu kiraya veriyorsunuz?

— Stüdyomuzu kiraya verdiğimiz de oluyor ama, önümüzdeki günler için 19 Türk filmi anlaşması yaptık. Bir Alman firması, çekilecek bu filmlerin tüm dünya haklarını aldı. Türklerin yoğun olduğu ülkelerde bu filmler gösterilecek. Bu arada Türkiye'de de gösterilebilir tabii. Biz bu konuda İstanbul

Aydın Polatcan

teslimi için çalışıyoruz, pazar içine girmiyoruz. Zaman zaman da stüdyoyu kiraya verdiğimiz oluyor. Yeşilçam'daki çeşitli firmaların talepleri oluyor bu konuda.

— Bir film için ne kadar kira alıyorsunuz?

— Bu çok değişiyor. 1 milyon ile 12 milyon lira arasında olabiliyor.

— Bu Türkiye için çok yeni bir olay. Sanırım giderek de yaygınlaşacak.

— Evet. Video ile Türk film yapımcılığının buluşması bu yıl diyorum ben. Nedeni ise, bir prodüksiyon yapılarak mutlak para kazanmak düşüncesi ile yola çıkılıyor. Sanat daha sonra geliyor. Ne yazık, böyle Türkiye'de 35 mm'ye çekilen bir filmin maliyeti 20 milyon bugün. Bunun yanında bir de vakit sorunu var. Sinema filmlerinin çekimi uzun sürüyor. Bu filmlerin sinemada gişe yapamaması, filmin zararına ve maliyetini kurtaramamasına sebep oluyor. Oysa videoda bu film 5 milyona çıkıyor. Sinema için eğer arzu edilirse yapılmış, montajı bitmiş video mastırından 16 mm ya da 35 mm'ye Avrupa'da transfer yapılabiliyor. Buna video ile pozitif film sanayiinin el sıkışması diyebiliriz.

Yönetmen Yücel Uçanoğlu: "Kendi elimizle şakağımıza kurşun sıkıyoruz"

— Kaç yıldır sinema yönetmenliği yapıyorsunuz?

— 22 yıldır sinemadayım.

— Şimdi video filmi de çekiyorsunuz. Sinema filmi ile arasındaki fark nedir?

— Benim için bir farkı yok. Çekim ve montajda teknik olarak birtakım ayrılıklar var yalnızca. Bu elektronik, daha çağdaş.

— Siz bir Yeşilçam yönetmeni olarak neden video filmlerini seçtiniz?

— Evet, biz sinemacıyız ama, ekonomik açıdan da buna zorunluyuz. Bu sinemaya indirilen bir darbe, bunu kabul ediyorum. Kendi elimizle şakağımıza kurşun sıkıyoruz. Ama sinemaya sahip çıkan olmadıkça da bu devam edecek. Yarın 8 mm'lik kamera ile de film çekebiliriz, zorunluyuz buna. Varlığımızı sürdürmek için zorunluyuz.

Yücel Uçanoğlu

— Buna yeni bir iş alanı olarak bakabilir miyiz?

— Evet, yeni bir alan doğdu. Sinema filmlerinin düştüğü bir zamanda doğdu, hatta o düşüşe biraz da bu neden oldu. Ama bu çok doğal. Çünkü benim 20 yıl önce siyah-beyaz çektiğim filmler, video filmi olarak karşımıza geliyor. Sinema kanunu çıkmadıkça da bu böyle sürüp gidecek. Bir sinema filminin 30 milyona çıktığı ve çarkını döndüremediği bir zamanda zorunlu olarak video filmleri çekilecektir.

— Kimler oynuyor bu filmlerde? Sanırım star oyuncular değil.

— Evet, B sınıfı kadroları oluyor oyuncular. Ama ekonomik kriz olayı sürdükçe, starlar da bunu yapacak. Henüz bunun bilincine varamadılar. Bir **Kadir İnanır** her ne kadar bu filmlerde oynamasa da videoda seyrediyor halk onu; hem de daha kötü kopyalarını seyrediyor.

— Yeşilçam'daki zorluklar, sorunlar burada da var mı?

— Dediğim gibi, bizim için bir tek değişen kamera, yoksa değişen bir şey yok. Ama Sezar'ın hakkı Sezar'a, doğruyu söylemek gerekirse, bu daha kolay da biz henüz alışamadık.

AMBLEM/LOGO YARIŞMASI

İSLÂM KONFERANSI TEŞKİLATI

Milletlerarası İslâm Kültür Mirasını Koruma Komisyonu bir Amblem/Logo yarışması açmıştır.
Milletlerarası seviyedeki bu yarışma herkese açık olup konu ile ilgili detaylı bilgi ve katılma şartları Komisyon Sekreteryasından ücretsiz olarak temin edilebilir.

İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi
Barbaros Bulvarı, Yıldız Sarayı, Seyir Köşkü P.K. 24, Beşiktaş
Telf.:160 59 88

Sedef Çağlayan'ın portresi

ŞADİYE ERDÖLEN

Resim Sergisi

Desenlerim, eskizlerim ve portreler

29 Nisan - 10 Mayıs 1985

Yapı ve Kredi Bankası
Kâzım Taşkent Sanat Galerisi
Galatasaray - İst.

Çiçek gönderilmemesi rica olunur.

Yabancı filmlerin Türkçeye çevrilerek seyredilmesi, ülkemizde, kırk yılı aşkın bir süredir, uygulanıyor. Kısaca 'dublaj' adı verilen bu olay, önceleri, sadece ünlü birkaç film ("Cebelitarık Casusu", "Haçlı Seferleri", "Leylâ ile Mecnun" vb.) için başlamış, seyircinin büyük ilgisi üzerine, diğer filmleri de kapsamı içine almıştı. Türkiye, şöhret olmuş 'dublaj' yıldızlarının bulunduğu, az sayıdaki ülkelerden birisidir. 'Sanat Olayı', televizyon yaygınlaşalı, daha da sık (her gün) karşılaştığımız dublaj sanatının, çevresi, sanatçıları ve sorunlarını, size ulaştırmayı düşündü.
Aşağıda Nurcan Çakıroğlu'nun dublaj sanatı üzerine sanatçılarla yaptığı söyleşileri bulacaksınız.

SESİNİ DUYDUKLARIMIZ

Soldan sağa; Arsen Gürzap, Kâmuran Usluer, Tijen Par,(ayaktakiler) Toron Karacaoğlu, Müşfik Kenter, Erdal Özyağcılar.

Dublaj yönetmeni Levent Dönmez: "Bir dublaj yönetmeninin sinemayı çok iyi bilmesi gerekir"

Levent Dönmez

— *Dublaja ne zaman nasıl başladınız?*

— Asıl uğraşım tiyatro idi. Çeşitli tiyatrolarda oynadım. Bu arada ekonomik nedenlerden ötürü, daha doğrusu sinemaya biraz daha yaklaşabilmek için dublaja başladım. İlk gittiğim günleri gayet iyi hatırlıyorum. Mikrofonun başına ilk geçtiğim gün, beni denemelerini... Sonra dublaj sürdü sürdü, dublaj yönetmenliği imkânı belirdi.

İlk olarak bir İsveç filmiydi hiç unutmam, *'Kare John'*. Kısacası '64 yılından bu yana dublajın içindeyim.

— *Dublaj yönetmeninin özel bir eğitimden geçmesi gerekli mi?*

— Şu anda öyle bir gereksinme duyulmuyor ama, keşke olabilse diyeceğim. Çünkü dublaj yönetmenliği üç dört yetiyi birden, bir arada isteyen bir olay. Bir, dublaj yönetmeninin sinemayı çok iyi bilmesi gerekir; bir sinema yönetmeni kadar iyi bilmesi. Sinemayı yakından takip eden, onu bilen, sinemayla iç içe bir insan olması lazım. Çünkü ses, filmin önemli etkenlerinden biridir. Görüntü neyse ses de onun etkinliğindedir. Onun için dublaj yönetmeninin sinemayı bilmesi, filmi kare kare anlaması gerekir. İki, dublaj yönetmeninin Türkçeyi iyi bilmesi gerekir. Özellikle yabancı filmlerin

> ***"Ses filmin önemli etkenlerinden biridir. Görüntü neyse ses de onun etkinliğindedir. Onun için dublaj yönetmenlerinin sinemayı bilmesi, filmi kare kare anlaması gerekir."***

Türkçeleştirilmesinde. Sinema bir eğitim aracıdır. İnsanlar sinemayı, televizyonu seyrettikleri zaman belirli bir eğitimden geçerler. Bunun bir bölümü de, dilin doğru kullanılması, yalnız biçim olarak, kelimenin özelliği olarak değil, tonlama, vurgulama olarak da doğru kullanılmasıdır. Bunun yanında, yabancı filmlerin Türkçeleştirilmesinde yabancı dil de bilmek gerekiyor. Biraz da olsa yabancı dil bilmek, filme hâkim olmak açısından çok önemli. Sizin önünüze daha filmi hiç seyretmeden, çevrilmiş bir senaryo geliyor. Bir yabancı filmden Türkçeye çevrilirken, bir kelimenin üç dört karşılığı olabiliyor. Dolayısıyla dublaj yönetmeni eğer filme hâkim olamıyor ve bunun yanında bir de hiç dil bilmiyorsa, işin içinden zor çıkacak demektir. Bir dördüncü nokta ise, yönetmenin oyunculuğu da olursa çok daha iyi olur. Çünkü oyuncularla diyalog kurmak, onları yönlendirmek durumunda, dillerinden anlamak zorunda. Konuşucunun ne duymak istediğini bilmek zorunda ki, ona açıklayabilsin.

— *Bir dublaj yönetmeni olarak sesleri nasıl seçiyorsunuz? Bir oyuncuyu sürekli aynı kişinin konuşması doğru mu sizce. Oyuncunun kendini konuşmasından yana mısınız?*

— Yönetmen, filmin bütününü seyredip düşünür. Şu oyuncuyu kim seslendirebilir?.. Sesinin rengi nasıl olmalı?.. Ekrandaki kişiye ters düşecek bir ses olmasın... Bu seçim çok önemlidir. Ben eğer kişilere, rollere göre, ses dağıtımını başarılı yaptığıma inanırsam, dublajın yüzde 60'ını halletmiş sayarım kendimi. Bir kişiyi sürekli aynı kişi konuşsun deniyor. Bu genellikle de uygulanıyor ama, her zaman mümkün olmayabiliyor. Hatta bu, zaman zaman yabancı filmlerde de yapılıyor. Bir kişi oyuncuysa mutlaka kendini konuşmalı diyorum ben, sonuç ama iyi olur, ama kötü. Bugün sinemada bunu deneyenler var.

— *Türkiye'de bugün yapılan dublaj ile geçmişteki karşılaştırır mısınız? Nasıl bir gelişme gösterdi dublaj olayı?*

— Bunu iki yönden düşünebiliriz. Ekonomik ve teknik yönden. Zaten bu ikisi birleşince, olayın sanat yönü çıkacak ortaya. Ekonomik yönden benim başladığım zamanlar çok kötü değildi. Yerli ve yabancı film kaşeleri (üç saatlik seslendirme ücreti) aynı idi. Bir süre sonra yerli film daha pahalı, yabancı daha ucuz oldu. Bir süre devam ettikten sonra yine eskiye döndü. Bugün piyasada yerli ve yabancı film dublajının kaşe ücretleri aynı. Teknik yönden ise, eskiden son derece iptidai aletlerle, son derece iptidai çalışılıyordu. Şimdi teknik imkânlar var ama, kalite farklılığı yok diyebilirim. Hatta

'kalite düştü' de diyebilirim. Çünkü benim ilk başladığım zaman kaşe 20 lira idi, ev kiram ise 600 lira. Bugün kaşe 6 bin lira ama, benim oturabileceğim evin kirası 75 bin lira. Bilmem anlatabiliyor muyum? Sonra bugün televizyondaki kalite, sinema seslendirmesinde yok. Çünkü televizyon, sesi manyetik teyp bandına çekiyor. Sinemada ise peliküle çekiliyor, optik ses çıkıyor. Bunun kalitesi de çok farklı olabiliyor. Öyle ki, birtakım filmlerin piyasadan sesi kötü diye kaldırıldığını biliyoruz. Bu ya çok aceleye geldiğinden, ya da sinema projektöründen.

— *Bugünkü sorunlar nelerdir dublaj sahasında?*

— Şöyle söyleyeyim, dış ülkelerde başrol seslendiren sanatçılar, 3 ya da 4 film yapınca, bir yıl o parayla geçinebiliyor. Bizim ise, bir yıl geçinebilmek için ayda 4-5 filmde oynamamız şart. Sonra hiçbir dayanışma yok dublaj yapanlar arasında. Bir ara bir dernek kurmaya çalıştık. '80'den önceydi ama, maalesef gerçekleştiremedik. Sonra stüdyolar çok yetersiz. Tabii bazıları hariç. Öyle yerler var ki, son derece sıhhatsiz çalışma şartları olan, apartman dairesinden bozma yerler.

— *Peki sizce nasıl olmalı?*

— Kesin olarak stüdyoların gelişmesi, stüdyo olarak düşünülmüş binaların kullanılması gerekli. Sonra stüdyolar arasında bir optik kayıt standartı saptanması gerek. Öyle ki, benim sesim bütün stüdyolarda ayrı çıkıyor. Tabii bu arada sinemalar da belli bir standarta oturtabilirler sesi. Seslendirme için ayrılan zamanın kesinlikle uzaması gerek. Ve de tabii bugün ödenen ücretlerin üzerinde ücret ödenmesi; dublaja daha fazla para ayrılması gerekli.

— *Bir de efekt olayı var, nasıl yapılıyor?*

— Yabancı filmlerin orijinal bırakılan yerleri var. Araba takipleri, tabanca patlamaları, müzik altındaki efektlerin çoğu, oldukları gibi saklanır ama, yerli filmlerde hiçbir ses yoktur. Ne varsa hepsi sonradan eklenecektir. Onun için yerli filmin dublajı çok daha fazla vakit alan, çok daha fazla zahmetli bir seslendirme oluyor. Ama şimdi çok daha iyi bir yöne doğru gidiyor bu iş. Efekt ve müzik bandını Avrupa'da olduğu gibi, ayrı bir bant olarak yapmaya başladı arkadaşlar. Bazı stüdyolarda şöyle çalışılıyor: Parça takılıyor, aynı anda hem konuşması, hem müziği kaydediliyor. İçinde tabanca sesi varsa tabanca sesi konulacak, araba geçiyorsa araba sesi, kavga varsa kavga sesi yapılacak ve aynı anda müziği de varsa müziği döşenecek. Bu tabii çok daha geniş zaman alıyor.

— *Kaç günde bitiyor bir filmin dublajı?*

— Yerli filmlerde 2-3 gün. Bunun 4-5 güne çıkması zaman açısından yeterli, ama olmuyor. Bu, maliyeti bir ya da iki misli artırıyor çünkü. Yabancı filmlerde ise 2 gün, hatta bazen bir günde bittiği oluyor dublajın. Çok daha seri, çünkü konuşmasız orijinal bölümler atlanıyor, yalnız diyalog kalıyor.

— *Siz dublaj yönetmeni olarak kaç gününüzü ayırıyorsunuz?*

— Yaklaşık 5-6 gün. Önce filmi seyrediyoruz. Yerli filmlerde filmi parçalara ayırıp, ondan sonra oturup liste yapılır ve arkadaşlarla bağlantı kurulur. 3 gün de dublaj sürerse, rahatlıkla 6 gün alıyor dublaj.

Jeyan Mahfi Ayral: "Stüdyolarda gayrisıhhi şartlarda çalışıyoruz"

— *Kaç yıldır dublaj yapıyorsunuz? İlk dublaj yaptığınız film hangisidir?*

— 40 yıldır dublaj olayının içindeyim. Bu işe iskemle üzerinde başladım. Boyum mikrofona ulaşmazdı. İlk dublaj yaptığım film *"Mesut Yıllar."* Bu bir Arap filmiydi. İlk Türk filmini şimdi hatırlamıyorum ama, 13-14 yaşlarında *"Dertli Pınar"* filminde oynadım ve kendimi konuştum. Kendi filmlerimin hepsini ben konuştum. Son filmim 1954'te çevirdiğim *"Beklenen Şarkı"* idi. Bu **Zeki Müren**'in ilk, benim son filmim oldu.

— *Bu 40 yıl içinde kimleri konuştunuz?*

— O kadar çok ki. **Belgin Doruk**'u sürekli ben konuştum. **Hülya Koçyiğit**'i de. Yalnız son iki filmini kendisi konuştu. Bir de sanırım ilk filmini **Adalet Cimcoz** konuşmuştu. Sürekli konuştuğum

Jeyan Mahfi Ayral

isimler arasında **Emel Sayın, Gülşen Bubikoğlu, Ahu Tuğba, Banu Alkan, Necla Nazır, Fatma Girik** var. **Türkân Şoray**'ı da konuştum ama, **Nedret Güvenç, Nevin Akkaya**; kendisi de konuştu.

— *İlk başladığınız günkü şartlar ile bugünkü şartlar arasında nasıl bir farklılık var?*

— Eskiden ses doğrudan ham filme çekilirdi. Bunun için tekrar tekrar prova yapmamız gerekirdi. Şimdi ise doğrudan banda çekiliyor. Bu çok daha kolay tabii. Stüdyolardaki şartlar ise, pek farklı değil. Yeşilçam stüdyoları pek gelişme gösteremedi. Video filmi yapan stüdyolar daha gelişmiş durumda.

— *Bir film dublajından aldığınız para ne kadar?*

— Yerli filmlerde çok komik bir para alıyoruz. Öyle ki, konuştuğunuz başrol oyuncusunun aldığı paranın onda biri kadar bile almıyoruz. Söylemeye utanıyorum.

— *Oysa ses de görüntü kadar önemli değil mi bir filmde?*

— Kesinlikle öyle. Görüntü mutlaka önemli ama, sesle o görüntüye can katıyorsunuz. Sonra özellikle yerli filmlerde dublaj sanatçısının çektiğini kimse çek-

mez. Filmin bütün kusurları sesle kapatılır. Ama biçilen değer bu ne yazık.

— *Seslendirmeden önce filmleri seyrediyor musunuz? Yerli ve yabancı film dublajı arasında nasıl bir fark var?*

— Filmler seyredilse iyi olur ama, seyredemiyoruz. Dublaj yönetmeni seyrediyor. Yerli film dublajı daha zor, Türkçe konuşulduğu için her kelimeyi tek tek ağza oturtmak gerekiyor. Yabancılarda ise, konuşmanın başladığı an başlıyor, ağız kapandığı an susuyorsunuz, yani bu daha kolay.

— *Bir dublaj sanatçısı olarak ne gibi sorunlarınız var?*

— Maddi sorun başta geliyor. Bunun dışında insan her stüdyoda havalandırma olsun, dinlenme salonu olsun istiyor ama yok bunlar. Çalıştığımız bazı yerler o kadar gayrısıhhi ki. Sonra eskiden filmlerde konuşanların adı yazılırdı, **Orhan Günşiray** zamanından beri bu yazılmıyor. Nedeni de **Orhan Günşiray**'ın, kendini konuşan **Hayri Esen** için, "*oynayan benim, onun adı niye yazılıyor?*" demesi. Bu haksızlık tabii. Yapılan işi önemsememek gibi geliyor bana. Sonra dublaj sanatçıları arasında bir dayanışma yok. Biri bir tavır koyunca kesinlikle destek bulamıyor.

Kâmuran Usluer: "Dublaj sanatçılarının aldığı paralar komiktir"

— *Ne kadar zamandır dublaj yapıyorsunuz?*

— 1960'ta Şehir Tiyatrosu'nda iken birkaç orijinal filmde çok küçük roller konuşarak başladım.

— *Yalnızca yerli film dublajı yapmıyorsunuz. Yabancı filmlerde, televizyon dublajlarında, reklamlarda da sesinizi duyuyoruz. Kimleri seslendirdiniz, hatırladıklarınızı sorsam.*

— Yerli filmlerde **Tarık Akan, Kadir İnanır, Fikret Hakan**, bir iki kez de **Cüneyt Arkın**'ı konuştum. Tabii, bu arada başrol oynanıayıp, başrol oyuncularına omuz veren karakter oyuncularını da konuştum. **Erol Taş, Yıldırım Gencer** gibi. Televizyonda *Leonardo da Vinci, Kral Lear, Macbeth, Venedik Taciri* filmlerinde, "*Doktorlar*" dizisinde konuştum.

Kâmuran Usluer

— *Ekonomik yönden hangisi daha yeterli? Yahut sizin tercihiniz hangisi oluyor?*

— Dublaj sanatçılarının aldığı paralar komik, gerçekten komik. Öyle ki, bir yerli filmin maliyeti bugünkü koşullarda 20 milyondan aşağı değil ama, bütün filmin dublajına ayrılan para 200-300 bini geçmez. İnanın bu kertede, nedense hep dublaj aşamasına gelince prodüktörün cebinde para kalmaz. Ama ekonomik yönden reklam dublajı daha yeterli. Tabii, ekonomik nedenler işin içine girince reklam dublajı tercih edilir ama, sinemada, televizyonda da daha fazla kişiye ulaşacak bir iş yapıyorsunuz.

— *Sinemada dublaj sanatçılarının aldığı ücretler hakkında yaklaşık bir rakam var mı?*

— Dublajda iki tip ödeme var. Bir fix ücret vardır. Bu başrol oyuncularını konuşanlar için geçerlidir. Bugün 75-100 bin lira arasında değişir. Bir de seansla ödeme yapılır. Kaşe tabir edilen 3 saatlik çalışma ücreti 4-15 bin lira arası değişiyor bugün.

— *Dublajın bir filmdeki yeri nedir sizce?*

— Bence seslendirme, bir filmin yüzde 40'ıdır. Şimdi, televizyonda bir film seyrediyorsunuz ses düğmesini kapatın. Bu film ister **Fellini**'nin olsun, ister **Visconti**'nin olsun; sesi kapattığınız zaman bu şaheserden geriye ne kalır? Ses de görüntü kadar önemlidir diyorum ben.

— *Peki, Türkiye'de dublaja gereken önem veriliyor mu?*

— Ne yazık ki, hayır. Bunun birçok örneğini verebilirim size. Bir kere, filmlerde dublaj sanatçılarının isimleri bile geçmez. Yapılan kolektif bir iştir, o filmin jeneriğinde sette aküyü taşıyan arkadaşın bile adı geçer ama, bu işe emek vermiş insanların adı geçmez. Bu üzüyor insanı. Yalnız **Tunç Okan**, '*Cumartesi Cumartesi*' filminde en küçük rolü konuşan kişiye kadar dublaj sanatçılarının isimlerini yazmış. Düşünüyorum da bugüne dek çok saygı duyduğumuz yönetmenler bile bu dürüstlüğü yapmadılar. Sonra size bir olay daha anlatayım. '*Kanal*' filmi, Antalya Film Festivali'ne gitti. Ben o filmde oynuyor ve kendimi konuşuyordum, aynı zamanda da **Tuncer Kurtiz**'i konuşuyorum. Yardımcı oyuncu ödülünü bir puanla kaybettim, ödülü **Tuncer Kurtiz** aldı. Jüride de **Atilla Dorsay** var. Sonra **Atilla Dorsay**'a bunu söyledim. Bana ne dedi biliyor musunuz? "**Tuncer**'*i senin konuştuğunun farkında değilim*" dedi. Bu sizce neyi gösteriyor? Bu işe verilen önemi mi, önemsizliği mi; yoksa sinemayı bilen bir insanın işine verdiği önemi mi? Ve son olarak '*Pehlivan*' filminde **Tarık Akan**'ı ben konuştum. O film ödül aldı, bu ödülde benim de payım var. Ödül portakalsa, kabuğu da benimdi. Ama, bırakın bir teşekkürü, bu filmin özel gösterisine, galasına çağrılmayacak kadar büyük bir terbiyesizlikte de bulunuldu bana. **Tarık**'a kırgınım, o çok sevdiğim bir insan olduğu için kırgınlığım ağır. Ama sanmayın ki, emeğimiz olan her filmin gösterimine çağrılıyoruz, bu çok nadir. Yalnız şunu söylemek isterim, bugüne kadar evime telefon edip, oyununa katkıda bulunduğumdan dolayı bana teşekkür eden bir tek kişi vardır: **Orçun Sonat.**

Arsen Gürzap: "Sanat yaratıcılıktır. Dublajda yaratıcılık yok"

— *Ne zamandan beri dublaj yapıyorsunuz?*

— 1972'de Ankara'da başladım dublaja.

— *Konuştuğunuz rollerden hatırladıklarınız...*

— *Uzay 1999*'da **Maya**'yı konuştum. **Petroçelli**'nin karısını, **Sera**'yı... Haftanın filmlerinde ise, **Elizabeth Taylor, Audrey Hepburn** gibi birçok insan sayabilirim.

— *Dublaj sizce bir sanat mıdır?*

— Ben dublaja sanat olarak bakmıyorum. Sanat yaratıcılıktır. Dublajda ise yaratıcılık yok, bir bütünleştirme olayı dublaj. Kişi eğer oyuncu ise, biraz da pratiği varsa, bu işi iyi yapmaması için neden yok. Ama oyunculukta nasıl yetenek farkları var, dublajda da öyle. Ama bu söylediğim yabancı filmler için, yerli filmlerde zaten oyunculuk yok.

— *Siz yerli dizilerde de konuştunuz sanıyorum...*

— Evet, *8 Sütuna Manşet, Üç İstanbul* ve *Kartallar Yüksek Uçar*'da ama, gitgide bende bir fikir oluştu. Kendini konuşabilen insan televizyonda oynamalı. Deneyimsiz birtakım insanları oynatıyorlar, siz bunca yıllık deneyinizi aktararak,oyunu bütünleştiriyorsunuz. Bu olmaz, her önüne gelen oyuncu gibi tanıtılamaz. Ben bu görüşümü de belirterek, yerli dizilerde dublaj yapmayacağımı söyledim. Bütün oyuncu kökenli konuşucular da böyle davranırsa, televizyon yapımlarında seslendirme yapmazlarsa, o zaman gerçek anlamda oyuncularla çalışmak zorunda kalınacaktır.

— *Reklam dublajı da yapıyorsunuz, bu daha mı kolay?*

Arsen Gürzap

— Daha az yorucu ama, çok zor bir iş. 20 saniyelik, azami bir dakikalık bir filmde, çok az sözle çok fazla şey anlatmak zorundasınız. Yalnız maddi yanı da diğerlerine oranla daha iyi tabii.

— *Ya yerli sinema dublajı?*

— Çok az yaptım. Pek de istemiyorum ama, bugün **Müjde Ar**'ı konuş deseler konuşurum. Çünkü çabasını takdir ediyorum.

Pekcan Koşar: "Dublajcı sesini oyuncunun karakterine göre değiştirebilmeli"

— *Kaç yıldır dublaj yapıyorsunuz? Kimleri konuştunuz bu güne dek?*

— 20 yıldır dublaj yapıyorum. Ünlülerden **Peter Sellers, Jerry Lewis, Richard Widmark, William Holden, Kadir İnanır, Tarık Akan**'ı konuştum. Akıllı Bıdık'ı konuştum.

— *Yerli filmlerle televizyon filmlerinin dublajını karşılaştırır mısınız?*

— Yerli filmlerde oyuncu daha ağır basar. Sesleri dublaj yönetmeni seçer ama, şu şunu konuşuyor diye belirlendiği için, zaten kimin kimi konuşacağı bellidir. Televizyonda da bu aynı şekilde yürüyor. Dublajcı arkadaş işini iyi biliyorsa, sesini oyuncunun karakterine göre değiştirebiliyorsa, aynı kişinin birçok kişiyi konuşması

Pekcan Koşar

sakıncalı değildir. Bazıları var ki, kalıplaşmış bir sesleri var. Her tür filmde aynı sesle konuşur. Bu sakıncalı. Sesin oyuncuya uyması gerek. Dublajın ustalığı da sesin o kişiye elbise gibi giydirilebilmesi, oturmasındadır.

— *Dublaj Türkiye'de başarılı olarak yapılıyor mu sizce? Bu nasıl gerçekleşiyor?*

— Evet, bütün imkânsızlıklara karşın, kendi kişisel çabalarımız, yeteneklerimizden gelen bir başarı bu. Sorunlar ise, maddi imkânsızlıklar ve bu işin bütün önemine karşın aceleye getirilmesinden kaynaklanıyor.

— *Teknik olanaksızlıklar söz konusu mu?*

— Hayır, söz konusu olan, sinema dublajı öyle ilkel koşullarda yapılıyor ki, yapımcılar öyle bezirgânca davranıyorlar ki, 10 bin liralık efektçi yerine 5 bin liralık olanı tercih ediyorlar.

Yaşamak

-ama Sait Faik gibi-

TANSU BELE

NE zaman görsem ben denizi en yakınından; çocukların çığlık çığlığa koşuştuğu altın gözlü bir kumsala ne zaman dokunsa ayaklarım, bir kuşluk vakti onun elle tutulmaz gözle görülmez mavisine sarmalanıp göğersem ne zaman; ne zaman tüyden hafif ince belli kadınların çıplak ayaklı etekleri savrulup kıyıya çarpan dalga titreşimlerinin kar gibi beyaz köpüklerine değse, ağır ve kösnül erkek bedenleriyle birlik yırtıcı tuzlu poyraz akımlarına karşı koysam, ne zaman başımın üstünden beyazdan gölgeli dev boyutlu martı fırtınaları akıp akıp geçse, uyuşmuş bir Karadeniz sabahının süt beyazı serinliğinde yüzlerini hiç görmediğim, ama sesleri yüzyıllardır tanıdık balıkçı dayıların saydam bir suya ağ atışlarını duysam kendi bileklerimde, ne zaman beyaz badanalı, pirinç karyolalı, aynalı, konsollu bir ada evinin ufacık yatak odasında uyansa gözlerim güneşin elma rengi ışıklarına oturur,

Sait Faik'i okurum.

Ne zaman özlesem dünyanın tüm serseri küçük çocuklarına duymak istediğim bir acıma duygusunu ansızın, tam da çocuğumun gözlerine bakarken ve İstanbul'un köprüaltına terk edilmiş tüm kimsesiz sokak çocuklarından başlayan, kalabalık uzakdoğu trenleri ne zaman getirip boşaltsa iyilik yüklü vagonlarını çok tehna gece istasyonlarına, dağıtmak istediğim yedi kıtaya ama insan kardeşlerim için hiçbir zaman yeteri kadar hakça paylaştıramadığım, gökyüzünün yüreğimdeki bütün güneşlerini versem ne zaman, aksevinç dilimlerine bölüştürerek yoksulluğun bir sürü karnıaçlarına, sonu gelmez iyiliklerle çalkalansa coşkularım, bir köşede insanların en yoksul en acınacak, en zavallılarına en insancıl sevginle kol kanat germiş oturur,

Sait Faik'in *"Tüneldeki Çocuk"* adlı öyküsünü okurum.

Bir deli yıldız esintisi başlar önce keşişlemeden bazı günler, oturduğumuz evin örtük pencerelerine vurur, camlarda sessiz çiçekler gibi ışıkları açılır söner, dilsiz yangınlara büyür gitgide, gitgide karayellere dolanır. Gökyüzümüz biçilip dikilmiş, üstümüze giydirilmiş bedenimizdir bizim, bize hazırlanmış, bizim içindir; ama ne zaman bir yıldız bıçağı kayıp kesse, yırtsa onun kumaşını, bir daha, bir bir daha, ok gibi mızrak gibi delse, parçalasa onu, tutuşsa camları pencerelerin yıldız ışıklarından, bir yangındır başlasa oturduğumuz evin odalarında, yanıp kül olsa heryer, her bir köşede yanmış yıkılmış, gökyüzüne darılmış, **Sait Faik**'i okurum. Gökgözüm paramparça, dağılmış bütün sığınaklarımla düşmana teslim,

oturur **Sait Faik**'i okurum.

Yaşamak durup dururken batar gözlerime bir akşamüstü, yeşil bir İstanbul bahçesinin çiçekten taraçasında, karanlık günbatımından halka halka gelirken, kadife koltuklara çağlar boyu gömülü kadın kalçaları görünürde huzurlu, savatlı gümüşten kadın gülücükleri ipekli bluzların üzerinde yumuşacık kaygan ve yapay en eski Avrupa porseleni çay fincanlarına dolanmış eller kıskanç ve nazlı dilli, ben onlarda, yeşil bahçedeki boynundan zincirli kurt köpeğinin ince ince ağlayışlarını duyar, kahrolurum. Gece uyku tutmaz beni yatağımda, kıskanç kadın parmakları ve ince ağlayışları tasmasından bağlı kurt köpeğinin, sarılır sıkar boğazımı , geceyarısından sonra kalkar kimselere duyurmadan, gizli gizli hiç kimselere duyurmadan

Sait Faik'in *"Süt"* adlı öyküsünü okurum.

"Yağmurun içindeki her günkü dünya: 'Hadi çabuk ol-Yeter artık. Gel buraya. Bizimle beraber olman lazım- Böyle biteviye sütçü dükkânında kalıp yeniden doğmuş numarasıyla oturamazsın. Seni bekliyoruz. Alıp götüreceğiz. Her şey, bütün bütün insanlar seni bekliyor. Onların arasında oynadığın oyunu bitirmeğe mecbursun. Yeniden doğulmaz. Doğsan bile n'olacak? Seni iki senede, iki senede değil, iki günde aynı insan ederiz. Aynı kendini düşünen, aynı haris,

aynı kıskanç, aynı kötü huylu, aynı sarhoş, aynı budala oluverirsin. Seni aynı hastalıkla yıkmak için elimizde her şey var. Hem canım, sen nasıl bir dünya istiyorsun? Görülmemiş, işitilmemiş, tadılmamış, yazılmamış, yaşanmamış. Olur mu böyle şey? Hadi gel. Dön her günkü hayatına..."

Karanlıktaki yeni doğmuş küçük kız bebek yüzleri erimiş altınlar gibi ışıldar, kalıplara dökülüp şekillenip soğuyana kadar, karanlık çözülene kadar beklemekten başka elimden hiçbir şey gelmez; yarın sabah, her sabahki gibi, her günkü hayatın deli gömleğinin sırtımızda yeniden düğümlenişini beklemekten başka elimden hiçbir şey gelmez.

"Balonlarına hiç iğne batırılmayan insanlara" küsmüş, böyle gecelerde sokakları dolaşmak neye yarar? Kötülüğün fitnenin kolgezdiği, kuru kafa resimli dönme dolapların kurulduğu bu şehrin lunaparklarını bir bir yoklamak ve ince ince ağlayan köpeğin tasmasını gidip açıvermek gözleri ve kolları, kendisi de bağlı bir dünyaya salmak, korkunç bir denizdibi canavarının ağzına atmak, onu, neye yarar?

Elimden hiçbir şey gelmez, bir sabah güneşinin göz kamaştıran ışıkları alıp başımı götürseler, bir güzel bulut yapsalar beni, Akdeniz'in en bolluk, en bereket şehirlerini dolaştırsalar, vapurlara binip çıksam Korsika'nın, Sicilya'nın egzotik limanlarına, *"alçıdan, ağzı pipolu gemicilerin"* dertlerine ortak olsam, bir gece Santa Lucia'da sardunyalı balkon pencerelerimin altında serenadlar yapsalar bana küçük gitaralarıyla Avrupa'nın en yaman casanovaları, benim avuçlarımdan afili ve kaytan bıyıklı yumurta topuklu Tophane kabadayıları geçer, bir karanfilli İstanbul türküsü tutturur dudaklarımın kenarları, ardıma ne kadar üçkâğıtçı Anadolulu İstanbul tüccarı varsa takılmış, Şişhane'den acele ile koşar giderim Haliç'e doğru, böyle anlarda elimden başka hiçbir şey gelmez, başka bir şey yapamam oturur, İstanbul'a memleketime hasret,

Sait Faik'i okurum:

"Bu anları yaşayan her insan şifasını da kendi bulur. Kimi bir duş yapar, kimi sokakları dolaşır, kimi bir kerhaneye gider. Kimi meyhaneye koşar. O anı geçirmeye çalışır. En iyisi geçirmemektir. Daha doğrusu kendi kendine bulunmuş bir usulle işin içinden çıkıvermekle iş bitmez. Sonra bu kötü bir itiyat olur. Uyku ilaçlarına alışan uykusu kaçıklara döner insan. Bırakmalı o an hükmünü, saltanatını sürsün, bir iki tel saçın ağarmasına, üç beş çizgiye malolsun daha iyi. Çünkü nasıl olsa gelip geçecektir. Geçmezse? Ne afyon, ne içki para eder."

Ne zaman geçiremezsem ben bu anları, bir bardak dolusu kırmızı şarap gibi buğulanıp ne zaman dolaşamazsam bu şehrin meyhanelerini, sokaklarını, ne kadın ne erkek, yalnızca insan, garip bir biçimde ama bütün bütüne yalnızca insan olup ne zaman keyfince ve adamakıllı sarhoş olamazsam, öfke, isyan, nefret, kin ve bıkkınlık, zehir olup akarsa damarlarımda ne zaman yunmak için kanımı, arıtmak için, sevebilmek için dünyayı ve insanın insana ettiklerini yenibaştan sevebilmek için oturur, bir günah çıkarır gibi uslu ve tövbekâr,

"Hem canım, sen nasıl bir dünya istiyorsun? Görülmemiş, işitilmemiş, tadılmamış, yazılmamış, yaşanmamış. Olur mu böyle şey?"

Sait Faik'i okurum.

Yaşamak *"Alemdağı"* kadar güzel. Taşdeleni ve yılanı ile güzel. Yaşamak sevmekle, sevmek bir insanı sevmekle güzel. Bir insanı sevmekle her şeyin bittiği yerde değil yaşamak. Yaşamak, *"Alemdağı"*nda güzel. Kadının birinin beşinci kattan bir kediyi sokağa attığı bu şehirde yaşamak, yalnızca Panco'yla, Panco'nun Alemdağı'ndan dönüşünü beklemekle güzel.

Ne zaman sevmek istesem ben bu şehri, bu insanları, bu dünyayı, ve sevmek ne zaman çökerse omuzlarıma tonlarca ağır kayalar gibi, sendeletir, yıkar, ölümü özletirse bana ve ben bu şehre bu insanlara bu dünyaya hasret, ne zaman gidip ararsam Alemdağı'nda onu, ısrarla Alemdağı'ndan İstanbul'a dönüşünü beklersem, İstanbul'un bir kenar mahalle kahvesinde yüzyıllardır tavla ve iskambil oynayanlara inat, bana durmadan *"hişt... hişt..."* diyen çağla bademi renkli bir keçiyle birlikte ve dünya bizi unutmuş, oturur,

Sait Faik'i okurum.

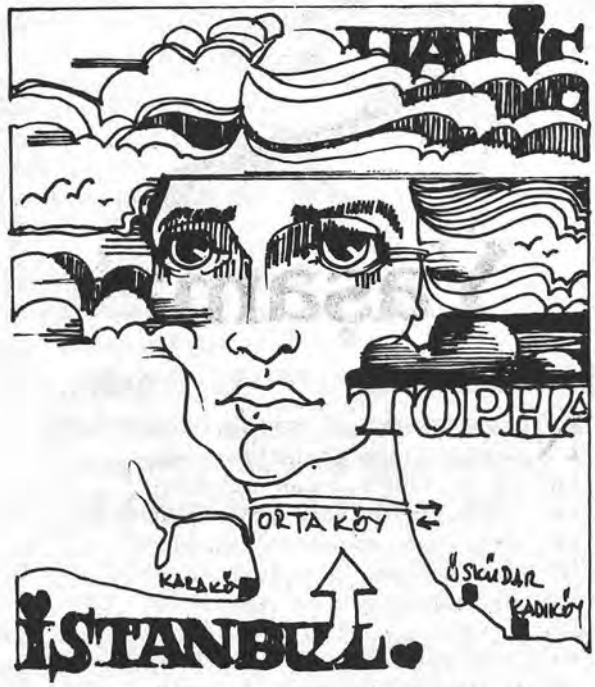

.... bir sabah güneşinin gözkamaştıran ışıkları başımı götürseler, bir güzel bulut yapsalar beni...

Desen: Şule Sönmez

İmge konservesi

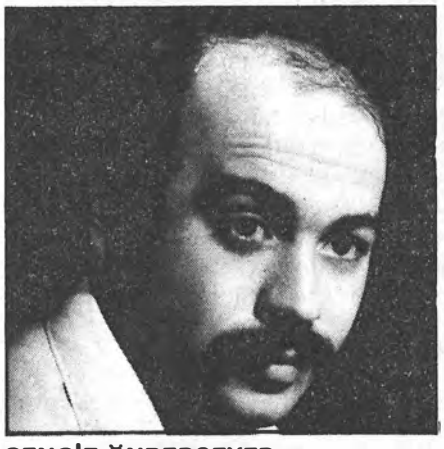

CENGİZ ÖNDERSEVER

İMGE KONSERVESİ

başlıklı jenerik, sayfanın üstünde belirir. Fonda bir yazı makinesinin takırtıları ve gittikçe büyüyen bir müzik duyulmaktadır: Bu müzik Nights in White Satin ya da Marikone'nin İyi, Kötü ve Çirkin'deki türünden bir müziktir. Görüntüye, sigara dumanı ile metnin yazılış zamanı olan marttan dolayı soba çıtırtıları ve seksenbeş'te yapımı tamamlanacak olan kedi yavrularının temel atılış törenleri, hırsızlama dalmaktadır. Az sonra

Brechtodialektikoabsurdien

yazısı görünür. Fakat ne aptal alıcı kitlesi, ne de kendinin de aptal olup olmadığını sormak nedense usuna gelmemiş olan yazar bunun anlamını çıkaramaz. Kafasını kaşır, ehm, ühm, tabi, tabi, yapar ve anlamış görünür. Sonra

Birinci Ayrım: Adagietto

belirir. Alıcı/Yazar artık fena halde limonlaşmaktadır. Metnin rengi baştan sona, hakkın rahmetine kavuşmuş bir ateşin yaş söğüt dalı üstündeki son çırpınışları morartısındadır. Az sonra, gözlüksüz olduklarında 0,50'den yukarı miyopların göremeyecekleri bir biçimde 'infrared emulsion'lu filme çekilmişcesine tuhaf bir karanlık ve aydınlık içinde, metin başlar. Alıcı/Yazar bunu "Bir varmış, bir yokmuş" yazısından anlar. Çünkü içinde yaşadığı toplum onu öylesine özgür yetiştirmiştir ki, bunu gördüğü/duyduğu zaman arkasından 'masal' gelmektedir. (Pavlov'a saygılarla!) Bu arada kendini halk sanan izleyici kitlesinin, metnin halkçı yanı üzerindeki kuşkularını dile getiren mırıltıları, somurtuları, öf, püfleriyle, Alıcı/Yazar'ın karın gurultuları birbiriyle isyandan önceki son tangoyu yaparken, görüntü sözcük belirir:

Önce'den sonra, Sonra'dan önce ve Şçedrin Dedenin masalları masamda masum masum dolaşırlarken... bir pencere varmış. Pencerenin gerisinde, bütün işi yazmak olan bir adam yaşarmış. Bu adam, Tüm Sanatçılar Birliği adlı kurumun hem ilk üyesi hem bu yüzden başkanı hem de genel sekreteri imiş. Gel zaman, git zaman, üyeler acunun dört bir yöresinden çoğalmış fakat onlara yanıt vermek o ölçüde zorlaşmış. N'aapsın ihtiyarcık, üyelerinin çokluğuna mı sevinsin yoksa karşılık veremediğine mi üzülsün. Sonunda düşünüp, üyelik sırasına göre bir Merkez Çalışma Konseyi kurmuş. Her sanatın birer ustası olmasına özen göstermiş. Bu adamlar, kendi alanlarındakilerin mektuplarını okuyup, karşılık vermeye ve iletişimin bir özetini bir üst

"Ensesine hafif bir tokat indirdim. Bu aramızdaki içtenliğin oluşturduğu kendine özgü bir dildi ve 'naaber lan!' anlamına geliyordu"

makama, yani başkan sayın ihtiyar Bay'a bildirmekle görevliymişler. Bu tutanaklar başkan tarafından birleştirilip, genel bildiri olarak önce Merkez'e sonra onlar aracılığıyla da, her biri kendi alanlarındaki ustalıklarını kanıtlayarak girmeye hak kazandıkları Birlik'in pek muhterem üyelerine ulaştırılır olmuşmuş...
Alıcılar arasında esnemeler ve mısır patlağı yeme boykotu belirince, Alıcı/Yazar da sıkıntısını belli eder biçimde hafifçe yellenir. Tam bu sırada textografic bir değişim olur ve deu ex machina olarak metin şimdiki zamanın kandırıcı canlılığına dönüşür birdenbire.

İkinci Ayrım: Andantino Animato

Yaşlı adam üzerine su dökülmüşcesine birden, alnına kuş pislemişçesine irkilerek, yanağından Nastasia Kinski öpüvermişçesine mutlu ve Oblomov'umsu, gözlerini açtı. Kafasını çevirip de saate bakınca, bedeninden hiç mi hiç beklenemeyecek, bizi hiç mi hiç ilgilendirmeyen bir çeviklikle yataktan fırladı. İşte o zaman pijamasız ve donsuz olduğunu ayrımsadı. Öyle olduğu için değil, öyle olması gerektiği için utandı, ya da daha doğrusu utanır gözüktü. Ona, bu sabahtan başlayarak metne geçeceğimiz söylendiği halde bunu yapması, sanırız, ilk anda usa geliveren bir exhibisyon tutkusundan çok, unutkanlıktan olmalı. Fakat şimdi bunu anımsamış ki, özür dilercesine pijamalarını giyiyor ve yüzü artık kızarma yetisini yitirdiğinden yapabileceği en iyi biçimde yani bizi bilmezden gelerek romatizmalı keşkül rengi kıçını göstere göstere giyiniyor.
Açıklama: Bir ihtiyar bile olsa, insan bir kez kuyusundan su çekmeye alışmışsa, üstelik bundan ilkel bir zevk de alıyorsa; kuyu kurusa bile çıkrığı çevirmeyi sürdürür -ta ki, kolu yorula.
Pencereyi açıyor sonra. Sanki o ana dek cama abanarak bunu beklermişcesine, bir yumak güneş ışığı yuvarlanıyor içeri. Bir tutam renksiz saç ve biçimsiz bir biçimi ortaya koyan solmuş sabahlığın altından ters V olarak çıkan denge uzantılarının üstünde kıpırdamamaya çalışarak dışarıya baktığını görüyoruz onun arkadan. Sonra geri dönüyor. Yüzde tatlı bir gülümseme. Kendini mi yoksa bizi mi kandırmaya çalıştığı pek belli değil ama, yapmacıklığı kesin. Henüz Mefisto'ya bulaşmamış Faust gibi kendi kendine konuşuyor: "İnsanlar sanattan anlamıyor. Mantıksal açıdan bütün estetik yargılar doğru. Fakat estetik açıdan birçok mantıksal çıkarım yanlış. Bu, çelişki... evet... inanıyorum. Bir savaş!.. (Yaşlı adamın sesi gitgide şiddetlenir) Öyle ya; bir savaş! Ne, doğru? Yanlış ne? Düşman ve yandaş kim bur'da?.. Peki ya, amaç ne? Ya sonuç?! (Kendini öyle kaptırmıştır ki yaşlı olduğunu unutmuştur, fakat öksürük nöbeti tutunca anımsar ve daha dingin sürdürür.) Artık, İsrafil sûr'u öttürmelidir! Çünkü, kıyamet günüdür. İyilerle kötüler ayrılın, der Tanrı. Bunu burada, dünyada niye yapmayalım, soruyorum, ha?, niye yapmayalım? Buna elimizdeki kanunlar yetmiyor mu? ya içimizdeki yargıç?-ki o da tanrısal ses'tir madem, öyleyse? (Durup, birkaç saniye sözcük arar) Bu karışıklığın bizden yana olan bölümüne son vermek elimizde, beyler... Elimizde. (Diğer avcunu yumruklar, coşkuyla) Evet... Böyle söyleyeceğim onlara geldiklerinde.

"Bu adam, Tüm Sanatçılar Birliği adlı kurumun hem ilk üyesi, hem bu yüzden başkanı, hem de genel sekreteri imiş. Gel zaman, git zaman üyeler acunun dört bir yöresinden çoğalmış fakat onlara yanıt vermek o ölçüde zorlaşmış"

Sanki vurulmak için söylevin sonunu beklermişcesine ardlı, kıkırdadı kapı. Hayır, basım yanlışı değil, metne öyle bir atmosfer yüklenmişti ki, tam anlamıyla, kıkırdadı. Sonra, bir metal de olsa belki okşamanın yarattığı kösnüyle kurcalanan kapı kolu gıdıklanmışcasına aşağı kayınca, kapı 'giriniz' sesinden önce açılıverdi ya da ellenmekten hoşlanmıyor görünen kızlar gibi, elden sıyrılarak, kendiliğinden açıldı. Ve diyaframın devinişiyle gümüş nitratlı selüloz bant üstünde biçimlenen görüntüler gibi, kapı dörtgeninde tersin tersi ve pozitif olarak, üç adam birdenbire beliriverdi. Suratlarında ürkü, geleceği bilememe, beceriksizlik, pişmanlık, utanç vesaire renklerinden öyle karmakarışık bir anlatım vardı ki, nerdeyse bir natürmort diyesi geliyordu insanın. Ancak bir dominiken papazının kurbanlarına gösterebileceği bir sevgiyle kollarını açarak, "Gelin!" dedi yaşlı adam. "Gelin, dostlarım. Yok etmeye savaştığımız her türlü yabancılığı, birbirimiz arasında yaratmayalım!" Ne güzel konuştum dercesine bir gülümseyişle buyur etti içeri.
Üç adamın metin dışı konuşmalarından, onların müzikçi, ozan ve ressam olduklarını, kurumun üst düzeyle dikey ilişkisi yanı sıra, birbirleriyle olan yatay ilişkileri nedeniyle, aralarında kararlaştırılmış bir yerde buluşarak birlikte geldiklerini, uzun süredir birbirlerini tanıdıklarını ve yanlarındaki çantalarda üyelerin istekleriyle ilgili bilgiler bulunduğunu anlıyoruz. Bunların yanı sıra kahvaltı yapılmaktadır.
Metnin yüzü aydınlansın diye, bir tarlakuşu açık pencere pervazının bir köşesine konup şakımaya başlar; arkasından gelen ve içinde toz zerrelerinin uçuşmasıyla daha da belirginleşen ışık huzmeleri bu küçük yaratığın gölgesini halı üzerine düşürüp, orta yaşlarını çoktan aşmış beylerin yüzlerini yandan aydınlatır ve onlarınkini daha büyümüş olarak pencerenin karşısındaki duvara çizer. Yaşlı adam yumurtasını kırmak için kullandığı çay kaşığını işaret parmağı yerine kullanarak havada salladı: "Durumun acılığının şimdi hepimiz tarafından aynı ciddiyetle bilinmekte olduğunun ortaya konuşu, kurum başkanı olarak sevindirdi beni. Umarım tüm üyelerimiz de aynı görüşü paylaşmaktadırlar ki, ereğimize çarçabuk bir kesinlikle varabilelim."
"Kuşkunuz olmasın, sayın başkanım!.. En azından kendi üyelerim adına bunun böyle olduğunu söyleyebilirim" dedi ressam, ağzındaki lokmayı da bir yandan yutmaya çalışarak. Ozan ve müzikçi ressamı

> ***Yaşam deneyimimin bana öğrettiği o ki, insan orta yaşlardayken gerçekleri itiraftan korkar. İtiraf için ya gençliğin gözü pekliği, ya da zaten bitmiş olan yaşamın değersizliği gerekir***

doğrulayıp ona öykünmede gecikmediler. Ressam, "Hazır bir araya gelmişken, sayın başkanım..." diye sözünü sürdürecekken; başkan, "Henüz tüm komite toplanmadı." diye anımsatma yollu kesti sözünü.

"Anımsatmanıza sevindim. Diğer arkadaşlar da geldiklerinde, sayın başkan, bir başkan yardımcısı seçsek fena olmaz diyorum. Bu sizden çok bizim için önemli. Yani siz bir formalite olarak görebilirsiniz, fakat bizim için önemli!" Sustu. Herkes susuyordu; adamlar o sözünü tamamlasın diye, yaşlı başkansa neden önemli olduğunu tam anlamadığı için susuyor, gözleri birer soru imi olarak çok başarılı biçimde yansıtıyordu bunu. Söylemekten pek de hoşlanmadığını gösteren yapmacık üzüngülü bir tonla, "Yani, bir ayağınız çukurda. Ömrünüz bol olsun. Yine de nesnel davranıp, duygularımızı bir yana bırakmak zorundayız. Üstelik böylesi bir kitle işinde!" "Evet" dedi başkan. Pek hoşlanmışa benzemiyordu. Durum nesnel bile olsa, kendisini hem öldüren hem de nesne yerine koyan resim üstadından bir anda soğuyuverdi. Diğer ustalara dönerek; "Bunu kendi aranızda, bir başka yer ve zamanda yapın. Seçtiğinizi onaylarım! Şimdi yemeğimiz bittiğine göre, bir bardak da şarap, birer tur satranç ya da sanatlar arası ilişkiler üstüne konuşmaktan hangisine ya da bir kaçına ya da hepsine birden evet ya da hayır dersiniz? Eğer hepsine hayır diyecek varsa, lütfen öneri de koysun ortaya!" Ya başkanın sözüne karşı koymanın çok nedenli güçlüğünden ya da öneri getirmedeki yeteneksizliklerinden; midesine güvenmeyen müzikçi, şarap konusunda; kurallarını pek bilmediğinden ressam, satranç konusunda uyumsuzluk göstererek hepsini evetlediler.

Birinci sahne burada sona erer. Alıcılar ve Alıcı/Yazar buraya dek olan kısmın özetini yapıverirler beyinlerindeki elektromanyetik devreler yardımıyla ve sonuç karmakarışıktır: Alışılmış değil, fakat anlaşılamayacak denli alışılmamış da değil, öyleyse niçin bu sabıkalı görüntüler bulunamıyor? Anlatım yeni gibi, fakat anlatılan ne? Bu metni yırtmak, yenisini yazmak gerek! Bence harika, inestetik bir estetik! Başkalık var, başkalık; o yeter! Bence gittikçe kötüleşecek, gidişat bombok biçimde gösteriyor bunu! Bize okuttuğu için, ah o yazarı bir elime geçirsem!...

İkinci Bölüm

Üçüncü Ayrım: Allegro Vivace

Yer: Bir önceki bölümdeki tavanarası katı.

Zaman: Üç gün sonrası.

Kişiler: Bir başkan ve altı sanat ustası.

Her zaman sağdan sola va da soldan sağa sayıldığında birinciyle sonuncu arasında kaçınılmaz bir dirsek temasının olacağı biçimde tüm üyeler, yuvarlak masanın çevresini sarmışlar, başkanın toplantıyı açmasını beklerken sigara içip, önlerindeki kağıtları okur görünmektedirler. Ak saç ve sakalıyla olduğu denli, içinde yükselme tutkusu eksikliğinden dolayı heyecansız, tek insan oluşuyla da kendisini ayrımsatan sayın başkan, boğazını temizleyip, yutkunduktan sonra söze başlar: "Sayın arkadaşlar, artık daha fazla beklemenin anlamsızlığına karar vermiş bulunuyorum. Görüyorum ki, İsa'nın onüçüncü havarisi gibi, mimar arkadaşımız bize ihanet etti. Elbette böyle konuşmak biraz katılık oluyor, ama her biri dünyanın bir köşesinden kalkıp gelmek güçlüğünü göze alıp başarmış siz sayın arkadaşlarıma karşı da işlenmiş olan bu suçun daha uygun bir tanımını bulamıyorum. Eğer davranışında kişisel bir neden varsa, bunu hem biz hem de mimar üyelerimiz soracaktır. Yok, genel bir sonuçsa, o zaman da grubunun sözcüsü olarak sayın dostumuzdan biz bir karşılık bekleyeceğiz. Sonuçta, toplantıyı daha fazla ertelemeyi gereksiz buluyor ve gündemin tartışılacak konusunu koyuyorum ortaya: Şurası bir gerçek ki, insanın bazı gerçekleri ortaya koyabilmesi için ya genç olması ya da yaşlı olması gerekiyor. Yaşam deneyimimin bana öğrettiği o ki, insan orta yaşlardayken gerçekleri itiraftan korkar. İtiraf için ya gençliğin gözü pekliği ya da zaten bitmiş olan yaşamın değersizliği gerekir. İnsan yalnız bu iki evrede kendine korkmadan bakabilir. İnsanlardan ürkmez! Fakat gençliğin bilgisiz gücü de, yaşlılığın güçsüz bilgeliği de bir şeyler değiştirmek için yetersizdir. Orta yaşlar da seyir yaşları olduğundan, dünya pek değişmez. Öyleyse, muhatap olduklarımız, ortakuşaktır. Önemi gereğince vurgulanmalıdır. Gizil bir güçtür. (Hepsine ayrı ayrı bakar) Görüyorum ki aynı kanıdayız. Öyleyse konuya gelebiliriz: İleri kapitalist toplum düzeninde gerçek sanat ölmüştür beyler. Sanat, sanat olmaktan çıkmış, bu sanatolmayan da gerçek sanatı iyice öldürmüştür. Ve düzenin atomsal parçacıkları olan insanlar maymunla insan arasındaki ayrımı bilmediklerinden, maymunun insanı öldürdüğünü görmemektedir. Onlara göre arada bir fark yoktur; ne niceliksel, ne niteliksel. Ve ne acıdır ki, (bunu bir kez daha yineledi) bugün artık maymun durumuna biz düşmüşüzdür. Sorarım size; sanatçı maymun mudur? Yalnız kaba bir taklitçi, amacı kendine güldürüp bahşişler koparmak olan ilkel bir hayvan mıdır? (Herkeste derin ve kesin bir suskunluk) Söyleyin bana beyler, toplumdaki yerini, hatta feodal dönemdeki bağımlı büyüklüğünü bile artık yitirmiş sanatçı, nedir insanların gözünde?

Birbirlerine bakışırlar, başkan da onlara. Sonunda ozan konuşur: "Evet, sonuna dek destekliyor sizi imgelem-gücüm, sayın başkan. Özellikle de, biz ozanın yeri ne bu toplumda. Eskiden bir yerimiz vardı, onurlu bir yer, ama artık akıl hastaneleri bizim yerimiz. Şapşal psikiyatristlere yem oluyor, sokaktaki çocuk tarafından tekmeleniyoruz. Ve biliyorum ki, adi bir bakkal bile üstün tutulur her yerde. Onların iğrenç yaşamlarını anlatacağıma, kendime ait sözcükler yaratıp yine kendimin yaşadığı dünyalar kurmaktan başka ne yapabilirim? İğrenç müziklere iğrenç sözler mi yazmalıyım? Makine insanlara makine aşklar?.. Ayaktaysak eğer, bunu bizimgibigillere yaslanarak başarıyoruz!.. (Sinirinden ağlayacak gibidir).

"Bizler de kendi isteğimizden çok galerilerin istediklerini yapıyoruz." diye katılır ressam. "Bizim durumumuz da farksız. Neden alkol komasına giriyor meslektaşlarım? Elbette ki, tabaktakinin mi yoksa

resimdeki kirazın mı daha üstün olduğunu tartışan kazkafalılar yüzünden. Resim satın alırken, ilkin halılarının ya da duvarlarının rengine uyup uymayacağını düşünenler yüzünden. Resimleriyle birlikte satın alınan ressamlar ve eleştirmenler yüzünden. (Elleriyle kafasını ezmek istercesine sıkarak) Uf, uf! Uuuf! Artık dur demenin zamanı gelmedi mi? Sayın Başkan?! Sayın üyeler?? Ne kadar beklemeliyiz daha? Söyleyin bana, söyleyin! bizi kurtarması için yer ve göğün ne kadar tanrısı gerekiyor! Yüreksizliğimiz, bilincimizin gözüpeklikle ikizi, bu iki kardeş daha ne kadar saklanacaklar birbirlerinden içimizde?!! (Ressam son soluğunu da tüketmiş insanlar gibi çöker koltuğuna, durumunda Tanrı'nın inayetine ulaşmış abdalların mutçul kopmuşlukları gözlenmektedir. Elleri yüzüne gider sonra ve insanı uyuduğuna inandıracak denli uzunca bir zaman öyle kalır; monoloğu bittiği için çevresiyle de bağıntısı kesilir bir süre. Bu arada çevresinde, doğru, doğru! sesleri damarlardaki kanla birlikte yükselir. Hemometreler yüz santigrat dereceyi göstermektedir. Millet birbirine girer. Herkes kendi alanındaki pislikleri, kendisi gibi konuşup duran adamlara anlatmaktadır.

Açıklama: Konuşma her zaman artzamanlı bir düşünce aktıdır. Eşzamanlı düşünce aktı konuşma değil, gürültüdür ki, zaten düşünce aktı da olmayıp, aynayla konuşmadır.

Yaşlı başkan yaşlı gözlerle onları izlemektedir. Yüzünde kaçınılmaz bir savaşı istemeyerek başlatmış komutanların holivut bozması babaca üzüntüsü vardır. Bıraksa biraz sonra kendiliğinden bitecek konuşmanın, sesini herkesin işitebileceği bir düzeye inmesini bekleyip, ellerini iki yana açar ve kör bir dedenin okşamak için varsaydığı yükseklikte torunlarının kafalarını araması gibi avuçlarını boşlukta dalgalandırarak: "Lütfen baylar!" diye homurdanır. "Lütfen!... Çocukluğu bırakalım da, olgun birer insan gibi davranalım. Sıkıntılarımızın nedenini öğrenmek yeterli, yoksa tüm kızgınlığımızı sözcüklere dökersek içimizde bizi dürtükleyecek nefreti bulamayız bir daha!."

Herkes ısındırılmış atlar gibi soluyarak yerine oturunca, gözü kapalı kapışmalardan sonra olması gereken suskunluk birkaç saniye kırıtır ortalıkta. Yaşlı başkan anlattıkça aydınlanan bir yüzle: "Ben düşündüm. Ve..." diye başlar, "insanlara kendimizi duyurmanın zamanıdır, dedim. Yapabiliriz bunu. Pek kolay olmasa da başarılmayacak birşey değil. Nasıl mı? Biz de onların gördüğü gibi hor görelim sanatı! Yapmayalım onu bir daha, ta ki onlar sanat diye bir şeyi ayrımsayıp önemini kavrayıncayaca."

Çabuk olan bazı olayların düşünceleri arkalarından yetişir. İşte bu yüzden, kuruldaki üyelerin tümü önce şaşırdı (Tanrı adamı şaşırtmasın!), sonra her biri bir diğerini, kafasını civcivin yem yiyişindeki gibi sallayarak, evetlemeye başlar. Evetin minörden majöre tonlarının tümü dönenir ortada. Bir anda, delilerin çoğaldığı bayram yerlerine döner ortalık. Yaşlı başkan bir önceki davranışını yineleyerek bunu da bastırır; zaten herkes, bir an önce başkan ortaya çıksa da bizi bu coşkunluk dalgasından kurtarsa diye dua eder gibidir. "Beyler, daha da önemlisi; bugün piyasaya sürdüğümüz şiirlerimizi, resimlerimizi, ezgilerimizi, yontularımızı, tiyatro ve romanlarımızla filmlerimizi çekelim

Desen: Can Özer

"Sıkıntılarımızın nedenini öğrenmek yeterli, yoksa tüm kızgınlığımızı sözcüklere dökersek içimizde bizi dürtükleyecek nefretimizi bulamayız bir daha!"

ortalıktan. Bir boka yaramayan paralarını geri verelim onlara! Ve bu da yetmez, bu da yetmez! Müzeleri talan edelim. Basılan tüm kitapların birer örneğini saklayıp, tıpkı İskenderiye Kitaplığı'nın, Bergama Kitaplığı'nın yakıldığı gibi yakalım. Nazilerin bu konudaki büyük ustalıklarını da gözardı etmemek gerek. Ateş, Üçüncü Reich'ın göbekadıydı. Ortada sanat adına ne varsa saklayalım. İnsan sansürcülüğün zevkini bir kez almaya görsün! Bahçıvanlıktan bile zevklidir bu iş. Alacağımız bir kararla, artık bu zevki biz de tadacak, oğullarımızı kurban etmenin İbrahimzevki'ni damarlarımızda duyacağız. Öyleyse, üyelerinize iletin! Sanat adına ne bulurlarsa ortadan kaldırsınlar!"

Yaşlı adam sözünü tamamlayamadan, sanatçılar sandalyelerini devirip, ayağa fırlarlar, sevinç çığlıkları atarak el ele tutuşup başkanın utkulu bir biçimde oturduğu masa çevresinde horon tepmeye başlarlar. Böylece ciddi başlayan ayrım, herkesin paylaştığı bir delirium tremens kriziyle sona erer. (Amin!)

Sayfada bir arayazı belirir:

On dakika sigara molası

Metni izlemekten uyuşmuş bir halde dışarı çıkıyorum. Elim kendiliğinden\paltomun cebine gidip buruş buruş bir sigara paketiyle, üzerine kurşun kalemle birşeyler karalanmış kibriti çıkarıyor. Benim yazım: **Bir ölçü vermut, iki ölçü cin, iki ölçü viski** yazıyor. Sigara paketine bakıyorum. Benden f rksız; varlığı orospular tarafından tüketilmiş gibi. Daha sabahleyin yepyeni, ışıl ışıl ve albeniliydin, diyorum, zavallı sigara paketim benim! Ama artık yüzüne tükürülecek denli aşağılık görünüyorsun. Rahminde yüzlerce yumurta besleyen genç kadın kösnüsünün keskin fakat ayartıcı koku-

sunu taşırken, şimdi dişleri dökülmüş bir cadı ağzının lağım kokusunu andırıyorsun. Ondokuzunuzu gözünüzü kırpmadan tüketen iyeniz, şimdi sonuncunuzu da alıyor dudaklarının arasına, aleve yaklaştırıyor ve zavallı tütünün oksijenle umarsız varoluş savaşı başlıyor. Parmaklarım paketin geometrisini bozup, düzgün doğrusal yolun yerçekimi kanunlarına göre ivmesini hesaplıyarak, bir cismin çöpkutusuna doğru yarı eliptik devingenliğini başlatıyor. La Mort! Kendi kendime oyalandığım bu bilimsel biçemden ayrılıp, çevreye gözattığımda, insanların neler konuştuklarına bakıyorum. Her ne kadar üst başımın berbatlığı karşıtlık yaratıp, bu yüzden gülünç de olsa, elimdeki sigarayı başoyuncuların değişmez aksesuarı gibi başarıyla kullanarak, çevreme küçümseyen gözlerle bakıyorum. Bunun neye yarayacağını pek bilmem. Ama insanlardaki aşağılık saplantısını ortaya çıkarmakta vazgeçilemeyecek bir yöntemdir bu. Ve ne yazık ki, sanıldığından çok daha fazla insanda vardır bu saplantı. Ben herkese tepeden bakarak kurtarıyordum demek ki kendimi. İnsan biraz dikkat etti mi, yani usuna güvenmek içgüdüsüne kulak verdi mi, iş kendiliğinden çözümlenir. Hem ne demişler, akıllar pazara çıkmış, herkes kendi aklını beğenip satın almış yine... diye kendi kendime konuşuyordum.

Tam o anda, çeşitli kafa ve omuzların arasından tanıdık bir yüzü ayrımsamak beni müthiş rahatlattı. Aşağılık saplantısı duyamamaktan dolayı bayağı sıkılmıştım çünkü. Hemen ona doğru gittim. Beni görmeyecek biçimde arkasından dolaşmıştım. Ensesine hafif bir tokat indirdim. Bu aramızdaki içtenliğin oluşturduğu kendine özgü bir dildi ve, 'naaber lan!', anlamına geliyordu. O da 'iyiyim' anlamına gelecek biçimde göğsünün üstüne bir yumruk indirdi. Böylece selamlaştıktan sonra, avcumla onun omzuna vurmaya başladım ki, 'Hadi iyisin, iyi' demekti bu; o da elini uzatarak iki kere elense çekti ki, bu da 'sen de koç gibisin' demekti. Sonra herkesin yaptığı gibi sözcük yumurtlamaya başladık:

"Epeydir görmedim seni yav Ali!" dedim.

"Aranmadın ki, lan!"

"İş-güç. Ne bileyim işte, fırsat olmadı be!"

"Astir! Çalışıyo musun ki sen?"

"Ne çalışması yav! İş var mı ki. Peder olmasa ben çoktan gebermiştim."

"Askerden geleli beri iş bulamadın mı?"

"Ne gezer! Gaziantep'te makine kurduk; yalnız o. Onu da pederle. İş sayılmaz yani. Aile işi..."

"Ne makinesi?"

"Dokuma makinesi... Aslında iplik makinesi gibi birşey. Licöz diyorlar... Sonra bir de Karnit kurduk. Tabi senin gibi mimarlar çakmaz böyle işlerden. Anlaman için tekstilci olman lazım. Ya da benim gibi usta çocuğu. Hani biz de zevkten değil dertten öğrendik ya, neyse... Şimdi peder de ben de evde oturuyoruz. Piyasa ölü. İş çıksa da yapsak diye dua ediyoruz. Her çevirişte yüzlerce kiloluk basınç yapan somunları sıkmaktan İngiliz anahtarını tutan parmaklarımın uyuşup, yatarken, kırılmışcasına hareket etmekte zorlanabileceğini, Felsefe koridoru değil yaşam öğretti bana. Anlayacağın dos..."

"Yeter, tıraşı kes! Kafam allak bullak zaten..."

"Metin yüzünden mi?"

"Yok yav... Onu izlerken ben zaten kafama takılan bir dizeyi arıyordum."

"Beğenmedin mi?"

"Bi boka yaramaz. Deli saçması!"

"Emin misin?!"

"Ne bileyim ben! Ben mi yazdım ulan!"

"İkinci yarıda düzelir belki!"

"Daha saçmalaşacak."

"Emin misin?"

"Emin değil Ali'yim... Metni daha önceden izledim oğlum!"

"Desene, boka battık!"

"Hem de nasıl! Yapacağın en iyi şey, benimle birlikte metni terk etmek."

"Tabansızlık olmaz mı!?"

"Siktir lan! Bilmiyor musun ki, bir er savaş alanından tüyerse adı firar olur ama bir komutan emrindekilerle birlikte yaparsa bu işi, adı geri çekilme olur. Sen de geri çekiliyorsun! Sözcüklerle daha fazla didişip, dağılmandan iyidir bu."

"Biliyor musun, hiç stratejik bir kafaya sahip olduğunu söylediler mi sana!"

"Seni görmesem belki çıkmazdım ama, artık çıkarım!"

"Niye?"

"Bira içeceğiz ya. Hadi yürü!"

"Gelemem arkadaş!"

"O neden?"

"Para yok!!"

"Tasaya bak! Yürü lan!" diye koluma girip sürükledi beni. Birkaç kişinin dikkatini çekti taşkınlığımız. Yine de hayır demek için neden yoktu. Canım bira istiyordu. Para da vermeyecektim. Üstelik metinden sıkılmıştım artık. Böylece sokağa çıktık. Işıklar yeni yeni aydınlanmaya başlamıştı. Camekânların gerisinde buharları tüten lahmacunlar, börekler; bir şeyler tıkınan insanlar görüyordum. Birkaç kuşkulu kadın, birkaç kuşkulu erkek. Sırtını duvara dayamış ağzında sigara, bir herifle pazarlığa tutuşmuş bir orospu. Al işte Beyoğlu, İstanbul'un özeti.

"İnsanlar mı çok matrak, ben mi onları öyle görüyorum?" diyorum Ali Günvar'a.

"İkisi de, evet." Ali de çok matrak görünüyor gözüme; sağa devrilmiş beresi, kulplu el çantası, iri düğmeli kabanı, şiş gözkapakları, babaca sesi ve sünnet çocuğu yürüyüşüyle.

"Şu metnin ikinci yarısını anlat bari!" diyorum.

"O yaşlı moruğun sayesinde, sanat ortadan kaldırılır. İnsanlar önce fark etmezler; sonra yaşamlarında bir boşluk olduğunu, örneğin radyoyu açtıklarında artık müzik çalmadığını, televizyonda sanat filmlerinin oynamadığını falan görüp, fıttırırlar. Öyle ki bir zaman gelir, ıslık çalmak için uslarına bir ezgi bile gelmez. Sonra sanatın değerini anlarlar. Bu arada yaşlı adam ölür. Zaten artık ortaya çıkan birtakım sabırsız adamlar yeniden sanatı başlatmışlardır. Böylece, sanatın insanın yapısal bir işlevi olduğu da kanıtlanır, falan.. Tabii yine soy sanatla yoz benzeri karışık halde insanların kafasını karıştırır.. Böyle işte!.

Görüyorsun ya, saçmalık!"

"Öyle. Viva vivere! Yaşasın kızlar! Kahrolsun edebiyat!"

Kobi
güzel sanatlar
galerisi

VİCTORİA_LİDİA
OGRİCH PİLAT

4 Mayıs-23 Mayıs
Kuru Çiçek Sergisi

Valikonağı Cad. Pasaj 85, Nişantaşı-İstanbul
Tel: 146 72 81

İBN TUFEYL

RUHUN
UYANIŞI

ya da

Hay İbn Yakzan'ın
Olağanüstü Serüveni

ÇIKTI

insan yayınları
ADRESİ: P.K. 159
BEYAZIT-İSTANBUL/TEL: 528 31 56

İMGE

Güçsüzlerin Tarihi Biçimlendirme Savaşımı
ve
Jamaica'da Evrensel Bir Müzik Olgusu:

BOB
MARLEY
REGGAE

Kitapçılarda; Ederi 600.– TL.

DÜNYAYI DEĞİŞTİRMEK İÇİN
MÜZİK
MÜZİĞİ DEĞİŞTİRMEK İÇİN
STÜDYO İMGE

Gülriz Sururi, Halide Edip Adıvar rolünde

Halide Edip'in yaşamı sahnede

"Halide Edip" adlı oyundan bir bölüm

Mülazım Bekir: "Tabancanız var mı Halide Hanım?"

Halide: "Sesine bile tahammül edemem ben."

Mülazım: "Ankara her şeye rağmen, panik içinde. Çok yakında silah sesleri duyulabilir burada da."

Halide: "Doktor Adnan da söyledi zaten. Belki de Ankara'yı terk etmek zorunda kalacakmışız."

Mülazım: "Yunanlılar bütün tren hattını ele geçirdi."

Halide: "Orta Anadolu'da sıkışıp kaldık desenize."

Mülazım: "Mustafa Kemal, Sıvas'a gitmenizi isteyebilir sizin."

Halide: "Bir yere gitmem. Yollarda halk tarafından parçalanmaktansa... (yüzüğü ile oynar) Zehir alır ölürüm daha iyi."

Gülriz Sururi, Halide Edip rolünde.

(1) Cüce sırıtarak yaklaşır.

Cüce: "Senin Maarif vekilliği işin ne oldu Halide. Başka birini seçtiler değil mi?"

Mülazım: "Tabanca kullanmayı öğrenmelisiniz Halide Hanım. Daha çok önceleri... Sizi mitinglerde izlerken düşünmüştüm bunu."

Cüce: "Sıvas'a gitmeme kararına sevindim. Halk artık bütün okumuş yazmışlara, tıraşlı gömlekli beylere kâfir gözüyle bakıyor."

Halide: "Tabanca kullanmasını öğrendim diyelim... Şu günlerde kurşun bulmak mümkün değil ki... Karargâhtan bir mavzer edinebilirim belki. Ama yerinden bile kımıldatamam ben onu. Öylesine büyük."

Mülazım Bekir gülümser. Bir parabellum uzatır ona.

Mülazım: "Kurşun bulmayı da ben üstleniyorum (cüyeyi ayağıyla iter). Şu çökmüş kulübenin kapısını nişangâh yapacağız."

Cüce: "Heeey ne oluyor, bir kapı olmam eksikti."

Cüce, korkuyla kıpırtısız bekler.

Mülazım Bekir geriden yaklaşarak Halide'nin silah tutan elini kavrar.

Silah sesi.

Halide de korkuyla zıplamıştır.

Cüce: (Yoklar kendini) "Allahtan ıska."

Halide: "Bir daha korkmayacağım. Bir kez daha..."

Mülazım: "O zaman nişangâhı biraz küçültelim."

Cüce: "Heyy, sakın ha..."

Halide, cüceyi tam hedef yapar.

Cüce: (Paniklemiştir) "Çek şunu... Final benim biliyorsun Halide... Şeytan doldurur, çek şunu, hay Allah zaten dolu... Halide seni çok seviyorum, bensiz olamazsın, hatırla..."

Halide: (Kinle) "Yaşadığım bütün çarpıklıkların nedeni... Vurmam seni."

Mülazım: "Çekinmeyin, hadi..."

Cüce: "Tabii vuramazsın. (Doğrulur) Benim varlığım seni kendi gözünde aklıyor çünkü."

Halide bir başka yöne çevirir silahını.

Halide: "Haklısın... Gene de öğrenmem gerek. Rüyamda her gece boğazlanarak uyumaktan iyidir."

Tetiği çeker Halide bu sefer zıplamaz.

(1) **Cüce:** *"Halide Edip'in bir çocukluk korkusudur. Çeşitli kılık ve yüzlerde bütün yaşantısı boyunca onu izlemiştir."*

Gülriz Sururi: "Halide Edip'i Türkiye'de oynamanın zamanı geldi"

GÜLRİZ Sururi-Engin Cezzar Tiyatrosu, İstanbul Festivali'ne **Bilgesu Erenus**'un yazdığı, **Rutkay Aziz**'in yönettiği *"Halide Edip Adıvar"*ı hazırlıyor. İlk kez 10 yıl önce *"Keşanlı Ali Destanı"* ile Uluslararası İstanbul Festivali'ne katılan **Gülriz Sururi** ile, provalar sırasında kısa bir söyleşimiz oldu.

— İstanbul Festivali'ne uzun bir aradan sonra ikinci kez katılmanız konusunda bir açıklama yapmak ister misiniz?

— İstanbul Festivali'ne, ilk İstanbul Festivali'nin açılışını yapan tiyatro olarak katıldık. 1964 yılında sergilediğimiz *"Keşanlı Ali Destanı"*nı, on yıl sonra 1974'te, festivalin ilk yerli yapıtı olarak sergilememizi özellikle istemişlerdi. Biz oyunu ikinci kez hazırlayarak festivalde sunduk.

Bildiğiniz gibi, sonra birkaç yıl tiyatroya ara vermiştim. O zaman zarfında festival için başvuruda bulunamazdım. Tiyatroya döndüğüm zaman da, festivale kesinlikle yerli bir yapıtla katılma isteği vardı içimde. Nihayet, tiyatroya döndüğüm bu üçüncü yılda, gönlümce bir yerli oyun oynama olanağı bulduğum bu oyunla ikinci kez festivale katılıyorum.

*— **Halide Edip**'i festival oyunu olarak mı seçtiniz?*

— Hayır. **Halide Edip**'i Türkiye'de oynanmasının zamanı geldiği için seçtim. Yakın tarihimize bir bakış için, çok uygun bir zaman diye düşündüm. Ancak bunları düşünen yalnız ben değildim. Benden önce **Bilgesu Erenus** da düşünmüş. Bir dostum, **Bilgesu Erenus**'un **Halide Edip**'le ilgili bir oyun yazmaya niyeti olduğunu söyledi. **Erenus,** çok eskiden beri tanıştığım, özellikle *"İkili Oyun"* ve *"Güneyli Bayan"* oyunlarını

"Yaşsız bir Halide Edip var oyunda. Günümüze kadar uzanan bir Halide Edip. Anılarında bir dolaşma. O, yaşamının muhasebesini yapıyor"

çok severek izlediğim bir yazarımız. Kendisine telefon edip, bu oyunu benim için yazmasını önerdim. Fakat kendisinin çok yoğun çalışmalar içinde olduğunu bildiğimden sabırsızlık etmedim. Epey bir süre beklemem gerekti. Nihayet telefon etti, *"Hâlâ istiyorsanız bu oyunu sizin için yazıp bitireceğim"* dedi. İstediğimi söyleyince yazdı.

— Nasıl festival oyunu oldu?

— Zamanlama garipti. Sezon sonuna rastladığı içindir ki, festivale bu oyunla katılma olanağımız oldu. Örneğin, oyun geçtiğimiz ağustos ayında hazır olsaydı, bu sezonda oynardık. Ama, çok yeni

"Halide Edip'in anılarında dolaşıyoruz."

bitti, biz de bir aydır provalara başladık.

— Yazarla bir ön çalışma yaptınız mı?

— Yazarın uzun çalışmalarından sonra, yazmaya başlamadan önce oturduk ve fikir birliğine vardık.

— Yönetmenle buluşmanız nasıl oldu?

— Biliyorsunuz, **Bilgesu Erenus**'un AST'ın değerli yönetmeni **Rutkay Aziz**'le dört çalışması olmuştu. Güzel ürünler veren bu ikiliyi ayırmamaya karar verdik. Ayrıca bizim açımızdan da taze bir kan çok daha olumlu olur, diye düşündük. Nitekim ben, bunun ne kadar olumlu bir karar olduğunu provalarda görüyorum. Umarım, izleyici de seyrederken aynı duygularla seyreder. Ayrıca mutluluk duyarak belirtmek isterim ki, bu **Rutkay Aziz**'in AST dışındaki ilk çalışması oluyor.

— Bu oyunun oyuncusu olarak, bize biraz da oyundan söz eder misiniz?

— Ben oyunlardan bahsetmeyi pek sevmiyorum. Perde açılınca seyircinin görmesini seviyorum. Ancak şöyle diyebilirim: Yaşsız bir **Halide Edip** var, oyunda. Doğduğu günden ölümüne kadar değil de, günümüze kadar uzanan bir **Halide Edip...** Zaman dilimleri içinde dolaşıp, yaşamının muhasebesini yapmakta. Dilerseniz, anılarında bir dolaşma da diyebiliriz. Anılar da, yüzde yüz kronolojik değil.

*— Siz nasıl görüyorsunuz **Halide Edip**'i?*

— Ben **Halide Edip**'i etten, kemikten, günahlarıyla, sevaplarıyla, güçlülüğü ile, güçsüzlüğü ile bir aydın olarak görüyorum. Böyle de yorumlayacağım.

Rutkay Aziz: "Provalarda dil birliği

— *Uzun yıllardan beri AST'ta çalıştığınızı biliyoruz, kaç yıl oldu?*

— İlk kez 1971'de AST'a girdim ve 14 yıldır orada çalışıyorum. Bu yıl ilk kez AST'ın dışında olarak **Engin Cezzar-Gülriz Sururi** topluluğunda çalışıyorum.

— *Başka bir topluluğu yönetmekte zorlandığınızı hissettiniz mi?*

— Tabii, açık bir olay var... AST'taki arkadaşlarla o kadar iyi birbirimizi biliyoruz ki... Onların bana yaklaşımında, benim onlara yaklaşımımda yanılgı olayı çok daha başka boyutlarda gidiyor. Ama, gerçekten bu anlamda belli birtakım endişelerle de yaklaşmış olsam, buradaki çalışmada, kısa zamanda o dil birliğini kurmaktan mutluyum. İlk başta ürkmedim değil, birbirimizi nasıl tanıyacağız, diye... Ama, kısa zamanda tanıştık.

— *Bu oyunda kaç kişi rol aldı?*

— Oyun 13 kişilik. **Gülriz Sururi**'nin oynadığı **Halide Edip** ve **Engin Cezzar**'ın oynadığı *'korku'* temelde olmak üzere, diğer arkadaşlar sürekli olarak kişilikten kişiliğe geçişle bağlantılı bir anlayışın egemen olduğu bir sahne düzeninde olacaklar.

— *Anladığımız kadarıyla* **Halide Edip***'i iki oyuncu sahnede canlandırıyor.* **Gülriz Sururi** *görünüş olarak* **Halide Edip***'i,* **Engin Cezzar** *ise korkularını, endişelerini sergileyecekler.*

— Evet. Anıların içine girdiğinde, yaşamın içindeki tüm çarpıklıkların ve korkuların simgesi olarak **Engin Cezzar**'ın oynadığı bir korku rolü var. **Engin Cezzar** korkuları oynadığında, sahne çerçevesi içinde **Gülriz Sururi** ve izleyiciler için var. Ama, diğer oyuncular için **Engin Cezzar** sahnede yok. Bu anlayışta bir uygulamaya giriyoruz.

— *Yönetmen olarak oyunu nasıl değerlendiriyorsunuz?*

— **Halide**'nin, daha doğrusu **Halide**'den yola çıkarak vardığımız noktanın, hem ülkemizin ekonomik yapısal yaşamına birtakım soluklar getireceği, hem de sanatsal anlamda da Türk tiyatrosunun özgür

"Tekst çalışmalarından."

"İstanbul tükendiğinde Anadolu'ya geçen ve eylemi seçen bir aydın. Eylemi seçtiği zaman da 38 yaşında. Hiç de küçük değil. Özellikle de "Handan"ın yazarı olarak tanınıyor. Halide Edip tartışılması gerekli bir aydın. Seçimde bunun büyük rolü var."

— *Oyun hakkında kısa bir bilgi verebilir misiniz?*

— 1985 yılında yaşayan bir **Halide Edip** getiriyoruz sahneye. **Halide Edip** 64'te öldüğü halde, günümüzde yaşatıyoruz onu.

— *Bunu biraz açar mısınız?*

Bilgesu Erenus

— Toplumumuzun yaşadığı bütün çalkantılarından haberli bir aydın. Çeşitli yaşları, çeşitli dönemleriyle sahne üzerinde dolaşıyor. Anılar mabedi diye adlandırdığı ve korkusuyla birlikte geldiği bir bayram gününde gösteriyoruz **Halide Edip**'i. **Halide Edip**, burada kendisiyle ve oluşumuna katıldığı tarihle hesaplaşmak niyetinde. Kendisi hakkında bütün peşin yargılardan da haberli. Sözgelimi kendini beğenmiş,

oluşturduk"

ve çağdaş gelişimi adına küçük bir adım olacağı inancını taşıyorum.

— *Yazar, yönetmen ve oyuncusuyla bir ekip çalışması içinde olduğunuz söylenebilir mi?*

— Grupla oyun ve ben buluşmadan çok daha önceleri, biz zaten **Bilgesu Erenus** ile bunun üstündeydik. Grupla birleşmede **Engin Cezzar** ve **Gülriz Sururi** ile, ayrıca bir aya yakın metin üzerinde çalışma yaptık. Ondan sonra da ben, anlayış olarak '*masa bitti, şimdi sahne*' diyemiyorum. Her an masaya oturabiliriz.

İnandığım tiyatro rejisi, bence masada sahneyi, sahnede de masayı bırakmamalıdır. Bu anlamda yer yer grupça doğaçlamalara da giderek çözümler geliyor. Metin her an bir değişime açık. Benim inandığım bir şey var: Yazılan bir metin, sahnelenirken bir kez daha yazılıyor. **Bilgesu Erenus**'un sürekli bizimle oluşu da bu olanağı yaratıyor.

Rutkay Aziz

"Halide Edip tartışılması gereken bir aydın"

huysuz, mandacı, kolejli. Biz tiyatro ekibi olarak, bu peşin yargıların kültür ortamımızda bir tartışmaya yönelmesini istiyor, daha derinlemesine irdelenerek tartışma ortamı yaratmasını istiyoruz.

— *Peki, neden* **Halide Edip**? *Örneğin, bir* **Suat Derviş** *geliyor benim aklıma.*

— Evet, şu çok önemli geliyor bana:

İstanbul tükendiğinde Anadolu'ya geçen ve eylemi seçen bir aydın. Eylemi seçtiği zaman da 38 yaşında. Hiç de küçük değil. Özellikle de "*Handan*"ın yazarı olarak tanınıyor. Amerika'ya gideceği dönemde **Zekeriya Sertel**'i Amerika'ya yollayıp, kendi Anadolu'ya gidiyor. Bunun için tartışılması gereken bir aydın **Halide Edip**. Seçimde bunun büyük rolü var.

Sonra mistik bir yanı var. İhtilallerin sonuçlarına karşı kuşkuları var. Sahip, otorite arayan bir kişilik. Yanıtlanmamış yığınla soruları varkendisine ve çevresine yönelik. Oyunda da bunu üç aşamada veriyoruz.

— *Bu aşamalar nelerdir?*

— Çocukluk döneminde babasının bu soruları yanıtlayamadığını yaşıyor. Eyleme geçtiği günlerde, mitingleri görkemle yaşattığı dönemlerde '*Padişah da halkın yanında olsa ne iyi olurdu*' diyebiliyor. Kalabalıkları '*hiçbir kuvvete boyun eğmeyeceğiz*' diye yemin ettirirken, mandacı **Halide** olarak onu adlayacak yazısını yayınlayabiliyor. Bütün bunlar **Halide Edip** kişiliğinde, şu yaşadığımız koşullarda da gündemde olan aydın sorumluluğu, konusunu, aydın gelgitlerini, aydın öfke ve umudunu tartışma olanağı sağlayacak.

— *Burada* **Halide Edip***'in eylemciliği daha ağır basıyor sanırım, edebiyatçılığı yanında.*

— Bütün yaşlarını dolaşırken, idam gıysisi ile Anadolu'ya geçtiği yaşı esas tutacağız.

Halide Edip, oyununun ekibi...

"Artiz Mektebi", biraz davul tozu, biraz minare gölgesi...

M. ENGİN NOYAN

İSTER sahnede oynansın, ister beyazperdeye, ister gri cama yansıtılsın, seyirlik sanatların en keyiflisi, en sevimlisi, en cana yakını hiç kuşkusuz müzikaldir. Ne komedi gibi keskin alayı, yergisi, ne trajedi gibi iç karartan ağır havası, ne de birtakım "toplumsal içerikli" tarzda sahne eserleri gibi -ki ezelden beridir merak eder dururum, hangi eser "toplumsal içeriksiz"dir diye!- insanları ve dünyayı en kısa yoldan selamete kavuşturma mesajları, sloganları, formülleriyle tıka basa yüklü iddiacılığı vardır. Müziğin hafifi ama lezzetlisi, dansın ve koreografinin dinamiği, dekorun ve kostümün en renklisi, kısacası teatral ve müzikal anlatımın en coşkulusuyla tadına doyum olmaz bir fantezinin ürünüdür müzikal.

Ülkemizde Batı tarzı müzikli seyirlik sanatların başını yirmili yıllarda operetler çekmiş, ellili yıllarda gözden iyice düşüp yerini gazino kültürüne terk eden operetler geride bıraktığımız son on yıl içinde, bu kez müzikal adı altında yeniden gündeme gelmeye başlamışlardır. Ama yukarıda tarifini vermeye çalıştığımız şekilde, hayal gücünün alabildiğine özgürce koşturulduğu bir seyirlik sanat türü olarak değil, gecede yirmi-otuz, hatta kırk-elli bin lirayı gözden çıkarmaya bütçesi ya da aklıselimi elvermeyenler için gazino eğlentisinin, daha doğru bir deyişle "gazino kültürü"nün yerini alan bir ara tür olarak!

Müzikale bu herhalde yalnızca bize özgü yaklaşım tarzının doğal sonucu olarak ortaya çıkan yoz gösterilerin en iyisi, sanatsal açıdan ancak vasatı tutturabilmiş; en kötüsü ise -ister inanın, ister inanmayın!- seyircilerin hiç kuşkusuz en kadirşinası olan Türk seyircisinden alkış parsasını toplamasına rağmen, "gişe yapmıyor" gibi salt ticari bir gerekçeyle rafa kaldırılmıştır.

Hal böyle vaki olunca bizim illerde *"müzikal"* yaftalı gösterilerden, hangi iddialı isimlerle ortaya çıkarlarsa çıksınlar, pek fazla bir şey beklememek gerekir diyeceksiniz demesine ama, bazen insan dayanamıyor aptal yerine konmaya ve feveran ediyor işte!

ADINI KOYAMADIĞIM TEATRAL GÖSTERİ

Sözü **Perran Kutman-Müjdat Gezen** ikilisinin başını çektiği oyuncu topluluğunun Şan Müzikholü'nde oynadığı *"Artiz Mektebi"* adlı, henüz adını koyamadığım teatral gösteriye getirmek istiyorum.

Evvelemirde konuya şöyle bir göz atalım: Paragöz, üçkâğıtçı bir adamın açtığı ve deyim yerindeyse işlettiği özel bir konservatuvarda gençler tiyatrodan, baleye, Türk sanat müziğinden Türk halk müziğine kadar çeşitli sanat dallarında eğitim ve öğrenim görmektedirler. Balık baştan kokar deyişine uygun bir şekilde, sahibi ve müdürü dolandırıcı olan özel konservatuvarın öğretmenleri de nevi şahsına münhasır antikalardır; sözgelimi damaksız diksiyon hocası gibi!

Bu mekân ve ortam içre klasik, yani çok denenmiş, çok sınanmış bir zengin kız-fakir oğlan aşk hikâyesi yaşanır.

Buraya kadar her şey şimdilik yolundadır: Yapı ve konu gerek komik, gerekse melodramik-romantik unsurlar taşımak açısından gerçek bir müzikalin vecibelerini yerine getirmektedir.

Ancaaak, kuşluk vaktiyle alacakaranlık arasında bir yerlerde dönenip duran aydınlarımıza musallat olan, *"Her köfteye mutlaka maydanoz olma"* iptilası devreye girince, bu kadarıyla yetinilmez olur, işin içine davul tozu ve minare gölgesi misali biraz güncel politika, biraz sosyo-ekono-kültürel eleştiri ve bol miktarda da, didaktizmi okkalı tarafından çözümleyici formül-slogan katmak gerekir ki, güzel ve kaliteli eğlenceyi hor gören birtakım aklı evvel "entel"lerden *"iyi sanat-iyi sanatçı"* icazeti alınabilsin!!!

"KÖR KÖR PARMAĞIM GÖZÜNE"

Öyleyse? Öyleyse özel konservatuvar işletmecisini, Batı'nın doymak bilmez kültür emperyalizminin "komprador"larından biri haline getirmeli. Bunun *"kör kör parmağım gözüne"* demecesine altını çizmek için de, çağın *"break-dance"* akımına uygun giyimli ama geleneksel semahlarımızın ve tuluat tiyatromuzun tutkunu, meftunu genç öğrencilere, *"ceza olsun"* diye, büyük Alman besteci **Carl Orff**'un dünyaca ünlü dev oratoryosu *"Carmina Burana"*yı, onları engizisyon rahibi kılığına sokarak, zorla, hem de *"play-back"*ten söylettirmeli.Üstüne üstlük sene sonu mezuniyet gösterilerinde **Sofokles** ve **Shakespeare** nam kendini bilmez birtakım gâvurların yazdıkları tragedyaları nerdeyse döve döve ezberlettirip, oynattırmalı! Sora da Batı uşağı zalim konservatuvar sahibinin bu haince baskısı altında inim inim inildeyen zavallı, mustarip gençleri, bir zamanların vatan ve milletperver idealist coşkulu kuşağının temsilcisi sevimli bir öğretmen çiftle dayanışmaya sokup *"Carmina Burana"* ve baleye alternatif olarak çiftetelli söyletip oynatmalı, **Shakespeare** ve **Sofokles** efendilerin tragedya adı altında yazdıkları herzelere alternatif olarak da anlı şanlı tuluat tiyatromuzu koymalı! Tamam mı tamam, ohh mu ohh!!! Araya biraz da **Özal** haşlaması, pardon taşlaması, biraz YÖK tuzlaması, biraz da ortadirek gazı serpiştirdin mi sosyo-ekono-kültürel eleştiri katkını da yapmış olur, hem şişi, hem de kebabı yakmış olmaktan kurtularak parsayı toplar, işi bağlarsın!

Pes!

BAŞLIBAŞINA BİR FENOMEN

Perran Kutman ve **Müjdat Gezen** gibi ülkemizin yetiştirdiği, hem tek tek, hem ikili olarak başlıbaşına bir fenomen olan yaman mı yaman, usta mı usta, iki büyük, nadide komedyen, iyi ve değerli oyuncu **Savaş Dinçel**'in dışında beşinci sınıf oyunculardan oluşan bir kadro kurup, on altıncı sınıf -dansçı demeye bir türlü dilim varmıyor, zira dans sanatına saygım sonsuz!- hoplayıp zıplayıcılardan bir kalabalık oluşturup, tartışma götürür sevimliliğinden başka pek bir teatral ve müzikal meziyeti olmayan ikinci sınıf bir "jön"le, sırf çocukluğunda yüce bale sanatının bir kıyıcığına yapışmaya gayret gösterdiği için adı

"Adında özellikle 'dünyasal şarkılar' ibaresi geçen ve sözleri aşk-meşk-işret üzre olan, kiliseyi ve din adamlarını adam yerine bile koymayan koca 'Carmina Burana'yı, Hıristiyanlığın bir simgesi haline sokmaya kalkışmak, hangi cesaretin ürünü?"

balerine çıkan, aslında ve de özellikle son zamanlarda etiyle buduyla popüler bir "hanım"ı bir araya getirip, kötü ve uydurmaca bir müzikle, baştan savma, uyduruk bir koreografinin eşliğinde, içeriği böylesine sakat, böylesine hatalarla dolu, karmakarışık, ne idiği belirsiz bir gösteriye neden sıvanır?

Kandemir Konduk gibi başarılı bir kabare oyunları ve gülmece yazarı neden böylesine pespaye mesajlara alet edilerek tüketilir?

Gürel Yontan neden sahne üzerine çirkin renkli bir inşaat kurar; hafif, zevkli, ışıl ışıl bir dekor yapmak yerine?

O koca sahne niye zaman zaman dengesiz bir boşluk içinde kalır, niye birdenbire belediye otobüsü misali tıkış tıkış dolar?

Bu kadarla kalsa iyi! Adında özellikle *"cantiones profanae"* yani *"dünyasal şarkılar"* ibaresi geçen ve sözleri aşk-meşk-işret üzre olan, kiliseyi ve din adamlarını adam yerine bile koymayan koca *"Carmina Burana"*yı, Hıristiyanlığın bir simgesi haline sokmaya kalkışmak nasıl bir cesarettir, hangi cehaletin ürünüdür?

O belli aralıklarla girip, sahnenin bir köşesine sıram sıram dizilen, *"mazbut"* kılıklı koro kalabalığı neyi temsil etmektedir? Okul yönetimine boyun eğmiş zavallıları mı? Gençlerin ne hale getirilmek istendiğini mi? Öyleyse o koro neden susar, oyuna katılmaz, *"esas"* gençlerle neden tartışmaz, atışmaz? Yoksa Doktor **Nevzat Atlığ**'ın o dillere destan Klasik Türk Müziği Korosu'nun bir parodisi mi yapılmak istenmiştir, bir örnek kıyafetli, bakışları yerde, avuçlarını kucak üzerinde kavuşturmuş tazelerle, askerce dimdik duran delikanlıları arka arkaya tek sıra dizerek? Sırf böyle bir espri ve *"play-back"*ten verilen birtakım sevimsiz şarkıları söylüyormuş gibi yapmaları için bunca işlevsiz figüran kullanılıp, bunca kıyafet ve yevmiye masrafına girmeye değer mi?

"ZATEN PLAY—BACK"

O eciş bücüş, acayip orkestra bozuntusu nedir? Müzik zaten baştan aşağı "play-back"ten veriliyorsa, müziği çalarmış gibi yapan bir sürü figüran, sahte, uyduruk enstrümana ne gerek vardır?

Neden durup dururken bir adamcağız çıkar da **Rodrigo**'nun o dillere, ıslıklara pelesenk olmuş ünlü gitar konçertosunun ünlü ikinci bölümünü yalan yanlış icra eder ve çekip gider oynanan oyunla, hikâyenin akışıyla hiçbir bağlantısı olmaksızın? Hem de o kadar "play-back" arasında gerçekten çalıp çalmadığı konusunda insanı kuşkuda bırakarak! Zaman mı doldurulmak istenmektedir? *"Bizde bu da var!"* mı demek

istenmektedir yoksa?

Kolunu bacağını uyum içinde hareket ettirmekten aciz, uyuşuk, tutuk kimi fazla beslenmiş, kimi raşitizmden mustarip birtakım kızlar ve oğlanlar *"Yemeyelim ayvayı"* gibi *"sevimli"* (!) bir nakaratın eşliğinde bir oraya, bir buraya koşup zıplayarak göz zevkimizi okşamadıklarına, oyuna ritim ve aksiyon katamadıklarına göre, ne halt etmeye salıneyi işgal ediyorlar?

Haydi bunlar biçimsel aksaklıklardır diyelim, aceleye gelir, insanın basireti bağlanır, olur, fark edilince düzeltilir, düzeltilebilir. Peki ya içeriğe ne buyurmalı?

Tam bir kargaşa! Güzel güzel giden iki aşk hikâyesi: Bir, birbirine ekonomik nedenlerle kavuşamayan iki genç arasında; öbürü, erkeğin tereddüdü ve utangaçlığı yüzünden otuz yıl boyunca vuslata erememiş iki "genç" arasında. Sonuç: Mutlu elbet! İyi bir müzikale öylesi yaraşır! Peki ya iki âşık kuşak arasında kurulmaya hazır bekleyen bağ, ilişki, paralellik ya da çatışma, çelişme nerede?

Sırası gelmişken belirtmeden geçemeyeceğim, **Perran Kutman** ile **Müjdat Gezen**'in kelimenin tam anlamıyla süper bir oyunculukla canlandırdıkları, güldürdüğü oran ve içtenlikle gözleri yaşartmacasına duygulandıran yaşlı "genç" öğretmen çiftin aşkı kolay kolay hafızalardan silinmeyecektir! Buna karşılık içtenlikten incelikten, ayrıntıdan, yorumdan, yani **Kutman'la Gezen**'de en kalitelisinden bol bol bulunan her şeyden tamamen yoksun, kişiliksiz bir oyunculuk örneği veren **Mehmet Ali Erbil-Çiğdem Tunç** ikilisinin genç âşıklarına ilgi, daha oyun sürerken kaybolup gitmektedir!

MÜSAMERE Mİ?

Bu acımasızca harcanmış, güzelim malzemeyi alabildiğine işlemek, değerlendirmek, insanların sevgi mesajlarını iletmek varken, araya birtakım iyi bulunmuş "gag"ler üzerine kurulu ve güldürmekten başka işe yarayaman, episodlaştırılmış gösteriler yerleştirilmiş. Haydi bu da bulunsun diyelim, oyuncular komedyenlik hünerlerini sergileyip deyim yerindeyse bol bol uyuzlarını kaşısınlar, seyircinin alkışına, kahkahasına doysunlar... Peki o didaktik tavırlı mesajlara, şarkılara ne oluyor? Müsamere mi seyrediyoruz?

Müjdat Gezen'in manasız ve yama gibi sırıtan alaturka şarkı okuma gösterisi yerine -ki bu işi belli bir gülmece çıkarmak adına değil, ciddi ciddi yapıyor üstelik!- yaşlı "genç" öğretmen çift için sözgelimi nostaljik lezzette bir aşk şarkısı koymak; müzikali müzikal yapan müzikli anlatımı değerlendirmek daha doğru, daha yerinde olmaz mıydı?

Kendi kültürel özümüzü, kişiliğimizi bulmaya eyvallah da, bunun için insanlığa mal olmuş klasikleri, Batı dünyasının ürünleridir diye reddederek, *"tu kaka!"* etmek mi gerekir? Hep bir ağızdan söylenen semaha, stilize köylü kızı kılığında bale yaparak eşlik etmekle ya da *"Nasıl olsa düzen de öyle işliyor!"* deyip çiftetelli oynamakla mı yaratacağız çağdaş sentezimizi, bununla mı yer alacağız evrensel sanat platformunda? *"Artiz Mektebi"* adlı oyunun sonunda üzerine basıla basıla verilen mesaja bakılırsa öyle!

Yok öyle şey hanımlar, efendiler! Bu yaklaşımın adı çağdaşlık değil, çağdışılıktır!!! Kimsenin de hamasi tavır ve edaya bürünerek, milli duyguları ince ince gıdıklayıp, okşamak suretiyle sömürerek böylesine abuk sabuk, hatta zararlı mesajlar vermeye hakkı yoktur, olmamalıdır!

Perran Kutman ve Müjdat Gezen gibi usta ve kaliteli oyuncular ahir zaman peygamberliği tavrından sıyrılıp, yanlarına iyi, değerli, seçme oyuncular -mesela broşürü olmadığı için adını ne yazık öğrenemediğim, oyunda ikiz kızların kısa boylusunu canlandıran, geleceğin yaman komedyeni hanım kız gibi! -alıp, ehli oldukları tarzda oyunlarla karşımıza çıkmalılar, ne idiği belirsiz gösterilerde kendilerini tüketmek yerine!

"ŞAK ŞAK ŞAK!"

Ama bizim seyircimiz kendisine sunulan her şeyi iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış ayırımı yapmaksızın alkışladığı sürece bu tarz gösterilerin önü-arkası kesilmeyecektir korkarım!

Bizim seyircimizin alkışlama tutkusunu da hep merak eder dururum ya; alkışı bir değer yargısı olarak görmediğinden midir, değer yargılarını -Allah korusun!- yitirdiğinden midir, avuçlarını birbirine vurup "şak şak şak" diye ses çıkarmaktan pek bir hoşlandığından mıdır ya da bunu bir marifet zannettiğinden midir, yoksa kadirşinaslığından mıdır bilemiyorum, çözemedim gitti bir türlü!

Bu konuda bildiğim ve gördüğüm bir şey varsa, o da her gereksiz alkışın en usta oyuncuyu bile yanılgılara sürüklediğidir!

Yoksa *"Böyle başa, böyle tıraş"* misali, "Böyle seyirciye, böyle oyun!" diyesim geliverecek maazallah!!!

AKLIN YOLU BİR

"Yaratıcı çaba" mı "çalışma" mı?

YENİYETME yazarlarca dile getirilen bazı yakınmaları, özellikle birinden gelen mektubu yanıtlamak yerinde olabilir. Karısının, oğlunun ve bekledikleri bebeğin ve daha da önemlisi, "bir yığın günlük işlerin" vaktinin çoğunu aldığını öne süren bu mektup sahibi, "Yaratıcı çabaların, beklenen en iyi sonucu vermesi için, kişinin kendisini yalnızca bir yazar olarak görmesi, sizin gibi yalnız yazarlık yapması gerekir" diyor. Sizin gibi dediği ben. Her şeyden önce, şiir ve düzyazı yazmaya başlayanlara, sözlüklerinden "yaratıcı çaba" gibi soylu bir deyişi çıkarmalarını ve yerine daha sade ve daha yerinde bir sözcük olan çalışma sözcüğünü koymalarını öneririm.

Maksim Gorki-Edebiyat Yaşamım
1918

Muhsin Ertuğrul

Muhsin Ertuğrul: "Tiyatro ışıktır!"

> ***"Bir de şu var: Amatörleri her zaman kolla, koru. Amatör, tiyatroya gerçekten gönül veren insandır; gişe kaygısıyla değil, sevgi kaygısıyla perde açar her akşam..."***

JAK DELEON

(Önemli not: **Muhsin Ertuğrul**'u tek kez gördüm; İstanbul Şehir Tiyatrosu Harbiye sahnesindeki odasında uzunca söyleştik. O demlerde (1974) Boğaziçi Üniversitesi'nde öğrenciydim; kısa deneysel oyunlar yazıyor ve Boğaziçi Üniversitesi Oyuncuları kapsamındaki Okuma Tiyatrosu birimini yönetiyordum. Kışın ilkyaza çevrildiği bir öğleüstü **Muhsin Hoca**'nın kapısını çaldım. Konuştuk. Notlar tuttum; günümüze değin yayınlanmadı söyledikleri. Gün ışığına çıkma zamanı bugünmüş...)

— **Jak Deleon** sensin demek. İyi. Öyle pek sanatçıya benzer halin yok. Yanlış anlama! Saç, sakal, pipo arkasına saklananlardan değilsin yani. Kafanın dışıyla değil içiyle yaşıyorsun. Neden geldin buraya?

— *Sizinle tanışmak, yüzünüzü görmek, sesinizi duymak istedim. Cumhuriyet dönemi Türk tiyatrosunun mimarını "ilk elden" bilmek istedim. Kızmayın ama siz de alışılagelmiş sanatçı portrelerini andırmıyorsunuz.*

— İyi ya! İyi ya! Hani bir deyiş vardır, *"Aynası iştir kişinin, lafa bakılmaz"* diye; ben onu *"Aynası iştir kişinin, surata bakılmaz"* şeklinde değiştirmek isterim. Saça, sakala, bohemliğe karşı değilim ama meyhane tafrasıyla tiyatrocu olunmaz; meyhaneci tayfasından tiyatrocu ise hiç olmaz!

— *Öfke seziyorum hocam. Çok mu ağzınız yandı "tafralı tayfalardan?"*

— Hiç sorma! Adam durmadan tiyatro konuşuyor. Oyunlar, yazarlar, oyunculuk ve salıneleme yöntemleri, dekor ve kostüm tasarımcılığı ağzında sakız! Eh, bu adam oyuncu; yani perde açıldığında yüzünü görüyor, sesini duyuyor seyirci. Tiyatroyu baştan sona biliyor olması da güzel. Peki tiyatro terbiyesi? Sahne disiplini? Diğer oyunculara saygı, sevgi? Yok! Yok ki ne yok! Provalara geç gelir, kimi gün gelmez, olur olmaz yerde yönetmene karşı çıkar, oyun gecesi kendini öne çıkarmak için elinden geleni yapar, alkış çalmaya kalkar. Perde kapandı mı da başlar meyhane alıkâmı: *"Efendim, dünya tiyatrosu hızla değişiyor. Biz durduk yerde sayıyoruz."* Bu adamlardan (aralarında hanımlar da yok değil ya) sıtkım sıyrıldı. Her tiyatroda bunlardan bir avuç vardır; mübarekler gülün dikeni gibi...

— *Gerçekten "durduk yerde sayıyor" mu Türk tiyatrosu?*

— Çalkantılı, titreşimli dönemler geçirdi tiyatromuz. Darülbedayi'den bugüne kadar sayısız özel/tüzel tiyatro açıldı; atılan tohumlar ürün verdi, yeşerdi, filizlendi. Yanlışlarımız oldu; biz derken, tüm tiyatrocular adına konuşuyorum. Kimi dönemde sevmeyenlerimizin sayısı sevenlerimizi aştı. Ama duraklama, gerileme? Kesinlikle hayır! Sahnede atılan her yeni adım ileriye, geleceğe yöneliktir. Genç oyuncular, yönetmenler, yazarlar var. Tümü güzel şeyler üretiyor, tiyatromuzun yücelişi için uğraş veriyor. Bana bak, eleştiri yazdın mı sen hiç?

— *Aklımdan bile geçmedi. Oyunculuğu, yönetmenliği yeğlerim.*

— Ama oyuncu ya da yönetmen gibi değil eleştirmen gibi, araştırmacı-yazar gibi soru soruyorsun. Gazeteciliğin de yok mu?

— *Bugüne değin tek yazı yazmadım; arada kısa oyunlar çiziktirdim, o kadar.*

— Eleştiriyi dene. Bak, eleştirmenleri hiç sevmem! Hiçbir sahne adamı sevmez ama tümümüz gizliden saygı duyarız. Yine de nesnel, bilgili, bilinçli eleştirmen yok denecek denli az Türkiye'de. Dün gişede gördüğüm kişi bugün gazetelerde boy gösteriyor. İşte bizim *"eleştiri"* anlayışımız! Eleştiri ve inceleme yaz dedimse de, anında yaz demedim. Sindir tiyatroyu; Türk ve dünya tiyatrosunu öğren. Gece gündüz oku; bir oyun görüyorsan on tiyatro kitabı oku. Bir de şu var: Amatörleri her zaman kolla, koru. Amatör, tiyatroya gerçekten gönül veren insandır, gişe kaygısıyla değil sevgi kaygısıyla perde açar her akşam... Son söz yerine de beyninin kıyıcığına şunu yaz: Gerçek tiyatrosever, gönlünde küçük hesaplar barındırmaz, meyhane tayfasıyla alkol denizlerinde yol almaz. Tiyatro ışıktır, yayıldıkça çağlar aydınlanır ama gönül bağlarını temiz tutmak kaydıyla...

Nadide Akdeniz: "Ben

ÖNDER ŞENYAPILI

NADİDE **Akdeniz**'in Ankara Evrensel Sanat Galerisi'nde açtığı sergiyi gezerken, *"Bu resimler buram buram İzmir yaşamı kokuyor"* dedim kendi kendime.

Nadide Akdeniz İzmir'de yaşıyor. Yaşadığı kenti çok iyi gözlemliyor. Gümrük'ten, Hisarönü'nden, bir mahalle arası parktan, Kordonboyu'ndan, İkiçeşmelik'ten ve de kentin öteki yerlerinden görüntüler saptamış. Palmiye ağaçlarıyla, lacivert deniziyle, toprağın bereketini kanıtlamak istercesine gaz tenekelerinden fışkıran çiçekleriyle, parklarını süsleyen kaynanadilleri ve de öteki bitkileriyle İzmir'in doğa güzelliklerini yansıtıyor resimleri.

Ama, doğa güzelliklerini yansıtmakla yetinmiyor **Nadide**. Tıpkı bir toplumbilimci gibi yaşadığı kenti, kentteki küçük insanın yaşamını gözlemliyor. Sonra da, bilinçli bir çarpıtmayla, biraz mizah katarak işliyor tuvaline bu yaşamı. Karpuzcusunu, ayakkabı boyacısını, yosmasını, bir dev sarmaşığın gölgesinde tavla oynayan, nargile içen, düş kuran, aylaklığın tadını çıkaran, uyuklayan erkeklerini; mahalle arası parkta örgü ören ya da çevreyi gözleyen ya da Kordonboyu'ndaki bir ahşap sıra üzerinde kumrulara bakarak bekleyen kadınlarını izlerken, toplumsal yaşamın *'arabesk'*liğini de vurguluyor.

Nadide Akdeniz'in resimlerindeki 'sıcaklık', yaşamın birebir gözlemlenmesinden elde edilen duygu yükünün, öykü kurmaya yönelik bir mantığın yönlendirmesiyle ustaca görüntüye dökülmesinden kaynaklanıyor olmalı, bana göre.

Düşündüklerimi kendisine anlatıyorum.

"Ne güzel şey, bunları duymak" diyor, alçakgönüllülükle.

"İzmir'i çok seviyorsun, belli" diyorum.

"İzmir'i çok seviyorum" diyor.

"Büyük kentin küçük insanının yaşamıyla ilgilisin yalnızca" diyorum.

"Kabul Günü"

Önder Şenyapılı (solda), Nadide Akdeniz ile.

"Kurgu bir resim düşünemiyorum. Ama soyutmuş, somutmuş, şu akımdanmış, bu akımdanmış diye bir resmi reddetmem. Resme resim olarak bakarım"

"YAKIŞIYOR DA ÜSTELİK"

"Bir sürü şey o insanlar üzerinde odaklanıyor çünkü" diye anlatmaya koyuluyor. "Beni şaşırtan şeyler var o insanların yaşamında. Neden arabesk müzik dinliyor? Neden seviyor o müziği? Benim dinleyemediğim müziği neden seviyor? Aralarında bir bağ olması gerek. Benim o müzikte bulamadığım, onun bulduğu nedir, örneğin? Benim *'olmamasını'* istediğim şeyler, o insana yakışıyor da üstelik. Bu bakımdan küçük insanın yaşamı ile ilgileniyorum."

Bir süre sustuktan sonra ekliyor:

"Minibüsle gidip geliyorum sık sık. Minibüs sürücülerinin arabesk müzik dinlemeleri, bir erkeğin dolmuşunu süslemesi beni ilgilendiriyor. Aynı müziği defalarca dinliyor. Bir anlamda, arabayı o müzikle birlikte sürüyor. Ben, bu müziği reddediyorum ama, bir gerçek. O müzikte kendilerini buluyorlar. Elbette, sözler çok önemli. Arabanın süslemesi bu müzikle tutarlı. Örneğin, bir minibüsün içini resimleştirmek isterdim. Yapmak isteyip de yapamadığım bir resim bu. Neler yok bir minibüsün içinde: **Evren**'in resmi, **Atatürk**'ün resmi, boncuklar, bir besmele

resme soyut bakamadım"

levhası, küçük biblolar, hepsi bir arada."

"Resimlerin küçük insanın yaşamını olağanüstü bir başarıyla yansıtıyor. Resim konularınla yüz yüze ilişki kuruyor musun?" diye soruyorum.

"Hayır. Gözlemliyorum. İzmirli erkekle ilişki kurmak bir kadın için oldukça güç. Daha çok kadınlarla ilişki kuruyorum. Daha kolay kadınlarla yüz yüze ilişkiye girmek. Kadınlar, okumamış, kültürsüz, çok rahat. Örneğin, ben sigara tiryakisi olduğum halde, sokakta sigara içemem. Bakıyorum, başı bağlı bir kadın püfür püfür sigarasını tellendirerek sokakta yürüyor. Bir rahat psikoloji."

Yağlıboyaların arasında, yan yana asılmış üç de desen var **Nadide**'nin sergisinde. Bir kadının, aynı kadının üç ayrı deseni. Kim olduğunu soruyorum.

"**Melek.** Kapıcının karısı. Üç yıldır tanıyorum. Üç yılda giyimi, kuşamı, hali, tavrı çok değişti. Şalvarlı, yazmalı, sımsıkı kapalı gelmişti köyünden. Şimdi japone kollu, 'V' yakalı giysilerle dolaşıyor. Apartmanın arka sokağındaki kuaför, tırnaklarını boyamış **Melek**'in, Görünce, *'Ay, senin ne güzel ellerin varmış* **Melek**' dedim. *'Ayyy! Bilmeeem kiii* **Nadide** *Abla!'* dedi. **Melek,** çok konuşkan değil. Ne desen, *'ayyy bilmeeem kiiii'* diye yanıtlıyor. *'Kaç yaşındasın?'* diye sordum. *'Ayyy! Bilmeeem kii* **Nadide** *Abla! 25'e geldim mi kiii?'* dedi."

"TEK KÖY RESMİM"

"Kırsal kesimi konu edinen resim yaptın mı hiç?"

"Minibüs sürücülerinin arabesk müzik dinlemeleri beni ilgilendiriyor. Aynı müziği defalarca dinliyor. Ben bu müziği reddediyorum ama, bu müzik bir gerçek."

"1969 yılında, bir köy resmi yaptım. Tek köy resmidir o. Niğde'de öğretmenlik ediyordum. Ankara'ya gelip giderken, Niğde-Ankara arasında bir köyü geçerdik. Uzun uzun evler vardı köyde. Önlerinde tezekler. O tezeklerin resmini yaptım. Dayım, **Hikmet Ataman,** müteahhittir, bir resim istiyordu benden. O resmi armağan ettim kendisine. Evine ikinci gidişimde, baktım, benim resim ortalıkta yok. Asılı değil. Meraklanıp evi dolaştım. Buldum: Kapının arkasına atılmıştı. Dayanamayıp sordum. Dayım, *'O resme baktıkça burnuma bok kokusu geliyor'* dedi. Tezek yapan kadınları boyamıştım. Tek köy resmim odur. Şimdi kız kardeşimde."

Nadide Akdeniz ile, sergisini açtığı Evrensel Sanat Galerisi'nde görüşüyoruz. Bir önceki serginin sanatçısı **Cuma Ocaklı** geliyor galeriye. Resimlerini götürmek için geliyor. **Cuma** da İzmir'de yaşıyor. **Cuma**'ya:

*"**Nadide** ile birlikte fotoğrafımızı çekebilir misin?"* diye soruyorum.

"Sen ayarla makineyi ağabey, elbette çekerim" diyor.

Böylece, birlikte fotoğraflarımızı **Cuma** çekiyor. Önünde oturduğumuz ayna **Cuma**'nın görüntüsünü de düşürüyor film karesine.

"Neden nahif resim?" diye soruyorum **Nadide'ye**.

"Galiba bunlar nahif değil" diye karşı çıkıyor. Açıklıyor:

"Benim yapımdan gelen bir farklı tavır var bu

"İkiçeşmelik'te bir öğleden sonra."

Nadide Akdeniz

resimlerde. Seçtiğim konunun gereği. Nahif ressamlarla temelde çok farklıyım. Nahif ressamların toplumsal sorunlarla pek ilgileri yok. Plastik değerler açısından mekânla, olay ve yaşanan mekânla pek ilgileri yok. Benim içinse böyle değil."

Nadide Akdeniz'in yapmak isteyip de yapamadığı resimler yalnızca minibüs dolmuşların içi değil. Başka konular da var.

"Örneğin, yıllardır aynı yerde "tokalar, boncuklar" diye bağırarak, incik-boncuk, tarak vb. satan, belden aşağısı olmayan bir adam var. Gelip geçtikçe görürüm. Götürürler, getirirler. Bir tahtası vardır, onun üstüne oturturlar. Öğleye doğru gelir 'işyerine.' Yağmurlu havalarda gelmez. Ya da önceki gün yağmur yağmışsa, ortalık yaşsa, gene gelmez. Oldukça iri bir adam. Belli ki, belden aşağısını yitirmeden önce heybetli bir adammış. Sattıklarıyla ilgisi yoktur. Ama, dediğim gibi, yıllardır aynı yerde incik boncuk, toka, tarak satagelir. Bu adamın resmini yapmak isterim. Ama, olmaz bir türlü."

"Kimi konular resim olamıyor" diye açıklıyor: "Yazmak gerek. Bir zamanlar yazardım. Kolay da yazarım. Ama, artık yazamıyorum. Kafamda, gördüğüm insanlarla ilgili öyküler kurarım."

"RESİM ÖNCE KAFAMDA OLUŞUR"

"Resme başlamadan, tuvalin başına geçmeden neyi yapacağın belli midir?"

"Evet, kesinlikle. Resim kafamdan oluşur önce. Kafamda oluşan resmi gerçekleştiririm. Bu resimlerin hiçbirinde ikinci kat boya yoktur. Bir kez boyanmıştır. Tuvalin üstünden ya da perspektifi düşünecek olursak, geriden başlayıp öne doğru gelirim ve kafamda oluşmuş resim aynen ortaya çıkar. Düzeltme, bir rengi değiştirme kesinlikle yoktur bende. Başka ressamlar, boyayı sürerler, beğenmezler, silerler. Elbette, bu haklarıdır, bir şey demiyorum. Ama, ben yapmam. Düzeltme yoluna gitmem hiçbir zaman."

"Günde kaç saat çalışıyorsun?"

"En az iki-üç saat. Okula gitmediğim günler ve pazar günleri 8 saat."

"Bir ayda kaç resim yapıyorsun?"

"1 ya da 2 resim. Çalışırken, resimlerimi kimseye göstermem. Kızım **Yeşim**'le birlikte gireriz odaya. Çalışırım. Resmimi kimseyle tartışmam. Ancak, bittikten sonra, artık benden çıkmıştır, o zaman görülebilir. Yaptığım resmi, çalışmamı gündelik yaşamıma yansıtmam. Böyle bir tabiatım var."

Nadide'nin eşi **Halil Akdeniz**, tümüyle ayrımlı tarzda çalışan bir sanatçı.

"Peki, **Halil** *ile de resimlerini tartışmaz mısın?"* diye merak ediyorum.

"**Halil** ile her konuda tartışırız ama, resim tartışmayız" diye yanıtlıyor. "**Halil**, benimsediği tarzın sorunları içinde resmini tuvalinin başında kuruyor. Soyut çalışıyor. Ben, resme soyut bakamadım. Kurgu bir resim düşünemiyorum. Bu yüzden, okuldayken de **Kayıhan (Keskinok)** Hocamla bir sorunum olmuştu. 'Form araştırması' dersi veriyordu **Kayıhan** Hoca. Ben giremiyordum derse. Kapının önünde oturuyordum. Karelerle bir form elde edilmesini istiyordu, örneğin. Benim için kareleri öyle de koysanız, böyle de koysanız bir form ortaya çıkıyor... Bir şey farketmiyor. Sonunda, **Kayıhan** Hoca müdahale etti: *'Bir soyut kadın form yap'* dedi bana. Bir kadın figürü çizdim. Uğraşa uğraşa soyut yaptım onu. Ama, soyutmuş, somutmuş, şu akımdanmış, bu akımdanmış diye bir resmi reddetmem. Resme, resim olarak bakarım ve öyle görürüm. Hiçbir ressamı reddedemiyorum. Sahibini sevmesem bile resimlerini sevebiliyorum. Beğenmek ile sevmek farklıdır, bir resmi sevmesem bile beğenebilirim. Bakıyorum da, sanatçılar birbirlerine kızıyorlar. Kendi türünde resim yapmayana kızıyorlar. Böyle resim olur mu, diyorlar. Hiç anlayamıyorum bunu. Niye birbirlerine kızıyorlar, anlayamıyorum."

"Son yıllarda galeri sayısının, ressam sayısının artmasını nasıl yorumluyorsun?"

"Buna kızan da çok. Herkes ressam oldu diyorlar. Oysa, kimsenin kimseye 'sen resim yapamazsın' demeye hakkı yok. Ben, tarif üstüne resim yapanlara kızıyorum yalnızca. Kimi zaman, bana da, 'şu konuda bir resim yap' diyen oluyor. İşte o zaman kızıyorum."

"İÇİM CIZ EDİYOR"

Nadide'nin sergisinin açıldığının üçüncü günüydü. Bütün resimleri satılmıştı. Son sorumu yönelttim:

"Satılınca üzülmüyor musun?"

"Ah, sorma! Üstünde etiketi görünce içim cız ediyor. Satıldıkça içim cız ediyor. İnanır mısın, fiyatlarını bilmiyorum. Kaç lira fiyat konulduğunu bilmiyorum. Para için resim yapmadım. Para daha kolay yollardan kazanılabilir. Para için, bu dert, bu çile çekilmez. Dolayısıyla, içim cız ediyor ama, beğenildiği, sevildiği, alındığı için de memnun oluyorum."

Kemal Önsoy: "Diliniz oluşursa herkesle konuşursunuz. İşte o zaman boşluğa, havaya bile resim yaparsınız." (Fotoğraflar: Aytekin Hatipoğlu)

'Hayatı resim' olan bir sanatçı: Kemal Önsoy

ÜLKÜ KARAOSMANOĞLU

KEMAL Önsoy, 1981 Abdi İpekçi Resim Yarışması'nda birincilik ödülünü alan bir genç ressam. Ankara Urart Sanat Galerisi'ndeki sergisiyle yine karşımızda. Belli ki uzun bir sessizlik döneminin içinde, kıpır kıpır bir hazırlanma söz konusu! Genç ressam nitelemesini hak edip de atölye sahibi olan ve sadece resim yaparak yaşayan az sayıda sanatçımız var.

Cihangir'de bir evdeyiz. Bir bebek ağlaması karşılıyor bizi. Duvarlarda sergiye gönderilmek üzere hazırlanmış, çerçevelenmiş tablolar dizim dizim. Resimli bir ev. **Kemal Önsoy**'un atölyesi, ailesiyle birlikte yaşıyor. Tek tek tabloları geziyoruz. **Aytekin Hatipoğlu** fotoğraflıyor bizi, resimleri. Bir tablo: Yemek masasının çevresinde bir aile var. Dışarıdan biri oku ve yayıyla bu sıcak sofrayı hedefliyor. Bir başka tablonun ortasından dikeyine kalın bir çizgi indirilmiş. Sağ tarafta leke, sol tarafta çizgi ağırlıkta. Bir başka tabloda, kesik eller, ters duran kadehler ve yine oklar var. Hep, *"niye?"* diye sorduran tablolar bunlar. Eğlenceli bir ortamın resimlenmesinde, diyelim bir dans figüründe, çiftlerin dansından

önce huzursuzluğu, çiftlerin gerginliğini görüyorsunuz. Hareket müthiş ama niye stres ve coşku, tablonun bir kenarında ısrarla kendini gösteriyor?

Heyecanlı, yerinde duramayan, atak bir yapısı var **Kemal Önsoy**'un. Hızlı hızlı konuşuyor ve konulardan konulara atlıyor. Düşündükleri anında ortada boy gösteriyor. Hangi çağrışımlarla bağlantı kurduğunu merak ediyor, bir önceki açımlanmamış konunun güme gittiğini düşünüyor ama bir süre sonra **Önsoy**'un sadece kendi düşüncelerini bize aktarabilmek için kısa zamanı değerlendirmeye çalıştığını anlıyorsunuz. Öylesine dolu ki kafasının içi. İşte tablolar, işte **Kemal Önsoy**. Hırçın ve savruk bir bütünlemeyi gösteren resimlerle, kabına sığmamakta direnen genç bir ressamın uyumu. Davranışları, resimlerini doğruluyor.

"Dışavurumcu" gibi kavramların, hele hele *"ressam"* sözcüğünün sık sık kullanılmasından hoşnut olmadığını söylüyor. *"Ben"* diyor, *"Resim yapmak için tualin başına hiçbir zaman geçmedim. İnsanın kendi saf resmi, kendine ait olan resmi o kadar azdır ki... Zamanla çoğalır bunlar. İşte o zaman ressamlık söz konusudur."*

> ***"Aşkta politika olur mu? Olmaz. Ben de içimden geleni, doğru bulduğumu çekinmeden ortaya koyarım. Politika bilmem kısaca"***

"BENİ RESMİ YIRTMAYA İTEN GÜÇ"

Konuşuyoruz. Diyor ki:

— Bazı resimlerimi yırtarım. Bu aslında bir özeleştiridir. Beni resmi yırtmaya iten güç önemli.

— Çok resim yırttınız mı?

— Çok. Resim değildi ki onlar. Yırtmak kayıtsızlık demek. En büyük güç kayıtsızlık değil mi? İnsanın başkalarına olan kayıtsızlığı kendini güçlü kılar. Resmimi yırtarken kafama takılan bir figürü veya lekeyi en sona bırakıyorum. Resmin diğer bölümlerini parçalarına ayırıyorum. En sona kalan küçük parçayı önüme koyuyorum. Diyorum ki, "işte ben buyum." Şu anda önemsediğim budur. Tekrarlayacağım budur. Resimlerime girecek olan da budur. "Bu" birden oluşmadı ki...

— Resim nasıl kişilik kazanır sizce?

— Bakın... Ben hep bir olgunun ters çevrilerek görülmesi gerektiğini düşünürüm. Biyoloji kitaplarında kurbağaların hayat devresi vardır. Oklarla gösterilir. Kimyada da bir bileşiğin oluşması için oklarla bağlantı kurulur. Şu şundan çıkar, şuna şunu eklersek buna varırız gibi. "Bu"nun kaynağını araştırırım ben. Diyelim, Türklerin şimdi kullandığı dil nasıl oluşmuş? Türkler Ortaasya'dan gelmişler... Falan. Türklerin kaynağını, ulus olmadan önceki halini bilmeli. Kavimlere kadar uzanır insan. Bu ulusun dili oluşmuş? Şairin dili nasıl oluşmuş? Ben belki a, b, c'deyim. Dilimin oluşması için harfleri kullanıyorum belki. Belki s'deyim. Diliniz oluşursa herkesle konuşursunuz. İşte o zaman boşluğa, havaya bile resim yaparsınız. Konuşurken resim yaparsınız. Onun için çocuğun resmi sanat değildir. Dilini oluşturmamıştır çünkü.

— Sadece resim yaparak yaşıyorsunuz. Halbuki genelde genç ressamların ek bir işi var. *'Hayatı resim'* olan başka hangi ressamlarımızdan, genç ressamlarımızdan söz edebiliriz. Benim aklıma **Bedri Baykam** ve bu kuşaktan **Şenol Yorozlu** geliyor...

Kasım Koçak, Habip Aydoğdu, Mevlut Akyıldız, Esat Tekand, Yavuz Tanyeli, İsmet Doğan, Arzu Başaran... Benim şimdi aklıma gelen isimler...

Kemal Önsoy, bir resimle ressamın tanınamayacağını, o ressamın nereden gelip nerelere gittiğinin takip edilmesi gerektiğini belirtiyor. *"Genç ressamlara hep ustalar örnek göterilir"* diyor. *"1900'lerin ressamları... Belki o ressamlar da benim yaşımda, benim heyecanlarımı duyuyorlardı. Ben şu anda, şu ortamda, Türkiye'de yaşıyorum. Aslına bakarsanız ustaların son resimleri beni çok ilgilendirmiyor. Şu kitapta* **Chagall***'ın resimleri var. Ben bu kitapta neye bakıyorum biliyor musunuz? Eskizlere bakıyorum. Gündelik*

AKLIN YOLU BİR

Nasıl itham etmem?

SIRTINI bir *"Lâhavle"*ye dayamış, bağdaş kurup kıl gibi ince sanur fırçalarla tezhipli minyatürleri işleyen bedialar meydana getiren ve bugün bütün cihanın parmağını ağızlarında bırakan şaheserleri yaratan eski Türk sanatkârına şöyle bir başınızı çevirip tenezzülen baksak.

Luvr'da Rönesans sanatkârına meydan okuyan bu şahaserler, bizde resmin irticai telakki edilecek kadar hordur.

Eğer böyle olmasaydı billahi Türk ülkesi bugün bir tane değil, sayısız *Matist*'ler yetiştirirdi. Bana inanmayanlar, Topkapı sarayına kadar gitsinler orada Hünernamedeki **Üstat Osman**'ın şaheserlerini görsünler, bir başka şahide ihtiyacım yok.

Garp kültürü, anladık ama, Japonların bin yıllık orjinalitesini kaybetmemiş ve bir başka millet sanatının tesirine parmağını kaptırmamış milli sanatları göz önünde. Teknik, sanatın dilidir. Bizim sanatımız Frenkçe konuşur. Tercüme, adapte tablomuzun yanında bir tek telif yoktur. Ben bu vaziyette ressamlarımızı nasıl itham etmem? Nasıl susabilirim. Ama onlar bana kızacaklar, öfkeleneceklermiş, ne yapalım? Dokuz köyün içinde elbette bana da hak veren bir insaflı çıkar, çıkmamış bana vız gelir.

Elif Naci- *"Ressamlarımızı İtham Ediyorum"* 12 Temmuz 1933 **Yedigün.**

"Hiçbir şey demeden konuşabilmek. Belki... Belki resim bu."

yaşamını kavramaya çalışıyorum. Demin söylediğim gibi, işi tersine çeviriyorum, kaynağını görme çabasındayım. **Chagall***'ı örnek olarak verdim. Başka bir ustayı da örnek olarak verebilirdim. İsim önemli değil. Ben başka bir şey anlatmak istiyorum. Ustaların eskizleri ile, son resimlerinden daha çok ilgiliyim denilebilir. Dilini oluşturma çabasının aşamalarını yakalamak, onları kavrayabilmek daha önemli değil mi?"*

Aynı çağda yaşayıp da, aynı uğraş içinde olanlar arasında armoni olmaması üzerine konuşuyoruz. **Kemal Önsoy**, *"Herkes tek başına biliyor musunuz?"* diyor. Herkesin tek başına mücadele verdiğini, en iyi kendi yaşamını bildiği için kendisinden örnek verebildiğini belirtip 10 yaşından beri *"tek başına"*lığı yaşadığını, nerelere kadar gelmişse bunu hep kendi çabası ile başardığını vurguluyor. Yüreklendirmeleri de inkâr etmediğini ekliyor. Diyor ki **Kemal Önsoy**, *"Aşkta politika olur mu? Olmaz. Tıpkı onun gibi ben de içimden geleni, doğru bulduğumu çekinmeden ortaya koyarım. Politika bilmem kısaca."*

Savruk heyecanlarının resmine yansıdığını söylüyorum. Doğruluyor ve bir anlamda darmadağınıklığı da savunuyor. *"Ama"* diyorum, *"Darmadağınıklığın bile kendi içinde tutarlı bir sentezinin oluşturulması gerekmiyor mu?"* Önemli buluyor bu cümleyi.

Tablodaki bir çizgiye işaret ediyor. *"Örneğin, biri bu çizginin ne anlama geldiğini soruyor. 'Karekök' imgesini düşündüğümü ve bunu resmime koyduğumu söylüyorum. Yetmiyor. 'Ne demek istiyorsun o karakökle?' diye soruyor. İşte o zaman 'ne bileyim...' diyorum. 'Size ne diyorsa odur.' Hiçbir şey demeden konuşabilmek. Belki... Belki resim bu."*

KAREKÖKÜNÜ ALMAK

Ankara Urart Sanat Galerisi'ndeki sergi sürerken, **Kemal Önsoy** dergiye uğradı. Serginin nasıl geçtiğini sordum. *"Resimler şimdi Ankara'da yaşıyor"* dedi. İzleyicilerden sergi izlenimlerini yazılı olarak istemiş. İlginç notlar vardı elinde. Bu arada *"Boyut"* dergisi için hazırladığı bir yazının notları da. "Karekök"lü cümleler gördüm. Şöyle diyordu yazısında:

"Baktığım yeri görüyorum dediğin anı hatırla. Gördüğüm bir şeyler değildi. Sen de pek bir şey görmüyordun. Yine de Çifte Minareli Cami'nin karekökünü imge olarak düşünmenin sadece yeni bir şey koymuş olmak olduğunu bil! İlle de bir şeyin karekökünü alacaksan kendi karekökünü al! Sonuç: Boşlukta yalnızsın ama hava akımı var."

Nereden bakılırsa bakılsın bu koskocaman telaşın, kargaşanın, hırçınlığın, savrukluğun içinde kendisiyle sürekli kavga eden, kendisiyle zaman zaman barışma çabasına giren ama bütün bunları sadece *"resim"* adına yapan genç bir sanatçı **Kemal Önsoy** . İşini son derece ciddiye alan genç bir ressam o. Sergisi, önemli deneylerden biri olacak. Deneylerinden yararlandıkça, var olan resim dilini daha da güzel konuşturacak, daha az resim yırtacak ve kim bilir belki de boşluğa, havaya resim çizecek. Neden olmasın?

Vedat Nedim Tör ve fotoğraf

GÜLTEKİN ÇİZGEN

HEP düşünmüşümdür. Eğer **Vedat Nedim Tör,** Matbuat Umum Müdürü iken, 1933 yıllarında Türkiye'yi dış ülkelere tanıtma amacındaki *"La Turquie Kemalist"* adlı dergiyi çıkarmasaydı, artistik fotoğraf bulamama sorununu Avusturya asıllı **Othmar Pferschy**'i bularak çözmeseseydi ve 40'lı yıllarda bugünkü *"Hayat"* mecmuasının babası *"Resimli Hayat"*ı çıkarmasaydı, günümüz Türk fotoğrafı acaba nereye gelirdi?

Vedat Nedim Tör, Türk fotoğrafının destek kahramanlarından biriydi. Uzun sohbetlerimiz esnasında bana bu **Othmar** macerasını bütün detaylarıyla anlatmıştı. *"La Turquie Kemalist"* dergisi, Kemalist devrimlerin yurtdışında tanıtılması amacıyla düşünülmüş iddialı bir prestij dergisiydi ve o günün olanaklarıyla bu işe girişmek yaman bir cesaret işiydi. **Tör,** o günlerde fotoğraf yönünden aklı başında teknikte çekilmiş belli bir *"kompozisyon"* ve *"fotoğraf duygusu"* olan fotoğraf yokluğunun derdini çekerken, **Othmar**'dan haberdar oluyor. O günlerin alışkanlıkları içinde polis marifetiyle adamı buldurup Ankara'ya celp ediyor. **Othmar** o sıralar, Türkiye'nin o yıllarki şartlarından bezmiş Mısır'a göç etmeyi düşünüyor. Projesini anlattığında **Vedat Nedim** kükremiş, *"Sana vize verdirtmem, seni yurtdışına çıkarmam, bu memleket meselesi, illâ yapacaksın"* deyip işe soyundurmuş. **Othmar Pfershy** o yıllarda Türkiye'yi adım adım gezip, yolu izi olmayan ülkenin unutulmaz görüntülerini saptamıştır.

Ben, **Othmar**'ın çocuklarıyla aynı okulda okudum. Fotoğraf yıllarımda bu nedenle **Othmar**'a ulaşmam zor olmamıştı. Onun Matbuat Umum Müdürlüğü için çektiği bu fotoğrafların çoğunu orijinal baskılarından görmüştüm. Kanımca **Othmar**'ın bu fotoğrafları Osmanlı devrinde zengin bir fotoğraf geleneğine sahip ülkemizin, 1. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarında eriyen fotoğraf kültürünü yeniden kıvılcımlayan çalışmalardır.

Vedat Nedim'in Türk fotoğrafına hizmetleri **Othmar**'ın keşfi ile başlayıp, sürmüştür. 30'lu yılların Halkevleri Başkanı **Ferit Celâl**'le düzenlediği "Halkevleri Fotoğraf Yarışmaları ve Sergi"lerini ülkemizdeki fotoğraf hareketini güçlendirecek ilk çabalar olarak anmalıyız.

87 yıl âdeta fahri bir Kültür Bakanı olarak yaşamış olan **Tör**'ün, fotoğrafa en önemli katkılarından biri de, ileride **Ara Güler**'i, **Ozan Sağdıç**'ı ve **Şemsi Güner**'i yetiştirecek; **Sami Güner**'in ortaya çıkmasını sağlayacak, bugünün *"Hayat"* mecmuasının ilk denemesi kabul edilebilecek *"Resimli Hayat"* dergisidir.

Yapı Kredi Bankası'nın kurucusu **Kâzım Taşkent**'in dostluğuyla bu girişimlere ön ayak olmuş, sonra da bankanın kültür danışmanlığıyla ülkemizin önemli diğer kültür girişimleri (halk oyunlarının bayram olarak düzenlenmesi gibi) çeşitli sanat etkinlikleri ve yarışmaları içinde fotoğrafa da yer vermiştir. Bugün akla gelen pek çok kişi isimlerini bu yarışmalar ve sergilerle duyurup, Türk fotoğraf alanına merhaba demiştir.

Vedat Nedim Tör, çok görüp çok yaşamış, 87 yıllık bir ihtiyar delikanlıydı. Cevvaliyetini, heyecan ve neşesini son dönemlerine kadar hiç kaybetmedi. Ülkenin fikir ve sanat hayatına reddolmaz katkıları olan bu kadromuzun eylemleri, toplumumuzun çeşitli kesimlerinde daima tartışıldı. Ama herhalde tartışılmayacak yönü, Türk toplumuna yaptığı kültürel hizmetler ve yetişmesine neden olduğu kadrolardır. Naaşını uğurlarken cami avlusunda hep orada olması gereken pek çok kişiyi aradım, göremedim. Giderek tek boyutlu garip bir toplum haline dönüşmekte olduğumuz korkusu, beni sıkıştırdı.

*"1978 Türk Fotoğraf Yıllığı"*nı çıkardığımız zaman, bu ilk Türk fotoğraf yıllığının kuşeye basılmış kopyasını kendisine götürdüğüm zaman gözleri dolmuş, *"Teşekkür ederim, berhudar ol, çok heyecanlandım, bir yazı yazsam basar mısınız?"* demişti. Bu değerli anıyı sonra, *"Yeni Fotoğraf"*ta yayınlamıştık. O, yazısında *"Dostum* **Gültekin Çizgen**, *Yeni Fotoğraf Yıllığı adlı yapıtı tam 81. yaşımı bitirdiğim gün getirdi. Birbirinden güzel resimlerle süslü yapraklarını çevirirken o kadar büyük bir haz duydum ki, kendi kendime 'Bu kadar uzun yaşamaya değdi' diye coştum. Çünkü ben, ülkemizdeki fotoğraf sanatının çok ilkel çağlarını da bildiğim için bu göğüs kabartıcı devrim karşısındaki hayranlığım çok büyük oldu"* diye başlamıştı. Bu satırlar o korkunç, yoğun çaba yıllarının yorgunluğunu dengeleyen nadir iltifatlardandı.

Ben kendimi **Vedat Nedim**'e borçlu hissedenlerdenim. Nurda yatsın. Türk toplumu bir ihtiyar delikanlısını daha kaybetti.

Şinasi Barutçu'nun bir fotoğrafı.

Yıllar fotoğrafla geçti

SEYİT ALİ AK

13-23 Mayıs 1985 tarihinde Galatasaray Yapı ve Kredi Bankası Kâzım Taşkent Galerisi'nde **Arif Hikmet Koyunoğlu, Şinasi Barutçu, Baha Gelenbevi** karma fotoğraf sergisi,fotoğraf dostlarına sunulacak. Bir İFSAK organizasyonu olan bu serginin amacı, Türk fotoğrafına, emeği geçmiş ve bugün hayatta bulunmayan üç değerli sanatçımızı anmak ve gençlere tanıtmaktır.

Bu sergiyi hazırladığımız günlerde bir sabah gazetelerden **Vedat Nedim Tör**'ün öldüğünü öğrendik. **Tör**'ün ölümü bize 1960 yılından önce ürün veren sayılı fotoğraf sanatçımızın çevresini saran demir çemberi kıramayış nedenleri ile devletin sağladığı olanaklardan yararlanarak yıldızı parlayan Avusturyalı fotoğrafçı **Othmar Pfershy**'nin Türkiye'de yaptığı çalışmaları düşündürdü.

Vedat Nedim Tör 1933 yılında Basın Yayın Genel Müdürü olur olmaz Türkiye'yi kültürü, sanatı ve devrim hareketleriyle dünyaya tanıtacak olan *"La Turquie Kemaliste"* adlı bir dergi çıkarmayı planlar. Dahiliye Vekili **Şükrü Kaya**'nın imzasıyla bütün valilere, belediye reislerine birer genelge yollanarak yörelerini anlatan *"artistik"* fotoğraflar göndermeleri istenir. Fakat, **Tör**'e yollanan onca fotoğraf arasında Beyoğlu'nda Foto Français'in sahibi **Weinberg**'in yanında 6 yıldır teknisyen olarak çalışan **Othmar Pfershy**'nin fotoğraflarından başka işe yarayan yoktur. **Tör**'ün deyimiyle **Othmar** hemen "koskoca Kemalist Türkiye'nin uzman fotoğrafçısı" olarak teknisyenlikten aldığı maaşın iki katı verilerek görevlendirilir. **Othmar**'ın en önemli çalışmalarından biri, 1937 yılında "Yeni Türkiye'nin fotoğrafik vesikalarını ortaya koymak" amacıyla Almanya'da bastırılan *"Fotoğraflarla Türkiye"* adlı albümdür.

Türk fotoğraf amatörizminin kurucularından **İhsan Erkılıç** bu konuda *"O anda kendi memleketinde kullanacağı malzemeyi getirtti"* demiş ve şunları ilave etmişti: *"**Othmar**'ın sanatına bir diyeceğimiz yok. Fakat, **V.N.Tör**'ün genelgeyle fotoğraf sanatçısı araması vilayetlerden eline bol miktarda vesikalık fotoğraf gelmesi sonucunu doğurmuştur. **Tör**, Amerikan Haberler Merkezi'nde beş arkadaşla ortaklaşa açtığımız fotoğraf sergisini gezdikten sonra bana harareatle, 'siz neredeydiniz? Biz dışarıdan adam arıyorduk' dedi. Ben de ona kısaca, yanlış yere başvurmuşsunuz, cevabını verdim."*

İFSAK'ın mayıs ayı içindeki sergisinde yapıtları bulunanlardan özellikle bir **Şinasi Barutçu** aynı günlerin altına imzasını atmak isteyen genç bir sanatçıdır. **Barutçu**, *"La Turquie Kemaliste"* dergisi yayınlanmadan önce öğrenimini tamamlamış. Almanya ve İsveç'te mesleki ihtisas yapmış, yurtdışında katıldığı fotoğraf yarışmalarında birkaç kez dereceye girmiştir. Yine, söz konusu dergi yayınlanmadan önce yurda dönerek Ankara'da Gazi Tarbiye Enstitüsü'ne yazı, grafik sanatlar ve fotoğraf öğretmeni olarak atanmıştır. **Othmar**'ın *"Fotoğraflarla Türkiye"* albümü yayınlanmadan önce **Barutçu**, halkevlerinin fotoğraf çalışmalarını yönlendirmiş, 1936 Berlin Olimpiyatları'nda çektiği fotoğraflar uluslararası bir yarışmada dereceye girmiştir. **Barutçu**, o yıllarda Almanca, İngilizce ve Fransızca konuşan, sınırsız yaratıcı gücüne ek olarak dünya fotoğrafını da iyi bilen bir sanatçıdır.. Nihayet, 1943'te Basın Yayın Genel Müdürlüğü fotoğraf servisi şefliğine atanmış ama bu arada atı alan Üsküdar'ı geçmiştir. Fotoğrafa 1903 yılında ilgi duymaya başlayan **Arif Hikmet Koyunoğlu** ise, 1920'de Cağaloğlu'nda bir fotoğrafhane açmış, milli mücadeleye, Cumhuriyet'in ilanından sonra da yurdun imarı seferberliğine katılmıştır. Ortak serginin üçüncü sanatçısı **Baha Gelenbevi,** 14 sergilik çalışma serisinde her türden özgün örnekler vermiş, fotoğraf sanatının Türkiye'de kökleşmesi, yurtdışında sesini duyurabilmesi, kurumların ve sanatçıların yerli yerine oturtulması için ömrü boyunca uğraşmıştır. Bugün, hâlâ bazılarına göre 1960 öncesi fotoğrafçılığımızda **Othmar**'dan başka büyük yoktur.

"Koro" sözcüğünün ardındaki gerçekler

ÖZCAN AYDIN

"*BAKIN* **Mesut Cemil***'de koro vardır. Ama, onun mirasçıları sözümona korolar kurmuşlardır. Bunlar koro değildir. Hiçbiri koro değildir. Ses topluluğudur. Boy sırasına göre kurulur bu topluluklar. Koro başka bir şeydir. Gâvur yazmış bunun kitabını. En basitinden 'Music Hand-Book' alın, orada görürsünüz işte, koroda adamlar nerede durur, kim nerede durur, orkestra nedir, bu bilinir yani. Amerika'yı yeniden keşfe ihtiyaç yok. Biz bunu yaptık işte: Ses topluluklarını koroya dönüştürdük, saz topluluklarını orkestraya dönüştürdük. O yüzden, ilk ben yaptım, diyorum ve bundan da mutluyum. Son derece de amatör düzeylerde yaptım.* **Mesut Cemil***'in elindeki imkânların hiçbiri bende yoktu... İlk defa Boğaziçi Üniversitesi'nde, 8. Uluslararası İstanbul Festivali'ndeki Türk Musikisi Koro ve Orkestrası meselesini sergiledik. Bu, amatör düzeyde de olsa, müzik bilmeyen, nota bile bilmeyen bir üniversite grubunun ortaya koyduğu son derece değişik ve ilk kez yapılan bir etkinlik olarak o zaman bayağı ilgi topladı...*

Dört yıldır İstanbul Uluslararası Festivali, her ne kadar 'seçkinler festivali' filan gibi eleştirilse de, o alanı, **Aydın Gün** *gibi bir müzisyen bize layık görmüş ve 'İnanıyorum ki, bu işi en iyi sen yaparsın' demiş ise, bunun farkında olmamak, tek kelimeyle bir cehaletin eseridir."*

Sanat Olayı dergisinin Şubat/1985 sayısının 38. sahifesinden aynen buraya aktarılan bu satırlar; herhalde cehlimizden olacak şimdiye kadar mevcudiyetinden haberimiz olmayan *"Fazla tevazu zillet getirir"* sözünü benimseyen ve bu keyfiyeti bütün koşulları ile içine sindirdiği anlaşılan bir sayın kişiye aittir.

Bu sayın kişinin bir enstrümanı kusursuz çaldığına bizzat tanık olduğum için bu talihsiz sözlerine rağmen kendisinin yeterli kültüre sahip olduğuna inanarak, musikiyi bilmediğini söyleyemem.

Hal böyle olmakla beraber, böyle düşünenleri bu davranışlara sevkeden sebepler nedir sorusu akla geliyor. Hiç düşünmeden söylemek lazım gelir ki; böyle davranışların altında kompleksler, kıskançlıklar ve ihtiraslar vardır.

Bilindiği üzere, koro; genel bir tarifle *"İnsan sesi topluluğu"*na verilen addır. Teksesli de olur, çoksesli de. Her musikide olduğu gibi, Türk musikisinde de korolar; temsil ettiği müziğin esaslarını taşıyacaktır. Bu esasların ilki Türk musikisinin teksesli olduğudur, sözlü eserleri de saz eserleri de böyledir. Bestekârlarımız sözlü eser bestelerken kadın ve erkekler için soprano, mezosoprano, birinci ve ikinci alto, birinci, ikinci tenor bariton, birinci ve ikinci bas olmak üzere ses düzenlemeleri düşünmediklerine göre nasıl bir klasik koro tertiplenecek? Söylesinler de öğrenelim bakalım.

"**Mesut Cemil***'de koro vardır, ama onun mirasçıları sözümona korolar kurmuşlardır"* buyuruluyor.

Mesut Beyde elbette koro vardı, Klasik Türk Musikisinde koral icrayı başlatma şerefi onundur. Toplu Türk Musikisi icrasına ciddi ve çok müzikal bir anlayışı o getirmiştir. Şimdi sorarım size **Mesut Cemil**'in korosunda kadın ve erkek ses türlerine göre bir ayrım, bir düzenleme var mı idi? Yoktu, kesinlikle yoktu o halde, insan seslerinin düzenlemesi açısından **Mesut Cemil**'in Klasik Korosu ile bugünün Devlet Klasik Türk Musikisi Korosu'nun ne farkı var?

Üstadının hayırlı halefi ve onun icra tarzına getirdiği soylu yorumu daha da geliştirerek bugünkü mükemmel derecesine çıkaran ve bunun yanı sıra, sadece estetik görünümü sağlamak için haklı olarak korodaki ses sanatçılarını boy sıralamasına göre sahneye yerleştiren ve bu isabetli davranış ile de eleştiriye uğrayan üstat **Nevzat Atlığ**, bir, bir buçuk yıldan beri kadirbilir (!) bazı müzisyenlerin boy hedefidir.

"**Mesut Cemil***'in elindeki imkânların hiçbiri bende yoktu"* deniyor. Bu ne demek biliyor musunuz *"Siz bana koruyu verin, ondan sonrasını görürsünüz."*

Gördünüz mü şimdi *"tevazuyu zillet sayanların"* gönüllerinde yatan aslanları... Bakın maksatları ne kadar da açık...

Ey bu ülkenin kültür politikasını yürütmekle görevli ve sorumlu sayın bakanlar, müsteşarlar, genel müdürler, konu sizin konunuzdur. **Nevzat Atlığ** bir çile adamıdır, bir gönül adamıdır, bir eser vücuda getirmiştir. Bir ekolü geliştirmiş bir üslup çizmiştir. Artık hedef bu olmalıdır, fakat ölçüsü az da olsa baltalanmaya başlanmış ve mevkiinin işgal edilmesi bazılarının hayallerini bile süslemeye başlamıştır.

Ankara ve İzmir'de de açılacağını memnuniyetle öğrendiğimiz *"Devlet Klasik Türk Müziği Koroları"*nı bu muktedir ustanın mimarlığı ile kurdurmak, onun değer ölçüsüne göre hayatiyetini sürdürmeyi temin eylemek sizler ve sizlerden sonra gelecek sayın devletliler için artık bir görev olmuştur.

TURLARIMIZDAKİ OTELLER TİTİZLİKLE SEÇİLMİŞ OLUP AYRINTILI BİLGİ MİLTUR BÜROLARINDA

Miltur'la '85 Yurtdışı Turları

Otobüsle Batı ve Orta Avrupa

23 gün / 119.000 TL + 6
Nış - Zagrep - Venedik - Nice - Paris - Londra - Reims
Münih - Viyana - Budapeşte - Niş
Hareket: 19.5 / 16.6 / 14.7 / 11.8 / 25.8

Otobüsle Akdeniz Ülkeleri ve Orta Avrupa

19 gün / 89.000 TL + 550 $
Selanik - Atina (Feribot) - Roma - Floransa - Venedik
Münih - Viyana - Budapeşte - Niş
Hareket: 25.5 / 22.6 / 20.7 / 17.8 / 31.8

Otobüsle ve Uçak ile Avrupa

21 gün / 149.000 TL + 590 $
Selanik - Atina (Feribot) - Roma - Venedik - Nice
Barcelona - Madrid - San Sebastian - Paris - Londra
Hareket: 15.6 / 3.8

Uçak ve Otobüs ile Avrupa

22 gün 169.000 TL + 620 $
Londra - Paris - San Sebastian - Madrid - Barcelona - Nice
Venedik - Roma (Feribot) - Atina - Selanik
Hareket: 6.7 / 24.8

- NEW YORK GİDİŞ-DÖNÜŞ 292.000 TL
- Her hafta LONDRA
  7 gün / 161.000 TL + 220 £ 'den itibaren
- Her hafta BUDAPEŞTE
  9 gece / 129.000 TL + 210 $ ' den itibaren
- ROMANYA turlarımızı bekleyiniz.

Rodos ve Yunanistan

- RODOS (Her Salı ve Cuma)

Hotel	
*Europa (***)	12.950 TL + 75 $
Blue Horizon (****)	12.950 TL + 90 $
Metropolitan Capsis (****)	12.950 TL + 95 $
Paradise (*****)	12.950 TL + 105 $

10 gün—7 gece yarım pansiyon. *(oda kahvaltı)

- RODOS - GİRİT - KORFU - ATİNA
  16 gün / 29.950 TL + 560 $
  Hareket: 3.5 / 31.5 / 28.6 / 26.7 / 23.8 / 20.9
- RODOS - KOS - ATİNA
  16 gün / 29.950 + 500 $
  Hareket: 17.5 / 14.6 / 12.7 / 9.8 / 6.9 / 4.10
- Her hafta UÇAKLA ATİNA
  7 gün / 89.950 TL + 160 $

Oda, kahvaltı ve transferler.

Uçakla Avrupa

18 gün / 319.000 TL + 550 $
Paris - Madrid - Lizbon - Londra - Nice - Roma
Hareket: 14.6 / 19.7 / 23.8

Uçakla Avrupa Başkentleri

13 gün / 319.000 TL + 450 $
Roma - Madrid - Londra
Hareket: 11.6 / 16.7 / 20.8

Otobüsle Rusya ve Kuzey Avrupa

32 gün / 129.000 TL + 1190 $
Bükreş - Gernovsky - Kiev - Oryol - Moskova - Leningrad
Helsinki (Feribot) - Stockholm - Kopenhag - Berlin
Gransk - Varşova - Krakov - Budapeşte - Niş
Hareket: 8.8

Mısır

8 gün / 159.000 TL + 450 $ UÇAKLA
Kahire - Luxor - Assuan
Hareket: 19.5 / 21.8 / 29.9

ÜCRETE DAHİL HİZMETLER :

Turlardaki Otobüs, Uçak, Feribot ücretleri; Birinci sınıf oteller ; Programda belirtilen şehir turları ; Kahvaltı (*ve akşam yemekleri) ; Rehberlik hizmetleri
* Rusya ve Kuzey Avrupa turu SSCB bölümünde tüm yemekler.

Denizaşırı Turlar

- EĞLENCELER DİYARI AMERİKA
  12 gün / 529.000 TL + 660 $
- BÜYÜK AMERİKA
  21 gün / 649.000 TL + 1150 $
- KARAİBLER GEMİ TURLARI
- UZAKDOĞU
  27 gün / 599.000 TL + 850 $
- DÜNYA TURU
  31 gün / 999.000 TL + 1550 $

Miltur

'TATİLDE GÜVENCENİZ'

MİLTUR İSTANBUL	: 146 04 20 (4 Hat)
MİLTUR ANKARA	: 18 20 15 - 18 57 48
MİLTUR İZMİR	: 21 87 13 - 21 85 86
ADANA AYTOK TURİZM	: 12 554 - 14 996
ANTAKYA ANTTUR	: 17 282 - 15 893
BURSA OTTOMANTUR	: 10 099 - 22 097

BEDAVA ikinci tatil

"önce gez sonra öde"

KDV'nizi biz ödüyoruz

Miltur'dan TATİL SİGORTASI

Yurtdışı Turlar için 30 Nisan'a kadar kayıt yaptıranlara SÜPER İNDİRİM 25.000 TL

erken kayıtta SÜPER İNDİRİM

Size değişik olanaklar sunan bu programlar hakkında bilgi alınız, Broşür isteyiniz...

AÇOK'un bir oyunundan.

Alo, AÇOK

— *Alo AÇOK! Kiminle görüşüyoruz?*

— Buyurun, **Ümit Denizer** konuşuyor...

— *Burası Sanat Olayı."Aksak Timur ile Hoca Nasreddin" adlı oyununuzu izledik. Sahnede çeşit çeşit kâğıtlarla yoğruluyorsunuz. Neden?*

— Nasreddin Hoca'mızın, dünyanın en büyük savaşçılarından biri sayılan Timurlenk ile serüvenlerini; biz ilk defa 1981 kışında seyirci karşısına çıkardık. Oyun metnimizde ilk sahne şu cümlelerle başlar: *"Timur ordusu yenibir savaştan çıkmıştır. Ayakta tek bir canlının görünmediği savaş alanı çöplüğü andırmaktadır..."* Herhalde bu girişten kaynaklanıyor, kendisinden dekor düşünmesini rica ettiğimiz **Metin Deniz;** o yaz yaptığımız provalardan birini izledikten sonra: *"Bu oyunda kâğıt kullanacağız"* demişti. Biz de kullandık! Sonra oynadıkça gördük ki "kâğıt malzeme" çocuğun düş gücüyle çok iyi bir iletişimi başarıyor...

— *Oyununuzda diyalog çok az. Görüntü ağırlıklı bir gösteri sunuyorsunuz. O parlak görsel buluşlar kimden geliyor?*

— İkinci oyunumuzdan bu yana (1975) oyunlarımızdan diyaloğu kaldırdık! Sağ olun, "parlak buluşlar" olarak adlandırdığınız görsel aksiyon, tek kişinin önerisi olarak gelmiyor çalışmalara. Yazardan kaynaklanıp, oyuncuyla çözümlenip, dekorcuyla biçimlenip, yönetmenle sonuçlanıyor. AÇOK oyunları, kolektif yaratımlar olarak çocuklara ulaşırlar...

— *Oyununuzun müziklerinde, akılda kalacak güzel ezgilerle örülmüş şarkılar var. Sahne biçiminizde müziğin yeri?*

— Müziğin evrensel bir dil olduğuna ve birleştirici-kaynaştırıcı özellikler taşıdığına inanıyoruz. Hele çocuklara yönelik müziklerde, akılda kalıcı güzel ezgilerin bulunmasından hiç vazgeçemiyoruz. AÇOK, diyaloğun yerine şarkı sözünü getiriyor. Görsel aksiyonları dansla destekliyor. İşte bunlar için "gerekli tek şey müziktir" diyoruz...

— *Çocuk tiyatrosuna alışılmışın dışında -çok farklı- yaklaşıyorsunuz. Bunu nasıl yakaladınız?*

— Sağ olun, yakaladığımızı söylüyorsunuz ama, biz tanımladığınız tiyatro için sürekli bir arayış içinde sayıyoruz kendimizi. Bilgisayar kullanan, bilimkurgu okuyan, uzay çağı çocuklarının gerisinde kalmayacak bir tiyatronun peşindeyiz. Gerçekten, çabamız, alışılmışın dışında bir Türk Çocuk Tiyatrosu'nun yaratılması yolundadır. Başarmaya ömrümüz yeter mi bilmiyorum ama, başaracak kadroların oluşmasına yardımımız olursa hiç değilse...

Yeni bir müzik kitabı: Stüdyo İmge

İMGE yayınları, *"Pink Floyd"*, *"The Beatles"* ve *"Eleştirel Caz Tarihi"*nden sonra, *"Stüdyo İmge"* adlı seçkinin yayınına başladı.

Yayınevi yetkilileri, ülkemizde müziğin bilinçle algılanmasını, *"dinlenen"* olmanın yanı sıra *"okunan"* olmasını amaçlayan bir girişim olarak niteliyorlar *"Stüdyo İmge"*yi.

Stüdyo İmge'nin girişinde **Levent Erseven** şunları diyor:

"Yayınevimizi böyle bir müzik seçkisi çıkarmaya iten bazı nedenler vardı. Özellikle okuyucularımızdan gelen isteği vurgulamak gerek. Ayrıca müzikle ilgili söylemek istediğimiz çok şey var. Bunları kitaplarda söylemek çok rahat ve kapsamlı; ancak bir kitabın oluşması ve basılabilmesi oldukça zaman alıyor; söylemek istenilen güncelliğini yitiriyor. Ayrıca var olan müzik dergilerinin salt popüler müzikle ilgilenmesi, en önemlisi, müzik yayını yapmayıp, edebiyat ve toplumsal konuları işleyen dergilerin kriterlerinin çok katı olması gibi sorunlar var."

Alo, Işılar

— *Alo,* **Işılar Kür***'le mi görüşüyoruz? İstanbul Belediyesi Taksim Sanat Galerisi'nde açtığınız heykel sergisiyle ilgili olarak sizden bilgi almak istiyoruz. Serginiz hangi tarihler arasında açık?*

— İlginize teşekkür ederim. Sergi 20 Nisan'da açıldı, 5 Mayıs tarihine kadar sürecek.

— *Bu sizin kaçıncı serginiz oluyor?*

— Toplu sergilerin dışında bu sergi benim dördüncü kişisel sergim oluyor.

— *Hangi malzemeyi kullandınız heykelleriniz için?*

— Sergimde bakır tozu ve alçı karşımı insan figürleri yer alıyor?

— *Kaç eserinizi sergiliyorsunuz?*

— Sergimde 11 büst ve kompozisyon yer alıyor.

— *Ne kadar zamanın ürünleri bu 11 eser?*

— Bunlar 1983 yılından bu yana yaptığım çalışmaların ürünleridir.

— *İçerik olarak serginiz hakkında bilgi verir misiniz?*

— Daha çok, insanın, özellikle

Işılar'ın sergide yer alan çalışmalarından.

de kadının objeleştirilmesi ile insanlar arasındaki iletişim zorluğu ve yalnızlık, bu serginin başlıca konusu. Yalnızlığı da, iletişim eksikliğinden doğan yalnızlık olarak ele aldım.

— *Size çalışmalarınızda başarılar dilerim. Davetiyede* **Kür** *soyadını, kullanmadığınız için, yazımızın başlığında "Alo* **Işılar***" diyoruz. "Alo,* **Işılar Kür***" mü demeliydik sizce?*

— Hayır. İlk hali daha iyi. Teşekkürler.

Alo, Gülsün Karamustafa

— **Gülsün Karamustafa** *merhaba. Ben* **Yasemin Yazıcı.** *Geçenlerde serginizi gezdim. Ne güzel şeylerdi.*

— Sağ olasınız. Aylardır çalışıyorum. Beğendiğinize sevindim.

— *Sergi malzemelerinizi bize anlatır mısınız?*

— Gördüğünüz gibi yoz sanat dediğimiz güncel elemanlar hepsi. İlk seçimim halılar oldu. Piyasada satılan yoz duvar halılarını seçtim. Üzerinde fantastik hikâyeler anlatanlarından tutun da, pop müzik, sinema sanatçılarımıza, dini liderlere, hayvan resimlerine dek çok yaygın kullanım alanı olanlar benim çok ilgimi çekti. Bir de ikincisi, seçici tavır... Bir sanat eserinden kaynaklanarak hiç hale dönüşmüş olan objeleri topladım. Mesela, **Rodin, Bottiçelli**'nin bir resmi, bir heykeli, **Leonardo**'nun *"Son Yemek"* tablosunun hiç haline dönüşmüş olanı beni çok ilgilendirdi. Ve bunlara yeniden müdahale ederek bir media oluşturdum.

— *Nereden aklınıza geldi bunlar?..*

Gülsün Karamustafa.

— Aslında bu iz sürme gibi bir şey... 10 yıldır bu işin peşindeyim. Sanayi ile birlikte ortaya çıkan, gelişen yoz kültürün en uç noktasından bir sergi oluşturdum.

— *Yoz sanatı tanımlar mısınız?*

— Sanayi devriminden bu yana tüm dünyada çok yaygınlaşan bir olay. Kişinin kendi ortamına yabancılaşması sonucu. Tabii bu süregelen yaşamın rutininden kaynaklanıyor. 19. yüzyıldan sonra yoğunlaşarak rafine sanatın önüne geçmesi... diyebilirim.

— *Peki, sizin bu yoz sanata müdahaleniz nasıl oldu?*

— Yeniden bir sunuş oluyor benim yaptığım. O bozulmuş olanı, kendi süzgecinden geçirdikten sonra, yeniden sanat formuna dönüştürmüş oluyorum. Yine bana ait bir sanat eseri oluyor bu.

5 okura
5 armağan

Bulmacayı eksiksiz çözen 5 okurumuz 6 aylık abone oluyordu. 5 okurumuza ünlü ressamların albümlerini de göndereceğiz. El Greco, Degas, Picasso, Toulouse-Lautrec, Michelangelo, Winslow Homer ve Rembrandt'ın albümlerinden edinmek isteyen okurlar, bulmaca çözümlerini bize göndersinler.

Batı müziği

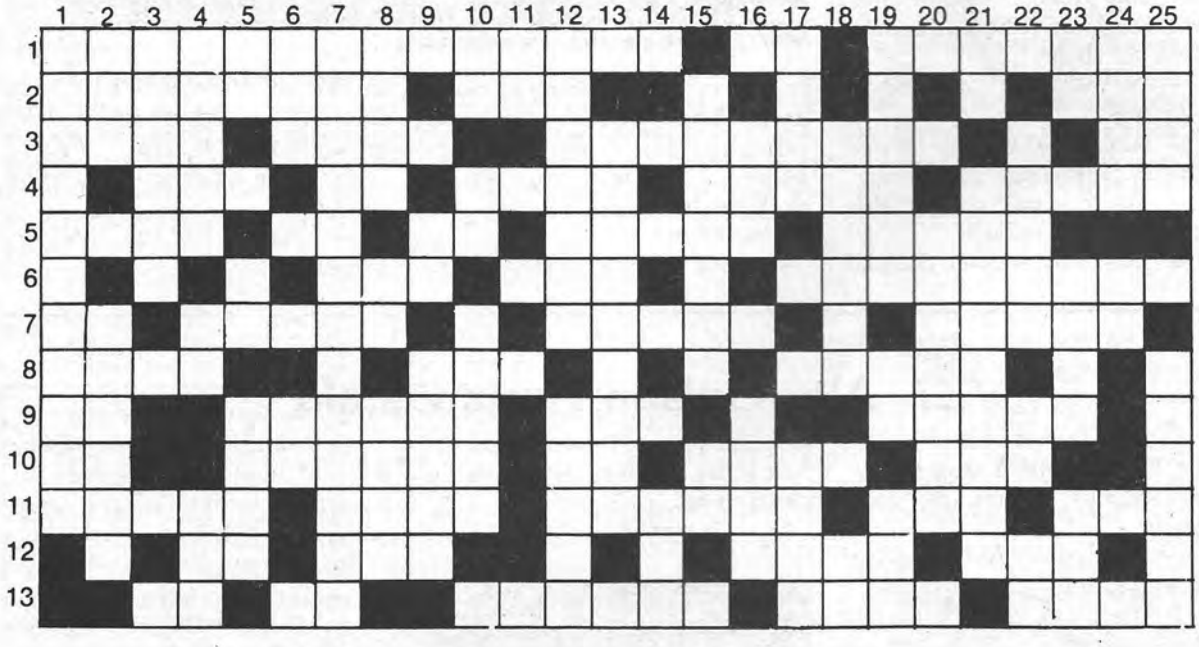

ERCAN ALTAZLI

SOLDAN SAĞA: **1-** (1688-1726) yılları arasında yaşamış, "klavsen için 6 süit, org için toccata'lar, fugalar" bestelemiş İtalyan bestecisi - Başlıca içeceğimiz - Kısa, küçük sonat. **2-** Alexander Nikolayeviç önadlı, (1802-1852) yılları arasında yaşamış, Rossini'nin "Sevil Berberi" operasından dans sahnesinde söylenen "Bülbül" adlı koloratura soprano parçasıyla tanınmış Rus bestecisi - Sıkıntı, güçlük - İsyan eden, isyankâr. **3-** Hangi yer anlamında kullanılan bir sözcük - Boğaz, gırtlak - 1914 yılında doğmuş, eserlerinden başlıcaları "Johanny Applesseed'e Övgü" adlı koro eseri, keman konçertosu, piyano ve 32 çalgı için "Amerikan Caprice" olan ABD'li besteci - Yeter miktarda olmayan, yetmeyen. **4-** Genişlik - İskambilde birli - Özenli, düzgün - İlhan önadlı, 1934 yılında doğmuş, Adnan Saygun'un öğrencisi olarak eğitim görmüş, bestelerinde genellikle Anadolu halk müziği ve klasik Türk müziğinden yararlanmış bestecimiz - Manuel de önadlı, (1876-1946) yılları arasında yaşamış, "La Vida Breve-Kısa Hayat", "El Amor Brujo-Büyülü Aşk" adlı yapıtların sahibi İspanyol bestecisi. **5-** Topluluk, cemaat - Bir organımız - Bir haber ajansının kısa yazılışı - Dokuz çalgı için eser - XV. ve XVI. yüzyıllarda kullanılan küçük org. **6-** Oy - Bunluk, sıkıntı - Kurt önadlı, altı senfoni, keman ve viyolonsel konçertoları, "Haevard Harpolekare" adlı operası başlıca eserleri arasında yer alan çağdaş İsveçli besteci. **7-** Müzikte bir nota - Ferit Hilmi önadlı, 1908 yılında doğmuş, daha çok okul şarkılarıyla, armonilenmiş halk türküleriyle tanınan bestecimiz - Sahip, iye - Bir çemberin içinde kalan düzlem parçası. **8-** Bir şeyin içindeki öz - Sert, katı - Bir ülkenin insanlarına, bir çevreye özgü ses perdesi değişiklikleri. **9-** Müzikte bir nota - Geçim, geçinme - İnsanların, Tanrı'ya inanış ve bağlanış yollarından her biri - Pişman. **10-** Akıl - Luigi önadlı, (1822-1903) yılları arasında yaşamış, "Il Bacio-Öpücük" adlı vals şarkısı bilinen bestelerinden biri olan İtalyan besteci - Bir müzik aleti - Boyutlar -

Futbolda sayı. **11-** Salomone önadlı, (1587-1630) yılları arasında yaşamış, eserleri: 2 cilt "Sinfonie e Gagliarde", canzonetta,lar, 7 ciltlik madrigal'ler ve kilise müziği parçaları olan İtalyan bestecisi - Ferdinand önadlı, (1784-1883) yılları arasında yaşamış, 3 opera, 2 oratoryo, 6 senfoni ve oda müziği eserleri bestelemiş Alman besteci ve piyanisti - Edgar Stillman önadlı, (1857-1944) yılları arasında yaşamış, "Ben Hur" adlı sahne müziği ile tanınmış ABD'li besteci - Taşkın su - Neşeli ve serbest kadın. **12-** Öğütülmüş tahıl - Enerji, kudret - Edouard önadlı, (1823-1892) yılları arasında yaşamış, "Le Roi d'Ys" adlı operanın bestecisi İngiliz besteci - Büyük erkek kardeş, ağabey. **13-** Genişlik - Rey - Pablo önadlı, çağdaş İspanyol bestecisi ve viyolonselist - Yürek - İnsanın kendine karşı duyduğu saygı, özsaygı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1- 1908 yılında doğmuş, "Genç Fransa" adlı besteciler grubunun üyeleri arasında yer almış, Fransız bestecisi ve orgcu. **2-** İspanyolların ünlü sevinç nidaları - Charles önadlı, (1710-1770) yılları arasında yaşamış, tenkit yazıları, özellikle "Müzikte Anlatım Üzerine Deneme"si bestelerinden daha çok tanınan İngiliz bestecisi. **3-** Marin önadlı, (1656-1728) yılları arasında yaşamış, önce koro şarkıcılığı, sonra Krallık orkestrasında ve opera orkestrasında "pes viol" çalgıcılığı ve yöneticilik yapmış Fransız besteci. **4-** Anton önadlı, (1766-1807) yılları arasında yaşamış, 5 opera, birçok senfoni ve piyano konçertosu yazmış, eserlerinden birkaçı Mozart'ın sanılmış Avusturyalı besteci - Zihin - Muammer önadlı, 1932 yılında doğmuş, iki dizi piyano parçası, keman ve piyano için süit, piyano için küçük parçalar, "Elektra" adlı sahne müziği, piyano süiti, yaylı kuartet, tenor solo ve koro için iki parça, tanınan eserleri olan bestecimiz. **5-** Kimyada nikelin simgesi - Küçük bitkilere verilen genel ad - Eşkenar dörtgen. **6-** Kötü karşıtı - Yüz metrekare tutarındaki yüzey ölçü birimi. **7-** 1904 yılında doğmuş, eserlerinde Fransız müziği etkisiyle Türk halk ve sanat müziği geleneklerini bağdaştırmış, kardeşi Ekrem Reşid Rey'in metinleri üzerine "Lüküs Hayat", "Deli Dolu" gibi opereterin müziğini yazmış, birçok türde eser vermiş bestecimiz. **8-** İş yeri, daire - İlave - Koşuk. **9-** Yılın on iki bölümünden her birine verilen ortak ad - Arıların yumurtalarını bırakmak ve bal depo etmek için yaptığı, düzgün altıgen ağızlı balmumu yuvacıklar topluluğu. **10-** Bir şeyin geçtiği yerde bıraktığı belirti - Opera ya da opus sözcüklerinin kısaltması - Kırma, melez. **11-** İtalya'da bir akarsu. **12-** Çoksesin ilk biçimi - Paul önadlı, (1865-1935) yılları arasında yaşamış, "Ariane ile Mavi Sakal" operası, "Büyücünün Çırağı" adlı orkestra scherzo'su, "La Péri" adlı bale müziğinin bestecisi Fransız besteci. **13-** Tonalite dışı; majör, minör ya da başka modal dizilerle ilgisizliği anlatan terim. **14-** Bir tür değerli taş. **15-** İsaac önadlı, (1860-1909) yılları arasında yaşamış, İspanyol halk müziğini Debussy'nin etkisiyle 'izlenimci-impressioniste' bir yolda işlemiş İspanyol piyanisti ve bestecisi - Yabancı. **16-** Giyeceklerde takım - Karl Friedrich önadlı, (1725-1787) yılları arasında yaşamış, çalgı müziği alanında birçok eseri yanında "Köyde Aşk" ve "Berenice" adlı iki operanın sahibi olan Alman besteci. **17-** Yönelme ya da kalma durumunda erek, yol - Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan kısmı. **18-** Bela önadlı, (1881-1945) yılları arasında yaşamış, ülkemize de gelmiş, Anadolu'da araştırmalar yapmış, "Mavi Sakalın Şatosu" adlı operanın, "Akılalmaz Mandarin" adlı bale müziğinin sahibi Macar besteci ve piyanist - Kimyada lantanın simgesi. **19-** Küçük klavsen - Kimyada silisyumun simgesi - Müzikte bir nota. **20-** André önadlı, (1856-1926) yılları arasında yaşamış, Ravel, Schmitt, Milhaud ve Honegger gibi bestecileri yetiştirmiş, birçok türde eserler vermiş Fransız besteci. **21-** Numaranın kısa yazılış - Fransız halk dansı. **22-** İçten, yürekten, gönülden gelen - İskambil oyunlarında kâğıt atma sırası - Müzikte bir nota. **23-** Uzağı belirten bir sözcük - Bir şeyin erebileceği uzaklık - Neşeli. **24-** Ulaştırma - Müzikte bir nota. **25-** Kavga, çekişme - Genellikle Avusturya'da kullanılan ve kanunu andıran telli çalgı.

Bu bulmaca, Faruk Yener'in "Küçük Batı Müziği Ansiklopedisi"nden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Her ay bir başka konu işlediğimiz bulmacamızda bu ayki konumuz *"Batı Müziği"*. Bu konuda bilginizi ölçmek istiyorsanız, işte size fırsat. Bulmacamızla ilgilenecek okurlarımıza *'çam sakızı, çoban armağanı'* kabilinden armağanlarımız var. Bulmacamızı eksiksiz çözen 5 okurumuzu, 6 ay süreyle **SANAT OLAYI**'na abone yapıyoruz. Ayrıca, ünlü ressamların albümlerinden oluşan birer hediyemiz de var. Şanslı okurlarımız arasında adınızı görmek istiyorsanız, çözeceğiniz bulmacanın aslını ya da fotokopisini adresimize göndermeniz yeterli. Ancak yanıtların 15 gün içinde elimize ulaşması gerekiyor. Doğru çözenler 5 kişiden fazla olursa, şanslı okurlarımızı adçekerek belirleyeceğiz.

Bir dahaki ay buluşmak üzere hepinize bol şans diliyoruz.

Geçen ayki bulmacanın çözümü

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1	R	I	C	K	Y	S	C	H	R	O	D	E	R	■	Ö	M	E	R	K	A	V	U	R	■	■
2	O	Y	A	■	E	■	E	■	O	R	A	L	O	Ğ	L	U	■	O	■	D	E	R	E	K	■
3	C	İ	H	A	N	Ü	N	A	L	■	L	İ	Z	■	■	K	A	S	T	■	D	A	Y	A	N
4	K	■	İ	N	İ	■	K	R	■	E	■	A	S	T	A	İ	R	E	■	H	A	Z	■	N	İ
5	H	A	D	İ	■	P	E	K	İ	N	■	K	A	U	F	M	A	N	N	■	T	■	S	A	P
6	U	■	E	■	■	■	R	İ	S	İ	■	A	■	R	■	■	■	B	A	R	T	L	E	T	T
7	D	O	■	K	■	Ç	■	N	A	R	İ	Z	Z	A	N	O	■	E	■	■	Ü	■	S	■	O
8	S	R	■	A	B	A	■	■	L	■	M	A	İ	N	■	B	E	R	G	E	R	■	■	■	N
9	O	B	E	R	O	N	■	Ö	■	A	■	N	D	■	■	U	■	G	Ö	K	K	A	Y	A	■
10	N	E	C	L	A	N	A	Z	I	R	■	■	İ	L	H	A	N	■	K	■	A	C	E	L	E
11	■	Y	D	■	■	E	R	K	■	M	A	L	■	U	■	■	İ	N	S	E	L	E	L	■	S
12	O	■	A	R	A	S	■	A	R	A	L	■	E	L	M	A	S	■	E	L	İ	M	■	A	K
13	K	E	T	E	N	■	İ	N	A	N	O	Ğ	L	U	■	T	A	V	L	A	■	İ	Ç	L	İ

Geçen ayki bulmacamızı doğru çözen okurlarımız arasında yaptığımız adçekme sonucunda abone olan okurlarımız şunlar: **Füsun Ceylan** (Ankara), **Ferit Ünver** (Çankırı), **Asuman Berk** (İstanbul), **Suzan İnce** (Çanakkale), **İsmail Canik** (Amasya). Adı geçen okurlarımızı kutlar, bu çekilişte kazananamayan okurlarımıza önümüzdeki çekilişlerde bol şanslar dileriz. Kazanan okurlarımızın dergileri ve albümleri haziran ayından başlanarak, adreslerine postalanacaktır.

Milli sinema, ulusal sinema

SANAT Olayı'nın kapağını seçmek her zaman uzun tartışmalara neden olur bizim mutfakta. Bu ay da öyle oldu. Yazı İşleri Müdürü'müz **Ülkü Karaosmanoğlu**, bu ayın kapağı olarak **Gülriz Sururi**'nin **"Halide Edip"** rolündeki başı örtülü bir diasını önerdi. **"Halide Edip"**, İstanbul Festivali'nde yer alacak bir yerli çalışma. Önerisi yerinde bulundu. İki kez çekim yapılmasına rağmen gelen dialar, baskı ve renk ayrımı kalitesinden sorumlu Teknik Müdür **Nurettin Özaksel**'de takıldı. **Nurettin Özaksel**, dialar büyütüldüğünde sonucun istenileni vermeyeceğini, teknik literatürünün tüm verilerini kullanarak anlatıyordu. **Ülkü Karaosmanoğlu** ise **Gülriz Sururi**'yi iki kez çekim için yorduklarını ve ayrıca konuyu ilginç bulduğunu belirtiyor ve isteğinde diretiyordu. Teknik Müdür arkadaşımız da elinde büyüteci ile bu diaların kullanılamayacağını, pırıl pırıl bir dia istediğini vurguluyordu. "Sonunda bana geldiler." Yeni bir çekim için de zaman yoktu.

Son anda bir arkadaşımızın özel arşivi imdada yetişti ve **Bilge Olgaç**'ın Fransa'da "Kadın Yönetmenler Festivali"nde birincilik alan filmi *"Kaşık Düşmanı"*ndan bir sahneyi kapak yapabildik.

Fransızların kadın yönetmenleri erkeklerden ayırıp özel bir ödül vermelerini biz yadırgamadık, ama bizim *"Türkiye'de kadın şairlerimiz sayıca neden az?"* şeklindeki sorumuzu, soruşturmamıza katılanlardan bazıları yadırgayıp, *"Edebiyatta cinsiyet ayrımı olamaz"* buyurmuşlar. Herhalde onlara kalsa genel olarak sanatta da cinsiyet ayrımı yanlış... Tiyatro oyunculuğu, şarkıcılık gibi dallarda ödülleri kadın-erkek ayrımı yapmaksızın vermek gerekir. Örneğin *"Oscar"*ın erkek ve kadın oyunculara ayrı ayrı verilmesi de *"cinsiyet ayrımı"* yapmaktır...

Oysa doğanın diyalektiği, bireyin diyalektiğini belirlediği sürece bu ayrım olacak, *"Ruhun cinsiyeti var mı, yok mu?"* tartışmasında, *"Yoktur"* diyenler pratikte hep yanıldıklarını göreceklerdir. *"Maalesef böyle"* mi desek?..

Geçen ayki Sanat Olayı'nı okurken **Yeşim Ustaoğlu**'nun kullandığı bir deyime takıldım. *"Milli ve ulusal sinemacılar"*dan söz ediyordu **Ustaoğlu**. Ne yalan söyleyeyim, dizgi ya da düzelti hatası sandım. Düzelti servisi şefine sordum. *"Orijinalde öyle yazıyor"* dedi. Sonra **Ülkü Karaosmanoğlu** ile konuştum. *"Ben de Ustaoğlu'nu uyardım, ama o, bu ikisinin ayrı şeyler olduğunu söylüyor"* dedi. Bunun üzerine bir de dostumuz ve kardeş yayınlarımızın yazarı **Erman Şener**'e sorduk aynı şeyi. O da *"Evet, böyle bir suni ayrım var"* dedi, sonra isimlerle örnek vererek ilave etti: *"Bazıları milli sinema, bazıları da ulusal sinema diyor ve iki ayrı çizgiyi temsil ettiklerini söylüyorlar..."* **Ülkü Karaosmanoğlu** ve ben, cehaletimizden bir kez daha hicap duyarak, bu konuyu Sanat Olayı'nda araştırmaya karar verdik de, içimiz biraz rahatladı. Sanat dallarından biri için geçerli olan bu ikili kavram, herhalde öteki sanat dallarında da geçerli olmalı, diye düşünüyoruz şimdi. Ulusal Müzik-Milli Müzik, Ulusal Resim-Milli Resim, Ulusal Bale-Milli Bale, Ulusal Mimari-Milli Mimari, Ulusal Edebiyat-Milli Edebiyat gibi...

Neyse, araştıracağız da göreceğiz neymiş işin aslı?..

Ali Saydam

Gelecek sayılarımızda

Divan edebiyatı;
"İğne ve çuvaldız üzerine"

"Türk Sineması ve popüler kültür"
Hasan Bülent Kahraman

İbni Haldun kimdir?

Grafik sanatı ve grafikerler

Şiir çevirisi üzerine bir soruşturma

"Şairlik Sanatı ve Kadın" (II)
Cemal Süreya, Ahmet Oktay, İlhan Berk, Tomris Uyar, Refik Durbaş, Mehmet Müfit, Haydar Ergülen, Adnan Özer

"İletişim patlamasının insan üzerindeki olumsuz etkileri"
Önder Şenyapılı

Nuri İyem ve Resmin R'si

Dublaj (II)
Film yapımcı ve yönetmenleriyle televizyon dublaj yönetmenlerinin görüşleri...

HÜSEYİN GEZER HEYKEL SERGİSİ

3-31 Mayıs 1985 Açılış saatleri: pazar hariç 11^{00}-18^{00}
Halaskârgazi Cad. No:36 Harbiye-İstanbul Tel: 146 20 41

Yahya Kemal Başı. 1958. Resim-Heykel Müzesi-İstanbul

GARANTİ BANKASI SANAT GALERİSİ

FARUK CİMOK

SERGİSİ

27 nisan-18 mayıs

TAŞYONTAR

GÜZEL SANATLAR GALERİSİ

HÜSREV GEREDE CAD. 80/1 TEŞVİKİYE TEL:160 71 30 - 160 89 13 - 161 62 06